

تەنھەنسىرى رەھوان

بۇ تىگە يىشتى قورئان

بەرگى [۱۱]

نوو سىننى

مەلا مەھمۇدى گەللاھى

جزمى [۲۱]

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەڭسىرى رەۋان

بۇ تېگەشتىنى قورئان

بەرگى يازدەھەم

نوسىنى

مەلا مەحمودى گەلاڭەيى

جزمى (۲۱)

✦ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگەشتىنى قورئان

✦ نوسىنى : مەلا مەحموودى گەللاھىيى

✦ چاپى يەكەم

✦ چاپخانىەى ئۆفسىتى تىشك

✦ تىراژ: (۵۰۰) دانە

✦ ژمارەى سپاردن: (۳۶۹) ى سالى (۲۰۰۲)

✦ مافى چاپکردن پارىژراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شیوهی رهنومایی کردنی نه‌هلی کیتاب

* وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا
 الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا ءَامَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ
 إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾
 وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ ءَاتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
 يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا
 إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ
 وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَا رَتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ
 ءَايَاتٌ يَنْتَظِرُ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ
 بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

له‌نایه‌ته‌کانی پیش‌وودا: که کو‌تایی جزمی بیسته‌م بوون، شیوهی
 رهنومایی کردنی موشریک و بته‌رسته‌کانی بو رون کردینه‌وه، نه‌جار لی‌ره‌دا
 شیوهی رهنومایی کردنی جوله‌که‌و فله‌کاغان بو به‌یان ده‌کا، نه‌وانه‌ی

ئینکاری پیغه مبه رایه تی هه زره تی موحه مه د ﷺ ده کهن و پیان وایه شه ریه تی ته ورات و ئینجیل نه سراوه ته وه و نه حکامه کانیا ن هه لئه وه شاوه ته وه. سه ره تا فه رمان به پیغه مبه ر ﷺ و شوینکه وتوانی ده کا: که هه بوونی بیرو باوه ری بته ویان به قورئان و ته ورات و ئینجیل رابگه یه نن و پابه ند بوونی خو یان به یه کتاپه رستی رون بکه نه وه.

ئه مجار ئه وه به یان ده کا: که بری له ئه هلی کیتاب و هه ندی له دانیشه توانی مه که بر وایان به قورئان هه یه، چونکه نه خوینده واری پیغه مبه ر ﷺ نیشه نه وه یه: که قورئانی به نیگا بو هاتوه.

ده فه رموی: ﴿وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ ئه ی پیغه مبه ر! نه تو کیشه و موناقه شه و ده مه ده می له گه له نه هلی کیتاب مه که، مه گه ر به شیوه یه کی جوان و به ئوسلوب و شیوازیکی ناسک و له سه ره خو، مه گه ر ئه وانه ی سته مکار و زیاده رهن له ریبازی راست لایانداوه و چاویان به لگه ی ناشکرا و رون نابینن. قینه به ری و لوتبه رزی ده نوینن، ئوسلوبی نه رم و نیان له گه لیان دا بی سووده، ناماده نین مه ناقه شه و حیواری عه قلانی پهیره و بکه ن، ئه وانه ره ددی (بالمثل) یان ده دریته وه، شهریان له گه له ده کری، ده میان ده کوتریته وه، هیرشیان ره ت ده کریته وه!

موجاهید و سه عیدی کوپی جوبهیر ده فه رموون: ئه وانه که سانیکن شهریان دژی موسولمانان هه لگه ر ساندوه، و لامدان هه ی ئه وان به شمشیره، چه کیان لی وه کار ده خری تا ئیمان ده هینن یان سه رانه ده دن.

قه تاده و کو مه لیک له زانایان ده فه رموون: به شی یه که می نایه ته که به نایه تی (السيف) حوکه که ی نه سخ بوته وه، نابی موناقه شه و ده مه ده مییان

له‌گه‌ل‌دا بکری، به‌لکوو سی ریگایان له‌پیشه: موسولمانبوون، سه‌رانه‌دان، شه‌رکردن له‌گه‌لیان‌دا. ده‌لین: ئەم نایه‌ته مه‌ککیه‌و به‌نایه‌تی سه‌یف نه‌سخ بۆته‌وه.

وه‌لسی هه‌رپای موجاهیدو سه‌عیدی کوری جوبه‌یر راستو حقه‌و نایه‌ته‌که موحه‌مه‌و نه‌سخی به‌سه‌ردا نه‌هاتوه. هه‌ر که‌سی له‌ئه‌هلی کیتاب ناماده‌باشی ئه‌وه‌ی تێدابی، له‌ناین حالی بی‌و بیه‌وی تی بگا، ئه‌وه‌ ته‌وانه به‌ئوسلوبی جوانو شیرین موحاده‌له‌یان له‌گه‌ل ده‌کریو بانگه‌وازی ده‌کرین بۆ لای ئایینی خودا، به‌لگه‌ی جوړاو جوړی ده‌رباره‌ی تاکو ته‌نه‌هایی خودا به‌گوێچکه‌دا ده‌دری، له‌سه‌ره‌تاوه هه‌ولیان له‌گه‌ل ده‌دری: که به‌هیوارو وه‌عظو نامۆژگاری ئایینی ئیسلامیان له‌پیش چاوان جوان بکری، ئوسلوبی ره‌قو توندو تیژیان له‌گه‌ل به‌کارنه‌هێندری. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی:

﴿ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة، وجادلهم بالتی هي احسن﴾ (النحل: ۱۲۵).

ته‌نانه‌ت په‌روه‌ردگار: که هه‌زهره‌تی موسا و هه‌زهره‌تی هارونی کردنه پیغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کردن بۆ سه‌ر فیرعه‌ون. پی‌ی فه‌رموون: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّیْنَا لَعَلَّهٖ یَتَذَكَّرُ اَوْ یَخْشٰی﴾ (طه: ۴۴)

ئه‌جار په‌روه‌ردگار پیغه‌مبه‌رو شوێنکه‌وتوانی فی‌ری شیوازی موناقه‌شه‌و حیواری به‌نا ده‌کاوه‌فه‌رموی: ﴿وقولوا: آمنا بالذی أنزل إلینا وأنزل إلیکم، والھنا والھکم واحد، ونحن له‌ مسلمون﴾ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر! به‌خۆتو به‌شوێنکه‌وتوانته‌وه هه‌ر کاتسێ بانگه‌وازی ئه‌هلی کیتابتان کرد بۆ موسولمانبوون، هه‌والیان پێدان به‌شتیک: که ئیوه زانیاریتان ده‌رباره‌ی نه‌بوو، نه‌تانه‌زانی راسته‌یان درۆیه، حقه‌یان به‌تاله، ته‌صدیقیان مه‌که‌ن، چونکه وێ ده‌چی درۆ بی، به‌درۆشیان مه‌خه‌نه‌وه، چونکه وێ ده‌چی راست بی! بۆیه

دہبی لہم کاتانہ دا ہلویست و ئاخاوتنی ئیوہ بہم جوڑہ بی، پییان بلین: ئیمہ
 ئیمانان بہو قورئانہ ہئیہ: کہ لہ لایہن خوداوہ بہ نیگا بۆ ئیمہ و ئیوہ و ہموو
 ئادہ میزاد ہاتوہ، ئیمانان بہ تہورات ہئیہ: کہ نیردراوہ بۆ سہر موسا،
 پروامان بہ ئینجیل ہئیہ: کہ نازل کراوہ بۆ سہر عیسا، ئہو تہورات و
 ئینجیلہی نہ گۆردراون، پەرستراوی بہ حق و راست پەرورہ دگاری ئیمہ و ئیوہ
 یہ کیئکہو بی ہاوہ لۆ ہاوشانہ، ئیمہ فرمانبہرداری فرمانی ئہوین، چی
 فرمانی پی کردبین نہ نجامی دہدہین، چی جلہ وگیری لی کردبین خۆمانی لی
 دوور دہخینہوہ.

﴿وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ، فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ، وَمِنْ
 هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ، وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ﴾ پیریوہو پروگرامی خودا
 زینجیرہ کی پیوہست بہ یہ کن و مہنہ جی خودا یہ مہنہ جہ. لہروانگہی
 ئہم مہنہ ج و پروگرامہوہیہ: کہ ئیمہ پیغہ مہرمانان رہوانہ کردون، جا وہ کوو
 چون نیگا و سروشان بۆ پیغہ مہرمانی پیشو ناردوہ، نامہ مان بۆ نازل کردون،
 ئہم قورئانہ پیروزہ شمان بۆ تو ناردوہ، جا ئہوانہی لہ پیش توہ نامہی
 ئاسمانیان بۆ نازل کراوہ لہ جولہ کہو فہلہ، کاتی ئہم قورئانہ بہرئک و پیک
 دہخویننہوہو لی ورد دہبنہوہ، لہئہ مثالی عہدوللای کوری سہلام و سہلمان
 فارسی، یہ کسہر ئیمانی پی دہہینن و دلنیا دہبن کہ لہ خوداوہ نازل کراوہ،
 ہرہوہا ہری لہ کافرہ کانی قورہیشیش ئیمانی پی دہہینن، چونکہ ئہوان
 لہروانگہی فہصاحت و بہلاغہ تیہوہ دہگنہ ئہو ئاکام و نہ تیجہیہ: کہ ئہو
 قورئانہ دانراوی ئادہ میزاد نیہ، بہ لکوو لہ خوداوہ بہ نیگا بۆ سہر دلی
 پیغہ مہر نازل کراوہ.

نایاتی ئیمه به درۆ ناخاته وه مه گهر که سانیك: که پروایان به حق نیه و کافرو سپله و گومراو بی ویزدانن؛ تهنه ا نهوانه ئینکاری راستی قورئان ده کهن. ئهم نایه تانه نه وه نده ئاشکراو رۆشنن که سیک کوفر روحی دانه پۆشییی ره دیان ناکاته وه.

﴿وما كنت تتلو من قبله من كتاب، ولا تخطه يمينك إذا لارتاب المطلون﴾ ئه ی پێغه مبه ری خۆشه و یست! ئه تۆ له وه پێش نه وه نده ی له گه ل گه له که ت ژیاوی له ناویان دا هه لئسو که وتت کردوه پێش نازل بوونی قورئان بۆ سه رت ه یچ کتیی بکت نه خویندۆته وه، نووسینت نه زانیوه، نه ت توانیوه به ده سته راستت شتیک بنووسی چونکه نه گهر تۆ له وه پێش نو سین و خوینده وه ت بزانیایه له وان ه بوو موشریکه نه فامه کان گومانیان پهیدا بکرا یه ده رباره ی ئهم قورئانه ی بۆت نیژدرا وه بیانگوتایه: و ید ه چی ئهم قورئانه له نووسینه کانی له وه پێشی خۆی وه رگرتبی. جا که تۆ له وه پێش نه خوینده واربووی و نووسینت نه زانیوه و و یرای نه وه ش ئهم قورئانه سه رسوڕه ی نه ره ت بۆ ه ی ناو ن: که خوینده و ا رو نووسه ری بلیمه ت له به رامبه ری دا ده سته وه ستانن، ئیتر ه یچ بیانۆ یکیان نامینن بۆ نه وه ی گومانی تیدا پهیدا بکه ن!

له راستی دا ئه مه ره تدانه وه ی شو به وه گومانه بی مانا و مندا لبا زاری به که ی موشریکه کانه وه مه موو ری گایه کیان لئ ده گری و له هه موو رویه که وه به ره رچیان ده داته وه، ئه گینا له فه رزی ک دا نه گهر پێغه مبه ر ﷺ خوینده و ا ریش بوایه و نووسنی بزانیایه نه ده بوو نه وان گومان له قورئان پهیدا بکه ن، چونکه قورئان بۆ خۆی شاهیده له سه ر خۆی: که که لام و زاده ی میتشکی ئاده می زاد نیه. نه گهر تۆ زیك به ویزدان ه وه سه یریان بکرا یه ده یانزانی: دانانی ئهم که لامه له توانای ئاده می زاد دا نیه، زانیاری ئاده می زاد و ئاسۆی زانینی که لامی ئاوی

لی وه‌دی نایه، هه‌موو ده‌قیکی، هه‌موو نایه‌تیکی، ئیحاده‌کا بو دَل: که
 ئەمه له‌خاوه‌ن هه‌یژێکی ره‌هاوه‌ ها‌تووه‌، هه‌یژو تو‌نایه‌ک له‌ماناو مه‌فهومی‌دا
 هه‌یه‌ محاله‌ شتی ئاوا له‌ئاده‌میزاده‌وه‌ هه‌لقولێ و زاده‌ی بیرو بو‌چونی ئەوین!

موجاهید ده‌فه‌رموی: ئەه‌لی کیتاب له‌ته‌ورات و ئینجیلی خۆیان‌دا
 ئەوه‌یان ده‌ست که‌وتبوو: که‌ موحه‌مه‌د ﷺ خۆینده‌وه‌و نووسین نازانی.

که‌وابوو یه‌کی‌ک له‌و به‌لگانه‌ی راستی پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی هه‌زره‌تی موحه‌مه‌د
 ده‌چه‌سپێنن بو‌ قور‌ه‌یشیه‌کان ئەوه‌یه‌: که‌ پی‌غه‌مبه‌ر خۆینده‌وه‌و نووسینی
 نه‌بو‌ه، تێکه‌لا‌وی ئەه‌لی کیتاب نه‌بو‌ه، ئەو کاته‌ له‌مه‌که‌دا جوله‌که‌و
 مه‌سیحی نه‌بو‌ون، که‌چی له‌گه‌ڵ ئەوه‌ش‌دا پی‌غه‌مبه‌ر سه‌رگورشته‌و هه‌والی
 پی‌غه‌مبه‌ره‌کانیانی گێ‌راوه‌ته‌وه‌.

به‌کورتی:

نیشانه‌و ره‌وش‌تی پی‌غه‌مبه‌ر له‌ناو کتییی ئەه‌لی کیتاب‌دا و می‌ژووی ژبانی
 له‌ناو گه‌له‌که‌ی‌دا ئەوه‌ ده‌چه‌سپێنن: که‌ پیاویتی نه‌خۆینده‌وار بو‌وه‌.

وه‌کوو له‌شوئینیکی تردا قورئان ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کا‌و ده‌فه‌رموی: ﴿الَّذِينَ
 يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ
 يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ، وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ (الأعراف: ۱۵۷).

هیچ جی‌گای شک و گومان نیه‌: که‌ ئەم قورئانه‌ له‌خوداوه‌ به‌نیگا‌و سه‌روش
 بو‌ هه‌زره‌تی موحه‌مه‌د نێ‌ردراوه‌، ده‌ستی ئاده‌میزاد و جندۆکه‌ی تیدا نیه‌،
 به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگار هه‌زره‌تی جو‌برائیل هه‌ناویه‌تی و بو‌ی خۆیندۆته‌وه‌و فی‌ری
 کردوه‌. جا له‌گه‌ڵ ئەوه‌دا ئەمه‌ حه‌قیقه‌تیکی رو‌ن و ئاشکرایه‌، وێ‌سرای ئەوه‌ی
 قور‌ه‌یشیه‌کان ده‌یانزانی: که‌ پی‌غه‌مبه‌ر نه‌خۆینده‌واره‌و نووسین نازانی، که‌چی

پیغمبه‌ریان به‌وه تاوانبار ده‌کرد: که قورئانی له‌کتیبه کۆنه‌کان وه‌رگرتوه، وه‌کوو نه‌وه په‌روه‌ردگار لییان ده‌گیریتته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿وقالوا اساطیر الاولین اکتتبها فهي تملی علیه بکرة واصیلاً﴾ (الفرقان: ۵).

نه‌جار جه‌خت له‌سه‌ر نه‌وه ده‌کاته‌وه: که قورئان له‌خوداوه بو‌ پیغمبه‌ر نیردراوه، ده‌فه‌رموی: ﴿بل هو آیات بینات فی صدور الذین اوتوا العلم وما یجحد بآیاتنا الا الظالمون﴾ به‌لکوو نه‌م قورئانه چهند نایات و نیشانه‌یه‌کی حه‌ق و ناشکرایه حه‌قه‌و حه‌ق ده‌چه‌سپینن، نه‌وه‌ش حه‌قیقه‌تیکه له‌دل و ده‌روونی زانایانی نه‌هلی کیتابدا جیگیر بووه، وه‌لحال هیچ که‌سیک نه‌م قورئانه ره‌ت ناکاته‌وه‌و به‌درۆی ناخاته‌وه مه‌گر نه‌وانه‌ی ده‌ستدریژکارو سته‌مکارو کافرو لوتبه‌رز، نه‌وانه‌ی حه‌ق ده‌زانو خۆی لی گیل ده‌که‌ن، وه‌کوو له‌نایه‌تیکه تردا ناماژه به‌وه ده‌کاوه‌ده‌فه‌رموی: ﴿ان الذین حقت علیهم کلمة ربک لا یؤمنون ولو جاءتهم کل آية حتی یسروا العذاب الالیم﴾ (یونس: ۹۶-۹۷).

به‌کورتی و پوختی قورئانی پیروژ شاکاری په‌روه‌ردگار وه‌ زاده‌ی می‌شکی ئاده‌میزاد نیه، نایاتی حه‌ق و حه‌ق سه‌پینن، فه‌رمان و نه‌هی و هه‌وائن، زانایان لییان حاله‌ی ده‌بنو له‌به‌ری ده‌که‌ن، کتیبی هیدایه‌ت و ره‌هنوما‌یی به‌ به‌رکردن و خۆیندنه‌وه‌و راقه‌کردنی ئاسانه، هه‌ر که‌سێ بیه‌وی فی‌ری ببی فی‌ری ده‌بن و تینی ده‌گا.

تییینی :

نه خوینده واریی حه زه تی موحه مەد ﷺ له پیش بوونی به پیغه مبهەر
شتیکی چه سپاوه و گومانی تیدا نه و قورئان گه واهیده ره له سه ری، هه روا
کتیبه ئاسمانیه کانی پیش قورئانیش نه و هیان چه سپاندوه و ژیا نی چل سالتی ناو
گه له که شی به لگه یه کی تره له سه ر نه خوینده واریی نه و زاته، قوریه شییه کان
نه مه یان لا ئاشکرا بووه.

نه خوینده واری پیغه مبهەر ﷺ به لگه یه کی واضیح و ئاشکرایه له سه ر نه و
قورئان که لامی په روهر دگاره. به لام دوا ی نیگا بو هاتن و بوونی به پیغه مبهەر
ﷺ راجیایی که وتۆته نیوان زانایانه وه.

۱- ئیمامی (الشعی) له ته فسیری ئهم نایه ته دا فه رموویه تی: پیغه مبهەر
ﷺ له دنیا دهر نه چوه هه تا فیتری نووسین و خویندنه و بووه، فه رموده که ی: که
نه بو که به شی (السلولی) ریوایه تی کرد و ناوهرۆکه ی نه ویه: که پیغه مبهەر ﷺ
صه حیفه یه کی بو عویه نه ی کورپی (حصین) خوینده وه و ماناکه شی پی گوت.
نیینو (عطیة) ده لی: نه مه زه عیفه.

قورطوبی ده لی: منیش ده لیم: له صه حیحی موسلیم دا فه رموده یه که هیه
دهرباره ی په یانی ئاشتینامه ی حوده ییبیه (البراء) ریوایه تی کردوه، ده لی:
پیغه مبهەر ﷺ به عه لی کورپی نه بو طالیبی فه رموو: (اكتب الشرط بیننا: بسم
الله الرحمن الرحيم هذا ما قاضي عليه محمد رسول الله) موشریکه کان وتیان:
جا نه گه ر ئیمه دلتیا بین پیغه مبهیری دان به وه دا بنیین ئیمانمان پی ده هیئای و
باوهرمان پی ده کردی، له ریوایه تیکدا: به یعه تمان پی ده کردی. که وایی بنووسه
موحه مەدی کورپی عه بدوللا، پیغه مبهەر ﷺ فه رمانی به عه لی کرد: که وشه ی

(رسول الله) بکوژئیتتهوه، عه‌لی وتی: وه‌للاهی من وشه‌ی (رسول الله) ناکوژئیمه‌وه. پیغه‌مبهر ﷺ فهرمووی: شوینه‌که‌م پی نیشان بده بۆخۆم ده‌یکوژئیمه‌وه. ئیتر عه‌لی شوینه‌که‌ی نیشان دا، پیغه‌مبهر ﷺ وشه‌ی (رسول الله) ی کوژانده‌وهو (ابن عبدالله) ی نووسی. ^(۱)

زانایانی ئیسلام فهرموویانه‌ ظاهری ئەم حەدیشە ئەوه ده‌گه‌یه‌نی: که پیغه‌مبهر ﷺ بۆخۆی به‌ده‌ستی خۆی وشه‌ی (رسول الله) ی کوژانده‌وهو له‌شوینی ئەوه (ابن عبدالله) ی نووسی.

بوخاری رونتر له‌مه‌، ریاویه‌تیک‌ی هیناوه، ده‌فهرمووی: پیغه‌مبهر ﷺ بۆخۆی نامه‌که‌ی به‌ده‌سته‌وه‌ گرتو نووسی. ^(۲)

ئیمام‌ی قورطوبی ^(۳) له‌م باره‌وه‌راوو بۆچوونی زانایانی ئیسلامی هیناوه‌و ئاراکانی له‌که‌وو بیژنگ داو، که‌سی‌ک ده‌یه‌وی زیاتر له‌م باره‌وه‌ شاره‌زا بی بابگه‌ریتته‌وه‌ بۆ ئەو سه‌رچاوه‌یه‌.

۲- نه‌ج‌ار قورطوبی رای نه‌وانه‌ی هیناوه: که ده‌لین: مانای (فاخذ رسول الله الكتاب فكتب): که له‌ریاویه‌ته‌که‌ی بوخاری دا هاتوه‌، نه‌وه‌یه: پیغه‌مبهر ﷺ فهرمانی به‌یه‌ک‌ئ له‌نووسه‌ره‌وه‌کانی کردوه‌ بۆی بنووسن.

قاضي عه‌ياض له‌معاويه‌وه‌ ریاویه‌ت ده‌کا: که ده‌لئ: معاویه له‌لای پیغه‌مبهر بوو ﷺ نووسینی بۆ نه‌نجام ده‌دا، پیغه‌مبهر ﷺ پی فهرموو: (الق الدواة وحرف القلم وأقم الباء، وفرق السين، ولاتعور الميم وحسن الله ومد

(۱) رواه مسلم بتمامه في الجهاد والسير (۱۷۸۳/۹۲) باب (۳۴) صولحی حوده‌یییه‌.

(۲) صحيح بخاري (۲۶۹۸) باب (۶) چۆن ده‌ینووسی.

(۳) تفسیری قورطوبی ج ۷/۲۶۵ (۳۸۹۷).

الرحمن وجود الرحیم) قاضی عہ یاض دہ لئی: ہرچہ ندہ ریوایہ تی ئہ وہ
صہ حیج نیہ: کہ پیغہ مبر ﷺ شتی نووسی بی بہ لام ئہ وہ بہ دوور نازاند ری: کہ
زانباری نووسین و خویند نہ وہی ہہ بووبی و لئی قہ دہ غہ کرابی!

ئہ مجار قورطوبی دہ لئی: ئائہ مہ راست و صہ حیجہ و ہرگیز پیغہ مبر ﷺ
بہ دہستی خوئی پیتی کی نہ نووسیوہ و خویند نہ وہ و عینجہ ی نہ زانیوہ. (۱)
فہرموودہ یہ کیش ہہ یہ ہہ ردو و پیری فہرمودہ و ئہ بو داود و نہ سائی لہ ئیبو
عومہ رہ وہ ریوایہ تیان کردوہ: کہ پیغہ مبر فہرموویہ تی (انا امۃ امیۃ لانکتب
ولانحسب).

پہ لپ ■ بیانوگر تی موشریکہ کان و پہلہ کردنیان بو ہاتنی عہ زابی کوکوڑ بو

سہریان

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ

آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ

مُبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْحِكْمَ

تِلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةٌ وَذِكْرٌ لِّقَوْمٍ

(۱) تہفسیری قورطوبی ہہ مان جلیو لاپہرہ.

يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا
 يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
 بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾
 وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ
 وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ
 وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ
 مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُو قُوَّةٍ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

دەربارەى سەبەب نزولى ئایەتى ژمارە (۵۱) ﴿أَو لَمْ يَكْفِهِمْ...﴾ ئیبنو جەریر و
 ئیبنو ئەبى حاتم و دارىمى لەموسنەدە کەى دا ١ ئەبو داود لەیە حىای کورى
 جەعدەوہ رىوایەتیان کردوہ دەلى: ھەندى موسولمان نووسراوێکیان ھىنايە
 خزمەت پىغەمبەر ﷺ برى شتى تىدا بوو: کە لەتە وراتەوہ راگوێزرا بوون،
 پىغەمبەر ﷺ فەرمووی: (کفى بقوم حمقا أو ضلالة أن يرغبوا عما جاء به
 نبیهم إلى ما جاء غیره إلى غیرهم) کىفایەتە ئەجمەقى و گوپرایى بو قەومىک
 پشت لەو پەيامە ھەلبکەن: کە پىغەمبەرە کەیان بوى ھىتاو و ھەزىان

له پەیره وو پرۆگرامیك بئی غەیری پیغەمبەرە کەیان بو غەیری ئەوانی
 هینابج... ئیتر نایه تی ﴿أَو لَمْ يَكْفِهِمْ أَنَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ﴾
 نازل بوو. عەبدوررەزاق لە عەبدوللای کورپی حارشی ئەلنە نصاری یەو
 دەگیرێتەو دەلی: عومەری کورپی خەتتاب هاتە خزمەت پیغەمبەر ﷺ
 نووسراویکی پئی بوو هەندئ زانیاری تیدا بوو لە تەورات وەرگیرابوو، وتی: ئەم
 مەعلوماتەم لە کابرایەکی یەهودی یەو دەست کەوت، نیشانی جەنابتی دەدەم،
 رەنگی دەم و چاوی گۆران بە جۆریک هەرگیز نەم بینی بوو پیغەمبەر ﷺ ئاوا
 دەم و چاوی بگۆڕین.

عەبدوللای کورپی حاریث بە عومەری گوت: ئەو نایینی پیغەمبەر ﷺ
 چۆن دەم و چاوی گۆراون؟؟ ئیمامی عومەر وتی: رازین بە خودایەتی خودا،
 رازین ئیسلام نایینمان بئی، موحەممەد پیغەمبەرمان بئی، ئیتر دەم و چاوی
 پیغەمبەر ﷺ گەشایەو، ئەجار فەرمووی: (لَوْ نَزَلَ مُوسَى فَاتَّبَعْتُمُوهُ
 وَتَرَكْتُمُونِي لَضَلَلْتُمْ، أَنَا حَظَّكُم مِّنَ النَّبِيِّينَ، وَأَنْتُمْ حَظِّي مِّنَ الْأُمَمِ).

پەیهەندی ئەم کۆمەلە نایەتە بەهێ پێشەو ئەو یە: دوا بەیانکردنی
 ئەو: کە قورئان لەخوداوە نازل کراوەو لەلایەن موحەممەدەو هەلنەبەستراوە،
 ئەجار پەرورەدگار شوبهەو گومانی موشریکەکان باس دەکا: کە دەیانگوت:
 ئەی موحەممەد! تۆ دەلیی من نامەئ تاسمانیم بو سەر نازل بوو وەکوو چۆن بو
 سەر موسا و عیسا نازل بوو، دەی باشە کەوا یە ئەدی بۆچی موعجیزە یەکی
 ماددی وەکوو ئەو پیغەمبەرانی پێشوومان نیشان نادەئ. وەکوو حوشتی
 صالح، عەصای موسا، سفرە و خوانی عیسا. پەرورەدگار رەد دی دانەو وەو

فهرمووی: ﴿إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ مهرجی پیغه مبه‌ریتی موعجیزه نیه، مهرج نیه پیغه مبه‌ر موعجیزه‌ی هه‌بن، په‌روه‌ردگار نه‌گهر بیه‌وی موعجیزه ده‌نی‌ری و نه‌گهر نه‌یه‌وی ناین‌یری. کیفایه‌ته: که قورئان موعجیزه‌بی، بی‌گومان قورئان موعجیزه‌یه کی ناشکراو به‌رده‌وامه.

دوای به‌یان‌کردنی ری‌بازی هه‌ردوو تاقمه‌که: واته: ری‌بازی موش‌ریکه‌کان و نه‌هلی کیتاب. نه‌جار په‌روه‌ردگار هه‌ره‌شه‌یه کی گشتی و سه‌رتاسه‌ریان ناراسته ده‌کا ده‌فهرمووی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ نه‌وانه‌ی بروایان به‌به‌تال هیتاو خودا نانسو و حاشایان لی کرده نه‌وانه هه‌ر بو‌خویان خه‌ساره‌تمه‌ندن. نه‌جار دوای نه‌و هه‌ره‌شه‌یه نه‌وه رون ده‌کاته‌وه: که عه‌زاب به‌سو‌نگه‌ی داوا‌کردنی نه‌وان نایه به‌لکوو کاتیکی دیاری‌کراوی هه‌یه و خودا به‌حیکمه‌ت و دانایی خوی کاتیکی بو‌دیاری کرده.

ده‌فهرمووی: ﴿وَقَالُوا: لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتُ مَنْ رُبِّهِ﴾ موش‌ریکه‌کان له‌روی قینه‌به‌ری و ده‌سه‌وه‌سان‌کردن ده‌لین: نه‌وه بو‌چی موعجیزه‌یه کی ماددی وه‌کوو نه‌و موعجیزانه‌ی بو پیغه مبه‌ره‌کانی پیش‌وو هاتوو بو موحه‌مه‌د نایه؟ بو‌چی موعجیزه‌یه کی وه‌کوو حوشتی صالح و عه‌صای موسا و سفره و خوانی عیسا بو موحه‌مه‌د نایه؟ تا بی‌تته به‌لگه له‌سه‌ر راستی پیغه مبه‌ریتی‌ه‌کی و موعجیزه‌یه‌ک بی نه‌وه بچه‌سپینن: که فروستاده‌ی خودایه و له‌خوداوه ره‌وانه‌کراوه!!

تیتر په‌روه‌ردگار ولامی دانه‌وه فهرمووی: ﴿قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ، وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ نه‌ی پیغه مبه‌ر! پیتان بلن: هیتانی موعجیزه و نازل‌کردنی نیشانه و نایات عاتید به‌خودایه و هیچ شتی له‌و باره‌وه به‌ده‌ست من نیه. خو نه‌گهر په‌روه‌ردگار بیزانیایه ئیوه به‌ناردنی نه‌و جو‌ره موعجیزانه هیدایه‌ت

ئامیز ده‌بن و ئیمان ده‌هینن، بیانوی ده‌برین و داواکه‌ی بۆ ده‌هینانه‌دی، چونکه هینانه‌دی ئەو موعجیزانه به‌لای خوداوه زۆر ئاسانه و هیچ ئه‌رکیکی تیدا نیه، به‌لکوو هیچ شتیکی نیه له‌لای خودا گران بئ و ماندوی بکا، وه‌لئ خودا: که ئەو جوړه موعجیزانه‌م بۆ ناهینیتته‌دی ده‌زانئ ئیوه به‌و داواکارییه‌تان په‌لپ ده‌گرن و قینه‌به‌ری و ته‌عه‌نتوت ئەنجام ده‌ده‌ن. بۆیه داخوازییه‌کانتان بۆ جئ به‌جئ ناکاو ئەو موعجیزانه ناهینیتته‌دی. وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿وما منعنا ان نرسل بالایات الا ان کذب بها الاولون، واتینا ثمود الناقة مبصرة فظلموا بها﴾ (الاسراء: ۵۹).

پێیان بلئ: من نیردراوم بۆ سه‌ر ئیوه به‌ترسینه‌ر به‌ناشکرا ده‌تاترسیئم! ئەوانه‌ی بیرو باوه‌رپان حق و راسته ئەوان هه‌ست به‌و ره‌حه‌ته‌ ده‌که‌ن له‌دل و ده‌روونیان‌دا، ئەوانن هه‌ست به‌فه‌ضل و نیعمه‌تی خودا ده‌که‌ن به‌سه‌ر مرۆڤایه‌تی‌دا، هه‌ست به‌که‌ره‌م و به‌خششی مادی و مه‌عنه‌وی په‌روه‌ردگاریان ده‌که‌ن و ئیشراقاتی گیانیان بۆ فه‌راهم دی.

به‌لئ ئەوانه‌ی بئ باوه‌رپن و هه‌له‌وه‌رپن، هه‌ست به‌م هه‌موو ره‌حه‌ت و فه‌ضل به‌خششانه ناکه‌ن، په‌لپی موعجیزه‌ی مادی ده‌گرن بۆ ئەوه‌ی بپروا به‌قورئان بکه‌ن، ئەوانه دلیان بۆ نوری ئیمان نه‌کراوه‌ته‌وه، هه‌ولدان له‌گه‌لیان بۆ ئیمانیه‌تان بئ سووده، وازیان لی بینه خودا روژی خوئی دادگاییان ده‌کاو نێوان ئیوه و ئەوان یه‌کالا ده‌کاته‌وه، ﴿قل: کفی بالله بینی و بینکم شهیداً﴾ ئەی پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست! پێیان بلئ: به‌سه: که خودا ناگادارو دادوهر بئ، به‌حوکمی عه‌داله‌ت ئامیزی خوئی نێوان من و ئیوه یه‌کالا ده‌کاته‌وه، خودا له‌هه‌موو که‌س باشت‌ر ده‌زانئ ئیوه چۆن به‌درۆم ده‌خه‌نه‌وه. ناگاداره من چۆن بانگه‌وازیی ئیوه ده‌که‌م و ده‌تاترسیئم له‌عه‌زابی سه‌ختی خودا، چۆن فه‌رمانتان

پئی ده کهم به چاکه و نه هیتان لی ده کهم له خراپه، دلنیا بن نه گهر من درو به دهم
خوداوه هه لبه ستم توله م لی ده ستینتی و سزام ده دا: وه کوو له نایه تی کی تردا
ده فهرمو: ﴿ولو تقول علينا بعض الاقاويل لاخذنا منه باليمين، ثم لقطعنا
منه الوتين، فما منكم من احد حاجزين﴾ (الحاقة: ۴۴-۴۷) به لکوو من راستگو م
له وهی پیتانی ده گه یه نم، بویه خودا پشتگیری کردوم به موعجیزه ی جیا جیا،
ههره گه وره و گرنگیان موعجیزه ی قورئانه: که تا دنیا دنیا به کاری گهری
خوی هه یه و بۆ هه موو چهرخ و روژ گاری که.

﴿يعلم ما في السموات والأرض﴾ واته: خودا هیچی لی گوم نابئی،
ناگاداره به سهر هه موو شتی که دا: که بووه ده بی چ له زه وی دا بی یا
له ناسمانه کان دا بی، به شیک له و زانیاریه زانینی حال و وه زعی من و ئیوه یه،
راستی بانگه وازی من و به درو خستنه وه و باوه نه کردنی ئیوه یه.

﴿والذين آمنوا بالباطل وكفروا بالله أولئك هم الخاسرون﴾ نه وانهی
بروایان به و شتانه کرده: که غهیری خودان و پهرستشیان بۆ ده کهن، به ندایه تی
بۆ بت و صه نه م ده کهن و ئینکاری هه بوونی خودا ده کهن، یان هاوه لی بۆ
داده نین و پیان وایه چهنده خودایه که هه ن جگه له خودا هاوشان و هاوه لی
خودان، ههرچه نده به لگهی جوړاو جوړ هه ن له سهر هه بوونی خوداو تا کو
ته نهایی له زات و صیفات دا، نه وانه خه ساره تمه ندن له مامه له و سه ودا که یان دا،
هاتوون کوفرو بی دینیان به ئیمان کریوه، له وه به ولاره روژی قیامت خودا
له سهر کرده وه کانیا ن توله یان لی ده ستینتیته وه، له سهر هه لویستی ناله باریان و
به درو خستنه وه ی پیغه مبه ران و ئینکاری کردنی حه ق و شوینکه وتنی به تال و
ئیمان نه یان به طاغوت و بت و صه نه م به بی نه وه ی به لگه یان به ده سته وه بی،
شیاو ی سه خترین سزان.

ئه مجار پهروه ردگار نه زانی و ئه همه قی موشریکه کان رون ده کاته وه: له وه دا:
 که په له له هاتنی عه زابی ریشه کیش ده کهن. ده فهرموی: ﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ
 بِالْعَذَابِ﴾ کافره کانی قوره یش به تالو کهن له هاتنی عه زاب بۆ سهریان
 په له ده کهن له ناردنی عه زابی کۆکۆژ بۆ سهریان وه کوو له ئایه تی کی تر دا
 پهروه ردگار لیان ده گپ یتته وه ده فهرموی: ﴿وَإِنْ قَالُوا: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ
 الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حَجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِالْعَذَابِ
 الیم﴾ (الانفال: ۳۲) بیگومان موشریکه کان هه ره شه کانی پیغه مبه ر (د. خ) ده بیسن،
 وه لی هه ست به حیکمه تی به زدان (بۆچی عه زابی لی دوا خستون و مؤله تی
 داو ن بۆ ماوه یه ک، بۆیه له روانگه ی ته حه د داو قینه به رییه و په له له هاتنی
 عه زاب ده کهن؛ زۆر جار وا ده بی نه و مؤله تدا نه (دانه وداوه) بۆ گپ وده بوونی
 سه مکاران، بۆ نه وه ی زیاتر هه لخلیسکین و به داوه که وه بن. له هه مان کات دا
 ئیمتیحان و تاقیکردنه وه یه بۆ موسولمانان بۆ نه وه ی باوه پریان زیاتر دا به زری و
 له که وو بیژنگ بدرین و ته مبه ل و گورج و گۆل لیک جیا بکری نه وه، دل دامه زرا و
 بر و پته و له دو وروو را را هه ل به او یتر درین. راستی و به تالیان بۆ ده رب که و ی و
 گومرپان به خویان دا بچنه وه و هیدایه ت نامیز بن، یان بۆ نه وه ی وه چه و نه وه ی
 صالح و راستالیان لی بکه و یتته وه بابو خۆشیان گومرا و سه رلی شیوا و بن. یان
 هوی دوا که و تنی عه زاب بۆ سهریان حیکمه ت و هوکاری تره و خودا بۆ خوی
 ده زانی و له زانیاری خوی دا حه شار دراوه.

به لام موشریکه کان ئه م حیکمه تانه یان نه ده زانین، به ته حه د داوه په له یان
 له هاتنی عه زاب بۆ سه ر خویان ده کرد، ﴿وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لِّجَاءِهِمُ الْعَذَابِ﴾
 نه گه ر له به ر نه وه نه بویه: که عه زاب له کاتی دیاریکراوی خوی هه یه و خودا
 برپاری داوه عه زابی کۆکۆژیان له سه ر دوا بخا بۆ روژی قیامه ت، نه و یه که سه ر

ئەو عەزابە ی پەلە ی لێ دەکەن بۆیان بۆ زوو دەهاتە سەریان، ﴿وَلْيَأْتِنَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ بەتەئکید لەو بەمەولاو لە کاتی دیاریکراودا ئەو عەزابە یان بۆ دێ و یەخەیان دەگرێ و ناگەهان تێکیانەو دەپێچێ، بەخۆیان نازانن تا غافلگیریان دەکا.

﴿يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ، وَإِنْ جَهَنَّمَ لَخِطَّةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ ئە ی پیغەمبەر! ئەو موشریکانە پەلە دەکەن لەهاتنی عەزاب بۆ سەریان دەڵێن: دەزوو ئەو عەزابە ی باسی لێ دەکە ی بۆمان بێنە، با چاوەرپوان بن ئەو عەزابە لەکاتی خۆی دا دیتە سەریان، بێگومان دۆزەخ لەهەموو لایەکەو دەورە ی ئەوان دەداو لەخۆیان دەگرێ و بەشی هەموانیان دەکا.

ئەجار پەرورەدگار وەصفی ئەو عەزابە دەکا: کە هەموو کافرو موشریکەکان لەخۆ دەگرێ، دەفەرموی: ﴿يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ، وَيَقُولُ: ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ لەو رۆژەدا: کە عەزابی سەخت لەهەموو لایەکەو دایان دەپۆشی و لەخۆیان دەگرێ، لەسەریانەووە لەژێریانەووە عەزاییان بۆ دێ، هیچ دەرفەت و هیواییان نامێنێ، لەروی سەرکۆنەکردن و سەرژەنشکردنەو لەلایەن فریشتەو پێیان دەگوترێ: بچێژن سزای ئەو کردەوانە ی لەژیانی دنیادا ئەنجامتان داو، ئەو عەزابە تۆلە ی کوفرو تاوانی ژیا نی دنیاتانە. نمونە ی ئەم ئایەتە چەند ئایەتێکی ترە: وەکوو دەفەرموی: ﴿لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٌ﴾ (الأعراف: ۴۱). یان دەفەرموی: ﴿لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ، وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾ (الزمر: ۱۶).

بەراستی دیمەنێکی سامناک و ریسواکەرو ترسناکە، رۆژێکە عەزابی سەخت و سەرژەنش و لۆمەکردنی تێدا یە. ئەمەش ئاکام و سەرەنجامی ئەوانە یە لەروی تەحەداو سەرپرەقییەو پەلە لەهاتنی عەزاب دەکەن!

کۆچ کردن ■ ولات به جی هیشتن له یینا و نایین دا

يَعْبَادِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَسِعَةٌ فَإِنِّي فَاعْبُدُونِ
 ۵۶ كُلُّ نَفْسٍ ذَاقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ۵۷ وَالَّذِينَ
 ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي
 مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرُ الْعَمِلِينَ ۵۸ الَّذِينَ
 صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۵۹ وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ
 رِزْقَهَا ۗ اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۶۰

سیاقی نایه‌ته‌کان دیمه‌نی به‌درۆ‌خه‌ره‌وه سه‌ره‌ره‌قه‌کان جی دیک، له‌ناو
 عه‌زابی سه‌خت‌دا ده‌تلینه‌وه‌و سه‌زای سامناک له‌هم‌مو لایه‌که‌وه ده‌وره‌ی داو،
 په‌رده به‌سه‌ر نه‌و دیمه‌نه‌دا ده‌داته‌وه‌و له‌م دیمه‌نه‌وه‌ ده‌گوێزیت‌وه‌و بو‌ئوسلویت‌کی
 تر و بو‌ئوه‌ی سه‌ره‌نجی موسو‌لمانان راب‌کیشتی بو‌ئوه‌و: هر کاتێ نه‌یان‌توانی
 کاروباری نایینی خۆیان به‌رێک و پێکی نه‌نجام بدن، کافرو بی‌دینه‌کان ده‌بو‌ونه
 له‌م‌په‌ر له‌به‌رده‌م خودا په‌رستی و نه‌نجامدانی شه‌عائیری نایینی‌دا، با نه‌و ولاته
 به‌جی بیت‌ن و بچه‌ شویت‌یک بتوانن به‌نازادی کاروباری خودا په‌رستی خۆیان
 نه‌نجام بدن، زه‌وی خودا فراوانه‌و پێویسته له‌پینا و پارێزگاریکردنی عه‌قیده‌و
 باوه‌ردا قوربانی به‌هم‌مو شت‌یک بدری، بانگه‌وازییه‌کی پر سۆزو به‌زه‌یی
 ئاراسته‌ی موسو‌لمانان ده‌کاوه‌وه‌رموی: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ أَرْضِي

واسعة فأياي فاعبدون ﴿٥٦﴾ ئه ی ئه و به ندانه ی پرواتان به تاك و ته نهایی من هه یه و شوین په یامی پیغه مبه ره که م که وتون، زه وی من فراوانه و ته نگه به ره نیه، هه ره شوینیکتان به په سندنزانی ده توانن له وی ژیان به سه ره به رن، له هه ره شوینیک نه تانتوانی خودا په رستی خۆتان بکه ن جله و گریبان لسی ده کردن له به جیهینانی شه عائیری ئایینی خۆتان، ئه و به کسه ره ئه و شوینه به جی بیلن و بچه جیگاهه که بتوانن به ئازادی کاروباری ئایینی خۆتان ئه نجام بدهن، ته نیا عبادت بۆ من بکه ن و که سی تر به شیایوی عبادت بۆ کردن مه زانن.

ئیه به نده و دروستکراوی منن ئه م زه ویه شه من خاوه نی راستیمی، زه ویه کی فراوان و پان و پوره به شی هه مووتان ده کا. له هه ره شوینیک ته نگیان پی هه لچنین و نه تانتوانی خودا په رستی بکه ن ئه و شوینه ته نگه به ره و به که لکی ژیان ئیه نایه و به جی بیلن، بچه بۆ ولاتیک که بتوانن به ئازادی خودا په رستی خۆتان بکه ن!

نایه ته که فرمانه به موسولمانان که کوچ بکه ن له ولاتیک که ناتوانن شه عائیری ئایینی خۆیان ئه نجام بدهن، ئه و ولاته جی بیلن و ره و بکه ن بۆ ولاتیک بتوانن به ئازادی خودا په رستی خۆیان بکه ن! بتوانن به کتاپه رستی بکه ن، دلسوزین له خودا په رستی خۆیان دا. مه به ست ئه ویه موسولمانان خۆیان وا په روه رده بکه ن ئاماده باشی ئه وه یان تیدابی له پینا و ئایینی خودا دا گیان و مال و نیشتمان به خت بکه ن.

ئیمامی نه حمد فەرمووده یه کی له زویهیری کوری عه و وامه وه ریوایه ت کردوه ده فەرمووی: پیغه مبه ره (د.خ) فەرمووی: (البلاد بلاد الله والعباد عباد الله، فحيثما أصبت خيرا فاقم). ولات ولاتی خودایه به نده به نده خودان له هه ره شوینیک خیرت توش هات له وی جینیشین بیه!

هەر بۆیه کاتیک موسولمانانه کان له مه ککه تهنگیان پێ هه لچنراو
 کافره کانی قورهبش تینیان بۆ هینان ناچار بوون بهوهی: که کۆچ بکهن بۆ
 خاکی حه بهشه، بۆ ئهوهی پارێزگاری عه قیدهو بیرو باوهری خۆیان بکهن، له لای
 ئه صحه مهی نه ججاشی (پاشای حه بهشه) په نای باشیان دهست کهوت، په نای
 دان و هه وان دینهوه، یارمه تی دان، پاشان پیغه مبهرو بری له هاوه لانی: که
 له مه ککه دا مابوونهوه کۆچیان کرد بۆ مه دینهی مونه ووه ره.

ئه بچار دوا به دوا ی فه رمان کردن به موسولمانان بهوهی سوورین له سه ر
 خودا په رستی و دلسۆزی کردن له خودا په رستی دا ئه وه رون ده کاته وه: که دنیا
 خانووی مانه وه نیه، ترسی مردن نه که نه بیانوی کۆچ نه کردن، له پیناو
 عه قیدهو باوهردا ولات جی پیلن. چونکه مردن شتیکی حه قییه و هه موو
 زینه ده وهریک ده گرته وه، جگه له خودا کهس نامینێ ﴿کل نفس ذائقة الموت،
 ثم اِلینا ترجعون﴾ هه موو نه فسیک شه رابی مردن ده چیژێ و ده بی بری، له هه ر
 شوینیک بن دهستی مردنتان ده گاتی، که وایی پتویست نیه ئیوه حیساب بۆ
 مردن بکهن و مردن بکه نه بیانوی کۆچ نه کردن، ئیوه نازان چ شتیک ده بیته
 هوی مردنتان و ته سبابه کانی نازان، دوا ی مردنتان هه مووتان بۆ لای خودا
 ده گه رپنه وه، ئیوه به فه رمانی خودا کۆچ ده کهن و زی دو نیشتمان جی دیلن،
 له زه وی پان و پۆری خودا دا دین و ده چن و دوا ییش بۆ لای ئه و ده گه رپنه وه، ئیوه
 له چوار چی وهی عیبادت کردن بۆ خودا ده رمه چن، خودا چۆنی فه رمان پێ کردن
 ئه و ۱ ته نجام به دن و به رژه وه ندی ئیوه له وه دایه، مردن رودا ویکه کهس لی
 ده رناچی و خۆپاراستنی لی نا کرێ، له مال بی یان له ده ره وه بی، له ولات دا بی،
 یان له غه ربیی له کاتی دیاریکراوی خۆی دا یه خه تان ده گرێ و ده گه رپنه وه بۆ لای
 خودا، جا که سیک فه رمان به رداری خودا بی پاداشی ده داته وه و کر ۲ هوهی کهس
 پاش گوێ ناخا.

نہ مجار جوڑی پاداشہ کہ دیاری دہ کاو دہ فہ رموی: ﴿والذین آمنوا وعملوا الصالحات لبئسئہم من الجنة عرفاً تجری من تحتها الأنهار﴾ خالذین فیہا، نعم أجر العاملين ﴿تہوانہی پروایان بہ تاکو تہنہای خودا ہہیہو شوین پہیامی پیغہ مہرہ کہی کہوتوون، کردہ وہی باشیان تہ نجام داوہ، پابہندی فہرمانو جلہو گیریہ کانی بوون، تہوانہ جی نشین دہ کہین لہناو خانو بالہ خانہی بہہشتدا بہ ژیر دارو درہختی خانو قہصرہ کانیاندا چومو جوگا رہوان دہبن، جوگای ناو جوگای ہہنگوینو جوگای شہرابو جوگای شیر.. لہناو تہو قہصرو بالہ خانانہدا بو ہتا ہتایہ دہمیئنہوہو دہرچونیان نیہ، ہیئدہ خویشو دلگیرہ بو خوین دلیان ناہیئنی بہ جیئان بیئن، سات لہدواسات زیاتر دلیان پی خویش دہبیو پتر وہگریان دہبن، تہمہش لہ پاداشی تہو کردہوانہی لہژیانی دونیایاندا تہنجامیان داون، بہراستی پاداشیکی باشو خاصہ وہری دہگرہوہ. تہم پاداشہ باشہ لہبہرامبہر تہو عہزابہ سہختہی موشریکو تاوانبارہ کان دایہ کہ لہوہپیش بہرستہی ﴿وان جہنم لمحیطۃ بالکافرین﴾ ناماژہی پی کرد.

بہشیك لہرہوشتی تہو خوداپیداوانہ صہبرگرتن و پشت بہخودا بہستہ، دہفہرموی: ﴿الذین صبروا وعلی رہم یتوکلون﴾ تہو موسولمانہ بہختہوہرانہ کہ تہوہ پاداشیانہ تہوانہن بہصہبرو نارام بوون لہسہر تہنجامدانی تہرکہ کانی سہرشانیان، نوژو روژو جیہادو تیکویشانیان لہپیئناو ئایینی خودا بہدلسوزی تہنجام داوہ، لہپیئناو ئایینی خودا زیئو نیشتمانی خوین جی ہیشتوہ، تہحہمولی زہمتو کویرہوہرییان کردوہ، لہہمو کاروباریکیاندا پشتیان بہخودا بہستوہ، تہوہی لہدہستیان ہاتوہ تہنجامیان داوہ بو بہدی ہاتنی ناکامیش پشتیان بہخودا بہستوہ. تواناو وزہی خوین خستوتہ گہرو تہوہکولیشیان لہسہر خودا بووہ!.

باسکردن و هینانی ره‌وشتی صه‌برو ته‌وه‌کول له‌م شوینه‌دا له‌بارو گونجاو بوو، چونکه کوچکردن و جیهاد و تیگۆشان و ولات جی هیشتن و دابران له‌خزم که‌سو کارو روبه‌روبوونه‌وه‌ی نه‌زیه‌ت و نار‌ه‌حه‌تی، پیویستی به‌ره‌وشتی صه‌برو پشوو درژیی و پشت به‌ستن به‌خودا هه‌یه. که‌سیک ئه‌م دوو ره‌وشته‌ی تیدا نه‌بن له‌جیهاد و کوچکردن‌دا سه‌رکه‌وتوو نابیی.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار باسی شتی‌ک ده‌کا: که ریخۆشکه‌ره‌یه بۆ «هسته‌به‌ربوونی صیفه‌تی ته‌وه‌کول، ئه‌ویش زانینی ئه‌و راستیه‌یه: که خودا رزق و رۆژیده‌ری مه‌خلووقاتی خۆیه‌تی و هه‌ر که‌سی خودای له‌پشت بی پیویستی به‌که‌سی تر نه‌یه. ده‌فه‌رموی: ﴿وَكَايْنِ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا، اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَايَاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ رزق و رۆژی تایه‌ت نه‌یه به‌ولا‌تی‌که‌وه‌و له‌ولا‌تی‌کی تر نه‌بی، به‌لکوو رزق و رۆژی خودا گشتی‌یه‌و بۆ هه‌موو گیانه‌به‌رانیه‌تی له‌هه‌ر شوینی‌ک بن. چه‌ند ژماره‌یه‌کی زۆر له‌گیانه‌وه‌ران له‌به‌ر بی ده‌سه‌لاتی و زه‌بوونی خۆی ناتوانی رزق و رۆژی خۆی دابین بکا و ده‌سته‌به‌ری بکا، ناتوانی بژیوی خۆی کو بکاته‌وه‌و په‌زمه‌نده‌ی بکا، خودا رزق و رۆژی بۆ ده‌ره‌خسینی و بۆ ئاسان ده‌کا، بۆ هه‌موو گیانه‌به‌ری‌ک بژیوی گونجاو ده‌دا و ده‌یژینی، خشۆک بی له‌ناو زگی زه‌وی‌دا، یاخود بالنده‌ بی له‌هه‌وادا، یان ماسی بی له‌ده‌ریادا، خودا بژیوی خۆی بۆ ده‌سته‌به‌ر ده‌کا و ینگای نیشان ده‌دا چۆن خۆی بژیینی. هه‌ر ئه‌و خودایه‌یه: که رزق و رۆژی ئی‌وه‌ش ده‌دا. خودا شه‌ه‌وايه به‌وته‌ی به‌نده‌کانی و ده‌زانی چی ده‌لی‌ن و چی له‌سینه‌ی خۆیان‌دا هه‌شار ده‌ده‌ن.

بیگومان خودا واده به خیلاف نیه و هیچی لی عاسی نابی،
موسولمانه کان له مه ککه وه کۆچیان کرد بۆ مه دینه، له وی باری ژیانان خۆشتر
بوو رزق و رۆژیان فراوانتر بوو، له شو لاریان تهنروستی سازتر بوو هر پاش
ماوهیه کی کورت و زۆری پی نه چوو بوونه فرمانه وای ولات و زوربه ی زۆری
جیهانی ئاوه دانی نهو رۆژگارهیان کۆنترۆل کرد.

موشریکه کان بر وایان به خودای به دیهنه رو رۆژدهر شهیه

وَلَّيْنِ

سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
لَيَقُولَنَّ اللَّهُ فَإِنِّي يُؤْفِكُونَ ﴿٦١﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ
عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَّيْنِ سَأَلْتَهُمْ
مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا
لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

دوای نهوهی له نایه ته کانی پیشوودا په روهردگار بیروباوه پی موشریکه کانی
به یانکرد، په لپو بیانوه ته عجزیه کانیانی رونکردنه وه، نه جار به شیوهی شیرینی
(یا عبادی الذین آمنوا) خطابی ناراسته ی موسولمانه کان کرد،

به شیوهیه کی نه ده بی ۱۱ ئوسلو یی کی ناسک ره هنومایی موشریکه کانی کرد، بۆ نه وهی به خویان دا بچنه وهو په ند ئامیز بنو چی تر سواری گای هار نه بنو له سهر سهره رقی خویان بهرده وام نه بن.

ده فهرموی: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ، فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ؟﴾. سویند بی نهی موحه مه دا! نه گهر تۆ پرسیار لهو موشریکه بکهی و پیان بلی ی: نه وه کی ئاسمانه کان و زهوی وه دیه یئان و؟ کی مانگو خۆرو نه ستیره کانی هینا ونه دی بۆ دابین کردنی بهرزه وهندی ئیوه؟ نه م قه باره گه ورانه ساله های ساله به شوین یه کتردا دین و ده چن و شهو و روژیان لی پهیدا بووه، وهرزه کانی سال و گۆرانی ئاوو هه وایان لی به دی هاتووه.

نهی پیغه مبهرا! نه گهر پرسیار لهو موشریکه بکهی بلی ی کی به دیه یئنه رو ره خسینه ری نه م شتانه یه؟ له ولام دا ده لیئن: نه وه (الله) به دیه یئنه ریانه، نهو ره خساندونی و فاعیلی حه قیقی خودایه! جا: که دانیان به وه دان و ئیعترافیان کرد، نه دی چۆن رو له یه کتاپه رستی وهرده گپیئن، بۆ به دلسۆزی به ندایه تی بۆ نهو خودایه ناکه ن؟! چونکه داننان به وه دا: که خودا خالق و به دیه یئنه رو ره خسینه ره، ده بویه بیته له مپهرو موشریکه کان مهنع بکا له وهی جگه له خودا خودایه کی تر بپه رستن! به راستی نه مه دژایه تی کردنی کی سه یرو سه مه ره یه جیگای سه رسورمانه چۆن لهو حه ق و حه قیقه ته حالی نابن، چۆن له حه ق لاده دن و بپروا بهو چه واشه کارییه ده کهن؟! دیاره نه وانه عه قل و هۆشیان نیه، نه گینا نه گهر عه قل و هۆشیکیان هه بایه قبوولی نهو چه واشه کاری ۱۱ تی که ل و پی که لیه یان نه ده کرد!

ئەجار پەرورەدگار ھۆکاری بەردەوامبوونی ژیان: کە بژیو، بەیان دەکاو دەفەرموی: ﴿اللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ، اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ پەرورەدگار رزق و رۆژی گوшاد دەکا بۆ کەسانیک بیهوی بۆیان گوشاد بکا، بۆ ئەو بەتاقییان بکاتەو. بۆ هەندێ کەشیش ھەر بەو مەبەستە کەمی دەکاتەو دەستکورت و کەم دەرامەتی دەکا، ژیانیک کولەمەرگی پێ دەدا پەرورەدگار خۆی بەدیھیتەر و رزق و رۆژیدەر، خۆی بژیویان بۆ دیاری دەکا بەگوێرەیی حکمەت و دانایی خۆی و بەرژەوێ بەندەکانی رزق و رۆژیان بۆ دەبڕیتەو. بێگومان خوا زاناو ئاگادارە بەسەر ھەموو شتیکدا، دەزانێ بەندەکانی بەرژەوێندیان لەچی دایەو داخوازی فراوانکردن و تەنگکردنەوێ رزق و رۆژی بەندەکانی چیەو چی لەمەسلەحتیانە، دەزانێ کام لەحالتی ھەژاری یان دەوڵەت مەندی لەبەرژەوێندێ بەندەکانی دایە. ھەر لەروانگەیی ئەم حکمەت و زانیاریەو ھەندێ کەس دەوڵەت مەند دەکا و ھەندیکیان ھەژار، ھەندێ کەس لەشیاغ و ھەندێ نەخۆش، ھەیە زاناو ھەیە نەزان، بەم جوړە جوداوازی لەنیوان تاکەکانی کۆمەڵدا دروست دەبێ و ھەول و تێکۆشان و کێ برکێ لەنیوانیاندا پەیدا دەبێ و ھێزو تواناکان دەخرێنەگەر و ھەر کەسە لەعاست خۆیەو ھەولێ دایینکردنی پێداویستی ژیان خۆی دەداو ژیان پێش دەکەوێ و گەشە بەھۆکارەکانی دەدرێ. لەنایەتیکێ تردا ئاماژە بەم فەرق و جوداوازییە دەکا و دەفەرموی: ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ، وَلٰكِنْ يَنْزِلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ اِنَّهٗ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ (الشوری: ۲۷).

ئەجار پەرورەدگار ھۆکاری رزق و رۆژی بەیان دەکا و دەفەرموی: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا لِيَقُولَنَّ اللّٰهُ﴾ ھەلبەتە رزق و رۆژی بەروالەت پەییوەندی ھەیە بەھەلسورانی ئەفلاکەو،

په یوه سته به هه بوونی ئاوو چانندن و روان و وه بهرهم هینانی بهروبوومه وه،
 فراوان کردن و تهنگ کردن رزق و رژی به دهست خودا خویه تی و به گویره ی
 حیکمه ت و دانایی خوی گورانکاری تیدا ده کا، چونی بوئ ئاوا نه نجامی ده دا،
 سه رچاوه ی رزق و رژی به روا له ت له ناوی باران و بیرو چوم و کانیا وه وه یسه،
 دانه ویله یه ده چینه درئ و وه بهرهم ده هینه درئ، ئاژه ل و په له وه به خیتوده کرئ و
 زاو و زئ ده کا زور ده بی، کان و مه عده نه شتی لی ده ردینه درئ و دروست ده کرئ
 نیچیره و راو ده کرئ ■■■ هتد. له ژیر روشنایی نه م حه قانیقانه دا نه گهر تو نه ی
 پیغه مبه ر پرسیار له و موشریکانه بکه ی و بلی ی: نه وه کی له بهر زایی یه وه باران
 ده باریتیی و زهوی مردوی وشك هه لا تووی سوته مه روی پی زیندو ده کاته وه؟ کی
 دوا ی وشکبوونه وه ی زهوی و نه مانی نه شو و ما لهروه و دره خته کانی دا جاریکی
 تر نه و زهوییه مردوه زیندو ده کاته وه و نه شو و نمای تیدا وه گهر ده خاته وه؟
 یه کسه ر و لا مت ده دهنه وه ده لئین: بیگومان هه ر خودا ده توانی نه و کار. بکا و
 نه وه کار و صیفه تی خودایه، هه ر (الله) ده توانی نه و کار. نه نجام بدا. جا که
 دانیان به وه دانا و ئاوا بی پیچو په نا ئیعترا فیان کرد ﴿قل: الحمد لله، بل
 اکثرهم لا یعقلون﴾ بلی: سوپاس بو خودا: کهوا به لگه م سواره و بو پرتان خوارد،
 وه لی زور به ی زوری نه و موشریکانه عه قلیان به م دژی به تی و جودا وازیانه
 ناشکی و نازانن: بو خویان خویان به درو ده خه نه وه، نه وه تا له لایه که و دان
 به وه دا ده نئین: که خودا به دیهینه رو زیندو که ره وه ی زهوی و رزق و رژی ده ری
 گیانه بهرانه، که چی له هه مان کات دا هاوه لی بو بهر وه دانه زانن و شتی تر
 ده که نه خودا و له جیاتی خودا ده یا نه پرستن! به کرده وه قسه کانی خویان به درو
 ده خه نه وه. کرده وه یان دژی ئیقرا رو و ته یانه. له ته ک خودای بالا ده ست و خاوه ن
 صیفه تی جه مال و جه لال خودای تر ده په رستن: که شیاوی خودایه تی نین و هیچ
 ره وشتی کی خودایه تی یان تیدا بهر جه سته نیه و نابئ. هیچیان له ده ست نایه.

به کورتی موشریکه کان دان به دوشتی سه ره کی دا ده نیئ:

۱- ده ئین: خودا به دیهینه ری ئاسانه کان و زهوییه، هه رچی له بوونه وه ردایه خه لقنده ی پهروه ردگاره.

۲- ده ئین: خودا رزق و روژیده ری بهنده کانیه تی و ئه و به قودره ت و توانای بی سنووری خوی باران له بهرزایی یه وه دهبارینی و زهوی مردوو زیندوو ده کاته وه که چی به کرده وه ئه م بیروباوه رهی خویان به درو ده خه نه وه ئه وه تا شتی تر ده که نه هاوه لی خوداو په رستشی بو ده که ن.

هه ئسه نگاندنی زبانی دنیا و حال و وه زعی کافره کان تویدا

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِیَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا فِي
الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا
هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا ءَاتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَنَّعُوا فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَبُخَطَفُ
النَّاسِ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ
﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ

لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ
جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار نه‌وه‌ی به‌یان کرد: که موش‌ریکه‌کان دان به‌وه‌دا
ده‌نن: که (الله) به‌دیهنه‌رو رزق و روژیده‌ریانه، هر نه‌و ده‌توانی باران
ببارینی و زه‌وی مردو و زیندو و بکاته‌وه، که چی و پرای نه‌و موش‌ریکه‌کان شتی
تر ده‌که‌نه هاوه‌لی خوداو په‌رستشیان بو ده‌که‌ن، مه‌به‌ستیان ده‌سته‌به‌رکردنی
کالای دنیایی و ژیانی خو‌شه، نه‌ج‌ار په‌روه‌ردگار نه‌وه‌یان بو رون ده‌کاته‌وه: که
نه‌و شته‌ی نه‌وان هه‌ولی بو ده‌ده‌ن ژیانی که‌م بایه‌خی دنیایه‌و له‌ناستی
قیامت‌دا به‌هیچ حسیب ناکړی.

نه‌وه رون ده‌کاته‌وه: که ژیانی حقیقی و نه‌پراوه بریتی‌یه له‌ژیانی
قیامت و حق وایه بو ده‌سته‌به‌ربوونی ژیانی دواروژ هه‌ول و ته‌قه‌للا بده‌ن.

نه‌وه‌ش رون ده‌کاته‌وه: که نه‌و موش‌ریکه‌کانه که‌وتونه سهر لی تیک‌چون و
ته‌ناقوضاتیکی سه‌یرو سه‌مه‌ره‌وه، نه‌وه‌تا و پرای نه‌وه‌ی هاوه‌ل بو خودا
داده‌نن و له‌ته‌ک نه‌ودا شتی تر ده‌په‌رستن، که‌چی: که توشی ناخوشی و
ته‌نگانه‌یه‌ک هاتن هانا بو خودا ده‌به‌ن و هر نه‌و ده‌ناسن و که‌سی تریان و به‌یر
نایه‌ته‌وه هاواری لی بکه‌ن؛ چونکه نه‌و کاته سورشت و فیطره‌تیان وه ناگا دئ و
رولی خو‌ی ده‌بینی. هه‌موو که‌سیش به‌سروشت خودا په‌رسته!

نه‌ج‌ار په‌روه‌ردگار نیعمه‌تیکی تری خو‌ی باس ده‌کا: که پی‌ی به‌خشیون
نه‌ویش نیعمه‌تی ناسایش و دل‌نایی‌یه، نه‌وه‌تا نه‌وان له‌شاری مه‌که‌دا له‌زیندو

نیشتمانی خۆیاندا بەدلتیایی یەوێ ژیان بەسەر دەبەن، خودا ئاسایش و ناشتی خستۆتە ئەو دەقەرەو دەورووبەریان هەمووی شەپرو هەرایە، هێرش و چەپاوکردنە، کوشتن و پرین و فراندنە، کەچی ئینکاری ئەو نەعمەتە گەورانە دەکەن و سوپاسی خودا ناکەن، بۆیە ئەوان شیاوی سەرزنەشت و لۆمە کردن...

دەبارە ی نایەتی ژمارە (۶۷): کە دەفەر موی: ﴿أَو لَمْ يَرَوْا...﴾ جوو هەبیر لەئەینو عەبباسەو رەوایەتی کردووە دەفەر موی: موشریکەکانی مەککە بە پیغەمبەریان گوت: ئەوێ: کە ئیمە و الی کردووە ئیمانێ پێ نەهێنین؛ ئەوێ: ئیمە ترسی ئەوێمان هەبە ئەگەر بێینە ناو دینە کە ی تۆو، خەلکی دەورووبەرمان بمانرفینن، چونکە ئیمە کەمین و عەرەبەکانی دەورووبەرمان زۆرن، هەر کاتی بزانی: ئیمە موسوڵمان بووین هێرتمان بۆ دەکەن و دەمانرفینن و دەمانکەنە کۆیلە ی خۆیان، ئیتر پەرەردگار نایەتی ﴿أَو لَمْ يَرَوْا أَنَا جَعَلْنَا حُرْمًا آمِنًا﴾ ی ناردە خواری.

ئێستاش بەبۆنە ی باسی ژیان لەسەر زەوی و زۆرو کەمی رزق و رۆژی یەوێ، بەتەرازیەکی وردخوێن ژیاکی دنیا کێشانی دەکاو دەفەر موی: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا هُوَ وَلَعِبَ وَأَنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ هِيَ الْحَيَاةُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ژیاکی دنیا بەهەموو رازاوەیی و خۆشییەکییەو، بریتیە لە (لەو) ئادەمیزاد خۆیاکی پێ دەخافێنن یان گالتەیه کە کە بیروشی خۆیاکی پێ دینن. بۆیە هەندێ لەزانیان فەرموویانە دنیا ئەگەر ئەویش بۆ تۆ بێت تۆ بۆ ئەو نامینی! ^(۱)

(۱) تەفسیری قورطوبی ج ۲۷۲/۷ (۳۹-۴).

به‌لام خانووی قیامت مائی به‌رده‌وام و نه‌پراوه‌یه، کۆتایی نایه و به‌سه‌ر
ناچی، جا نه‌گهر نه و موشریکانه نه م حقیقه‌ته‌یان بزانیایه ژیانی خو‌شو
به‌رده‌وامیان هه‌لده‌بژارد به‌سه‌ر ژیانی کورت^۱ که مخایه‌نو و برپاوه‌دا.

ده‌لێن: جوداوازی نیوان (ه‌و) و (لعب) نه‌وه‌یه: (لعب) روکردنه به‌تال و
هه‌له‌و گیربوون به‌شتی ناحقه. (ه‌و) رو وهرگیرانه له‌حق.

(حَيَوان) چاوگ (مصدر) فیعلی (حَيَ) یه وه‌کوو (حياة). وه‌لێ (حیوان)
موباله‌غه‌ی زیاتر ده‌گه‌یه‌نێ.

هه‌ندێك گوتوو یانه (حیوان) و (حياة) و (حَيَ) هه‌رسیك مه‌صده‌رن و یه‌ك
مانایان هه‌یه. هه‌ندێكیش گوتوو یانه (حَيَ) جه‌مه له‌سه‌ر وه‌زنێ (فَعُول)
وه‌کوو (عَصِي).^(۱)

نه‌بجار په‌روه‌ردگار حال و وه‌زعی موشریکه‌كان به‌یان ده‌كا له‌و كاته‌دا: كه
ده‌كه‌ونه ته‌نگانه و می‌خه‌ته‌وه، ده‌فه‌رموی: ﴿فَإِذَا رَكبُوا فِي الْفَلَكِ دَعَا اللَّهُ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ، فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ واته: هه‌ر كاتێ
موشریكه‌كان له‌ناو ده‌ریادا سواری كه‌شتی ده‌بن و ده‌كه‌ونه ناو ترسو له‌رزى
كاره‌ساتی ناو ده‌ریاوه و له‌هه‌موو لایه‌كه‌و^۱ تارمایی مه‌رگ لێیان نزیک
ده‌بیته‌وه، دڵسۆزان هه‌نا بۆ خودا ده‌به‌ن و هاواری لێ ده‌كه‌ن، هه‌ر نه‌و
ده‌ناسن و نه‌و ده‌په‌رستن، جا كه رزگاریان بوو كه‌وتنه فه‌ره‌حی و هاتنه سه‌ر
وشكانی سه‌ره‌له‌نوێ ده‌گه‌رپه‌نه‌وه بۆ سه‌ر كوفری پێشوو یان و خودا درۆزنه‌كانی
خۆیان ده‌په‌رستن و نیعمه‌تی رزگاریوونیان له‌بیر ده‌چێته‌وه، وه‌كوو له‌ئایه‌تیکی

(۱) هه‌مان سه‌رچاوه ج ۲۳۷/۷ (۳۹۵).

تردا ده‌فرموی: ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَهُهُ، فَلَمَّا نَجَاهُمْ إِلَى الْبَرِّ ائْتَوْا بِمُضْمَرٍ﴾ (الإسراء: ۶۷).

موحه‌مده‌ی کوری ئیسحاق له (سیره) که‌ی له عیکریمه‌ی کوری ئه‌بو جه‌له‌و. ریوایه‌ت ده‌کا: که ده‌لی: کاتی‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌تی مه‌ککه‌ی کرد، نه‌من هه‌لاقم ویستم خۆم له‌ده‌ستی پیغه‌مبه‌ر رزگار بکه‌م، سواری که‌شتی بوم به‌ره‌و جه‌به‌شه‌ رویشتم له‌نکاوی‌ک که‌شتی که‌وته له‌قه‌له‌ق و نه‌ملاو نه‌ولا کردن، سه‌رنشین و (ناخودا) کانی^(۱) وتیان: کورینه‌ هاوار بکه‌نه‌ خوداو به‌دلسۆزی لئی بیارینه‌وه، چونکه‌ له‌م جوړه‌ ته‌نگانه‌دا جگه‌ له‌خودا که‌س ناتوانی که‌س رزگار بکا! عیکریمه‌ ده‌لی منیش وتم: جا که‌ له‌ده‌ریادا جگه‌ له‌خودا که‌س که‌س رزگار نه‌کا، بیگومان له‌وشکانیش‌دا جگه‌ له‌خودا که‌سی تر رزگار که‌ر نیه، خودایه‌ عه‌هدو په‌یمان بی ئه‌گه‌ر نه‌مجاره‌ له‌م ته‌نگانه‌ رزگارم بوو ده‌چم بۆ لای موحه‌مده‌و ده‌ست ده‌خه‌مه‌ ده‌ستیه‌وه و موسولمان ده‌بم و جه‌تمه‌ن ئا ویش خاوه‌ن لوطفو مه‌رحمه‌ت ده‌بی. واش بوو!

هه‌ر عیکریمه‌ ده‌لی: خه‌لکانی سه‌رده‌می نه‌زانی هه‌ر کاتی سواری که‌شتی بوونایه‌ له‌ناو ده‌ریادا به‌کانیان له‌گه‌ل خۆیان ده‌برد، جا که‌ ره‌شه‌باو شه‌پۆل لای ده‌دان و ده‌که‌وته‌ ته‌نگانه‌وه به‌کانیان فری ده‌داو هاواریان ده‌کرده‌ خوداو (یارب یارب) یان ده‌ست پی ده‌کرد.

(۱) ناخودا، واته: که‌شتی‌یمان.

نیمامی رازی له کتیبی (اللوامع) دا ده فرموی: ئەمە بە لگە و نیشانە ی
ئەو هیە: کە ناسینی خودا له سروشتی هەموو ئادەمیزادێک هەیە، هەموو
کەسیک بە فیض وەت خودا ناس و بە کتاپەرستە جا ئەگەر له کاتی خۆشی و
فەرحانی دا لێ ی بێ ناگا ببن له کاتی تەنگانە و ناخۆشی دا بە راستی خودایان بیر
دە کەوێتە وە و هانای بۆ دە بن.

﴿لِکَفِّرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا﴾ (لام) ی (لیکفروا) و (لیتمتعوا) (لام) ی
عاقیبت و سەرەنجامه، واتە: شەریک بۆ خودا بریار دە دەن، تا سەرەنجامی
کارە کە یان ببێتە سێلەیی و کوفرانی نێعمەتی رزگار بوون و (تمتع) و لە زەت
وەرگرتنیان بە بێ پەرستی و پە یوە ستبوونیان بە پێری کافرانە وە.

دە شگونی (لام) هە کە لامی ئە مر بێ، هەر شە بگە یە نی. واتە: با کافر بن و
لە زەت لە بێ پەرستی وەر بگرن، لە وە بە و لاو دە زانن چیان لێ دە کە ی.
﴿فسوف يعلمون﴾ لە وە بە و لاو رۆژی قیامت ناکامی هە لۆیستی
نالە بارو کردە وە ی ناشیرینی خۆیان دە زانن چی دە بێ.

ئە بچار پەر وە ر دگار وە صفی (تناقض) و دژایە تی نیوان هە لۆیستی کافرە کان
دە کە: لە م روو وە کاتی تەنگانە دڵسۆزانە هانا بۆ خودا دە بن و لە کاتی
فەرەحی دا پێ ی کافر دە بن و شتی تر بە خودا دە زانن. دە فرموی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا
أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيَتَخَطَفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ
يَكْفُرُونَ﴾ نایا ئە و موشریکە ئە فامانە نازانن ئێمە چ نێعمە تی کمان پێ
بە خشیون بە وە: کە لە بەستی حەرەم؛ لە شاری مە ککە دا نیشتە جێمان کردون
و لا تیکی ئە مین و پەر ئاسایش و ئارام، کە س تییدا دە ست درێژی ناکاتە سەر
کە س، کە س کە س نافرینێ، تالان و برۆ و چە پا و کردنی تییدا ناکرێ. بۆ چی
سو پاسی خودا ناکەن لە سەر ئە و نێعمە تانە و واز لە بێ پەرستی ناهێنن؟!

ئایا نابینن ئەوان لەو ئاسایش و ئارامییەدان و لەدەورو بەریشیان ئەو
 هەموو تالان و بڕۆیە دەکری، ئەو هەموو شەڕ و کوشتارو فراندنە ئەنجام دەدری؟
 ئەدی بۆچی ئەوان لەجیاتیی ئەوەی شوکرو سوپاشی خودا بکەن کوفرانسی
 نیعمەتەکانی دەکەن، هاوێڵی بۆ بەرپەوا دەزانن، پەيامی پێغەمبەرە کە ی رەت
 دەکەنەو بە درۆی دەخەنەو!! ئایا ئەوان ئیمان بەبەتال دەهێنن و کوفرانسی
 نیعمەتەکانی خودای مەزن دەکەن؟!

بەراستی ئەمە (تناقض) یکی سەهرو سەمەرەیه لەهەلۆیست و کارو
 گوشتاریاندا، هەرگیز کەسێک عەقل و هۆشی هەبێ شتی واکا.

ئەجار پەرورەدگار مۆرکی ستمکاریان پێوە دەنێ و دەفەرموی: ﴿وَمَنْ
 أَظْلَمُ مِمَّنْ افترى على الله كذباً أو كذب بالحق لما جاءه﴾ کێ لەو کەسە
 ستمکارترەو شیاوی سزای کوشندەترە: کە درۆ بە دەم خوداوە هەڵدەبەستێ و
 هاوێڵی بۆ دادەنێ و پێغەمبەرە کە ی بە درۆ دەخاتەو و پەيامە کە ی رەت
 دەکاتەو؟ کێ لەو کەسە ستمکارترە: کە لافێ ئەو لێ دەدا خودا نیگای بۆ
 ناردو وە لەحال خودا نیگای بۆ نەکردو، کێ لەو کەسە ستمکارترە: کە تاوان
 دەکا و دەلێ: خودا فەرمانی پێ کردم بیکەم! دلتیابن خودا فەرمان
 ناکا بە خراپە کاریی!

﴿أليس في جهنم مثوى للكافرين﴾ ئایا لەدۆزەخدا شوێنی هەوانەو بۆ
 ئەو سێلەو کافرو ستمکارانە نیە؟ ئایا ئەوانە شیاوی عەزابی دۆزەخ نیین؟
 بێگومان هەموو ئەوانە شیاوی سزای سەختی دۆزەخن و شوێنی هەوانەو هشیان
 لەوێدا بۆ نامادە کراو، باچاو و پوانی بن و روژێک دێ گیرۆدە ی دەبن و نیت
 رزگار بوونیان نیە!!

ئه‌مجار قورئان هه‌ر له‌سه‌ر شیوازی خۆی: که هه‌ر کاتی باسی شتیکی کرد
 دژه‌که‌شی راده‌نوینی، باسی دونیای کرد قیامت دینیی، حالی کافره‌کانی رون
 کرده‌وه، وه‌زعی موسولمانه‌کانیش شی ده‌کاته‌وه. ده‌فه‌رموی: ﴿والذین جاهدوا
 فینا لنه‌دینهم سب‌لنا﴾ ئه‌وانه‌ی له‌پیناو ئایینی ئیمه‌دا جیهادو کۆشش ده‌که‌ن
 دژی ئه‌و سب‌له‌و موشریک و کافرا نه‌ ده‌ج‌ه‌نگین، به‌تیکۆشان و جیهاده‌که‌شیان
 مه‌به‌ستیان به‌رز بوونه‌وه‌ی وش‌ه‌ی (لا إله إلا الله محمد رسول الله) یه؛ ئیمه
 زی اتر شاره‌زایان ده‌که‌ین بۆ ریبازی خیر و چاکه، توفیقیان ده‌ده‌ین بۆ
 په‌یره‌وکردنی ریبازیکی بیانگه‌یه‌نی به‌به‌ه‌شت و به‌خته‌وه‌ری هه‌ردو جیهانیان بۆ
 ده‌سته‌به‌ر بپی، له‌ژیانی دونیاو قیامه‌تیان دا سه‌رفرازین. وه‌کو له‌نایه‌تیکی
 تر دا ده‌فه‌رموی: ﴿والذین اه‌تدوا زاده‌م ه‌دی وآتاهم تقواهم﴾ (محمد: ۱۷).

پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم یعلم)
 که‌سیک کار به‌زانیاری خۆی بکا، خودا زانیاری پی ده‌به‌خشی ده‌رباره‌ی ئه‌و
 شتانه‌ی نایانزانی.

ئه‌بو سوله‌یمانی دارانی ده‌فه‌رموی: مانای جیهاد له‌نایه‌ته‌که‌دا ته‌نیا بریتی
 نیه له‌شه‌رکردن له‌گه‌ل کافران دا به‌لکوو بریتییه له‌یارمه‌تیدانی ئایین و
 ره‌تدانه‌وه‌ی به‌تالخوازان و ریشه‌کێشکردنی سته‌مکاران. برپه‌ری پشتی
 جیهادیش فه‌رمان به‌چاکه و جله‌وگیری کردنه له‌خراپه، جیهادی هه‌ر گه‌وره‌ش
 جیهادی نه‌فسه.

﴿وان الله لمع الحسین﴾ بیگومان په‌روه‌ردگار له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دایه
 کرده‌وه‌کانیان چاکه و چاکه‌خوازن، یارمه‌تی ئاینیان داوه، جیهاد له‌گه‌ل ئه‌ه‌لی
 کوفرو شیرک ده‌که‌ن، به‌پیر بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌و ده‌چن، په‌یامه‌که‌ی
 قبوول ده‌که‌ن.

ئیبنو ئه بی حاتم له (الشعبي) یه وه ریوایه ت ده کا ده لئ: عیسای کوری
 مه ریه م عليه السلام فه رموو یه تی (إنما الأحسان أن تحسن إلى من أساء إليك، ليس
 الاحسان أن تحسن إلى من أحسن إليك) چاکه کاری ئه وه یه چاکه له گه لّ که سیئکدا
 بکه ی: که خراپه ی له گه لّ دا کردوی. چاکه کاری ئه وه نیه چاکه له گه لّ که سیئک
 بکه ی: که چاکه ی له گه لّ کردبی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورة (الروم)

به‌ناوی خودای گهوره و میهره‌بان

سوره‌تی (الروم)

ئەم سورەتە پێک هاتوو لەشەصت نایەت و ناوێراوە بەسورەتی (الروم) چونکە سەرەتا بەهەوائی سەرکەوتنی لەشکری (روم): کە ئەو کاتە رۆمەکان مەسیحی بوون - بەسەر لەشکری فارسدا: کە ناگرپەرست بوون، دەست پێ دەکا. هەوائیکی غەیبی بوو قورئان رایگەیانندو هاتەدی. ئەمەش یەکیکە لەموعجیزەکانی قورئان.

سورەتەکە هەمووی مەکییە جگە لەناوەتی ﴿وَلِلَّهِ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًا وَحِينَ تَطْهَرُونَ﴾.

ناوەڕۆکی سورەتەکە وەک هەموو سورەتە مەکییەکانی تر باسی یەکتاپەرستی و صیفاتێ خۆدایە، باسی بڕوا بەپێغەمبەراییەتی و زیندوو بوونەوه و پاداش و سزایە.

پەيوەندی سورەتی (الروم) بەسورەتی (العنكبوت) هەو لەچەند رویەکەوێه. هەردوکیان بە (الم) دەست پێ دەکەن بەدواشیاندا باسی قورئان نایە، بەپێچەوانەیی سورەتەکانی تر هەو: کە بەو پیتە پچرپچرانە دەست پێ دەکەن، یەکسەر بەدواياندا باسی قورئان دێ، لەهەموو قورئاندا جگە لەم دوو سورەتەو سورەتی (القلم) کە بەحوروفی (مقطعة) دەست پێ دەکا دوا بەدوای حوروفەکان باسی قورئان دەکا. سورەتی (العنكبوت) بەباسی جیهاد دەست پێ دەکا و بەباسی جیهادیش کۆتایی پێ دێ و دەفەرموی: ﴿وَالَّذِينَ جَاهِدُوا فِينَا

لنهدینهم سبلنا». سوره‌تی (الروم) یش به مزگینی سهرکه‌وتنی خاوه‌ن باوه‌ران به‌سهر بته‌رستان‌دا ده‌ست پی ده‌کا. ههر به‌لگه‌و ده‌لیلیک له‌م سوره‌ته‌دا هینراوه‌ته‌و. ده‌رباره‌ی عه‌قیده‌و بیرو باوه‌ر، دریژه‌پیده‌رو شیکه‌ره‌وه‌ی به‌لگه‌و ده‌لیله‌کانی سوره‌تی پیشوون.

ئه‌و باسانه‌ی ئه‌م سوره‌ته‌ له‌خۆی گرتوون ئه‌مانه‌ن: سوره‌ته‌که به‌چه‌سپاندنی پیغه‌مبه‌رایه‌تی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ده‌ست پی ده‌کا و له‌سهر زوبانی ئه‌و هه‌والیکی غه‌یبی راده‌گه‌یه‌نی: که بریتییه له‌سهرکه‌وتنی له‌شکری رۆم، به‌سهر له‌شکری فارسه‌کان دا له‌ماوه‌ی (۳-۹ سال) پیش ئه‌وه‌ی ماوه‌که به‌چیته‌ سالی ده‌یه‌مه‌وه هه‌واله‌که هاته‌جی و رۆمه مه‌سیحیه‌کان به‌سهر فارسه‌ئاگر په‌رسته‌کان ژال بوون، قورئان چۆنی راگه‌یاندبوو هاته‌ دی، ئه‌مه‌ش مو‌عجیزه‌ی قورئانه‌و راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌زره‌تی موحه‌مد ده‌چه‌سپینتی و مژده‌ی سهرکه‌وتنی سهر‌بازانی خودا بته‌سهر په‌یره‌وکارانی شه‌یتان‌دا.

ئه‌جار به‌لگه‌ی تا‌ک و ته‌نه‌هایی خودا و ده‌سه‌لات و توانای بی سنووری راده‌نوینتی، ئه‌مه‌ش له‌روانگه‌ی تیفکری‌ن له‌بوونه‌وه‌رو و رد‌بوونه‌وه له‌دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و په‌ند و هرگرتن له‌به‌سه‌ره‌هات و سه‌ره‌نجامی سامناکی سه‌ره‌پ‌چی‌کاران و به‌درۆخه‌ره‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران! دوا‌یی به‌لگه‌و ده‌لیلی جو‌را و جو‌ر ده‌هینیتته‌وه له‌سهر هاتنی رۆژی قیامه‌ت و زیندوبوونه‌وه‌ی ئاده‌میزاد و حیساب و لی‌کۆلینه‌وه له‌گه‌لیان، ئه‌جار فه‌رمان ده‌کا به‌خودا په‌رستی و خودا به‌یه‌کناسین، ئه‌مه‌ش حه‌قیقه‌تی‌که له‌سه‌روشتی ئاده‌میزاد دا خۆی حه‌شارداوه‌و ئاوینه‌ی فطره‌تی بووه‌.

لهـ سورەتە کەدا مونا قەشە لە گەڵ موشریکەکان ئە نجام دراوە و پەندو
 مەشە لیان بۆ هیندراوە تەو، ئەو هیان بۆ رون کراوە تەو: کە ئەو شتانەى
 موشریکەکان بە خودایان دەزانن و پەرستشیان بۆ دەکەن، بى دەسەلات و
 دەسەوێسانن، رۆژى قیامت هیچیان لە دەست نایەو ناتوانن هیچ جوړە
 عەزابێک لە پەیرە و کارانى خۆیان دوور بێنەو، ناتوانن هیچ بەدى بینن و دارای
 ئەو هیان نیە رزق و رۆژى بۆ کەس فەراھەم بھێنن. ھەروا ئەم سورەتە
 حەقیقەتێکى تر: کە لە سورەتى پێشوو دا رانویندرا لێرە دا دوپاتى دەکاتەو
 ئەویش بریتىیە لە رونکردنەوێ حال و وەزعی موشریکەکان: کە لە کاتى
 تەنگانە و ترس و بیم دا پەنا بۆ خودا دەبەن، بە دڵسۆزى لى دەپارێنەو، کە چى
 لە کاتى رەوینەوێ ترسە کە یان دا ھاوێ بۆ خودا دادەنێن! دواى پەردە لەسەر
 سروشتى ئادەمیزاد ھەڵدەداتەو و ئەو رادەگەیەنێ: کە سروشتى ئادەمیزاد
 وایە، بە ناز و نەعمەت کە یف خوش دەبى و بە بەلا و تەنگانە ناھومێد دەبن.
 مەگەر ئەوانەیان نەبێ: کە خاوەن برۆای پتەون و کردەوێ باش ئە نجام دەدەن.

ئە مجار جەلەوگیرى لە شوێنکەوتنى موشریکەکان دەکا و فەرمان
 بە مالبەخشین بە خزم و ھەژار و ریبوران دەکا: جەلەوگیرى لى دەکا لەوێ
 ریباجۆن و فەرمانیان پى دەکا: کە مال و سامانى خۆیان لە رینگەى حەلالەو
 گەشە پى بکەن و بەزەکات لى دەرکردن پاکی بکەنەو.

پاشان سورەتە کە بەرامبەریەک لە نىوان سەرەنجامى موسوڵمانەکان لەناو
 باخەکانى بەھەشت داو حال و وەزعی کافرەکان لەناو گرۆگڵپەى دۆزەخ دا ئە نجام
 دەدا بۆ ئەوێ سودى ئیمان و زیانى کوفر دەرکەوێ.

به شوین نه وه دا بری به لگه ی که و نی راده نوینی: که نیشانه ی به توانایی خودانو به لگه ن له سه ر تاو ته نهایی زاتی پاکی له زات و صیفاتی دا.

کوتایی سوره ته که ش به دلذانه وه ی پیغه مبه ر ﷺ دهینی و ته سه لای نه وه ی ده داته وه: که به هه لویتی ناله باری گه له که ی ته نگه تاو نه بی، خفه ت به وه نه خوا: که نیمانی پی ناهینن هیرو توانا عه قلییه کانی خویان له کار خستوه و ریبازی هیدایه ت ناگره به رو چه ندیک نیشانه و موعجیزه ببینن نه وان زیاتر شیلگیو ده بن و سوورتر ده بن له سه ر گومرایی خویان.

یه که م باسی سوره ته که باسی:

هه والذانه له نهینی داهاتوو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْم ۱ غُلِبَتِ الرُّومُ ۲ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ
غَلِبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ۳ فِي بَضْعِ سِنِينَ ۴ لِلَّهِ الْأَمْرُ
مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ۵
بَنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۶

وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
 يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾

هوی نازل بوونی نایه تی ﴿آلم﴾ غلبت الروم... الآية ﴿نه وهیه تیرمیزی له نه بو سه عیدی (الخدری) یه وه ریوایه تی کردوه ده فهرموی: که رۆژی به در هات رۆمه کان به سهر فارسه کاندا زالبوون، موسولمانان پییان خوش بوو ئیتر نایه تی ﴿آلم﴾ غلبت الروم... ﴿نازل بوو.

ئیبنو ئه بی حاتم له ئیبنو شیهابی (الزهري) یه وه ریوایه تی ده کا: ده لی: پیتمان گه بیشتووه: که موشریکه کان موناقه شه و جیدالیان له گه ل موسولمانه کان ده کرد له و کاته دا که له مه ککه دا بوون و هیشتا پیغه مبه ر ﷺ کۆچی نه کرد بوو بۆ مه دینه. به موسولمانه کانیا ن ده گوت: نه وه رۆمه کان نه هلی کیتابن و لای خویان خودا په رستن که چی فارسه ئاگر په رسته کان به سهریان دا زال بوون! ئیوه یش پیتان وایه چونکه نامه ی ئاسمانی هاتووه بۆ پیغه مبه ره که تان به سهر ئیمه دا زال ده بن! دلیابن چۆن فارسه کان به سهر رۆمه خاوه ن نامه ئاسمانیه که دا زال بوون ئیمه ش ئاوا به سهر ئیوه دا زال ده بین ئیتر خودا ﴿آلم﴾ غلبت الروم ﴿نازل کرد.

تیرمیزی و نه سائی و ئیبنو جه ریر و ئیبنو ئه بی حاتم و به یه هقی ریوایه تیان کردوه: که فارسه کان هیرشیان کرده سهر رۆمه کان و له ناوچه ی (أرزعات) و (بصری) شام په لاماری یه کیاندا و فارسه کان به سهر رۆمه کاندا زال

بوون، ههوالی سهه رکه وتنی فارسه کان به سهه ر رۆمه کان دا گه ییشه پیغه مبهه رو
 هاوه لانی له مه ککه، پیغه مبهه رو موسولمانه کان زۆریان پی ناخۆش بوو، چونکه
 فارسه کان ناگره رست بوون رۆمه کان شهه لی کیتاب، له هه مان کات دا
 موشریکه کان شهه هه والیه یان زۆر پی خۆش بوو، تووشی هاوه لانی پیغه مبهه ر ﷺ
 ده بوون پی خۆش حالێ خۆیان ده رده بپی، ده یانگوت: ئیوه نامه تان هه یه و
 ئیمه ش بته رستین، رۆمه کانیش شهه لی کیتابن، شهه تا براکانی ئیمه: که
 فارسه ناگره رسته کانن به سهه ر براده ره کانی ئیوه دا زāl بوون، ئیوه یش نه گه ر
 شه ر له گه ل ئیمه بکه ن ئاوا به سهه رتان دا زāl ده بین، ئیتر په ره رده گار شهه
 نایه تانه ی نازل کردن.

حه زه ته ئه بو به کر ﷺ چوه ناویان و پی فه رموون: شهه به سهه رکه وتنی
 براده رکاتان به سهه ر براده ره کانمان دا که یف خۆشن؟ نانا ئیوه به و روداوه که یف
 خۆش مهن، سویندم به خودا له وه به ولاوه به گویره ی فه رمووده ی پیغه مبهه رمان
 ﷺ رۆمه کان به سهه ر فارسه کان دا زāl ده بن! ئیسه ی کوپی خه لف هه ستایه
 سهه پی و وتی: درۆ ده که ی، هه زه ته ئه بو به کر فه رموی: تو درۆ ده که ی شهه
 دوژمنی خودا! نه گه ر راست ده که ی وه ره باگه وه بکه ین له سهه ر ده حوشت
 نه گه ر تا سی سالی تر رۆمه کان به سهه ر فارسه کان دا زāl بوون ده حوشت
 به ده ری، نه گه ر فارسه کان زāl بوون، ده حوشت ده ده ده می. گره وه که یان کرد،
 دواپی هه زه ته ئه بو به کر چوه خزمه ت پیغه مبهه ر شهه هه والیه ی پی راگه یاند،
 پیغه مبهه ر ﷺ فه رموی: (زایده فی الخطر وماده فی الأجل) شهه ندازه ی ماله گره و
 له سهه ر کراوه که زیاده بکه و ماوه که دریش بکه ره وه، هه زه ته ئه بو به کر چوو بو
 لایان و تووشی ئوبه ی بوو پی گوت: وا پی ده چی له گره وه که ژیان بویته وه.

ئەبو بەکر فەرمووی: ناژێوان نەبوومەو، وەرە ئەندازە ی گڕەو کە زیاد دەکەین و ماوە کە درێژ دەکەینەو، ئەندازە ی گڕەو لەسەر کراوە کە دەکەین بەسەد و شترو ماوە کە دەکەین بە (۹) ساڵ، ئوبە ی وتی: رازیم.

جا حەزەرە تی ئەبو بەکر ویستی کۆچ بکا بۆ مەدینە، ئوبە ی داوای کەفیلی لە ئەبو بەکر کرد، ئەبو بەکر (عبد الرحمن) ی کۆری کردە کەفیل، کاتیکیش ئوبە ی چوو بۆ شەری ئوحود، (عبد الرحمن) داوای کەفیلی لە ئوبە ی کرد، ئەویش کەفیلی پێ دا، داوای ئوبە ی لە ئاکامی برینداربوونی کە بە دەستی پیغەمبەر بریندار بوو مرد، رۆمە کان بەسەر فارسە کان دا زāl بوون، هیشتا سالی حەوتەم تەواو نەبووبوو بۆ تەواو بوونی ماوە کە دوو سالی ماوو، حەزەرە تی ئەبو بەکر سەد و شترە کە ی لە میراتگرانی ئوبە ی وەرگرت و بە پیغەمبەری گوت: چی لێ بکەم؟ پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: بیکە بە خێر. هەلبەتە ئەم روداو پێش یاساگردنی قوماڕ بوو، چونکە سۆرەتە کە مەکی یەو حەرام بوونی قوماڕ لە مەدینە بوو...

ئێستاش پاش ئەم بەرکۆڵە دێینە سەر راڤە کردنی ئایەتە کان.

﴿ألم﴾ ئەم پیتە پچرپچرانی دەبێ بەم شیوە بخوێندرێنەو (ألف، لام، میم) باشتەین ماناش بۆ ئەم جوړە پیتانە ئەو یە: پەرەردگار دەفەرموێ: قورئان لەم جوړە پیتانە پێک هاتوو، دە ئێرەش بتوانن لەو پیتانە کە لامیك وەکوو قورئان بخەنەر! ﴿غلبت الروم في أدنى الأرض وهم من بعد غلبهم سيغلبون في بضع سنين﴾ رۆمە کان تیشکان، فارسە کان بەسەریان دا زāl بوون، لەناوچەو ولاتیکی رۆم دا: کە نزیک ی ولاتی عەرەبە، لە قەراخ ولاتی شام، لە نیوان ئەردەن و فەلەستین دا، لەو بەولاولە لە نیوان سێ ساڵ تا دەساڵ لە برواری جەنگە کەو. رۆمە کان بەسەر فارسە کان دا زāl دەبنەو، هەر رۆژە نگین و سەرکەتن دەدەین بە کۆمە لێک.

هه‌ل‌به‌ته ئه‌مه هه‌وال‌ئیک‌ی غه‌یی‌ی بوو، روداوی داهاتووی ده‌ست نیشان کردو چۆنی راگه‌یانند، له‌داهاتودا ئاوا هاته‌دی.

بێ‌گومان ئه‌م نایه‌تانه کاتیک نازل‌بوون: که له‌شکری پاشای فارسه‌کان (سابور) به‌سه‌ر له‌شکری پاشای رۆمه‌کان (هیرقه‌ل) دا زال بوو، ولاتی شام تا سنووری ولاتی جه‌زیره‌و قه‌راخو بیجاغی ولاتی رۆم که‌وته ژێر کۆنترۆلی فارسه‌کانه‌وه، هیرقه‌ل: که پاشای رۆمه‌کان بوو ناچار بوو به‌سوپاکه‌یه‌وه بکشیت‌ه‌وه بۆ قوسطنطنیه‌یه، له‌شکری فارس له‌ویش وازیان لێ نه‌هێنا ماوه‌یه‌ک گه‌مارۆیان دا، به‌لام نه‌یان‌توانی قوسطنطنیه‌یه داگیر بکه‌ن. پاشان نگین بۆ هیرقه‌ل گه‌پایه‌وه‌و فارسه‌کان کشانه‌وه، دواي نازل‌بوونی سوره‌تی روم سالی (۶۲۲ز) به‌تێپه‌رپوونی چه‌ند سالییک و به‌ته‌حید له‌سالی (۶۲۷ز) دا له‌شکری هیرقه‌ل پاشای رۆمه‌کان له‌نه‌ینه‌وا (موصل) له‌سه‌ر روباری دجله‌ جه‌نگیک‌ی یه‌کاڵاکه‌ره‌وه‌ی له‌گه‌ل له‌شکری فارسه‌کان کردو شکاندنی، له‌ئاکامی ئه‌م تیشکانه‌ی فارسه‌کان له‌ناوچه‌ی نه‌ینه‌وا، ئه‌و هێزانه‌ی گه‌مارۆی قوسطنطنیه‌یه‌یان دا‌بوو ناچار بوون بکشینه‌وه‌و ئه‌و ولاته به‌جی بێ‌لن. سالی (۶۲۸ز) (کیسری أبروین) به‌ده‌ستی کورپی خۆی (شیره‌وه‌یه‌ی) کوژرا. شایانی باسه‌ له‌و رۆژگاره‌دا واته: پێش فتوحاتی ئیسلامی ئیمپراطوریه‌تی فارس و ئیمپراطوریه‌تی رۆم کۆنترۆلی جیهانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌یان کرد‌بوو. ئیمپراطوریه‌تی فارس له‌روژه‌لات و ئیمپراطوریه‌تی رومان له‌خۆرئاوا دا جیگیر بووون. هه‌میشه له‌سه‌ر ولاتی شام کیشه‌یان بوو، هه‌ریه‌که‌یان ده‌یه‌ویست بۆخۆی کۆنترۆل بکا و زۆر جار ئه‌و ولاته بوته مه‌یدانی جه‌نگی خویناوی ئه‌و دوو ئیمپراطوره‌ زه‌هێزه‌ی ئه‌و رۆژگاره.

﴿لله الأمر من قبل ومن بعد﴾ هه موو کاروباریک به دهست خودایه پیش زالبوونی رۆمه کانو دوا زالبوونیشیان به حکمهت و ئیرادهی خوئی نگین و شانص دهدا به ئه و ئیمپراگوره و زالی دهکا، ئه و ی تریان ژیر دهخاو شکستی به سهردا دینئ. هه رۆژه یه کێک بالادهست دهبی. وه کوو له نایه تیکی تردا دهفه رموی: ﴿وتلك الأيام نداولها بين الناس﴾ (الاعراف: ۱۴۰).

هه موو هیژو توانا ماددییه کان نابنه هۆی سه رکه و تن به لکوو هۆکاریکن بو زالبون و سه رکه و تن، نه وه ی رۆلی گرنگی هه یه له سه رکه و تن دا دهسه لات و توانای خودایه، وا دهبی زه عیف به سه ر به هیژدا زال دهبی، کۆمه لێ کم به سه ر کۆمه لێ زۆردا سه رده که ون وه کوو له نایه تیکی تردا ئامازه به م راستی به دهکا و دهفه رموی: ﴿کم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله وليجزي الفاسقين﴾ (البقرة: ۲۴۹).

﴿ويومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله﴾ ئه و رۆژه ی له شکری قه یصه ری رۆم به سه ر له شکری پاشای ئییران دا زال دهبی، خاوه ن نامه ی ئاسمانی به سه ر ئاگرپه رستان دا سه رده که ون، موسو لمانان به سه رکه و تنی خاوه ن ئایین به سه ر بی ئایین دا که یف خو ش ده بن، هه روه کوو چۆن موشریکه کان به سه رکه و تی فارسه کان دلخو ش بوون و به موسو لمانه کان یان ده گوت: ئه وه تا ئاگرپه رست به سه ر خاوه ن نامه ی ئاسمانی دا زال بوون، ئیمه ی بته رستیش به سه ر ئیوه ی خاوه ن نامه دا زال ده بین. ﴿ينصر من يشاء وهو العزيز الرحيم﴾ په روه ردگار هه ر که سیکی بوئ سه رکه و تووی ده کا به سه ر دوژمنه که ی دا، په روه ردگار هه رچی بوئ بیکا ده یکا و هیچ له مپه رێک نیه بتوانئ به ره له ستی بکا. خاوه ن تواناو دهسه لاتییکی وه هابه هیچی لی عاسی نابئ، تۆله له دوژمنه کانی

دهستینی و خو شه ویسته کانی سهرده خا، خاوه ن ره حم و به زه بی یه بو بهنده
 موسولمازه کانی، ناهیلکی زوردارو خاوه ن توانا تاسهر بی دهسه لات
 بچه وسینیتته وه، عه جه له و تالۆکه ناکا له تۆله ستاندنه وه دا، به حیکمه ت و دانایی
 خوی بو هه موو شتیک کاتی دیار یکرای داناه وه کوو له نایه تیکی تر دا نامازه
 به م حه قیقه ته ده کاو ده فهرموی: ﴿ولو یؤاخذ الله الناس بما کسبوا مآ ترک
 علی ظهرها من دابة، ولكن یؤخرهم إلى أجل مسمى﴾ (ناظر: ۴۵).

تیر میذی و ئیبنو جه ریر و ئیبنو ئه بی حاته م و (البزار) له ئه بو سه عیدی
 (الحذری) یه وه ریوایه ت ده کهن، ده فهرموی: که رۆژی (به در) هات موسولمانان
 ئه و سهر که وتنه گه وره یان به ده ست هینا، رۆمه کانیش به سهر فارسه کان دا زال
 بوون، ئه م ریکه وت و بارودۆخه دلخۆشی کردن، ئیتر به م بۆنه وه خودا نایه تی
 ﴿و یومئذ یفرح المؤمنون بنصر الله، ینصر من یشاء وهو العزیز الرحیم﴾
 نازل کرد.

کۆمه لئیکی تر له وانه عیکریمه و (الزهری) قه تاده و هی تریش ده لئین:
 سهر که وتنی له شکری رۆم به سهر له شکری فارس دا ریکه وتی سالی (الحذیبیه) ی
 کردوه، هه ندیک له زانایان پشتگیری ئه م رایه یان به وه کردوه ده لئین: قه یصهری
 رۆم له سه رخۆی نه ژر کرد: که ئه گهر خودا به سهر کیس را دا زالی بکا،
 له شوکرانه ی سهر که وتنه که ی دا له شاری (حمص) وه به پی بچی بو ئیلیا، واته:
 به یتوله قدیس جا: که سهر که وت به پی رۆیشت بو به یتوله قدیس که گه یشته
 ئه وی مایه وه تا نامه ی پیغه مبه ری پی گه بی: که به دوحیه دا نارد بووی. ئیتر
 دوحیه نامه که ی ته سلیم به عه ظیمی (بصری) کرد عه ظیمی بو صراش نامه که ی
 گه یانده عه ظیمی رۆم واته: قه یسهر، قه یصهر فهرمانی دا ئاخۆ کئ له عه ره بی

حیجاز له شامن ئه وانیش کۆمه لیکیان قورپه شیشی له شاری غه ززه بو دوزینه وه
 ئه بو سه فیان و سه خری هه رییان تیدا بوون، هینایاننه لای قه یسه رو پرسیار
 لی کردن، له یه کۆ له پرسیاره کانی دا وتی: ئایا ئه و پیغه مبه ره غه در ده کاو
 واده و په یمان هه لده وه شینیتته وه؟ ئه بو سه فیان وتی: نه خه یر. ئیستا ئیمه
 له ماوه یه ک داین نازانین چۆن ده بی، مه به ستی ماوه ی هودنه ی نیتوان پیغه مبه رو
 قورپه شیشیه کان بوو که به صولحی حوده ییبیه به ناوبانگه. ئیتر ئه م ریوایه ته یان
 کردوه به به لگه ی نه وه: که سه رکه وتنی رۆمه کان به سه ر فارسه کان دا سالی
 صولحی حوده ییبیه بووه. ^(۱)

به کورتی:

کاتیک رۆمه کان به سه ر فارسه کان دا سه رکه تن موسولمانان به م سه رکه وتنه
 که یف خۆش بوون، چونکه رۆمه کان ئه هلی کیتاب بوون و به بیروباوه ر ئه وان
 له موسولمانه کان نزیک بوون، وه کوو له نایه تیکی تر دا ئاماژه بو ئه وه ده کاو
 ده فه رموی: ﴿لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودُ وَالَّذِينَ اشْرَكُوا،
 وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا: اَنَا نَصَارَى﴾ (المائدة: ۸۲) که واته
 نه صرانییه کان له هه موو گه لو نه ته وه کان نزیکترن بو موسولمانان.

﴿وَعَدَ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نه وه ی پیمان
 راگه یانندی ئه ی موحه مه د! ده رباره ی سه رکه وتنی رۆمه کان به سه ر فارسه کان دا
 له داها توودا واده ی هه ق و راسته له خودا وه یه و دیته جی، هه والیکه راسته

(۱) ته فسیری ئیبنو که ثیر ۳/ ۱۴۳۰.

روده داو پاشگه زبونه وهى تيدا نيه هر ده بى روبدا، چونكه سوننه تى خودا وا هاتوه كى له حق نزيكتر بى شه و سهرده خا، هر چۆنىك بى نه صرانييه كان له مه جووسييه كان باشترن، شه وان نيمچه پرواييه كان هه يه، به لام مه جووسييه كان هر هيچ باوه ريكيان به خودا و رۆژى قيامه ت نيه. وه لى زوريه ي زۆرى ئاده ميزادان شه وه نازانن: كه خودا حوكم و بريارى له سهر حه ق و عه داله ت دامه زراوه، چونكه ده رباره ي ياسا كه ونييه كان چ زانيارييه كان نيه. ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ واته: زوريه ي ئاده ميزادان زانيارى رواله تيبان له دونيا و زانيارييه مادييه كان هه يه، كاروبارى ژيانيان ده زانن، له بوارى پيشه سازى و بازرگاني و كشت و كال و بيناسازى و شه جوړه كارانه دا كارامه و لى هاتون، وه لى ده رباره ي ئايين و خوداناسى و قه برو قيامه ت نه فام و كه وده نن، هيچ نازانن، بيرتيژو ورد بين نين، بير له داهاتوو ناكه نه وه، به ته ماي پاداش و سزاي قيامه ت نين، گوئ ناده نه فه رمان و جله وگيرييه كاني په روه ردگار، نازانن له بوارى ئايين و خودا په رسته تى دا چى باشه بۆيان و چى بكه نو له به رژه و نه دييانه. ته نها زانيارييه ده رباره ي ژيانى دونيا هه يه، شه ويش كاكله ي كونه و حه قيقه ته كه ي نازانن، به لكوو به شيويه كى سهره كى و رواله تى ظاهري شته كان ده بينن. له كاروبارى قيامه ت بى ئاگان و به رژه و نه دى حه قيقى خۆيان نازانن.

به ورد بوونه وه له نايه ته كان نه م تيبينى و سهرنجامانه مان لا دروست ده بن:

١- په يوه ندييه كى پته وو توندوتول هه يه له نيوان كوفرو شيركدا، له هه موو شوينيك و له گشت چاخ و سهرده ميكد كوفرو شيرك هه مئا هه نكن له به رامبه ر بانگه وازى يه كته په رسته تى و بيو باوه رى خودا ويسته تى دا، هه رچه نه ده فرمانه و او

گەل و نەتەو و رژیمة كانى ئەو سەردەمە پەيوەندىيەكى توندو تۆل و تۆكمەى
 وەھايان نەبو و بەو چەشنەى: كە ئىستا باو و، بەلام لەگەل ئەو وەشدا
 موشرىكە كان لەمەكە پىيان وابو و سەركەوتنى موشرىك و بىپەرستە كان
 بەسەر ئەھلى كىتابدا لەھەر شوئىنىك بى و لەھەر گەل نەتەو يەك بن
 سەركەوتنە بۆ ئەوان، موسولمانە كانىش ھەمان بىرو بۆچونيان ھەبو و،
 سەركەوتنى ئەھلى كىتابيان پى خۆش بوو پىيان ناخۆش بوو موشرىك بەسەر
 خاوەن باو وەدا زال بن.

ئاي كە ئەمرو موسولمانان پىويستيان بەم ھەستە ئىمانىيە ھەيە چەند
 موحتاجى ئەو ھەين بگەينە ئەو قەناعەتە: كە سروشتى جەنگى نىوان كوفرو
 ئيمان لەھەر شوئىنىك بى، جەنگى ئىمەى موسولمانە لەگەل كوفردا، لەھەر
 شوئىنىك سەركەوتنى موسولمان ھاتە دى ئىمە بەھى خۆمانى بزائىن و پى
 كەيف خۆش بىن. پىچەوانەش بەپىچەوانەو.

۲- تىبىنىيەكى ترو سەرنجىكى كەمان ئەو بتمانە موطلمقەيە: كە لەلای
 ھەزەرەت ئەبو بەكر دروست بوو، ئەو و بوو بەبىستنى ئايەتەكە بەبى سى و دوو
 بەتەواو بتمانە و دلىايىيەو گرەو كەى لەگەل ئوبەىدا كەردو دلىابوو
 كەوادەى خودا دىتە جى و گرەو كە دەباتەو. ھەر ئەم بىرو باو وە پتەو بوو:
 كە دلى شوئىنكەوتوانى پىغەمبەرى پى كەردبوو، بەو بىرو باو وە پتەو وە توانىيان
 بەرەنگارى ھەمو ناخۆشى و تەنگ و چەلەمەيەك بىنەو و سەركەوتنىيان
 بەدەست ھىناو بەتیشكى پەيامى پى تەوبەخشان تارىكى كوفرو
 ستەمكارىيان رامالى.

۳- تَبِیْنِی سَیِّئِم نَهو حه قیقه ته یه: که رسته ی ناواخنی ﷻ الْأَمْر مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ ده یگه یه نن، که بریتیه له گپ رانه وه ی هه موو کاروباریک بۆ ده سه لات و ویستی خودا، لَه م روداو وه له هه موو روداو هه کانی تر دا، ده بی داینه موی کاره کان هه لِسو راندن و تاووتوی کردنیان بگپ رینه وه بۆ ده سه لات ی خوداو هه موو شتیک بجه ی نه ت ای ته رازووی نَه م حه قیقه ته ره هایه وه. سه رکه و تن و تیشکان، په یدابوونی ده وله تیک و تانه وه ی رژی می ک، به هیزبوونی لایه نیک و زه بوونی کۆمه لیک، هه موو گۆرانکاریه ک و هه موو تاو و توی کردنیک به ویستی خودا دیته جی و نیراده ی مو طلق و ره های په روه ردگار ده یان ره خستین. په روه ردگار به حکمه ت و دانایی خوی ده یان نه ییت ته دی. هه موو روداوو گۆرانکاری و حال و وه زعه کان دیارده ی ویستی ره های په روه ردگار!

هه ننان بۆ بیر کردنه وه لهو مه خلوقاتانه ی نیشانه ی هه بوونی خودای تاک ■ ته نهان

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً

وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ
 رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لَإِلَهِ إِلَّا إِلَهُ الْإِنْسَانِ
 أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ اسْتَوُوا السُّوَاءَ
 أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٠﴾

نایه ته کان په یوه نډیان به نایه ته کانی پیشه وه هه یوه هه یوه شه
 له موشریکه کانو هه لانیان بو یتفکرین و ورد بوونه و هیان له مه خلوقاتی خودا
 له خوگرتوه، بو نه وهی نه و مه خلوقاتانه بکه نه به لگه و نیشانه له سر
 هه بوونی خوداو تاكو ته نهایی له نولوهییه و ربوبییه تدا.

ده فهرموی: ﴿أولم يتفكروا في أنفسهم ما خلق الله السموات والأرض
 وما بينهما إلا بالحق وأجل مسمى﴾ نایا نه و موشریکانه له عه قلو هوشی
 خویناندا بیر کردنه وه و ورد بوونه و هیان په یدا نه کردوه؟؟ بو له ناخی خوینان بیر
 ناکه نه وه، یان بیر له خودی خوینان بکه نه وه بهم جوړه بیرو هوشی خوینان مشو
 مال بکه نه، له دلی خویناندا بلین: بیگومان په ورو ردگار ناسمانه کانو زه وی و
 نه وهی له ناویاندا هدی به بهی هوده دروستی نه کردون، به حق نه بهی به دی
 نه هیان و، عالمی سهروو خواروی به گالته و عبه پ دروست نه کردوه، به به تال
 نه په خساندون، به لکوو به حق و عه دالته، به حکمه ت و نه ندازه به دی
 هیان و، وه گه ری خستون و هه لیانده سورینتی هه تا کاتی دیاریکراو، روژیک دی
 ته مه نیان ته و او ده بی و سیسته میان تی کده چی و قیامه ت راده بی، حساب و

لیکۆلینه وه دیتە گۆڕی و سزا دەدریتەو، ئەو کاتە ئەرزو ئاسمان دەگۆردین بەزەوی و ئاسمانیکی تر، هەموو کەس گۆڕ هەڵدەتە کینێ ورا دەبێ و ئەجار راپیچی سارای مەحشەر دەکڕن، هەموویان لەو دەشتە کەسکی بە کەسکی یە رادەگیرن و حیساب و لیکۆلینه و هیان لەگەڵ دەکسرن!!

ئەم نایەتە هەلنانە بۆ ئادەمیزادان: کە بیرو ھۆشی خۆیان بجنە کارو ھەول بەدن و تیبکۆشن بۆ دۆزینەوێ رییازی خوداناسی و یەکتاپەرستی، لەخودی خۆیان وردبینەو، لەبۆنەوەر بپوانن و لەدیاردەکانی تی بکەرن، ھەستەکانیان بەکار بینن ھێزو تواناکانیان بجنە گەر بۆ ئەوێ دیاردەکانی بپوونەوەر بکەن بەلگە لەسەر ھەبوونی خوداو تاک و تەنھایی لەزات و صیفاتدا.

﴿وان كثيراً من الناس بقاء رهم لكافرون﴾ بێگومان زۆر لەئادەمیزادان بەتایبەتی کافرو موشریک و مولحیدەکان پروایان بەھاتنی رۆژی قیامت نیەو پێیان وایە زیندبوونەو و حیساب و لیکۆلینەو و پاداش سزا وەرگرتنەو نیە، چونکە ئەوان لەناخی خۆیان ئیریان نەکردۆتەو، لەئەرزو ئاسمانەکان ورد نەبوونەو تا بیانکەن بەلگە و نیشانە لەسەر ھەبوونی خودای بالادەست و تاک و تەنھا لەزات و لەصیفاتدا..

ئەجار پەرورەدگار ئادەمیزادەکان ھۆشیار دەکاتەو و سەرنجیان رادەکێشێ بۆ راستی پەيامی پێغەمبەرانی، بۆ راستی موعجیزەکانیان: کە نیشانەن لەسەر راستی پێغەمبەراییەتیان. سەرنجیان رادەکێشێ بۆ حەقیقەتی ئەناوچونی ئەوانە پەيامی پێغەمبەرەکانیان رەتکردەو و رزگاربوونی خاوەن باوەران، دەفەرموی: ﴿أو لم يسئروا في الأرض فينظروا كيف كان عاقبة

الذین من قبلهم كانوا أشد منهم قوة وأثاروا الأرض وعمروها أكثر مما عمروها، وجاءتهم رسلهم بالبينات فما كان الله ليظلمهم، ولكن كانوا أنفسهم يظلمون) نایا ئەو موشریکانهی مهککه، ئەو بی باوه پرو به درۆخه رهوانهی په یامی پیغه مبه ران، ئەوانهی پروایان به قیامهت و زیندو بوونه. نیه، بۆ به ناو زهوی دا گهشت و گوزار ناکه؟ ههتا به عه قلو هۆشی تهواوه له رابردو ورد ببنهوه، لیکن ئینهوه له شویندهستی پهروه ردگادا ته نجام بدهن، ههواو به سه رهاتی رابوردوان بیسن، له سه رنجام و به سه رهاتی گهل و نه تهوه به درۆخه رهوه کانی رابوردو ورد ببنهوه، بزانه ئەوانهی پیغه مبه رانیان به درۆ خستۆتهوه چیان به سه رهاتوه و به چ دهردیک چوون و چۆن له ناومان بردن.

وه لحال ئەو گهل و نه تهوانهی پيشوو له موشریکه کانی مهککه و هاو وینه کانیان به شان و شهوکهت تر بوون، هیزو توانیان پتر و به دهست و بازو تر بوون، مال و مندالیان زۆر تر بوو، له موشریکه کانی مهککه زیاتر کشت و کالیان ده کردو پتر زهویان بۆ چاندن و رهواندن هه لگیراوه تهوه و سودیان له بهروبوومی زهوی و زار و هرگرتوه.

پاشان خودا به هۆی تاوان و کوفرو سته مکاریان، به هۆی رهتکردنهوه و به درۆ خستنهوهی په یامی پیغه مبه رانیان، پروانه کردنیان به هه موو موعجیزه و به لگه و نیشانانهی: که گهواهیدهرن له سه ره لآت و تساک و ته نهایی خودا، له ناوی بردن و ئاسه واری برینهوه، له ناو بردن و سزادانیان ستهم نه بوو، حاشا له وهی خودا سته مکار بی، به لکو بۆ خۆیان سته میان له خودی خۆیان کرد بهوه: که نایاتی خودایان رهتکردوه، گالتهیان به پیغه مبه ران و په یامی

پیروزیان و موعجیزه‌ی ناشکریان کرد، گوئیان به موعجیزه و نیشانه‌کانی راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تییان نه‌دا، له‌هه‌ره‌شه‌و عه‌زایی خودا نه‌ترسان تا یه‌خه‌ی گرتن و تیکیه‌وه پیچان. عاقل و هوشیار که‌سیکه په‌ندو عیبرت به‌که‌سانی دیکه وه‌ریگرئ، بزانی: که زه‌رق و به‌ره‌قی جیهان، کالآ و مه‌تاعی، که‌س و کارو مال و منداڵ روژی قیامت هیچ سودیکیان بۆی نابئی و نه‌رک و نارح‌ه‌تی له‌سه‌ر سوک ناکه‌ن!

﴿ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاؤُوا السَّوْأَىٰ أَن كَذَبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا هَٰذَا يَسْتَهْزِئُونَ﴾ پاشان سه‌ره‌نجامی نه‌وانه‌ی خراپه‌کارن عه‌زایی سه‌خت بوو، له‌دونیدا به‌هیلāk چون و فه‌وتان و ریسوا بوون، له‌قیامه‌تیشدا به‌مانه‌وه‌ی هه‌تا هه‌تاییان له‌ناو دۆزه‌خدا، نه‌مه‌ش له‌تۆله‌ی به‌درۆخسته‌نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رو په‌یامی خودا، له‌تۆله‌ی ره‌تکرده‌وه‌ی به‌لگه‌و نیشانه‌کانی خودا و تاک و ته‌نهایی زاتی پاکی، به‌هۆی گالته‌کردن و لاقرتی کردنیان به‌نایاتی خودا!

قورئانی پیروژ خیطاب ناراسته‌ی به‌درۆخه‌رۆه‌و گالته‌که‌ران ده‌کا: که به‌ناوی زه‌وی دا بگه‌رئین، هاتوچۆی ولاتان بکه‌ن، گوشه‌گیر نه‌بن و خۆیان بخۆنه‌وه‌و به‌سه‌ر یه‌کتردا داهیزئین و ناسۆی بیربۆچونیان فراوان نه‌بئ. به‌لکوو پیویسته بگه‌رئین و سه‌رنج بده‌نه‌ ناکام و سه‌ره‌نجامی گه‌له‌ سته‌مکاره‌کان، چاوه‌روان بن نه‌وه‌ی به‌سه‌ر نه‌وان هاتوو به‌سه‌ر نه‌مانیش دئ، دلنیابن: که سوننه‌تی خودا ناگۆرئ و خودا مه‌راییی بسۆ که‌س ناکاو منه‌تی له‌که‌س نیه، بزانی: نه‌ده‌میزاد یه‌کیه‌تی بانگه‌وازی و یه‌کیه‌تی سه‌ره‌نجام و ناکامیان هه‌یه.

چه سپاندنی زیندوبوونه وهو چه شرر روداوه کانی کاتی گه رانه وه بو لای خودا

اللَّهُ

يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ
السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِّنْ شُرَكَائِهِمْ
شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ
تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِّدُ يَنْفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ
فِي الْعَذَابِ مُخَضَّرُونَ ﴿١٦﴾

له وه پیش پهروه ردگار نه وهی راگه یاند: که سه ره نجامی تاوانباران ناگری
دوزه خه، نه وهش خوی له خوی دا تاواژه یه بو زیندوبوونه وهو چه شر کردن، نه بجا
لیزه دا به لگه له سه ره نه وه ده هیئتیه وه: که نه وه خودایه ی سه ره تا له نه بو وه
ناده میزادی دروست کرده ده توانی جاریکی دی پاش مردن سه ره له نوئ
زیندویان بکاته وه، هیچ شتیک نه بتوانی خودا له نه نجامدانی ویست و ئیراده ی

دهسه وه سان بکا، ئە مجار کاتی گه رانه وه بۆ لای خودا دیاری ده کاو ئە وه راده گه یه نئ: که ئە و کاته ئاده میزاده کان ده بنه دوو تاقم و پێرێکیان ده چنه به ههشت و پێرێکیان ده خرینه ناو دۆزه خ.

ده فه رموی: ﴿اللّٰهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واته: خودا ههروه کوو توانیویه تی سه ره تا ئیوه وه مه خلوقات دروست بکا دهشتوانی جارێکی تر سه ره له نوێ دروستتان بکاته وه، ﴿اللّٰهُ﴾ خودایه کی ئە وتۆیه به قودرهت و بیستی خۆی مه خلوقات به دی هیئاوه، هیچ شتێک نیه بتوانی بیته له مپهرو ریگای زیندو کردنه وه ی لی بگری، پاشان هه مووتان رۆژی قیامهت ده گه رینه وه بۆ لای خوداو کوو ده کرینه وه بۆ دادگایی کردن.

هه ریه که به گوێره ی کرده وه ی خۆی پاداش و سزای ده دریته وه.

ئە مجار باسی حال و وه زعی به دبە خته کان ده کاو ده فه رموی: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ﴾ ئە و رۆژه ی قیامهت راده بی بۆ دادگایی کردنی ئاده میزاد و حیساب و لی کۆلینه وه له گه لیان، موشریک و تاوانباران مه قیان لی نایه، بی ده نگ و خوست ده بن، له ترسان و له عه یبه تان به لگه یان به دهسته وه نامینی و ناھومی د ده بن و ریگای رزگار بوونیان ده ست ناکه وئ و کس نیه فریایان بکه وئ ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفْعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ﴾ کافرو تاوانباران شه فاعه تکاریان ده ست ناکه وئ، ئە و بت و صه نه مانه ی: که له جیاتی خودا له دونیادا عیباده تیان بۆ ده کردن شه فاعه تیان بۆ ناکه ن، بۆشیان بکه ن لیان وه رنا گیرئ، ناتوانن له عه زابی خودا رزگار یان بکه ن ئە و کاته ئینکاری خودا درۆزنه کان یان ده کهن، خۆیان یان لی بی بهری ده کهن، له کاتی که دا خیانه تیان لی ده کهن: که پێویستیان به یارمه تی هه یه.

وهكوو له نایه تیکی تردا ئاماژه به وه ده کاو ده فره موی: ﴿اذ تبرا الذين اتبعوا من الذين اتبعوا، وراوا العذاب وتقطعت بهم الأسباب، وقال الذين اتبعوا لو ان لنا كرا فنتبرا منهم كما تبراؤا منا﴾ (البقرة: ۱۶۶-۱۶۷) ئەمە نیشانە ی ئیغلاسی و حەسارە قەندیانە.

﴿ويوم تقوم الساعة يومئذ يفرقون﴾ ئەو رۆژە ی قیامت راده ی ئاده میزاد پەرت و بلاو دە بنو لێک جیا دبنە وه، هەر له و کاتە وه پەروەردگار پێیان ده فره موی: ﴿وامتازوا اليوم ايها المجرمون﴾ (یس: ۵۹)، تێکرا ده کری نه دوو تاقم، تاقمی خودا پەرستان و تاقمی موشریک و تاوانباران، کۆمه لێ ئیماندارو به خته وه ر ده برێنه به هه شت و ئەهلی کوفرو به دبە ختیش راپێچی دۆزه خ ده کرین، ئیتر له وه دوا ئەم دوو کۆمه له یه کدیگر نابنە وه، قەتاده ده لێ: سۆیندم به خودا لێک جیا بوونه وه یه که له وه دوا یه کدی نابننه وه، لێک دا برانی که کۆبوونه وه ی به دودا نایه. بۆیه به شرین ئەو هه والە کورته دا ده فره موی: ﴿فاما الذين آمنوا و عملوا الصالحات، فهم في روضة يحبرون﴾ جا ئەو موسولمانو خودا پەرستانە ی له ژیا نی دنیادا ئیمانیا ن به خودا و به پێغه مبه رو رۆژی دوا یی هه به وه، به پێی فره مانی خودا هه لئسو که وتیا ن کرد وه و پا به ندی جلە و گیریه کانی شه ر یعه تی خودا بوون، ئەوانه له ناو له ززه ت و خۆشی به هه شتدا ته ر ده ماخ و دلخۆش، له خۆشیا ن ده م و چاویان ده گه شی نه وه، که یف خۆشن به و نازو نیعه ته ی پێیان درا وه، به ناو باغو باغات ی به هه شتی رازا وه دا دین و ده چن و له ززه ت وهر ده گرن و هه موو خۆشی یه کیا ن بۆ ده سته به ر ده بێ، به هه ر لایه کدا برۆن دیمه نی جوان و خۆشی هی نه ره، هه رچی سه یری بکه ن دلخۆشیا ن ده کاو فره ح به خشه. وه کوو له نایه تیکی تردا ئاماژه به جوانی و رازا وه یی به هه شت ده کاو ده فره موی: ﴿فلا تعلم نفس ما أخفي لهم من قرة

اعین ﴿السجدة: ۱۷﴾ نیمام نه‌همه‌دو هه‌ردوو پیری فهرمووده‌و تیرمیذیو ئیبنوماجه له‌ئه‌بوهوره‌یره‌وه فهرموده‌یه‌کیان ریوايه‌ت کردووه؛ ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌باره‌ی خوشی و جوانی به‌هه‌شت فهرمویه‌تی: ﴿فیها مالا عین رات، لا اذن سمعت، ولا خطر علی قلب بشر﴾ له‌به‌هه‌شتدا شتی وای تیدایه‌ چار نه‌ییینیوه، گوئیچکه نه‌ی بیستووه، به‌لکوو به‌سهر دلی هیچ که‌سیشدا رانه‌بورده‌و..

﴿وَأما الذين كفروا وكذبوا بآياتنا ولقاء الآخرة، فأولئك في العذاب محضرون﴾ نه‌ما نه‌وانه‌ی کافرو موشریکو بی پروان؛ ئینکاری هه‌بوونی خودا ده‌که‌ن، پروایان به‌تاکو ته‌نهایی خودا نیه، پیغه‌مبه‌ره‌کانی به‌درۆ ده‌خه‌نه‌وه، موعجیزه‌و نایه‌ته‌کانی ره‌تده‌که‌نه‌وه، پییان وای نیه دواي مردن زیندوبوونه‌وه هه‌بی، نه‌وانه هه‌موویان له‌ناو ئاگری دۆزه‌خدا بۆ هه‌تا هه‌تایه ده‌میتنه‌وه، به‌به‌رده‌وامی دۆزه‌خ خانه‌و شوینی هه‌وانه‌وه‌یان‌ه‌و ساته وه‌ختیکیش رزگاریان لی نابی و نه‌و عه‌زابه‌یان لی سوك ناکرئ. وه‌کوو له‌چه‌ند نایه‌تیکی تردا ئاماژه به‌وه ده‌کاوه‌فهرموئ: ﴿کلما ارادوا ان یخرجوا منها من غم اعییدوا فیها﴾ (الحج: ۲۲) یان ده‌فهرموئ: ﴿ان المجرمین فی عذاب جهنم خالدون لا یفتّر عنهم، وهم فیہ مبلسون﴾ (الزخرف: ۷۴-۷۵).

به‌لئی نه‌وه‌یه‌ه‌ حالو وه‌زعی ئاده‌میزادان له‌قیامه‌تدا، نه‌وه‌یه‌ نه‌و قیامه‌ته‌ی نه‌و نه‌فامانه‌ لی بی ئاگان، پروایان پیی نیه نه‌وه‌یه‌ نه‌و روژه‌ی ئاده‌میزادان لیك داده‌برپینو ئیتر بپرای بپرای جارینکی دی یه‌کتر نابیننه‌وه!!

ئه‌جار له‌م جه‌وله‌ خیرایه‌ی کردی به‌ناو دیمه‌نه‌کانی قیامه‌تداو روداو‌ه‌کانی، له‌و جیهانه‌وه ده‌گوێزیتته‌وه بۆ ئه‌م جیهانه‌وه سه‌رنجی ئاده‌میزادان بۆ دیمه‌نه‌کانی بوونه‌وه‌رو ژیان، بۆ سه‌رنجدان له‌عه‌جائیبی مه‌خلوقاتو نه‌هینی ده‌روونو موعجیزه‌ی دروستکردن وه‌کوو له‌م کۆپله‌ نایه‌ته‌ی دوايی بۆمان ده‌رده‌که‌وئ.

ته نزیهو ته قدیسی خودا له هه موو کات ۱ بارو دۆخیکدا

فَسُبْحَنَّ اللَّهَ حِينَ تُسْوَرُ

وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ

الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ

دواى به يانکردنى گه وره یی خوداو تواناو ده سه لاتی له دروستکردنى
ناسمانه کانی و زهوى دا له سه ره تاي به ديهی تانی بوونه وهردا، شکۆمه ندی زاتى
پاکى له کانی رابوونى قیامهت و کوتایى هاتنى ته مه نى دونیاو پۆلینکردنى
ئاده میزاده کان بۆ دوو تاقم و پیپر، کۆمه لیکیان به هه شتی و کۆمه لیکیان
دۆزه خى. دواى به يانکردنى ئه وه حقیقه تانه ئه مجار پهروه ردگار فه رمان
به به نده کانی ده کا: که ته نزیهو ته قدیسی بکه ن، هه رچی صیفاتی جه مالو
که ماله وه پالتی بده ن، له هه موو عه یبو و خه وش و نه قصیك به دوورى بگرن،
خه ریکى حه مدو سوپاسى بن، چونکه ته نها خودا ده توانی ژیان به خشی و ژیان
وه رگریته وه. هه ر ئه وه ده توانی باران ببارینى و زهوى مردوو زیندو بکاته وه،
ههروه کوو چۆن ده توانی ئاده میزادان له گۆره کانیان راست بکاته وه بۆ حه شرو
حه ق و حیساب..

ده فرموی: ﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ﴾ واته: هه موو کاتی، له شه وو روژدا ته سبیحاتی خودا بکه ن، ته قدیس و ته نزیه ی بکه ن له سه ره تای په یدا بوونی شه وداو له سه ره تای هاتنی به یانی دا سه رگه رمی ته سبیح و ته قدیس بن. له هه موو شه م کاتاندا سوپاسی خودا بکه ن، له ئیواره دا نوئیژی مه غریب و نوئیژی عیسا ده گریته وه، کاتی به یانیش نوئیژی به یانی ده گریته وه، بۆیه ش ئیواره ی پیش به یانی خست چونکه شه و پیش روژه.

﴿وَلِلَّهِ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هه ر بۆ خودایه هه ملو سوپاس له ئاسمانه کان و زه وی دا، هه ر هه ملو سوپاسی ک فریشته و ئاده میزاد و جندۆکه بیکه ن شایانی خودایه، هه ر شه و شایسته ی هه ملو شه نایه. رسته ی ﴿وَلِلَّهِ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ...﴾ رسته یه کی ناواخه و به بۆنه ی ته سبیح و ته نزیه وه هیناویه تی و بۆ ئیره گونجاوه! ﴿وَعِشَا﴾ هه روه ها ته سبیح و ته نزیه ی خودا بکه ن له کاتی عیسا دا، کاتیک به ته واوی تاریکی بالی خۆی به سه ر سروشتدا ده دا.

﴿وَحِينَ تَظْهَرُونَ﴾ هه روه ها ته سبیحی خودا بکه ن له کاتی نیوه پوژدا، له کاتی دا که خۆر له هیلای ناوه پراستی ئاسمان لاده دا.

تییینی ده کری: که تایبه تکردنی شه م کاتانه به ته سبیح و ته نزیه و خودا په رستی له م روه وه یه: که له م کاتانه دا گۆرانکاری به سه ر سروشتدا دی، ئاده میزاد هه ست ده کا مه عالیمه کان له حالیکه وه ده چنه حالیکه تر و له کاتیکه وه ده گوینزه وه بۆ کاتیکه تر دیمه نی سروشت ده گۆرێ. فینکایی به یانی و زه رده ی سه ره تاو بلاو بوونه وه ی رونا کایی، به هیژی بوونی روناکی تا ده گاته نیوه پوژ، شه جار لادانی خۆر له هیلای ناوه پراستی ئاسمان و مه یل کردنی به ره و خۆرئاوا و شه جار ئاوابوونی خۆر و هاتنی تاریکی.

به‌کورتی هه‌موو کاتیک ته‌نزیهی خودا بکه‌ن له‌صیفاتی نه‌قصو که‌مو
 کوری به‌دووری بگرن. هه‌میشه به‌صیفاتی که‌مال و جه‌لال وه‌صفداری بکه‌ن.
 به‌دل یه‌کتا په‌رست بن، به‌زوبان دان به‌تاک و ته‌نهایی خودادا بنین، به‌کرده‌وه‌ش
 راستی نه‌و بیروباوهره بچه‌سپینن.

ئه‌جگار په‌روه‌ردگار بری دیارده‌ی ده‌سه‌لاتی ره‌های خۆی راده‌نوینی و
 ده‌فه‌رموی: ﴿يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ په‌روه‌ردگار
 توانای دروست‌کردنی دژبه‌یه‌کی هه‌یه، ده‌توانی زیندو له‌مردو ده‌ریینی و مردو
 له‌زیندو ده‌ریینی. نه‌وه‌تا سه‌ره‌تا ئاده‌میزادی له‌گل دروست کرده پاشان
 له‌دلۆپه ئاو، بالنده‌ی له‌هیلکه دروست کرده، به‌پیتچه‌وانه‌شه‌و مهنی
 له‌ئاده‌میزاد ده‌ردینی و هیلکه له‌بالنده. هه‌روا موسوئلان له‌کافر ده‌بی و
 کافر له‌موسوئلان.

﴿وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار زه‌وی وشک و مردوو
 سوته‌مه‌رو به‌باران زیندوو ده‌کاته‌وه، روه‌ک له‌دانه‌ویله ده‌ردینی و دانه‌ویله
 له‌روه‌ک په‌یدا ده‌کا. ﴿وَكَذَلِكَ نُخْرِجُكَ مِنَ الْأَرْضِ﴾ هه‌ر به‌و شیوه‌ش ئیوه له‌گۆره‌کانتان
 راست ده‌کاته‌وه، دوا‌ی مردن و هاسی رۆژی قیامت ئیوه سه‌رله‌نوی زیندوو
 ده‌کاته‌وه. نه‌وه‌ش بۆ خودای خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی ره‌ها و موه‌لق کاریکی ئاسان و
 بی‌نه‌رکه، به‌لکوو لای خودا هه‌موو کاریک ئاسانه.

نمونه‌ی ئهم نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَيُّهَا الْأَرْضُ
 الْمِيَّتَةُ احْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ، وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ
 نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ﴾ (یس: ۲۳-۲۴) یان ده‌فه‌رموی: ﴿وَتَرَى
 الْأَرْضَ هَامِدَةً، فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ

بهیج (الحج: ۵) بیگومان دهرهینانی مردو له‌زیندو زیندو له‌مردو عه‌مه‌لییه‌کی
 به‌رده‌وامو هه‌میشه‌یی‌یه، هه‌موو ئانو ساتیک له‌هه‌مووو کون و قوژبنیکی
 زه‌وی‌دا له‌هه‌وادا، له‌ناو قولایی دهریادا، ئه‌م دیاردانه دوباره ده‌بنه‌وه به‌لام
 له‌به‌ر ئولفه‌ت پیوه‌گرتن و دوباره بوونه‌وه سه‌رنجی ئاده‌میزاد کیش ناکه‌نو
 لییان وردنابنه‌وه و نایانکه‌نه به‌لگه له‌سه‌ر هه‌بوونی به‌دییه‌نه‌رو هه‌لسورپنه‌ری
 خاوه‌ن ده‌سه‌لاتیان.

برێ به‌لگه‌و نیشانه له‌سه‌ر تاک و ته‌نهایی خوداو به‌ده‌سه‌لاتیو کاردروستیو روداوی
 جه‌ش

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ
 تَنْشُرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
 أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
 إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُفَكِّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَخْلَفَ السِّنِينَ كُمْ وَالْوَنُكُمُ إِنَّ
 فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ

وَالنَّهَارِ وَابْغَاؤُكُمْ مِّنْ فَضْلِهِ ؕ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾
 وَمِنْ ءَايَاتِهِ يُرْسِلُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾
 وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ؕ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُم دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

له وپیش فرماني به ناده ميزاد كرد: كه ته سبيح و ته قدیسی خودا بكنه،
 هه موو خه وشو نه قصیكى لی دور بخه نه وه، نه وه شی راگه یاند: كه هه نه
 شیایو سوپاس بو كردنه و هه نه ده توانی ژیان ببه خشی و ژیان و هه برگریته وه،
 نه مجار لیردا به لگه ی تاكو ته نهایی خودا دینیته وه، گه و ره بی و شكومه ندی
 به توانایی خودا «هه سپیتنی، به لگه له سهه هاتنی قیامت و زیندو بوونه وه

ده هیئتیه وه، سه ره تا له دروستکردنی ئاده میزاد له گلّ دهست پی ده کاو ئه مجار
دریژه پیدانی رشتهی ئاده میزاد به هوی زاو و زیوه شی ده کاته وه.

ئه مجار به دیهینانی ئاسمانه کان و زهوی و دیمه نه کانی بوونه وه ورو جوداوازی
نیوان دهنگ و رهنگی ئاده میزاد و نووستن و ئارام گرتنیان به شه وو کاسبی
کردنیان به رۆژ راده نویتنی و دهیان کاته به لگه و نیشانهی خودای کاردروست و
داناو زاناو به توانا، ئه مجار بری له دیارده کانی بوونه وه و وه هه وه بروسکه و
بارینی باران و وه ک روان و زیندو بوونه وهی زهوی راده نویتنی.

ئه مجار گهرندن که چی ئاسمان و زهوی بو ویست و فره مانی خودا ده چه سپیتنی و
زیندو بوونه وه و به دهنگه وه ههاتنی مردوه کان و رابوونیان له گۆره کانیان
به فره مانی خودا ده سه لیتنی، ئه مانهش هه مو له روانگهی که مالی قودرهت و
توانا و ده سه لاتنی ره های خودای تا و ته نه یه: که چون سه ره تا توانیویهتی
مه خلوقات به دی بیتنی، ئاواش ده توانی رۆژی قیامت زیندویان بکاته وه.
راپیچی دهشتی مه حشریان بکا بو حیساب و لیکنۆلینه وه له گه لیان!

ده فره موی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ﴾ بریک لهو به لگانهی
گه وه بی و به توانایی خودا ده سه لیتن، نیشانهی که مالی قودرهتی پهروهردگارن
له به دیهینان و دروستکردن و فهوتاندن دا: دروستکردنی ئاده میزاده له سه ره تا وه،
به دیهینانییهتی له نه بو وه: ئه وه تا له سه رتا دا باوکی ئیوه: که بابه ئاده مه خودا
له گلّ دروستی کرده، بناغهی ئیوه له گله. سه رچاوهی بژیویشی له دانه ویله و
به ره بوومی ئاژله و گوشتی ئه و گیانه به رانهی گوشتیان ده خوری دابین کرده،
ئه مانهش هه موویان له گلّ پهیدا ده بن، ﴿ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ پاش
دروستکردنی یه که مجارتان له رتی زاو و زیوه په ره تان سه هندو به مه بهستی

به ده سته پيائانى رزق و رۆژى و پيداويستى ژيان تان به دونيادا بلا و بوننه وه
 ههريه كه تان به مه به ستيك و له بهر هۆيهك له شوينيكدا جى نشين بوون و
 سه رزه و يتان كۆنترۆل كرد، شارو گوند و قهلاو شوراتان تيدا دروست كردن،
 كشت و كال و بازرگاني و ئاژه لدارى و پيشه سازيتان تيدا نه نجام دا و گه شت و
 گوزارو هات و چۆتان تيدا دهست پى كرد، ههريه كه تان به عه قل و زانيارى و بىرو
 بۆچونى تايبه تى خۆى كه وته كار كردن و هه ولدان بۆ ژيان. ههريه كه تان
 به شيويهك ژيان ده گوزه ريئن؛ هه تانه هه ژارو هه تانه ده وله مه ند، هه تانه
 كامه ران و هه تانه به ده به خت.

نيمامى نه هه دو تير ميذى و نه بوداود له نه بو موساى نه لئه شعده رييه وه
 ريوايه ت ده كه ن ده لى: پيغه مبهر ﷺ فەرمووى: (ان الله خلق آدم من قبضة
 قبضها من جميع الأرض، فجاء بنو آدم على قدر الأرض جاء منهم الأبيض
 والأحمر والأسود وبين ذلك والخبيث والطيب، والسهل والحزن وبين ذلك)

نه مجار پهروه ردگار باسى بناغهى خيزان ده كاو هۆكارى مانه وهى نژادى
 ناده ميزاد ديارى ده كاو ده فەرموى: ﴿ومن آياته أن خلق لكم من أنفسكم
 أزواجاً لتسكنوا إليها، وجعل بينكم مودة ورحمة﴾ بريتىك لهو نايه تانه ي: كه
 نيشانه ي كه مالى قودره تى خودان و ديارده ي ره هه تى به رفراواننى، نه وه يه: كه
 ئافره تى له ره گه زى خۆتان بۆ دروست كردون (ئافره تى بۆ پياو دروست كردوه و
 پياوى بۆ ئافره ت دروست كردوه، هه ردوكتان پيكه وه كۆمه ل دروست ده كه ن!)
 بۆيه سه ره تا له ره گه زى پياو ئافره تى دروست كردوه بۆ نه وه ي ئيوه ي پياو
 وه گريان بن و خويان پيوه بگرن و ئولفه تيان له نيوان دا به رده وام بى، ههروه ها
 خودا له نيوان هه ردو ره گه زدا خۆشه ويستى و ره هه ت و سۆزى ره خساندوه، بۆ

ئەوھى ھەردولا مەيلى يەكتر بىكەن و دليان پىكەوھ دابمەزرى ھەردوو لايان
ئەركى ژيان ھەلبىگرن و كارى سروشتى خويان ئەنجام بىدەن، لەسەر بناغەى
خۆشەويستى خىزان پىكەوھ بىنن، لەسەر پتەوترىن ياسا و بناغە خىزان
دابمەزرىنن، خۆشەويستى و دل ئارامى و بتمانە بەيەك كىردن لەنيوانياندا بگاتە
ناستىكى بەرزو بەجوانترىن شىوھ ھەلس و كەوت بىكەن.

﴿ان في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ پىگومان لەو شىوھ دروستكردەنى
ئىوھدا: كە سەرەتا پەرەردگار بابە ئادەمى ئىوھى لەگىل دروست كىردوھ و
دوايى دايە ھەوای لەرەگەزى ئادەم بەدىھىئاوھ و ئەجار لەرەگەزى خۆتان
ھاسەرى بۆ بەدى ھىئاوون و خۆشەويستى و مېھرەبانى و دلسۆزى تايبەتى
لەنيوان^۱ خولقاندون، ئالەم جۆرە كارە نايابە خودا كىردەدا بەلگە و نىشانەى
جۆراو جۆر ھەن لەسەر بەتوانايى و تەنھايى خودا بۆ كەسانىك ژىرانە
بىر بىكەنەوھ.

باوھ ئەدام لەگىل دروست كراوھ، نەوھ و زىوئىتى لەدلوپە ئا و (مەنى) پەيدا
بوون (تۆم) ىش لەخوئىن پەيدا دەبى. خوئىنىش لەخۆراك و خۆراكىش لەخاك
پەيدا دەبى، سەرەنجامىش دەبنەوھ خاك و دوايىش لەو خاكە جارىكى تر
دروستتان دەكاتەوھ.

پەرەردگار پەيوەندى ژن و مېردايەتى لەنيوان رەگەزى نىرو مىدا پتەو
كىردوھ، ھەزو ئارەزۆكانيانى يەكديگىر كىردون و سروشتى پىكەوھ گونجاندون
بىروشييان بەيەك دىو بەيەكەوھ ئارام دەگرن و راحەتى نەفسى و جەستەيىيان
لەسۆنگەى يەكترەوھ بۆ دەستەبەر دەبى، چونكە ھەموو كاتى نەفسى
ئادەمىزاد ھەزى لەشتىكە لەگەلىدا بگونجى و پىداويستىەكانى دابىن بكا.

بەشىۋەيەكى سىرۇشتىش نىرۇ مىّ ھەزو ويستەكانى يەكتەر دابىن دەكەنو
ئارامى بەيەكتەر دەبەخشنو لەززەت لەيەكتەر دەيىننو پىكەو» ژيانىان لەلا
شېرىن دەبى!

ئەجار پەرۋەردگار بەلگەي تر رادەنۇتىنئ لەسەر ھەبوونى خۇي
خودايەتى و تاك و تەنھايى و بەتوانايى و بالا دەستى بەسەر بوونەو ەردا، دانايى و
دەستپەنگىنى لەبەدەيھىتەننى بوونەو ەرو ئادەمىزادا. دەفەرمۇي: ﴿وَمِنَ آيَاتِهِ
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاخْتَلَفَ أَلْسِنَتَكُمْ وَالْوَاكِمَ﴾ بىرئەك لەو بەلگەنەي
نىشانەي كەمالى قودرەتى پەرۋەردگارن، دروستكردنى ئاسمانەكانو
بەرزكردنەو ەراگرتىنەنە بەبئ كۆلەكە. ئاسمانى دۇنيايى بەخۇرو مانگو
ئەستىرە رازاندۇتەو ە، زەوى بەدى ھىناو بەھەموو تويۇرۇ كاژىكىەو ە: كە
دەولەمەندە بەكانو مەعادىنى جۇراو جۇر، كىيى تىدا چەسپاندون بۇ ئەو ەي
لەرزە نەكاو دانىشتوانى خۇي لەسەر بگرن.

يىگومان دروستكردنى ئاسمانەكانو زەوى، واتە: دروستكردن و بەدەيھىتەننى
ئەم بوونەو ەرە گەورەو فراوانە سەرسۇرپھىنەرە: كە لەراستىدا ئىمەي ئادەمىزاد
كەمتر لەكەمى لى دەزانىن، ئەو ھەموو ئەفلاك و مەجسەپات و ئەستىرەو شارە
ئەستىرەو خۇرو مانگو گەلى شتى تر: كە ئىمە وىپراي ئەو ەي نەمان بىنىو ە
ئاتوانىن بەخەيالىش تەسەۋورىيان بىكەين و چۆنەتتەكەيان لەژىھنى خۇماندا
رەنگرىژ بىكەين، بوونەو ەرىك: كە گۆي زەوى لەئاستىدا وەكوو گەردىلەيەك
وايەو چ غوودىكى نىە. كەچى وىپراي گەورەيى و بەرفراوانى ئەم بوونەو ەرە، ئەو
تەنھىمو تەنسىقە سەرسۇرپھىنەرەلەنىۋان ئەفلاك و مەدارات و قەبارەكانىدا
ھەيە، مەلايىن ساللە ھەلدەسۇرپى، ساتە وەختىك لەگەرەن نەكەوتو ە، نىۋان و

ئەبەادیان گۆرانکاری بەسەردا نەهاتوو، ئەم حەشاماتە لەقەبارە ی زەبەللاح و
 بچوک بەبەردەوامی لەهەلسۆران دان و دین و دەچن، بەبێ ئەوەی لێک بخشین و
 دەم بکەن، عەطل و خەلەلیان تێدا پەیدا بێ، ئەمە لەروی قەبارە و یاساو،
 ئەگینا لەروی سروشت و نەیتی ناویان، لەروی دیاردە و نیشانە ی جۆرا و جۆریان،
 لەروی ئەو یاسا و قانون و ئەو دەسەلاتە ی رایگرتوون و هەلیان دەسورپێنی و
 درێژە بەکاری خۆیان دەدەن، ئەو زۆر لەو گەورەترە زانیاری ئادەمیزاد پە ی
 پێ بەرئۆ بزانی چەو چۆنە، تا ئیستای لەمەودا و ئاش ئادەمیزاد کەمێکی کەم
 نەبێ نە یزانیو نە یزانی، تەنانت ئەم گۆی زەوییە ی کە لەسەری دەژین تا
 ئیستا زانیارییەکی کەمتر لەکەمی لێ دەزانن.

ئەمە ئاماژەیەکی سەرپێی بوو دەربارە ی نایاتی جۆرا و جۆری
 بەدیھێنانی ئاسمانەکان و زەوی: کە ئیمە بەخێرای بەسەریان دا تێدەپەرین و
 سەرغیان نادەین و لێیان ورد نابینەو، لەکاتی ئەدا بەوردی و درێژی دەربارە ی
 کۆمپیوتەرێک ئەنتەرنێت سەیارە یەکی صاروخێک... هتد کە ئادەمیزاد دروستی
 کردو یان بلێن لێکی داو، دەدوێن و بە (مجلدات) لەسەریان نووسراو.
 هەرچەندە ئەو ئامێرانە بۆ ماوێک ئیش دەکەن و پاش ماوێک لەکار
 دەکەن، بەلام ئەو کەونە عەقلم، ئەو هەلخولان و هاتووچۆیە بەردەوامە و
 ماکی ئەکە ی نەسواو و تێک نەچوو. کەچی وێرایی ئەم حەقیقەتە هەندێ
 سەرلێ شیواو گوێرا پێیان وایە ئەو کەونە بەرفراوانە سەرسورپێنەرە
 بەسودفە هاتۆتە وجود بەدیھێنەری نیە، راگرو هەلسورپێنەری نیە،
 کەسانێکی هەن گۆی بۆ ئەم قسە هەپەت و پەرەتانی دەگرن و خوشیان
 بەروشن بێ دەزان!!!

جا نه گهر روژنبیری ئاوا بی نهی ده بی ناروژنبیری چون بی؟ جا نه گهر
 ئایاتی ئاسمانه کان و زهوی عه جایه بو سه رسورپهینه بی، نهوه ئیختیلافو
 جوداوازی ئاده میزاد له زوبانو رهنگیاندا نایه تیکی تره و نیشانهی گهرهیی و
 تاكو ته نهایی خودای پهروهردگارو هه قه من په یوه ندیه کی بنه په تیشی
 به دروستکردنی ئاسمانه کان و زهوی یهوه هیه. جوداوازیی کesh و هه وای
 ئیقلمه کان و کیشوه ره کان و گهر میتن و کویتان و بهسته لهك و گهرمه سیڕ که
 به هۆی سروشتی فهله کی زهوی یهوه پهیدا ده بن و کاریگهریه کی بنه په تی
 به جوداوازی زوبانو رهنگه و هیه، هه رچه نده هه موویان له بنه ماو پهیدا بووندا
 یهك توخمن له یهك باوك و دایك که وتوونه وه.

زانایانی نه مپو ئیختیلافی رهنگ و روخسارو جوداوازی زوبانو ده بینن و
 ده بیسن و لهم دیاردانه وردنابنه وه، روژی خودای تیدا به دی ناکه ن، نایکه نه
 نیشانهی تاكو ته نهایی خوداو قودره تی ره های. وا ده بی لیكۆلینه وهیه کی
 زانستیانه له سه ر ئیختیلافی زوبانو رهنگه کان ده کهن، به لام نایه ن
 هه لویتسته یهك بکه ن و بیر له به دیهینه ر نه خشه کیشی نه م دیاردانه بکه نه وه و
 ته مجیدی پهروهردگار بکه ن، نه مهش به هۆی نه وه وهیه: که زوریهی ئاده میزاد
 زانیاری بنه په تی و هه قیقییان نه وه سه سه ره کی لیكۆلینه وهی دیارده کان
 ده کهن و کاکله و ناوه روک نازانن وه کوو له وه پیش قورئان ئاماژهی پی کردو
 فرمووی: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ له زانیاری په یوه ست به دونیا وه تا
 نه ندازه یهك پیشکه وتن به ده ست دینن، به لام چ زانیاریکیان ده ربارهی ژایانی
 قیامهت نه.

﴿ان في ذلك لآيات للعالمين﴾ يىگومان لهوى ئاماژەمان پى کرددەرباره ی
ئاسمانەکانو زهوىو جوداوازی زوبانو رەنگى ئادەمیزادەکان، بەلگەو نیشانە ی
جۆراو جۆر هەن لەسەر قودرەتى بى سنوورى خودا بۆ گەل و نەتەوہیەك خاوەن
بیرو فام بن، ژيرو خاوەن عەقلى روناك بن، زانیاری بەسودو گەيەنەر بەحەقیان
هەبى، رەھنومايىيان بکا بۆ بیرکردنەوہ لەمەخلووقاتو بگاتە ئەو قەناعەتە:
کە ئەم مەخلووقاتە بەیھودە دروست نەکراوەو حیکمەتو بەرژەوہندییەکی
بەرزو پیرۆز لەبەدیھتانیاندا هەيە.

﴿ومن آياته منامكم بالليل والنهار وابتغوا لكم من فضله﴾ بەشیک
لەنیشانە ی رەحەتى خودا لەسەر ئیوہ ی ئادەمیزاد ئەوہیە ماندو حەسانەوہو
نوستنى لەشەودا بۆ رەخساندن، ھەرۆھکوو لەرۆژیشدا دەتوانن بچەون. کاتى
گونجاوو سروشتى بۆ ئارام گرتن و حەسانەوہو نووستن شەوہ. کاتى گونجاو
وسروشتیش بۆ جمو جۆلو ھەولدان بۆ بەدەستھێنانى رزقو رۆژىو ژىوار
پەیداکردن رۆژە، دابو نەپىتى زوربە ی ئادەمیزاد بەو شىوہیەبە بەشەو پشوو
بدەن بەجەستەیانو بەرۆژ ھەولتى بەدەستھێنانى پىداويستى ژيان بدەن. یاخود
لەشەودا برىكى بۆ نووستن و برىكى بۆ کاسبى کردن بى، لەرۆژیشدا برىكى بۆ
ھەولو تىکۆشانى ژيان بىو برىكى بۆ نووستن و حەسانەوہ بى. ﴿ان في ذلك
لايات لقوم يسمعون﴾ يىگومان لەم گونجانو پەيوەندییە سروشتىيە ی
ئادەمیزادو گيانلەبەرانى تریش بەدیاردە کەونییەکانەوہو ئەم تەنسیقە
لەنیوانیاندا بەلگەو نیشانەو پەندو ئامۆژگارى ھەن بۆ گەل نەتەوہیەك
گوچکە ی بیستنى ئامۆژگاریان ھەبى. بەفام ژیریەو شت بیسنو تى ی
بگەن و کارى پى بکەن، گوئیان لەبەلگەو ئایەتەکان بىو بیانەھەژینن،

پهروهردگار سروشتی ئاده میزادی وا دارشتو له گهل بوونه وهردا بگونجی،
روناکی رۆژ گونجاوه بۆ ههولدانو تیکۆشان، تاریکی شهویش لهباره بۆ
پشوودانو نوستن.

﴿ومن آياته يريكم البرق خوفاً وطمعاً﴾ ههروهها بریک له ئهو نایهتانهی
نیشانهی گهرهیی و بهتوانایی خودان ئهوهیه: ههروهبروسکهتان نیشان دهدا،
ترستان لییهتی، بهتاییهتی ئهوانهتان: که لهدهشتو سارادا دهبن، لهناوماڵو
ئهشکهوتدا نابن. بهتهمای بارینی باران بۆ پپووستیاتی ژیانی خۆتانو
• ئاژهلو کشتوکالتان، بۆ ئاودانی باخو باغاتتان، وهکوو له نایهتیکێ تردا
دهفه رموی: ﴿وينزل من السماء ماء، فيحيي به الأرض بعد موتها﴾ (الروم: ۲۴)
زهوی وشکو برینگو سوته مهپۆ بهو بارانه زیندو دهبیتهوه درهختو روهکی
وهخۆ دهکهونهوهو سههرله نوێ زه نوێر دهبنهوه.

﴿ان في ذلك لآيات لقوم يعقلون﴾ بیگومان لهم دیارده کهونیانهو
له باراندنی بارانو زیندوکردنهوی زهوی وشکو سوته مهپۆ نیشانهو بهلگهی
جوړاو جوړ هه ن له سههر راستی هاتنی رۆژی قیامهتو زیندو بوونهوه، چونکه
ئهو خودایهیی دهتوانی زهوی مردوو زیندو بکاتهوه دهتوانی مهرووش زیندوو
بکاتهوه، بیگومان خودا به سههر هه موو شتیکدا بهتوانایهوه هیچی لسی
یاخی نابێ.

﴿ومن آياته أن تقوم السماء والأرض بأمره﴾ بریکی تر لهو شتانهی
نیشانهی هه بوونی خوداو قودرهتی خودان راوهستانی ئاسمان بهبی کۆله کهو
راوهستانی گۆی زهوی لهفه خادا بهبی ئهوهی بهسنگیکهوه هه ئواسرا بی، بهلکوو
راوهستانی ئاسمانو زهوی به قودرهتی خودا راوهستانو خودا رایگرتوونو هه لیان

ده سورپنی و بهر یوه یان ده با. وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فره موی: ﴿الله الذی رفع السموات بغير عمد ترونها﴾ (الرعد: ۲)، یان ده فره موی: ﴿ویمسک السماء ان تقع علی الأرض الا بآذنه﴾ (الحج: ۶۵) یان ده فره موی: ﴿ان الله یمسک السماء والأرض ان تزولا﴾ (فاطر: ۴۱).

بهو شیوه پهروه ردگار یاساو نیظامی کهونی راگرتووه، هه زاران ساله به لکوو بللی مه لاین ساله نهم چه رخی گهردوونه هه لده سورپی و نهم چه مکه نه ستیره مانگو خوړو شاره نه ستیره مه دارات و مه جهراتانه له گهردان و دین و ده چن و ساته وه ختیک عه طه لو خه له ل روی تی نه کردون و بهرده وام ده بن هه تا نه جه لی دیاریکراویانو هاتنی روژی قیامت ﴿ثم اذا دعاکم دعوة من الأرض اذا أنتم تخرجون﴾ پاشان هه رکات ی بانگیژی بانگی لسی کردن بۆ رابون و کۆبوونه وه له سارای مه حشهردا نه وه ده مه به په له له گوږه کانتان راست ده بنه وه و بهره و سارای مه حشه راده چن، وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فره موی: ﴿یوم یخرجون من الأجداث سراعاً کانهم إلى نصب یوفضون﴾ (المعارج: ۴۳) یان ده فره موی: ﴿ان کانت إلا صیحة واحدة فإذا هم جمیع لدينا محضرون﴾ (یس: ۵۲).

که و ابو ﴿وله من فی السموات والأرض کل له قانتون﴾ هه رچی له ناسمانه کان و زهوی دا هه یه ملکایه تی و به دیه یان و هه ل سوراندن و به ندایه تی، هه موو بۆ خودایه و هه موویان گهردن که چی فره مانی پهروه ردگارن، هه موو هه ل س و که و تیکیان به ویستی خودایه؛ مسردن و ژیانیان، جم و جۆل و نارامگرتن یان، مان و نه مانیان پییان خوش بی و پییان ناخوش بی هه موو به ده ست خودایه و گهردن که چی فره مانی نه ون.

له‌فرموده‌یه کی م‌رفوع‌دا: که نه‌بو سه‌عید (الخدری) ریوایه‌تی کردوه ده‌فرموی: (کل قنوت فی القرآن فهو الطاعة).

﴿وهو الذي يبدأ الخلق ثم يعيده وهو أهون عليه﴾ هر پ‌روه‌ردگار س‌ره‌تا م‌خلوقات‌ی به‌دی هیناوه له‌نه‌بووه هیناونه وجود، ئاده‌میزاد وجودی نه‌بو خودا خه‌لقی کردون و پاشان ده‌یاغرتنیو له‌ناویان ده‌با، نه‌جار س‌ره‌له‌نوی زیندویان ده‌کاته‌وه، ئیعاده کردنه‌ویان له‌به‌دی‌هینانی ه‌وه‌ل‌جار ئاساتره، هرچه‌نده به‌نیسبت خوداوه کاری ئاسان و کاری گران نین، ه‌موو شتیک لای خودا ئاسانه و ماندوبونی تیدا نیه، وه‌لی: نه‌مه به‌گویره‌ی (تصور)ی ئاده‌میزاده که: ئیعاده کردنه‌وه له‌به‌دی‌هینانی س‌ره‌تا ئاساتره، نه‌گینا بو خودا دروستکردن و دروستکردنه‌وه چون به‌کن.

بوخاری ده‌فرموی: (أبو الیمان) بوی گیراینه‌وه فرموی: شوعیب ه‌والی پیداین: که (أبو الزناد) له‌(الأعرج) ه‌وه له‌نه‌بوهوره‌یره‌وه ره‌زامه‌ندی خودایان لی بی ده‌لی: پیغه‌م‌بر ﷺ فرموی: (يقول الله تعالى كَذَبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهْ ذَلِكْ، وَشْتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهْ ذَلِكْ، فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ: لَنْ يَعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي، وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ أَعَادَتِهِ، وَأَمَّا شْتَمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ: اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا، وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهْ كُفْوًا أَحَدٌ)^(۱)

(۱) نه‌م فرموده‌ تنه‌ا بوخاری ئیخراجی کردوه هر نه‌ویش له‌حه‌دیشی (عبد‌الرزاق) له‌موعه‌مه‌روه له‌مواممه‌وه له‌نه‌بوهوره‌یره‌وه ئیخراجی کردوه. نیبنو که‌ثر ج ۳/ ۱۴۳۴.

﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾
 صیفه‌تی به‌رزو پیرۆزو که‌مالی موطللق هه‌ر بۆ خودایه؛ که‌ تاک و ته‌نهاییه،
 بئی هاوه‌لۆ بئی ناتاجه، که‌سی بئی که‌سانه، هیچ‌ خودا نین جگه‌ له‌ئه‌و، هه‌رچی
 صیفاتی که‌مالۆ جه‌لاله‌ هه‌یه‌تی. هه‌رچی صیفه‌تی عه‌یب و نوقصانه‌ نیه‌تی و
 هیچ‌ وه‌کوو ئه‌و ناچیی و له‌که‌س ناچیی، خاوه‌ن تواناو بالاده‌ست و هه‌ل‌سورپینه‌ری
 بوونه‌وه‌ره، له‌ناسمانه‌کان و زه‌وی دا هیچ‌ شتیکی لی یاخی نابیی، داناو
 ده‌ستره‌نگینه‌ له‌کاره‌کانی دا، هه‌موو شتیکی به‌دی هی‌ناوه‌و ریکی خستوه‌و،
 چۆنیه‌تی و نه‌ندازه‌ی گرتوه‌و هیدایه‌تی داوه‌، هه‌موو کاروباریکی بوونه‌وه‌رو؛
 هه‌ل‌سوران و جم و جولی قه‌باره‌کانی ناو‌بوونه‌وه‌ر به‌ئاده‌میزاد و غه‌یری
 ئاده‌میزاده‌وه‌، هه‌مووی به‌ویست و ئیراده‌ی په‌روه‌ر. گاره‌و به‌گویره‌ی حیکمه‌ت و
 نه‌خشه‌ی خودایه‌، هه‌موو شتی که‌ به‌گیانله‌به‌رو بئی گیانه‌وه‌، به‌ورد و
 درشتی‌یه‌وه‌، هه‌ر شته‌و به‌زمانی حالی خۆی دان ده‌نی به‌هه‌بوونی خودایه‌کی
 تاک و ته‌نها و به‌دیته‌رو خاوه‌ن ده‌سه‌لات و بالاده‌ست به‌سه‌ر بوونه‌وه‌ردا،
 هه‌موویان ئه‌وه‌ ده‌چه‌سپینن: که‌ خودا چی بوی ده‌یکاو هه‌رچی نه‌یه‌وی بئی نابیی.

واقیعی ئاده‌میزاد نیشانه‌ی تاک و ته‌نهاییه‌ی خودایه‌

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ

أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ شُرَكَاءَ فِي

مَا رَزَقْنَكُمْ فَإِنَّهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ

أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي
مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾

پاش نهوهی قورئان نهو جهوله کهونییهی کردو سه رغبی ئاده میزادی
راکیشا بۆ میژووی کهونارای خوئی و بوونهوهر بر دیهوه بۆ سه رهتای دروستبون و
وه دیهاتن، نهجار خستیه حالهتی خهیاڵ پهروازی بهناو بوونهوهی فراوان و
دیاردو نهحوالی هه ندئ مهوجوداتی خسته بهر سه رنج و تیروانین، نهجار
ئوسلووبه که ده گورئ و به شیویه کی تر ده یهوی تاک و ته نهایی خودا
بچه سپینئ، چونکه به شیک له تایبه نهنی ئوسلوبی قورئان نهوه یسه شتی نامادی
به شتی مه حسووس و هه ست پیکراو نیشان ده داو په ندی واقعی ئاراسته ده کا،
بۆ نهوهی شتی مه عنهوی له ژیهن نزیک بکاتهوه، ئاده میزاده کان ئیقناع بکا.

له م نایه تانهی دوایی دا پهروه ردگار په ندو مه شلیک بۆ نهوانه ده هیئتیهوه:
که هاوه لئ بۆ داده نین و عیبادت بۆ خوداو غهیری خودا ده کهن، له گه ل
نهوه شدا بۆ خویمان دان بهوه دا ده نین: که نهو شتانهی نهوان ده یانکه ن
به هاوه لئ خودا بهندهی خودان و ملکی خودان، نهوه بسو قوره یشییه کان
به تاییه تی له کاتی هه جکردن دا ده یانگوت: (لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك
الا شريكاً هو لك تملكه وما ملك).

ده فهرموی: ﴿ضرب لکم مثلاً من أنفسکم﴾ پهروه ردگار په ندو
 مه شه لیکتان بو ده هیئت ته وه، خوتان جوان ده بیینن و تی ده گهن، چونکه
 له واقعی حالتی خوتان دا هیده و له ناو خوتان دا هه لقولا وه و له هه ست و شعورتان دا
 رهنگی دا وه ته وه، لیکنان نریکه و به عه مه لی موماره سه ی ده کهن. په ندو
 مه شه له کاش بریتی به له نه وه: ﴿هل لکم لما ملک ایمانکم من شرکاء فیما
 رزقناکم، فأنتم فیہ سواء تخافونهم کخفتکم أنفسکم؟﴾ نایا نیوه رازی
 ده بن: نه ی قوره یشیه موشریکه کان: که هاوبه شتان هه بی له مال و سامان دا،
 نه و هاوبه شانه شتان به نده کانتان بن و هاوشانتان بن له ته صدرو فکردن له مال و
 سامانه که تان دا؟ نایا رازی ده بن نیوه و کویله کانتان به کسان بن و ترسی نه وه تان
 هه بی: که بینه برابه شتان، دیاره نیوه به وه رازی نین، بو خوتان نه وه به روه
 نازانن، نه دی چون هاوهل بو خودا بریار ده ده نو هه ندی له مه خلوقاتی خوی
 ده که نه هاوشان و هاوبه شی؟ چون ریگا به خوتان ده دن که به نده ی خودا بکه نه
 هاوشانی خودا؟! مه به ست نه وه به، هه ریبه کی له نیوه پی ناخوشه: که
 کویله که ی بیته هاوبه شو هاوشانی، نه دی چون هاوهل بو خودا له مه خلوقاتی
 خوی داده نین! نه مه جیگای سر سورمانه به نده و مه خلوقاتی خودا ده که نه
 هاوهلی خودا، که چی نارازین کویله کانی خویان بینه هاوشانی خویان!!

نه مه وه کوو نه وه وایه: که له نایه تی کی تردا ده فهرموی: ﴿ویجعلون الله ما
 یکرهون﴾ (النحل: ۶۲) کافره کان بو خویان پیان ناخوش بوو کچیان بی، هه
 کات یه کیکیان پی بگوترایه: کچتان بوو خیزانت زاروکی میینه ی به وه له د
 هیناوه، کابرا رهنگی رهش هه لده گه راو دلی پر ده بوو له غه م و خه فته و
 له شهرمان خوی له خه لکی ده شاره وه، پی ناخوش بوو خه لکی بیینن، له بهر
 نه و مه نتوکییه ی به سرشانی دا هاتوه، که چی له گه ل نه م حاله یان دا ده یانگوت

خواد كچى هەن، فرىشته: كە ھەموويان بەسروشەت بەندەى ملكەچى خودان،
بەكچى خودايان دادەنان، شتېك كە بۆ خۆيان پىي ناراڭى بوون بۆ خودايان
برپار دەدا!!

﴿كذلك نفضل الآيات لقوم يعقلون﴾ بەم شىو ەرونو ئاشكرايە
بەلگەكان شى دەكەينەو، بەم جۆرە دەليە بەھىزانە ناخەزان بۆر دەدەينو
نايەتەكان رون دەكەينەو بۆ گەلو نەتەوئەك عەقلى خۆيان بىخەنە كارو بىر لەو
دەليە مەنڭىقى و بيانوو برانە بكەنەو.

﴿بل اتبع الذين ظلموا أهواءهم بغير علم﴾ بەلگەو ئەو موشرىكانەى
ستەميان لەخۆيان كەردو، بەو: كە شوپن ەواو ەو ەسى نەفامانەى خۆيان
كەوتوون، كويزانە بىر دەكەنەو، عەقلى و ەوشى خۆيان ناخەنە گەر بەبى
دەليى عەقلى و نەقلى بتو ەنەم دەپەرستەن ەيدايەت و زانبارى بەصيرەتيان
نيە، جا كە حال وابى ﴿فمن يهدي من أضل الله؟﴾ كى ەيدايەتە كەسانىك
دەدا: كە خودا گومراى كەدون؟ كەس نيە ەيدايەتيان بدو بيانگەينەن بەحق و
راستى، دواى ئەو ەى بەويستى خۆيان رىبازى كوفريان ەلېزاردو ە نامادەباشى
ئيمانەينان تىدا نيە ەوا ەلدانان بۆ خودا و بپەرستى بوو ەتە خو
بەسروشەت خەزيان لەبپەرستى ە! ﴿وما لهم من ناصرين﴾ نيە بۆ ئەوان
كەسىك يارمەتيدەرو رزگار كەريان بى ئەعەزابى خودا، كە عەزابى خودا
دەورى دانو تىكيەو پىچان كەس نيە جگە لەخودا بتوانى فرىيان بكەوئ،
خوداش بەھانايانەو نايە چونكە ئەوانە موشرىكنو خودا لەتوانى شەرك
خۆش نابى!

خودا فه رمان به ناده می زاد ده کا به شوینکه وتنی نایینی نیسلام که نایینیکی سروشتی به
بانگه وازی ده کا بو به کتاپه رستی

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ

حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا بُدَّ لَهُ لِيَخْلُقِ

اللَّهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ

لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا

دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

دوای رانواندنی به لگه و ده لیلی تاک و تنه های خودا، به بیان کردنی تواناو
ده سه لاتی خودا به سه ر هه موو شتیکدا، دوای دلنه وایی کردنی پیغه مبه ر ﷺ
و دامه زرانندی له سه ر بیرو باوه ری خووی هه لنانی بو شانانازی کردنی
به بانگه وازی به که ی خو به وه و گرنگی نه دان به هه لو یستی موشریکه کان، نه مجار
فه رمانی پی ده کا به به رده وامبوون و سوور بوون له سه ر هه لو یستی خووی
دلسوزی و نیخلاص، له به ندایه تی کردن بو خودادا، چونکه خودا په رستی و

یه‌کتاپهرستی فطره‌تیکه له‌سهره‌تادا خودا ئاویتیه‌ی نه‌فس و پیکهاته‌ی
ئاده‌میزادی کرده، هه‌موو ئاده‌میزادیک که له‌دایک ده‌بی به‌سروشت
خوداپهرسته، باوک و دایک و ده‌وروبهر له‌و سروشته پاکه لای ده‌دهن.

ده‌فه‌رموی: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ ئه‌ی موحه‌مه‌دا! چونکه
له‌روانگی ئه‌و به‌لگانه‌ی پیشه‌وه ئایینی راست و حه‌قت بۆ ده‌رکه‌وت، زانیت
بتپهرستی و هاوه‌لدانان بۆ خودا چه‌ند زیانبه‌خش و چه‌وت و به‌تاله، که‌وابی
شوین ئه‌و ئایینه‌ حه‌قه بکه‌وه: که خودا بۆی ناردویی و ئه‌رکی گه‌یاندن و
بلاو‌کردنه‌وه‌ی خستۆته سهرشانت، ئایینی سروشتی و گونجاو بۆ ئاده‌میزاد،
ئه‌و ئایینه‌یه ئیبراهیم بانگه‌وازی بۆ کرده‌و په‌یره‌وی کرده. ئه‌و ئایینه‌یه
خودا هیدایه‌تی داوی بۆ پابه‌ندبوون پیتیه‌وه، ﴿فَطَرَهُ اللَّهُ الَّذِي فَطَرَ النَّاسَ
عَلَيْهَا﴾ ئایینی سروشتی پاک و خاوینه‌و خودا ئاویتیه‌ی پیکهاته‌ی ئاده‌میزادی
کرده، هه‌موو ئاده‌میزادیک له‌سروشتی دا خوداناسی و یه‌کتاپهرستی هه‌یه،
له‌ناخه‌وه ده‌زانێ جگه له‌خودای به‌دیته‌نهر خودای تر نین. رو له‌هه‌موو
ئاینیکی به‌تال و هرگێپه‌و پابه‌ندی ئایینی پاکی ئیسلام به‌.

ئه‌مه‌ فه‌رمانه به‌پیغه‌مبه‌رو فه‌رمانیشه به‌ئۆمه‌ته‌که‌ی که له‌سهر ئه‌و
ئاینه سروشتی به‌هه‌ده‌وام بن و لێ لانه‌ده‌ن، وه‌کو له‌ئایه‌تیکێ تردا ئاماژه
به‌وه ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِم: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا
بَلَىٰ﴾ (الاعراف: ۱۷۲).

ئیمامی ئه‌حمه‌د فه‌رموده‌یه‌کی قودسی ریاوایه‌ت کرده که ده‌فه‌رموی: (انی
خلقت عبادی حنفاء فاجتالتهم الشیاطین عن دینهم) ئه‌من له‌سهره‌تادا به‌نده‌کانی خۆم
به‌خوداپهرست خولقاندون و دوا‌یی شه‌یتانه‌کان له‌و رێگه‌ حه‌قه لایاندان.

بوخاری و موسلیم فەرمووده‌یه کیان ریوایه‌ت کردوه ده‌فهرموی: (کل مولود یولد علی الفطرة فأبواه یهودانه أو ینصرانه، أو یمجسانه...).

نایه‌ت و هه‌دیشه‌کان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر پاکی بناغه‌ی سروشتی ئاده‌میزاد و ئاماره‌یه به‌وه: که خودا به‌نده‌کانی خۆی بۆیه دروستکردون بیناسن و بیپه‌رستن و به‌ندایه‌تی دلسۆزانه‌ی بۆ بکه‌ن، سروشتیان له‌سه‌ر خوداناسی دروستکراوه ئایینی ئیسلامی پیروژ له‌فیطره‌تیاندا هه‌یه، هه‌موو پیغه‌مبه‌ری‌کیش بانگه‌وازی بۆ ئه‌م ئایینه پیروژه کردوه، به‌لام دوا‌یی هه‌نی بیرو باوه‌ری فاسیبد تی‌که‌لاو به‌ئایینی خودا‌په‌سند بووه ئایینه‌کان شیواون و جوله‌کایه‌تی و مه‌سیحیه‌تی. ئاگرپه‌رستی و صابیئه‌یه‌تی په‌یدا بووه، بته‌رستی و ماده‌په‌رستی ته‌شه‌نه‌ی کردوه، ئایینی زۆرو جو‌راو جو‌ر به‌ناو ئاده‌میزاددا بلا‌بوونه‌وه، ته‌نانه‌ت جوله‌که‌و مه‌سیحیه‌کان بوونه هه‌فتا و نه‌وه‌نده تاقم و گرو.

که ده‌فهرموی: ﴿فطرة الله﴾ (فطرة) مه‌فعول بیهی‌یه بۆ فیعلیک‌ی مه‌زنده‌کراو که (الزموا) وه. واته: پا‌به‌ندی ئایینی هه‌ق و راست بن.

په‌په‌وه‌ی نه‌و ئایینه بکه‌ن: که خودا ئی‌وه‌ی له‌سه‌ر دروست کردوه، له‌سروش‌تتاندا هه‌یه، له‌گه‌ڵ سورش‌تتاندا گونجاوه. ﴿لاتبدیل خلق الله﴾ ناب‌ی و نا‌گونج‌ی بۆ که‌س واز له‌نه‌و ئایینه سروشتی‌یه به‌ی‌تی و بیروباوه‌ری تر په‌په‌ر بکا، رسته‌که که‌لام‌یک‌ی خه‌به‌ری‌یه به‌مانا نه‌هیه، واته: خودا فەرمان به‌ئاده‌میزاد ده‌کا: که نه‌و ئایینه سروشتی‌یه (که ئیسلامه) نه‌ی‌گۆرن و نه‌چنه سه‌ر بیروباوه‌ری شیرک و ئیلحاد، فەرمانیان پ‌ی ده‌کا: که بۆ خۆیان پا‌به‌ندی ئایینی ئیسلام بن و هه‌ول بده‌ن که‌سانی دیکه‌ش به‌و ئایینه‌وه پا‌به‌ندبن، چونکه له‌ناخ و سروش‌تیاندا هه‌یه و له‌نه‌صلی ته‌کویندا ئاو‌یت‌ه‌ی وجودیان بووه.

﴿ذلک الدین القیم﴾ ئەو نایه‌ی فەرمانتێ بێ کراوه: کە پەڕه‌وی بکەن و پابه‌ندی بن، ئەوه نایه‌ی راست و دروسته‌و خوارو خێچی تێدا نیه‌ ﴿ولکن اکثر الناس لا یعلمون﴾ وه‌لی زۆریه‌ی ئاده‌میزادان ئەوه نازانن و لێی بێ ئاگان، چونکه‌ عه‌قل و ه‌وشی خۆیان ناخه‌نه‌ کار، هه‌ول ئاده‌ن زانیاری راست و دروست فێر بن، خو ئه‌گه‌ر به‌وردی بیران بکړدایه‌وه، زانیاری سه‌حیح فێر بونایه، ده‌ور به‌رو هه‌وا و ئاره‌زوکاریان تی نه‌کردنایه، هه‌رگیز له‌و نایه‌ سه‌روشتی به‌ لایان نه‌ده‌دا و رێبازی گومراییان نه‌ده‌گرت به‌ر. ئەو حه‌قیقه‌ته‌ نازانن بۆیه‌ شوتن هه‌وا و هه‌وه‌سی خۆیان ده‌که‌ون و له‌رێگای راست لاده‌ده‌ن.

﴿منین الیه اتقوه﴾ شوتن نایه‌ی خودا په‌سند بکه‌ون و روی تی بکه‌ن و بگه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ سه‌ری، به‌باشی و دڵسوژی لی به‌رێن بۆ خودا په‌رستی، له‌ناین دامه‌به‌رێن و که‌مه‌تر خه‌می مه‌که‌ن له‌طاعه‌ت و خودا په‌رستی دا، هه‌میشه‌ له‌خودا به‌ترسن و ﴿واقیموا الصلوات﴾ به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر ئه‌نجامدانی نوێژه‌کانتان به‌ته‌واوی و بێ که‌م و کوپی روکن و مه‌رجه‌کانیان جێ به‌جێ بکه‌ن، خوشوع و خوضوعی ته‌واوتان هه‌بێ. ﴿ولا تکنونوا من المشرکین﴾ دوا ئیمانیه‌تان و به‌رپا به‌خودا نه‌چن هاوه‌لی بۆ دابنێن، که‌س مه‌که‌ن به‌خودا، جگه‌ له‌خودا که‌س به‌شیایوی په‌رستش بۆ کردن مه‌زانن، به‌تاعه‌ت و خودا په‌رستی به‌که‌تان مه‌به‌ستتان خودا بێ، یه‌کتا په‌رست بن و به‌دڵسوژی به‌ندایه‌تی بۆ بکه‌ن و طاعه‌ت بۆ خودا بکه‌ن و بزانیان خودا ده‌بینن، خو ئه‌گه‌ر ئێوه خودا نه‌بینن خودا ئێوه ده‌بینن، له‌هه‌موو شتی که‌دا پشت به‌خودا به‌هستن، هه‌موو شتی که‌ بۆ لای خودا بگه‌ڕێنه‌وه، به‌نه‌یتی. ئاشکرا خوداتان له‌یادبێ، به‌ویژدانی زیندوه‌وه‌ موراچه‌به‌ی خودا بکه‌ن، له‌هه‌موو جم و جوڵی که‌تان دا خودا له‌بیر مه‌که‌ن.

ئەجار پەرۋەردگار ۋە ھەقىقىي مۇشرىكە كان دەکا بەۋە: كە تەفرەقەۋ
 دووبەرەكى لەناۋ كۆمەلگادا دەننەۋە دەفەر موى: ﴿وَمِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ
 وَكَانُوا شِيْعًا﴾ لەۋ مۇشرىكانەى: كە ئايىنى خۇيان پەرتەۋازە كىردۈە،
 ئىختىلاف ۋە دووبەرەكىيان ھەيە لەۋ شتەى عىبادەتى بۆ دەكەن، ھەر كەسە
 بەگۈيرەى ھەۋاۋ ھەۋەسى خۇى شتەك دەپەرستىۋ ئايىنى سىروشتى دەگۈرۈن،
 بىرۋ باۋەرەكان تەكەلاۋ دەكەن بىرۋا بەھەندى لايەنى ئايىنى ھەق دەكەن ۋە
 ھەندى لايەنى پاشگۈى دەخەن، رەتى دەكەنەۋە، بوۋنە چەند تاقىۋ گىرۋ پىرۋ
 حىزبى ۋە كۈۋ جولەكەۋ مەسىحى ۋە ئاگر پەرست ۋە بىپەرست ۋە باقى خاۋەن بىرۋ
 باۋەرە بەتالۋ پۈچەكان ﴿كُلَّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فِرْعَوْنٌ﴾ ھەموۋ تاقىۋ پىرۋ
 حىزىت كەيفخۇشن بە بىرۋاۋەرپان ۋە پىيان ۋايە ھەر ئەۋان لەسەر ھەقن
 بەرامبەرەكەيان ناھەقە! لەكاتەك بۆ خۇيان لەسەر بەتالۋ ئايىنى ناھەقى
 خۇيان بەرامبەرى دەكەن لەگەل ئەۋ ئايىنە ھەقەى كە خۇدا ئاۋىتەى سىروشتى
 ئادەمىزادى كىردۈە، بۆ بەندەكانى خۇى ھەلپىزاردۈە.

نايەتەكە ئەۋ تاقىۋ گىرۋانەش دەگىتەۋە: كە خۇيان بەمۇسۇلمان لەقەلم
 دەدەن ۋە لەناۋ خۇيان دا بوۋنە چەند فەرقەۋ تاقىۋ گىرۋى جىا: كە لەكتىبەكانى
 تايبەت بەمىلەۋ نىھەلدا ئامازەيان پى كراۋە، ھەموۋ ئەۋ تاقىۋ پىرۋانە
 گومپراۋ سەرلى شىۋاۋن جگە لەكۆمەلەك: كە ئەھلى سۈننەۋ جەمەتەن؛
 ئەۋانەى پابەندى بەقورئان ۋە فەرمۇدەى پىغەمبەرەۋەۋ شۈپن ھەنگاۋى
 ھاۋەلانى پىغەمبەرۋ چىنى دۋا ئەۋان دەكەن، ھەموۋ بىرۋاۋەرپاۋ كارۋ
 كىردەۋەيەكىان قورئانىيەۋ بەتەرازۋى ئىسلام دەيكىشەن ۋە بەۋ مەنھەج ۋە ياسايە
 كار دەكەن: كە شەرىعەتى ئىسلامە، خۇيان لەھەموۋ جۈرە شىركەك دوۋر
 دەخەنەۋە. ھەر شتەك بۆنى شىركى لى بى ئەۋان لىى دوۋر دەكەنەۋە.

هەلبەتە شێرک فرە لایەن و جورا و جورە، هەیه جندۆکە پەرستە، هەیه فریشتە
 دەپەرستێ، هەیه بنەمالە و باوک و باپیرانی دەپەرستێ، هەیه پاشا و فرمانرەوا
 دەپەرستێ، هەیه شێخ و قسە و گۆرپەرستە، هەیه دارو بەرد دەکاتە خودای
 خۆی بەهاوەلی خودای دەزانێ، هەیه ئەستێرە پەرست و خۆر پەرستە، هەیه
 شەو پەرستە، هەیه داب و نەڕێت دەپەرستێ، هەیه پارە پەرستە هەیه..
 هەیه.. هتد.

هەریەکێ لەم شت پەرستانە خۆی بەراست دەزانێ و پێی وایە لەسەر
 حەقە، کەیفخۆشە بەبیرو بۆچونی خۆی و خەلکی تر بەهەڵە دەزانێ. لەکاتیکیدا
 حەق یەکەو نابێ بەدوو! لەناو ئەو هەموو ئایین و بیرو باوەڕانە تەنها یەک
 گروپ لەسەر حەقن ئەویش ئەوانەن قورئان مەنەه جیانە!

زارایی هەندی کەس ■ بەردەوام نەبوونیان لەسەر ئایینی حەق

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ
 مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا
 ءَالَيْنَهُمْ فَتَمْتَعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ
 سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا

النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ
 إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ
 وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

له وه پيش په ندو مده له هیڅانه وه له سمر تاکو ته نهایی خودا، به لگه و
 نیشانه ی جوړاو جوړی بو شو مه به سته ناراسته کردن. نه مجار لیږده مالو
 وه زعی دوو کومه له ناده میزادان ده ستی شان ده کا، تا قم کیکیان بریتین
 له هه ندی موشریک که کاتی ته نگانه هاوار له خودا ده که نو کاتی ناسایی
 بته پرستن. تا قم کیکیان بری کافرو موشریک خودا پرستیان بو دنیا یه،
 نه گهر ویرای خودا پرستی به کیان دنیا یان بو خوش بوو به مرازی خویان
 که بیشتن نه وه به رده وام ده بن، خو نه گهر وا نه بوو واز له ناین دینن.

ده فمر موی: ﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ﴾ که سانی که هن
 نه گهر توووشی ته نگانه ناخوشی بوون، دهر دو به لاو نه خوشی روی تی کردن،
 گرانی و وشکه سالی و بی ناویان توش هات، له ناو دهریا یان له وشکانی و
 هه وادا خه تهری مهرگ لیان نریک بووه، ده گهر پنه وه بو لای خوداو هانای بو
 ده به نو لای ده پار پنه وه به ته نه ناخودا ده ناسنو خودا دروژنه کانی خویان له بیر
 ده چیته وه. ﴿ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً، إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يَشْرَكُونَ﴾ پاشان
 که خودا به لاو نه خوشی له سمر لایردن، نازو نیعمه تی ناسایش و هه رزانی
 به سهر دا رشتن و کهوتنه فهره حییه وه، له جیاتی نه وه ی به رده وام بن له سهر،
 خودا پرستی و شوکرانه ژمیږی خودا بکه ن، به شیوه یه کی چاوه پروان نه کراو

کۆمه لیکیان له حال و وهزعی ئاساییاندا هاوێڵ بوو خودا داده نین و دهست ده کهن به بته پرستی. نهوانه ههله پرست و دونیاویستن، کاتی تهنگانه خودا پرست و کاتی فهره حی بته پرستن، سپله و پێ نهزانن.

﴿لیکفروا بما آتیناهم﴾ تا له ئاکامدا کوفرانی نیعمه تهکانی خودا بکهن، سه ره نجام نینکاری فه ضل و نیحسانی بکهن، (لام) ی (لیکفروا) (لام) ی عاقیبه تی پێ ده گو تر ئی (لام) ی ته علیل نیه.

هه ند ئی له زانایان پێیان وایه: (لام) ه که (لام) ی نه مره فیعله که فیعلی نه مره، هه ره شه ده گه یه نی، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموی: ﴿فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر﴾ (الکھف: ۲۹) واته: نه وه ریگای راست و ناراستمان بوو رون کردونه وه، حق و به تال دیاری کراوه، نه مجار که سیك ده یه وی با ئیمان بێنی و که سیکی ش نایه وی ئیمان به ینی با کافر بی. پاداشی ئیمان به هه شته و سزای کوفر دۆزه خه.

به کورتی:

رسته که فیعلی نه مره وه هه ره شه ده گه یه نی، وه کوو چۆن رسته که ی دواییش نه مره وه هه ره شه ده گه یه نی ده فهرموی: ﴿فتمتعوا فسوف تعلمون﴾ نه ی موشریکه کان؛ له ززه ت و خوشی جیهان بجیتژن، به ویستی خۆتان رابوێرن، لایه نی قیامت پاشگوێ بجن، له وه به و لاوه بوۆتان ده رده که وی سزاو تۆله ی من له سه ر کوفره که تان چهن ده به ئیشه و چهن ده سامناکه

به ئی هه ره شه یه کی سامناک و داچله کیتنه ره، ئاده میزاد نه گهر فرمانه وایه که هه ره شه ی لی بکا، ته نانه ت نه گهر چه ته و یاخی بوێک هه ره شه ی

لی بکا، ترسی لی دهنیشی و خویاریزی دهکا. دهی دهبی چۆن لهم جوره
هه ره شانه نه ترسی: که له خاوه نی بوونه و هه ره و ئاراسته ی کراون، له خودای
بالا دهسته و ته و جیهی کافرو موشریکه کان کراون!

هه ندی له زانایان فهرموویانه: سویند به خودا نه گهر هه ره سی کۆلانیك
هه ره شه لی بکا ترسم لی پهیدا دهبی، نهی دهبی چۆن ترسم لی پهیدا نهبی:
که هه ره شه که له خودایه که وه ئاراسته کراوه: که هه موو بوونه و هه ری به (کن
فیکون) به دیهیتاوه؟!

نه جار دواي ئهم هه ره شه و ترساندن ته سولویه که ده گۆرپی به شیهی ئینکار
نامیز پرسیار ی به لگه یه که دهکا پشتگیریان بکا له سه ره کوفرو
بتپهرستی به که یان، ده فهرموی: ﴿أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا
بِهِ يَشْرَكُونَ﴾ نایا ئیمه نازلمان کردوه بۆ سهریان به لگه و ده لیلیك، نامه و
نوسراویك، نه وه به ملیتی: که نه وان ده یلین؟ نایا هیچی وامان نازل کردوه
پشتگیریان بکا له سه ره بیرو بۆ چونه که یان، له سه ره هاوه لانیان بۆ خودا؟
نه خهیر ئیمه شتی وامان نازل نه کردوه، پیغه مبه ریشمان به و په یامه نه ناردوه،
به لگوو نه وه شتی که بۆ خویان دایا نهیتاوه و بۆ خویان هه لی ده به ستن.

له کاتیك دا نابی و ره وایه بۆ هیچ کهس: که ده ره باره ی عه قیده و باوه
له غهیری خودا شت و هه ر بگری، دهی ئیمه هیچ شتی که مان لهم باره وه بۆ
نه ناردون، به لگوو به پیچه وانه وه ئیمه پیغه مبه ریمان بۆ ناردون نامه مان بۆ
ره وانه کردون فهرمانیان پی کردون: که یه کتا په رست بن و به دل سوژی خودا
پهرستی بکه ن.

ئەجار جۆریکی تر لە شیرک رون دەکاتەو، ئەویش حالو وەزعی کەسانیکە خوداپەرستی دەکەن لەبەر خاتری دنیا، ئەگەر خوشی جیهانی بۆ دەستبەر بوو ئەو رازی دەبێ، ئەگەر مرازەکانی نەهاتنە دی ناهومید دەبێ، ناهومید بوونیش جۆریکە لە شیرک. دەفەرموی: ﴿وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا﴾ هەر کاتێ نازو نێعمەتی خۆمان بەخشی بەبێ ئادەمیزاد، پێی دلخۆش دەبن و شانازی بەسەر کەسانی دیکەدا دەکەن. وەکوو ئەنایەتێکی تردا لەسەر زوبانی ئەو جۆرە کەسانە دەفەرموی: ﴿ذَهَبَ السَّيِّئَاتِ عَنِّي، أَنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ﴾ (مود: ۱۰) ئەوانە هیلێکی راستیان نیە بەسەری دا برۆن، تەرازویەکی ورد خوێنیان نیە شتەکانی پێ کێشانە بکەن، بۆیە خۆ بۆ گۆرانکاریەکانی ژیاڤی راناگرن، بەنازو نێعمەت دل خوشو تەپەدەماخ دەبن و وێرای دل خوشییەکیان شانازی دەکەن و لەخۆیان بایی دەبن. بێر لەو ناکەنەو کێ ئەم نازو نێعمەتانە بەخشیون، حیکمەتی ئەو نێعمەتانە چێ و پێویستە لەپاساویاندا چی بکەن. غەرقی نێعمەتەکان دەبن و سوپاسی بەخشندە ناکەن ئەوێان بێر نایەتەو: کە ئەو نێعمەتانە تاقیکردنەو و ئیختیارن! ﴿وَأَن تَصْبَهُم سَيِّئَةٌ بِمَا قَدِمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾ جا ئەگەر ویستی خودا وا بوو بەهۆی خراپەکاری خۆیان تووشی بەلاو ناخۆشییەکان دەبن و کارەساتێکیان بەسەردا هات و دەردو بەلا بەخە ی گرتن ئێتر لەرەحمەتی خودا ناتومید دەبن دەکەونە گازندە کردن و گلەیی کردن! ئەمە دابو نەپێتی ئەو دل و دەرونانەییە لەخودا دادەبڕێن و ئاگیان لەسۆنەنی خودا نیە لەبوونەوێردا!

ئەجار بەشوێن ئەوێدا پرسیارێکی تری ئینکار ئامێز ئاراستە دەکاو عەجائیبی وەزعیان رادەگەینێ، کورتبینی و نابینایی چاوی دلێان دەستنیشان دەکاو دەفەرموی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ بۆچی

نازانو نایینن: که خودا رزق و رۆژی فراوان ده کا بۆ کهسانیک بیهوی
 سامانداریان بکا، له هه مان کاتدا بۆ هه ندیکێ تر رزق و رۆژی کهم ده کاته وه،
 خوشی و ناخوشی، ده وله مندیی و هه ژاری پابه ندی یاسا و قانونیکێ خودایی
 بهردهوام. تابیته، پابه ندی مه شیئهت و ویستی خودایه، هه ر خودایه نازو
 نیعمهت ده به خشی، هه ر نهویشه به به لاو ناخوشی به تاقییان ده کاته وه!
 به گوێره ی حیکمهت و دانایی خۆی، به ویست و ئیراده ی خۆی هه ندی کهس
 ده وله مند ده کا. هه ندی کهس هه ژار ده کا، نه مرۆ ئه م تاقمه ده خاته ژیا نی
 خوشه وه به یانی ده یاغخاته ته نگانه و ناخوشی یه وه. یان به پیچه وانه وه.. که وایی
 له کاتی خوشی و فره حی دا پتویست نا کا ته رده ماخی روبکاته خوشگه زرانه ن،
 هه روه ها نابێ له کاتی به لاو ناخوشی دا نا هومید بن، چونکه خوشی و ناخوشی
 حالات و چۆنیهتین به نۆیه وه خت ناوه ختیک به گوێره ی حیکمهتی خودا دین و
 ده رۆن. ﴿ان في ذلك لآیات لقوم یؤمنون﴾ له و شتانه ی باسکران، له زۆر
 کردنی رزق و رۆژی و که مکردنه وه ی، به لگه ئاشکرا و غایان هه ن له سه ر تاک و
 ته نهایی خودا بۆ کهسانیک خاوه ن پروا بن و کاره کان هه موو بۆ خودا بگێرنه وه و
 بزانی هه یج شتیک به بێ ویستی خودا ده سه ته به ر نابێ.

هه ننان بۆ مالیه خشین زه کات ده رکردن، رزق و رۆژی مهضموونهو جهشرو نهشر رودهدهن

فَاتِذَا الْقُرْآنِ

حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ

وَجَهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا آتَاكُمْ مِنْ رَبِّا

لِيَرْبُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَاكُمْ مِنْ زَكَاةٍ

تُرِيدُونَ وَجَهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْطَرُونَ ﴿٣٩﴾ اللَّهُ الَّذِي

خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ

شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾

لهوهپیش نهوهی راگه یاند: که رزق و رۆژیده هر خوداییهو بهویستو
ئیرادهی خوی بۆ ههندیك زۆری دهکاو بۆ ههندیك کهم، جا که نهوه واقعی
حال بی، هر خودا رزق و رۆژی بداو بهگویرهی مهشیتهت و ویستی خوی مالو
سامان بۆ ههندی فراوان بکاو لهههندی کهسی بگیڕیتتهوه هر نهویش ریباری

مال به خشین و مال گه شه کردن و زور بوونی مال و سامان دیاری ده کا، خودا ده زانی مال و سامان به چی زیاد ده کا و چی له بهر ژه و هندی ناده میزاد دایه، چونکه هر کاتی خودا رزق و روژی که سیکی فراوان کرد به لئی به خشین که نایته وه. نه گهر خودا رزق و روژی که سیکی کهم کرد و کهم ده رامت بو به ده سترگرنه وه له به خشین زیاد نا کا. **﴿فَاتِذَا الْقَرْبِی حَقَّهْ وَالْمَسْکِیْنِ وَابْنَ السَّبِیْلِ﴾** نهی پیغه مبهرا! ههروه ها نهوانه ی شوینت که و توون له نوممه تت: له مال و سامانی خوتان بیه خشن به خزم و هه ژاران و ریواران، مافی خویان بده نی له صیله ی ره حم و چاکه یان له گهل بکه و یارمه تی یان بده ن، یارمه تیدان و چاکه کردن له گهل خزم و کهس و کار مافیکی سه ره کی سه رشانی ناده میزاده، به شیکه له په یوهندی خوین و نژاد و ره چه له ک. خزم و کهس و کارشیا وترین که سانیکن که پیویسته چاکه یان له گهل بکری و یارمه تی یان بدری. دیده نی و هه مناهه نگیان له گهل دا بکری، ههروه ها مافی هه ژاران بده ن کومه کیان پی بکه ن نه رکی قورسی ژیان یان له سه رشان سوک بکه ن، **رَبَّوَارِیْکَ** که له مالی خوی دوور که و توته وه و دهستی به مال و دارایی خوی ناگا نه مهش پیویسته کومه گی پی بکری و پیداویستی سه فهره که ی بو گه پانه وه ی بو ولاتی خوی بو دابین بکری.

له نایینی ئیسلام دا مال و سامان هی خودایه، خودا خاوه نی حقیقی مال و سامانه، هر نهو خاوه نه حقیقی یه که مال و سامانی به خشین و به هندی له بهنده کانی. بریاری داوه نهو مال پی به خشر اوانه هندی له مال که یان بیه خشنه وه به چین و توژیکی تر که پیویستیان پییه تی و مافیکی خویانه بیاندریتی. بویه نایه ته که فهرمووی: **﴿فَاتِذَا الْقَرْبِی حَقَّهْ﴾** فهرمووی: مافی خویان بده نی، مال به خشر اوه که ی به (حق) ناوهینا و وه پالی مال پی

به خشراوه کانیشی دا. لییرهش داناوی سی تاqm لهوانه دینن: که پتیسته مالیان پی بیبه خشری و یارمه تییان بدری. (خزم و هه ژارو رییسوار) نهم نایه تانه پیش واجب بوونی زه کات نازل بوون، نهو کاتهی نهم نایه تانه نازل بوون نهزه کات واجب کراوه، نه زه کات پی شیوان دیاری کران، به لام مه بده نه که هر زوو چه سپاوه و ناماژهی پی کراوه، له روانگهی ئیسلامه وه مال مالی خودایه، خاوه نی حه قیقی مال و سامان خودایه جا که مال مالی خودا بی، ده بی خودا چونی دهوی ناوا ته صهرووفی تیدا بکری؛ چ له روی ته ملیک وه بی یان له روی گه شه پی کردن و لی به خشینه وه بی. نهو که سهی که به وه کالهت مال و سامانی خودای له ژتر دهستی دایه، ئازاد نیه چی لهو مال به بکا بیکا، به لکوو خودا بو ته ملیک و گه شه پی کردن و به خشینی مال یاساو رییسای داناوه ته وجیهی نه مینداره کانی دهکا: که بهو شیوهی نهو دهیه وی ته صهرووفی تیدا بکن، بهشی خزم و هه ژاران و رییساران لی بدهن چونکه نهوانیش حه قیان لهو مال ده دا هدییه.

نیمامی نه بو حه نیفه نهم نایه تهی کرده به به لگه له سمر نهو که نهفه قهو بژیوی خزم و که سو کاری نه بووی درامهت واجبه، هر که سی دهوله مهند بوو خزم و که سی هه ژاری هه بوون پتیسته باربویان بکا و بژیویان دابین بکا.

﴿ذٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ رِجَّةَ اللَّهِ وَلَهُمْ أَجْرٌ مُّكْرَمٌ﴾ یارمه تیدان و باربوکردنی نهو جوړه که سانهی له نایه ته که دا باسکران، خیر و فدیو باشتین کاره بو نهو که سانهی کرده وه کانیان له بهر خاتری خودا نه نجام دهدهن، هر کاریکی دهیکه من مه بهستیان ره زامه ندیی خودایه و به هیوای پاداشی قیامه تن، نهک بو ریبابازی و ناو شوړهت! نهوانه سمر فرازو به مرز گه ییشتون له دونیاو

قیامت، ئەوانە ئەرکی سەرشانى خۆيان ئەنجام داووە خۆيان لەتانەو لۆمەى ئاتاجان رزگار کردووە. رەزامەندى خوداشیان بەدەست هێناوە، کەسیکیش خودا لى رازى بى سەرفرازو رزگار بووە.

﴿وما أوتيتم من ربا ليربو في أموال الناس، فلا يربو عند الله﴾ هەندى لەعەرەبەکان هەولێ زۆر کردنى مالو سامانى خۆيان لەو رێگەو دەدا؛ دەهاتن دیارییان دەدا بەهەندى لەدەولەمەندەکان بۆ ئەوەى دەولەمەندەکان لەپاساوى دیارییەکیاندا دیارى بەنرختریان پى بدەنەو، ئیتر پەرورەگار بەم ئایەتە ئەوەى رون کردووە: ئەو کردەووە هەول و تەقەللایە هۆکاری حەقیقی نیە بۆ گەشە کردنى مالو سامان. پێیان دەفەرموی: ئەوەى دەیدەن بەخەلك بەدیاری بەمەبەستى ئەوەى دیارى باشتەرتان بۆ بنێرنەو، ئەو لای خودا پاداشى نیەو رێزى راستى مال زۆر کردنو خێرو فەر دەسکەوتن نیە. وەکوو لەئایەتیکى تردا ناماژە بەم حالە دەکاو دەفەرموی: ﴿ولا تقمنن تستكثر﴾ (الذثر: ۶) شتێک مەبەخشە بەهومیڤى ئەوەى زیاترت پى بدەنەو، ئەم جوړ بەخشینە بەتایبەتى لەپێغەمبەر ﷺ یاساغ بووە، بۆ کەسانى دیکە رەوايە وەلى پاداشى تیدا نیەو خێرى ناگاتى.

ئێبنو عەبباس: دەفەرموی: رێبا دوو جوړە، جوړیکیان دروست نیە، ئەو رێبای مامەلەو بازەرگانییە، جوړیکی تریان رێبایە کە خراپەى تیدا نیە ئەوەیش بریتییه لەو کابرا دیارى دەنێرێ بەمەبەستى ئەوەى زیاتری بۆ بنێرنەو.

ئەجار ئایەتى ﴿وما أوتيتم من ربا ليربوا في أموال الناس فلا يربوا عند الله﴾ ی خوێندەووە

پهروه دگار له کاتیکدا نهم هوکاره به هوکاریکی ناراست داده نی، ریبازی
 حه قیقی و راست و خیر ناوره بو گه شه کردنی مال و سامان دیاری ده کاو
 ده فرموی: ﴿وَمَا أُتِيتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْغَفُونَ﴾
 نهوهی دهیده ن به ئاتا جان له صه ده قه زه کات، نهو مالیهی ده بیه خشن به هه ژارو
 لیقه و مان بو ره زامه ندی خوداو مه به ستان نهوه نیه مال پی به خشر اوه کان
 پاداشتان بده نهوه، نهوه نهو که سه لای خودا پاداشی دوچه ندانهی هیه، نهوانه
 گه شه به مال و سامانی خوین ده کهن، نهوه ریبازی راست و دروستی مال
 گه شه پی کردنه، نهوه هوکاریکی زامن و توکمه یه بو مال زور بون، مال
 ده به خشی به هه ژاران و چاره پروانی پاداشی نهوان نیه، تنهها له بهر خاتری خوداو
 بو جی به جی کردنی فرمانی نهو، مالی خوئی ده به خشی. هه لیه ته خوداش
 پاداشی ده داته وه جینگای به خشینه که ی بو پر ده کاته وه، وه کوو ده فرموی:
 ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضاعفه له اضعافاً
 کثیرة﴾ (البقرة: ۲۴۵) یان ده فرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
 فَيضاعفه له، وله اجر کریم﴾ (الحیید: ۱۱).

له دونیادا که لیتیان بو پر ده کاته وه، مال و سامانیان بو زور ده کا،
 له قیامه تیشا پاداشیان دوچه ندانه و چهند چهندانه ده داته وه. کهوابی مامه لهو
 بازرگانی سود به خش نهوه یه و قازانج له وه دایه.

فرموده ده یه کی صه جیح هیه بوخاری و موسلیم و نه سائی و تیرمیذی و
 ئیبنو ماجه و ئیبنو خوزه یه له نه بو هو پر هیه وه ریوایه تیان کرده: پیغه مبهر ﷺ
 فرمویه تی: ﴿وما تصدق أحد بعدل تمره من کسب طیب﴾ أخذها الرحمن
 بیمنه فیربیها لصاحبه، کما یربی أحدکم فلو أو فصیله، حتی تصیر التمر

اعظم من أحد) ولّاهى يه كيّك له ئيو به نه نده زه ی ده نكه خورمايه ك له مالى
 حه لال و خاوينى خوى نابه خشى ئيللا: كه به خشى، خودا به ريزه وه ئه و خيره ی
 لى ئى وه رده گرى و بوى پسه روه رده ده كا وه كو و چۆن يه كيّ له ئيو جوانو يان
 به چكه حوشتر به خيو ده كا. هه تا ئه و ده نكه خورمايه له كيوى نوحود
 گه روه تر ده بى.

ئه جار جه خت له سه ر باسى پيشو ده كاته وه ده فهرموى: ﴿الله الذي
 خلقكم ثم رزقكم ثم يميتكم ثم يحييكم﴾ هه ر خودا به ديه ينه ره، ئه و ئيوه ی
 دروست كرده، هه ر ئه و رزق و رۆژى ئيوه فراهه م دينى، له يه كه م رۆژى
 ژيانته وه تا دوا هه ناسه تان، پاشان كه ته مه تان ته و او بوو هه ر ئه و
 ده تا مرينى هه ر ئه و يش رۆژى قيامه ت زيندوتان ده كاته وه بو حه شرو حيساب و
 ليكۆلينه وه له گه ل كردنتان، له گو شه نيگاي رزق و رۆژى و كاسبى كرده وه
 چاره سه رى قه ضيه ي شيرك و بته رسته ي ده كا، نه بوونى شوينده ستى خودا
 درۆزنه كانيان رون ده كاته وه، ده فهرموى: ﴿هل من شر كائكم من يفعل من
 ذلكم من شيء؟﴾ ئايا خودا درۆزنه كانى ئيوه؛ ئه و شتانه ي ئيوه به خودايان
 ده زانن و كردوتان به ها وه لى خودا، ده توانن ئه و كارانه نه نجام بده ن؟ ده توانن
 شت به دى بينن؛ رزق و رۆژى ئيوه گيانله به رانى تريش بده ن؟ ده توانن گيان
 بكيشن و دوايى مردو و زيندو بكه نه وه؟ ئايا خودا كانى ئيوه ده توانن ئه م كارانه
 نه نجام بده ن؟! بيگومان ناتوانن هه چ له م جوړه كارانه نه نجام بده ن. به لكو و
 ته نها خوداى بالا ده ست و به توانا ئه و كارانه ده كا، دروست كردن و رزق و رۆژى
 دان و گيان به به را كردن و مراندن هه ر به خودا ده كرى، پاشان رۆژى قيامه ت
 مه خلوقات زيندو ده كاته وه بو حيساب و ليكۆلينه وه، ﴿سبحانه و تعالى عما
 يشركون﴾ په روه ردگار پاك و مونه ززه هه، به رزو دوورو پيروزه له وه ي ها وه لى

هه بی، منداو ژنو دایک و باوکی هه بی، به لکوو خودایه کی تاک و تهنه او
له هه موو کهس بی نیازه، پتویستی به کهس نیه، هه موو کهس پتویستی به نه و
هه یه، فهدو صه مد خویه تی.

به کورتی:

نایه ته کان بهرونی نه و ده گه یه نن: که به خشین و هه دیه ناردن به مه بهستی
نه وه ی زیاترت بو بنیرنه وه له سهر خودی پیغه مبه ر حه رام بووه و بو ئومه ته که ی
حه لاله و ه لئ خیری تیدا نیه، به مه ده گوتری ریای حه لال. به لام ریای
مامه له و قهرز حه رامه و خواردنی تاوانی گه وره یه ..

نه گه ر هاتو به خشینه که صه ده قه و زه کات بوو به مه بهستی به ده سته ینانی
ره زامه ندی خودابوو، بو به ده سته ینانی پاداشی رژی قیامت بوو، نه و لای
په روه ردگار په سه نده و بوی حلیبه، به خشین به بۆ نه ی صیله ی ره حم و
خزمایه تییه وه ده چته باز نه ی به خشین له بهر خاتری خودا!

به لام نه گه ر به خشین به مه بهستی ریابازی و ناو و شۆره ت و بو نه وه ی مال
پی به خشر او سوپاسی بکا، نه وه له دونیا و قیامت پاداشی نادریته وه، لای
خودا هیچی بو حسیب ناکرئ! له نایه تیکی تر دا ناماژه به مه ده کاو
ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي
يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ﴾ (البقرة: ۲۶). چونکه هه موو کارو کرده وه یه که به گویره ی
نیازو نیه ته. (انما الأعمال بالنیات وانما لكل امرئ ما نوى...) ده ی که وابی خودا
فهدو به ره که ت ناخاته مالو کالایه که له جیاتی دیاری و هرگیرابی، نه مالو
سامانی پی زیاد ده بی نه خیر و ته وابی ده ست ده که وئ.

سزای کافرو تاوانباران و پاداشی موسولمانان

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ
 أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾
 قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ
 كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ
 قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصْدَعُونَ ﴿٤٣﴾ مَنْ
 كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسٍ يَمْلِكُ أَنْ يَمْلِكُ ﴿٤٤﴾
 لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
 الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

لهوهپیش خرابی وهزعو حالی موشریکهکانی رون کردهوه، نهوهی
 راگه یاند: که شیرک و بتهپرستیش هوکاری فسادو ناشووبه، نهجار لیردها
 ناماژه بهپهویهندی نیوان بارودوخو ژیانی ئادهمیزادو کردهوهکانیان دهکا، نهوه
 روون دهکاتهوه: که فسادی دل و دهرونی ئادهمیزادو بیروباوهریان، فساد
 کردهوهو گوفتاریان زهوی پر دهکا لهفساد، وشکانی و دهریاکان پر دهبین

له فساد هيج شتيك له جئى خوئى دا ناميتنى. ده فەرموى: ﴿ظهر الفساد في البر والبحر بما كسبت أيدي الناس﴾ زانا يانى تەفسىر و زمان زۆر مانايان بۆ وشەى فەساد باس كردون: قەتادەو (السدى) فەرموويانە: فەساد: هاوەلدانانە بۆ خودا. هەندىك وتوويانە: فەساد: گرانى و وشكە سالى و بى ئاوى و نەمانى فەرو بەرەكەتە. هەندىكى تر دەفەرمون: فەساد: بلا و بونەو و سەتەم و راو و روت و بەرپابوونى ئاژاوە و شەرو هەرايە.. چەند رايەكى تەريش هەيە و هەريەكەيان ماناي فەساديان تايبەت كردو بەشتيەكەو.

دەريارەى (البر) و (البحر) يش چەند مانايەكيان باس كردو. هەندىك پييان وايە (بر) و (بحر) لەسەر ماناي حەقيقى خويانن.

عەكرىمە دەفەرموى: هەندىك پييان وايە: (بر) بەمانا سارايە (بحر) بەمانا گوندو شارۆچكەيە. عەرەبىش شار بەبەر ناو دەبن.

قەتادە دەلى: (البر) بەو شارو گوندانە دەگوتري كە لەسەر چۆم و زى نەبن، (البحر) بەو شارو گوندانە دەگوتري: كە لەسەر شەت و چۆم بن.

موجاهيد دەلى: هەر گوندىك لەسەر چۆم بى ئەو ئەو بەدەريا ناوى دەهيندرى. ئىمام (النحاس) يش شتيكى ئاواى فەرموو: وتوويەتى: دو موعنا لەنايەتەكە وەر دەگيرى:

١- مەبەست بەفساد گرانى بى و مەبەست بە (البر) ساراو گوندەكان بى. مەبەست بە (البحر) يش ئەو شارانە بى: كە لەسەر دەريا و شەتاوان بنيات نرابن، وەكوو دەلىن: (كەلام لەحەزفى مضافە) وەكوو ﴿واسفل القرية﴾ (بوسف: ٨٢) وايە. واتە: كەم بارانى و وشكە سالى و گرانى پەيدا بوو بەهوى كردو وى نالەبارى ئادەمىزادەكانەو.

۲- رای دووهم نهوهیه ده فهرموی: تاوانو سه ریچی کردنی فهرمانی خودا له وشکانی و ناو ده ریادا سهریان هه لدا، چه تهیی و راوو روت و سته مکاری بلاو بووه. ئیتر خودا بارانی لی گرتنهوه، رزق و روژی لی که مکردنهوه بو نهوهی بری له سزای کرده وه کانیان بچیژن و له ناکامدا به خویاندا بچنهوه و تۆبه بکه ن.

که وابی مانای نایه ته که به گشتی بهم جوړهیه: فساد و شهرو ئاژاوه دنیای گرتنهوه، زهرهرو زیان زۆرو سودو قازانج کهم و کشت و کال و بهروبوم بی پیت و بهر کهت، باران کهم و گرانی و بومه له رزه و نه خوشی و کاره سات زۆرو زه بهنده، شهرو ههراو به کاره یسانی چه کی کۆکۆرو ویرانکه ر... نه مانه هه موو: که پهیدا بوون و پهیدا ده بن به هۆی تاوان و سته می ئاده میزاد خویانه وهیه، به هۆی کوفر و پیشیل کردنی سنوره کانی خودا وهیه، به هۆی بی ویزدانی و نه بوونی وازیعی نایینی وهیه. به هۆی دژایه تی کردنی ئاین و گوئی نه دان به فهرمان و جله و گیریه کانی پهروهر دگار وهیه. به هۆی ده ستر یژیکردنه سه ر مالی به کتری و سه ر گیانی به کتری وهیه به ناحق. ﴿لِذِیْقِهِمْ بَعْضُ مَا عَمِلُوا، لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُونَ﴾ خودا ئه م هه موو ناخوشی و دهرد و به لایانه تان به سهردا ده دا بو نهوهی تۆله ی به شیک له تاوان و سه ریچییه کانتان و بهر گرنهوه. له ناکاما بیر له خۆتان بکه نهوه و بو لای خودا بگه رینهوه، وه کسو له نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿وَبَلَوْنَاهُم بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُونَ﴾ (الأعراف: ۱۶۸).

نه عجار پهروهر دگار هه ره شه ی عه زابی ریشه کیشکه ره له و گه لو نه ته وه ده کا: که شیرک و فسادیان له ناودا باوه ده فهرموی: ﴿قُلْ: سَیْرُوا فِی الْأَرْضِ فَانظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَاقِبَةُ الذِّیْنِ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ ئه ی موحه مه دا! به و خه لکه موشریک و موفسیدانه ی گه له کهت بلئی: سه رۆن به و لایاندا بگه رین، له پاشاوه و

شوینه وارو به سهرهاتی گهله پیشینه کان ورد بینه وه، بزائن سهره نجامی نهو
 گهل و نه ته وانهی سوور سوون له سهر کوفرو بلاو کردنه وهی فسادو
 به درۆ خستنه وهی پیغه مبه ران چی بوو چیان به سهرهات، خودا چون به هوی
 کوفرو سهر پیچی کردنیانه و ریشه کیچی کردن، عه زابی سه ختی پی چه شستن،
 تۆلهی فسادو به درۆ خستنه وهی پیغه مبه رانی لی ستاندن و کردنی به په ندو
 غیره تی میژوو، ده بویه کهسانی دیکه په ندیان لی وهریگرتنایه. ییگومان
 به هیلاکچون و له ناو بردنی زور بهی نهو گهل و نه ته وانیه به هوی شیرک و
 به درۆ خستنه وهی پیغه مبه ران بووه، ﴿کان اکثرهم مشرکین﴾ زور بهی زوری
 نهو گهل و نه ته و له ناویراوانه موشریک بوون. زومه خشهری ده فهرموی: نه مه
 نهو ده گه یه نی: که هر شیرک و هاوه لدانان بۆ خودا نایته هوی له ناوچوونی
 گهل و نه ته وه به لکوو تاوانی پچوکتیش ده بیته هوی له ناو بردن و تیداچون. بۆیه
 پیویسته ناده میزاد خوی له هه موو تاوانیک پاریزی.

نه بچار دواي رونکردنه وهی دیاردهی شیرک و بلاو کردنه وهی فسادو ناشوب و
 کاردانه وهیان له سهر ژيانی ناده میزاد و دوارۆژیان، هه روا دواي جله وگیری کردن
 له کافره کان بۆ نه وهی واز له هه لویستی ناسروشتی خویان بینن، فهرمان
 به پیغه مبه رو شوینکه و توانی ده کا: که پابه ندی ئایینی حق بن و بهرده وام بن
 له سهر نه نجامدانی نه رکه ئایینییه کان و ده فهرموی: ﴿فأقم وجهك للدين القيم
 من قبل أن يأتي يوم لا مرد له، يومئذ يصدعون﴾ نهی پیغه مبه ر خۆت و
 شوینکه و توانت پابه ندی ئایینی ئیسلام بن و بهرده وام بن له سهر طاعت و
 خودا په رستی، به دئسوژی نه رکه کانی ئایین جی به جی بکه ن و به ته واوی روبکه نه
 ئایینی خودا په سندن، پیش نه وهی رۆژی قیامت بی و رهنج به خه سار بن؛ نهو
 رۆژهی گومان له هاتنی دا نهو هه ر ده بی بی، چونکه خودا بریاری هاتنی داوه،

ھەر شتېكىش خودا بېريارى ھاتنى دابىي گەرانەوھى نيە. ئەو رۆژھى كېشەكانى
 ئادەمىزادى تېدا يەكالا دەكرىنەوھو ھەموو ئادەمىزادەكان بەگوئىرەي
 كىردەوھەكانىيان پۆلىن دەكرىنەو دەكرىنە دو تاقم؛ تاقمىكىيان بۆ بەھەشت،
 پېرېكىيان بۆ دۆزەخ. ھەر كەسە پاداش و سزاي كىردەوھى خۆى وەرەدەگرىتەوھ
 دەفەرموى: ﴿مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ، وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلْأَنْفُسِهِمْ يَكْفُرُونَ﴾
 كەسىك بىرۋاي بەخودا نەبى، پىغەمبەران بەدرۆ بخاتەوھ، پەيامەكەيان رەت
 بىكاتەوھ، ھاتنى قىامەت بەدرۆ بزانى، ئەوھ تۆلەى تاوانى خۆى لەئەستۆى
 خۆيەتى و بۆ خۆى خەسارەتمەندە، كەسىكىش ئىمانى بەخودا بى و نامە
 ئاسمانىيەكان و پىغەمبەران بەراست بزانى و پابەندى فەرمان و جەلوگىرەكانى
 خودا بى كە لەسەر زمانى پىغەمبەران پىي گەيشتوھ، بەھىۋاي پاداشى
 قىامەت بى و وىراي ئەو ئىمانە پتەوھى كىردەوھى باشىش ئەنجام بدا، ئەوھ ئەو
 كەسانە جىنگاي خۆيان خوش دەكەن و پىخەف و راخەرى نەرم و نۆل، خانوۋى
 بەردەوام و جوان و قەشەنگ و رازاۋە بۆخۆيان دابىن دەكەن، ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ ئەو ئىمانەى
 موسولمانەكان ھەيانەو ئەو كىردەوھە باشانەى ئەنجامى دەدەن ئاكامەكەى
 ئەوھىيە: تا خودا پاداشى ئەو كەسانە بداتەوھ كە ئىمانىيان ھىناۋە و كىردارى
 باشىيان ئەنجام داۋە بەفەضلو گەورەيى خۆى پاداشى زىاتىيان لەكىردەوھەكانى
 خۆيان بداتەوھ، پاداشى خودا پاداشى فەضلو ئىحسانە، وا دەبى يەك بەدە
 پاداش دەداتەوھ تا دەگاتە يەك بەھەوتسەدو زىاتىش. بەراستى خوداى
 مېھرەبان: كە ئەھلى ئىمانى خوش دەۋىن و بەئىحسانى خۆى پاداشى باشىيان
 دەداتەوھ پىپرى كافرانى خوش ناۋى و سزايان دەدا، بەلام سزايەكى عادلانەو
 دور لەستەم.

که ده فهرموی: (من فضله) ناماژه به بهوه: که هیچ که سیک - ته نانهت
 پیغه مبه رانیش - به هوی کرده وه کانی ناچیتته ناو به هه شته وه، چونکه چه ندیک
 کرده وه ی چاک بکا هیشتا پاساوی نیعمه تیکی دونیای بو نادریتته وه. شیخی
 سه عدی ده فهرموی: همر هه ناسه به کی: که ئاده میزاد هه لیده مژی دو نیعمه تی
 تیدان و داخوازی دو شوکرو سوپاسه چونکه: که هه ناسه هه لیده مژی درپژه
 پیدانی ژیان: که هه ناسه که ش ده ده به وه جهسته و گیانت نیسراحت ده کن.

به لگه هینانه وه به باوو باران له سه ر به ده سه لاتی خوداو تاک و ته نهایی زاتی پاکی

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ
 مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ
 تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ
 بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرُمْ وَأَوَّكْنَا حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
 الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَثِيرُ سَحَابًا فَيُبْسِطُهُ
 فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُمْ كِسْفًا فَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
 خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مِنْ يَسَاءٍ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٨﴾

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَرِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ

مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

وَلَيْنَ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ

لهو پيش پهروه دگار باسی نه وهی کرد: که فسادو به لاو کاره سات
له بهر پرو دهریادا بلا بوته وه به هو ی شیکو و تاوانی خه لکه وه، نه مجار لیته دا
سهرنجیان راده کیشی بو راناندنی به لگه و نیشانه له سهر تاک و ته نهایی خودا،
بهو شتانه ی که روژانه و هرزانه دهیان بینو و ههستیان پی ده کهن. وه کوو
ناردنی باو باراندنی باران. ههروا به لگه هیئانه وه له سهر به توانایی و فاضلو
نیحسانی پهروه دگار به زیندو کردنه وهی زهوی و رویمانندی که شتی به نه او
ده ریادا. هه لکردنی باو و بارینی باران و زیندو کردنه وهی زهوی و سه و زبونونه وهی
گژوگیا و درهخت سهرله نو ی نیشانه ی ده سلا ت و توانای خودایه به سهر هه موو
شتیکدا. له ناوانی نه به لگه هیئانه وه دا، دلدانه وهی پیغه مبه ر ﷺ تیته لکیش
ده کاو ته سه لای ده داته وه: به وه که زور له پیغه مبه ران له وه پيش هاتونه سهر
گهل و نه ته وه کانیا و موعجیزه ی ناشکرا و نمایانیا و هیئا و نه به لام گه له کانیا و
به دروین خستونه وه، نیتر خودا توله ی لی ستاندون و ریشه کیشی کردون،

که وای تویش نهی موحه مه دا! غه مو په ژاره له دلی خوټ دهر بکه و دلنیا به
 سه رکه و تن هر بو موسولمانانه. ده فهرموی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يَرْسِلَ الرِّيحَ
 مُبَشِّرَاتٍ، وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفَلَكَ بِأَمْرِهِ، وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ،
 وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: هه ندیک له به لگه و نیشانه ی تاک و ته نه های خودا،
 هه ندی به لگه له سه ر به توانایی خودا و زوری نیعمه ته کانی نه و نایه ته
 که و نیانه ن: که که واهی نه و ده ده ن: که خودا به سه ر هه موو شتیکی
 بوونه و هردا بالاده سته، نه و هتا با هه لده کا، ده بیته مزگینی هاتنی خپرو فپرو
 بارینی باران، زهوی وشکو سوته مه پرو به و بارانه زیندو ده بیته وه گیا و گز
 سه ر له نوئی دپروینه وه و ده شتو دهر سه وز هه لده که پری و دره خته کان سه وز
 ده بنه وه و دانه ویله و به و بوم میوه دهر ده که وی و پی ده گا. بو نه وه ی نیوه ی
 ناده میزاد له به و بوم می نه و بارانه بخون، به و بارانه گیانه به ران و لات زیندو
 ده بنه وه و بژیویان بو زور ده بی، سه ر له نوئی سروشت خوئی نارایشته ده داته وه و
 به و باوو بارانه زیان تازه ده بیته وه نه شو نما ده که ویته وه ناو شته خاوه ن گیان و
 خاوه ن نماکانه وه! هه ر هه ها بو نه وه ی (با) به که که شتی پال پیته به نی، یان بو
 نه وه ی باران بارینه که چومه کان والی بکا ناماده باشی نه و هیان تیدابی
 که شتیان به ناودا پرو او بتوانن کاروباری بازرگانی خوټان نه فجام بده ن و شوکرو
 سوپاسی خودا بکه ن له سه ر نه و هه موو نیعمه ته ناشکراو نه یینی یانه ی پیتان
 به خشراوه: که ناتوانن ژماره یان بکه ن وه کو له نایه تیکی تردا ده فهرموی:
 ﴿وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ (ابراهم: ۳۴)

نه بجا دلدانه وه یه کی پیغه مبه ر ده داته وه و ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ
 قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ، فَجَاؤَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ
 حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ نهی موحه مه دا! نه که ر تو ده یینی زور له قه و مه که ت

به درۆت ده خه نه وه و بپروات پئی ناکه ن، پئی دلگران مه به، چونکه تۆ به که م
 پیغه مبه ر نیت: که به درۆ خرابیت ه وه، له پیش تۆوه زۆر پیغه مبه ری ترمان
 ره وانه کردوه بۆ سه ر گه له کانیا ن، هه رچه نده به لگه و موعجیزه ی جوړاو جوړیا ن
 نیشان دان له سه ر راستی پیغه مبه رایه تی خو یا ن و هه و لیا ن دا نه ته وه کانیا ن
 له گو مپایی و کوفرو ئیلحاد رزگار بکه ن و بیا خه نه سه ر ریبازی خودا په رستی،
 به لام گه له کانیا ن به درۆیا ن خسته نه وه و په یامه که یا نیا ن ره تکرده وه وه کوو چو ن
 قوره یشیه کان تۆ به درۆ ده خه نه وه، ئیتر په روه ردگار تۆ له ی له تا و انباران ستاندو
 گه له سه ر ره ق و به درۆ خه ره وه کانی به عه زابی سه خت له نا و بردن، به فه ضلو
 ره حه تی خو یشی ئه وانه ی رزگار کردن که بپوایان هینا و شوین په یامی
 پیغه مبه ره کانیا ن که و تن، ده ی با ئه وانه ی ئیمان ت پئی نا هینن چا وه پروان بنو
 بزائن ئه وه ی به سه ر گه له پیشینه کان ها تو وه دوور نیه به سه ر ئه وانیش بی، با
 موسو لمانانیش پشت به خودا ببه ستن و دلنیا بن له وه ی په روه ردگار ئه وان
 فه رامۆش ناکا!

بنه ما سه ره کییه کانی ئایین سی بنه مان: تا ک و ته نهایی خودا،
 زیندو بوونه وه، پیغه مبه رایه تی. جا که له وه پیش بنه مای ته وه حیدو
 زیندو بوونه وه ی چه سپاند، له م ئایه ته ش دا بنه مای سییه می با سکرد: که
 پیغه مبه رایه تییه.

ئه مجار مه به ده ئیکی گشتی راده گیه نی: که ئه ویش پشتگیر کردن و
 یار مه تیدانی موسو لمانانه. په روه ردگار له روی فه ضلو گه وره یی خو یه وه له سه ر
 خو ی پتو یست کردوه یار مه تی ریبوارانی ریبازی خو ی بدا، به سه ر
 دوژمنانیا ن دا سه ریا ن بخا.

ئىبنو ئەبى حاتەم و طەبەرانى و ئىرمىزى و ئىبنو مەردە و يەھى لەئەبو دەرداوە رىوايەت دەكەن دەفەرموى: لە پيغەمبەرم ژنەوت دەفەرموو: (مامن امرئ مسلم يرد عن عرض أخيه الا كان حقاً على الله أن يرد عنه نار جهنم يوم القيامة) ئەجار ئەم نايەتە ﴿وكان حقاً علينا نصر المؤمنين﴾ خويندەو.

ئەجار پەرەردگار چۆنەتى پيگهيتانى هەورو بارانبارين رون دەکاتەو دەفەرموى: ﴿الله الذي يرسل الرياح فتثير سحاباً، فيسططه في السماء كيف يشاء ويجعله كسفاً﴾ پەرەردگار خودايەكى وەهايه (با) هەلدەكا بەگوێرەى حىكمەت و دانايى خۆى ئاراستەى دەكا، هەورەكان وەجم و جۆل دەخاوتىيان دەهاوتى و لەبەرزايى دا زۆريان دەكا و گردیان دەکاتەو، ئەجار پارچە پارچەو گەوال گەواليان دەكا، جارى واهيه هەورەكان تەنكن و پەلە پەلە بەئاسمانەو دەردەكەون و دوايى رادەدرين بۆ هەرميكي تر. جارى و ايش دەبى، هەورەكە لەلای دەرياوە دىو هەلمىكى تەرو پەر لەناو بارانى پيە، لەكۆى خودا مەيلى لى بى لەوئى باران دەبارينى. وەكوو لەنايه تىكى تردا دەفەرموى: ﴿وهو الذي يرسل الرياح بشراً بين يدي رحمته، حتى اذا اقلت سحاباً ثقالاً، سقنا لبلد ميت فأنزلنا به الماء فأخرجنا به من كل الثمرات كذلك نخرج الموتى لعلكم تذكرون﴾ (الأعراف: ۵۷).

جا كە پەرەردگار بەقودرەتى خۆى ئەو هەلمە تەرهى سەر دەرياو زۆنگەكان چرو پەر دەکاتەو رايان دەداو دەيانهيتنى بۆ سەر شارو زەوىو زارتان، ﴿فتري الودق يخرج من خلاله﴾ ئەتۆ ئەى ئادەمیزاد دەبينى دژۆپە باران لەو هەورانە ديتە خوار ﴿فإذا أصاب به من يشاء من عباده إذا هم يستبشرون﴾ جا كە خودای بالادەست بەويست و ئیرادەى خۆى ئەو بارانەى

به سهر هه ندى شارو گوندو زهوى و كيئو كه ژدا باراند، پى دى دلخوش ده بن ترسو بيمى گراني و وشكه ساليان لى دهره و يتته وه، ئه و بارانه يان به سهردا ده بارى زهوى و زاريان تيراو ده كا. ﴿وان كانوا من قبل أن يَنْزِلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلَةِ الْمَلَسَيْنِ﴾ هه رچه نده ئه وان پيش ئه وهى ئه و بارانه به سهر ياندا ببارى پيش بارينه كهى هيو بپاو بسوون و به ته ما نه بوون بارانيان بو ببارى، ئيتره: كه له نكاويك ئه و بارانه يان به سهردا ده بارى زور شادمان ده بن و خوشييان له دل و ده رووندا پهيدا ده بى.

به كورتى ئه وان پيش بارينه كه زور به تاسوخه وه بوون ببارى، زور جار به هيو ده بوون ببارى و نه ده بارى، زور جار ئاده ميزاد پتيويستيان به باران زياد ده بى نابارى، چاوهروانى ده كه نو باران دوا ده كه وي، ئه مجار له نكاويك كه بو يان ده بارى زور پى دلخوش ده بن، ئيتره زهوى مردويان فشه ل ده بى و گياو گزي لى ده رو و سروشت له خو ده كه وي و خو ئارايش ده داو له هه موو جوړيك روهك ده روئى و ديمه نى له هه موو رهنكيك ده نوئى.

﴿فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ ئه ي پيغه مبه ر! هه روه ها ئه ي ئه وان هى شوين په يامى پيغه مبه ر كه وتوون! بپوانه و به چاوى وردى نى يه وه له و بارانه تى بفكره، كه ديارده ي ره جمه تى خودايه، سه رنجى به رى چون ده بيته هو كاري زيندو بوونه وهى زهوى وشكو سوته مه رو، سه يريكه چون سه رله نوئ به و بارانه گژوگيا ده روئى نينه وه، دارو دره خته كان راده سيئو زيندو ده بنه وه و به رو بووم دانه ويك له و به ر ده هيننه وه، ئه مه ش نيشانه ي ره جمه ت ئي حسانى به رفراوانى په روه ردگاره.

﴿ان ذلك لحي الموتى، وهو على كل شيء قدير﴾ بئگومان نه كه سهى
 ناوا ههور پئك دئنى و باران دهبارئنى و زهوى زيندوو دهكاتوهه، دهتوانى
 مردوانيش زيندوو بكاتوهه، زيندوكردنهوهى ئئوه دواى مردنتان ههروهكوو
 زيندوكردنهوهى زهوى وايه و بهلاى خوداوه چ گرانیهكى تئدا نيه، خودا بهسه
 ههموو شتئكدا بهتواناو بالادهسته، لهزهوى و ناسمانهكاندا هيچ شتئكى لئ
 عاسى نابئ. ههرچى بيهوى بيكا دهيكار ههرچى بيهوى ببئ دهبئ. چؤن
 لهنهبووه دروستى كردون ناواش جارئكى تر رؤزى قيامهت زيندوتان
 دهكاتوهه. وهكوو لهنايهتئكى تر دا ناماژه بهنهوه دهكاو دهفرموى: ﴿قال: من
 يحيى العظام وهي رميم؟ قل: يحييها الذي انشاها اول مرة﴾ (س: ٧٨-٧٩)

بئگومان نه ديارده و ئاڤارانهى رهجهتى خودا: كه زيندو كردنهوهى
 زهوييه بهباران، نيشانهيهكى گنگو بهرچاوى لهسه راستى هاتنى قيامهت و
 سهلهنوئ زيندوبوونهوتان جهخت دهكاتوهه لهسه نهو ئاكام و سهرهنجامهتان و
 نهو حهقيقهته دهچهسپئنى. نهجار لهم نايهتهى دوايى دا خراپى حالى كافرو بئ
 پرواكان رون دهكاتوهه، سپلهي و ههست نه كردنيان بهنيعمهتهكانى خودا
 رادهگيهنئ، كه لهسه هيچ مهنهجو پرؤگرامئك بهردهوام نابن، نهوهتا
 بهههورى باراناوى دلخؤش دهبن، كهچى كه تووشى ناخؤشى دهبن لهرهجهتى
 خودا ناهومئد دهبن دهفرموى: ﴿ولئن أرسلنا ريحا فرأوه مصطراً لظلموا
 بعده يكفرون﴾ سوئند بهخودا نهگهر نهو بايه بايهكى وابئ كشت و كاليان
 زهره ههلبگيرئ، لمبو گل و خؤل لهگهل خؤى بيئنى، زيان بهكشت و كاليان
 بگيهنئ، ياخود دياردهى نهو بايهيان لهزهوى دا بهزهرد هاته پئش چاو بهم
 جوژه لهجياتى باران لمبو خؤلئكى زهردى بهسه زهوى دا رژاند، يان لهبهربئ
 بارانى كشت و كالهكهيان زهره ههلگرا، ئيتر دهست دهكهن بهكوفرو قسهى

ناره‌وا بهرام‌بهر به‌خودا، رقیان هه‌لده‌ستی و له‌ره‌حه‌تی خودا ناهومید ده‌بن، له‌جیات‌ی شه‌وی گه‌ردن‌که‌چی قه‌زاو قه‌ده‌ری خودابن و لی‌ی بی‌پارینه‌وه بو شه‌وی به‌لایان له‌سه‌ر لایا، کوفرو بی‌دینی ده‌که‌نه هه‌لو‌یستی خویان. شه‌مه‌ حال و ده‌زعی شه‌و که‌سانه‌یه ئیمان‌یان به‌قه‌زاو قه‌ده‌ری خودا نیه، بروایان به‌وه نیه: که ده‌ستی خودا له‌پشت هه‌موو روداو ده‌که‌نه‌یه‌وه شه‌و ده‌سته‌یه: که بوونه‌وه‌ر پی‌که‌وه ده‌گو‌نجینی و هه‌موو کاروباریک به‌گو‌یره‌ی حکمه‌ت و قانونی‌ک: که خوی دایناوه هه‌لده‌سو‌رینی و بوونه‌وه‌ری پی‌که‌وه گو‌جانده‌وه.

ته‌سه‌ل‌لادانه‌وه‌ی پی‌غه‌م‌بهر ﷺ له‌ناو ناره‌حه‌تیانه‌ی تووشی ده‌بوو له‌موش‌ریکه‌کانه‌وه:

که رویان له‌بانگه‌وازی‌یه‌که‌ی وه‌رده‌گیرا

فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلُوا
مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمِعُ إِلَّا
مَنْ يُؤْمِنُ بِشَايِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

دوای شه‌وه به‌لگه‌ی ته‌وحیدو زیندو بوونه‌وه‌ی هیتانه‌وه، شه‌رکی پی‌غه‌م‌به‌رانی دیاری کرد، واده‌ی به‌هه‌شتی به‌خودا په‌رستان‌داو هه‌ره‌شه‌ی له‌سه‌ر پی‌چی‌کاران کرد، شه‌جار دل‌دانه‌وه‌ی پی‌غه‌م‌بهر ﷺ ده‌کاو ته‌سه‌ل‌لای ده‌داته‌وه له‌به‌رام‌بهر شه‌و سه‌ره‌رقی و رو وه‌رگه‌ترانه‌ی موش‌ریکه‌کان که‌به‌ره‌و روی بانگه‌وازی‌یه‌که‌ی ده‌یان‌نواد، ده‌فه‌رموی: ﴿فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلُوا مُدْبِرِينَ﴾ شه‌ی پی‌غه‌م‌بهر به‌هه‌لو‌یستی شه‌و موش‌ریکه

نەفامانە دلتەنگ مەبە، خەفەت بەسە مەخۇ: كە ھىدايەت وەرناگرنو بانگەوازی نابیسن، چونكە ئەوان دەشوبەيتنە مردو، وەكوو كەپرو كۆپر دەچن! دەى بىگومان ئەتۆ ناتوانى مردو تىبگەيەنى، ناتوانى بانگەوازی خۆت بخەيە گۆچكەى كەپرو بى گۆپوۋە. ئەوان بانگەوازی تۆ نابیسن، وپراى نەبىستەنە كەيان پشەتیش ھەلدە كەنو رو لەتۆ ناكەن! ئەوان ھەرچەندە بەروالەت گۆچكەيان ھەنو گۆيان لەقسەيە بەلام چونكە بانگەوازیە كەت كاريان تى ناكاو پى ھىدايەت نامىز نابنو پەنجەرەى ھىدايەت وەرگرتنيان داخراوہ دەق دەشوبەيتنە مردوى ناو گۆپرو كەپرو بىگۆيى مادە رزادن.

ئەوان وپراى بى گيانى و بى گۆيى، كۆپریشن، چاوى دليان نابىنى، خۆ ناشكراشە ﴿وما أنت بما ذي العمى عن ضلالتهم﴾ تۆ ناتوانى كەسەك چاوى حەق نەبىنى ھىدايەتى بدەى و لەگومرايى بىگۆپوۋە، بەلكو ھىدايەت و حەق بىستەن و حەق دىتە بەدەست خودايە، ھەر خودا دەتوانى دەنگى زىندوان بەمردوان بگەيەنى، ئەگەر مەيلى لى بى، ھىدايەتدان و گومرا كەردن بەدەست خۆيەتى. كەسى تر ئەو توانايەى نيە، بۆيە دوا بەدوا ئەوہ فەرموى: ﴿ان تسمع الا من يؤمن باتنا فهم مسلمون﴾ واتە: ئەى پىغەمبەر! ئەتۆ ناتوانى بىستەنىك بخەيە گۆچكەى ئەو خەلكەو سەرىكىشى بۆ سودو كەلكى لى وەرگرن مەگەر بۆ كەسانىك ئيمانين ھەبى و بپروا بەقورئان بكەن بەلگەو دەليەكانى تەوھيدو بەتوانايى خودا لەدلياندا كاريگەر بى، ئەم جۆرە كەسانە ھەر كاتى ئاياتى خودايان بۆ خۆپىندرايەوہ دەبىيسن و لى ھالى دەبن و روى تى دەكەن و پابەندى فەرمان و جەلەوگىريەكانى دەبن، ئەوانە موسولمان و خاوەن باوہرن، گەردنكەچو فەرمانبەردارى رتوجيەھاتى حەقن ئەوانەن حەق دەبىيسن و شوپىنى دەكەون.

تییینی:

وه‌کوو و تراوه مه‌به‌ست به‌بیستن له‌نایه‌تی ﴿فإنك لاتسمع الموتى﴾
 بیستنی تیگه‌یشتو تیفکرینو پهنده‌رگرتنه، ئەمەش دژایه‌تی په‌یدا ناکا
 له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی له‌فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ردا چه‌سپاوه: که ده‌گونجی مردوو گوئی
 له‌ناخاوتنی زیندو بی!

عه‌بدوللای کوری عومەر ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ دواي سێ رۆژ
 ناخاوتنی ئاراسته‌ی ئەو کوژراوه‌ کافرا نه‌کرد: که فری درابوونه‌ بیرى قوله‌ییبی
 به‌ده‌ره‌وه، لۆمه‌و سه‌ره‌زنه‌شتی کردن، هه‌تا هه‌زه‌ره‌تی عومەر: وتی: ئەه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خودا! تۆ چۆن قسه‌ له‌گه‌ڵ که‌سانیک ده‌که‌ی مردوو و بۆگه‌نیان
 کردوه؟! پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (والذي نفسي بيده، ما أستمع لأحد منكم
 منهم، ولكن لا يجيبون) سویندم به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته‌ ئێوه‌ وه‌کوو
 ئەوان گوێتان له‌قسه‌کانم نیه‌ به‌لام ئەوان ناتوانن وه‌لام بده‌نه‌وه‌.

ئهم مانایه‌ سه‌حیحه‌و گه‌لی فه‌رموده‌و ریوایه‌تی تر ئهم راستی‌یه
 ده‌چه‌سپێتنو پشتگیری ده‌که‌ن. یه‌کێ له‌و مانا و شایه‌تانه‌ ئەو فه‌رموده‌یه‌یه:
 که ئیبنو عه‌بدولبه‌ر له‌ئیبنو عه‌بباسه‌وه‌ ریوایه‌تی کردوه‌ به‌ (مه‌رفوعی)
 ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سێ به‌لای گوێی برایه‌کی موسوڵمانی دا برپاو له‌ژيان‌دا
 یه‌کتریان ناسیبی، ئەگه‌ر سلاوی لێ بکا، ئیلا خودا گیان بۆ مردوه‌که‌
 ده‌گیرێته‌وه‌ تا ولامی سلاوه‌که‌ی ده‌داته‌وه‌.

ئەوه‌ش چه‌سپاوه: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ موسوڵمانه‌کانی فیر ده‌کرد چۆن سلاو
 له‌گۆرستان بکه‌ن فه‌رمانی پێ ده‌کردن چۆن ناخاوتن له‌گه‌ڵ زیندوان ده‌که‌ن
 ئاواش ناخاوتن له‌گه‌ڵ مردوه‌کان بکه‌ن پێی ده‌فه‌رمون: که به‌لای گۆرستان‌دا

رؤيشتن بلىن: (السلام عليكم دار قوم مؤمنين) ئەم جورە خىتابە بۆ كەسانىكە
 بىستەو تىگەيشتيان ھەبى، ئىبنو ئەبى دونيا لەعائيشەو رىوايەت دەكا
 دەلى: عائيشە فەرموى: پىغەمبەر ﷺ فەرموى: (ما من رجل يزور قبر أخيه
 ويجلس عنده استأنس به، ورد عليه حتى يقوم) ھەر كەسىك دىدەنى گۆرى
 براى موسولمانى بكاو لای دانىشتى ئىللا مردو ھە كە پى خۆشەو ولا مى سلاوى
 قسەكانى دەداتەو تا لەلای ھەلدەستى. ئەبو ھورەيرە دەلى: ھەر كاتى پىاو
 بەلای گۆرى كەسىكى ناسىاوى دا تىپەرىو سلاوى لى كرد، مردو ھە كە ولا مى
 سلاو ھە كە دەداتەو.

سە لەفى صالح كۆرايان ھەيە لەسەر ئەمەو بەلايانەو سەلام كردن
 لەگۆرستان مەشرووعەو پىيان وايە مردو ھە كان ئەو كەسانە دەناسن كە
 سەلاميان لى دەكەن..

پىغەمبەر ﷺ موسولمانانى فیر كردو: كە ھەر كاتى گۆرستانيان بىنى
 بەم شىو سلاويان لى بكەن: بلىن: (السلام عليكم أهل الديار من المؤمنين، وانا
 ان شاء الله بكم لاحقون، يرحم الله المستقدين منا ومنكم والمستأخرين، نسأل
 الله لنا ولكم العافية) ئەم فەرمودە ئىمامى موسلىم لەبۆرەيدەو رىوايەتى
 كردو.

ھەموو ئەم رىواياتانە ئەو دەگەيەن: كە سەلام كردن و قسە لەگەل كردن
 بۆ شتىك دەبى بىيسى و خىتابى ناراستە بكرى و تى بكاو رەدیش بەداتەو،
 ھەرچەندە سەلامكەر و لامكەر نەبىيسى! ^(١)

(١) ئەگەر دەتەوئ لەم بارەو زىدە زانيارىت ھەبى و رىوايەتى جورا و جور بزانى سەيرى تەفسىرى ئىبنو كەئىر
 ج ٣/ ١٤٤٠-١٤٤١ (طبعة دار الفكر) بكە.

قوناغه کانی زیانی ئاده میزاد

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾

مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

له وه پيش په روه ردگار به لگه و نيشانه ی خودايه تی خو ی له بوونه وه ردا هیناوه، هه لکردنی باو بارینی بارانی کرده بریک له نيشانه ی خودايه تی خو ی و تاكو ته نها یی له زات و صیفات ی دا. نه مجار به لگه یه کی تر له خودی ئاده میزاد ده هیئتیه وه، نه ویش بریتییه له دروستکردنی نه و ئاده میزاده و تیپه ربوونی به چنده قوناغیک دا، نه م دروستکردن و گوزانکارییه له ئاده میزاد دا هه به خودا ده کرئ و بهس!

ده فرموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً، ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً﴾ په روه ردگار خودايه کی و هایه ئیوه ی له زه بوونی و بی هیزی دروستکرده، پاشان دوا ی نه و زه عیفی و بی هیزییه وزه توانای پی به خشیون، نه مجار دوا ی نه و هیزو تواناتان هه به و بی هیزی کردونه وه، پیرو که نه فت بوون. ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ په روه ردگار هه رچی بیهو ی دروستی بکا، به ئاسانی بو ی ده کرئ، چونی بو ی ئاوا گوزانکاری له ژيانی بهنده کانی دا نه نجام ده دا، نه و بو خو ی زاناو ئاگاداره به سه ر حال و وه زعی بهنده کانی دا، به تواناو ده سه لاته بو هه ر شتی بیهو ی بیکا.

نایه ته که بهو چهند وشهو رستانه گهشتی کی دورو دریژی بهناو شریتی
 ته مهنی ئاده میزادا کرد، گهشتی کی ئه نجامدا ئاده میزاد سهره تاکانی له ژیا
 خویاندا ده بینن، کۆتایه کەشی به چاوی خویان ده بینن، گهشتی کی سهرنج
 راکیشهو ههر که سێ ههستو هۆشی هه بێ به زهقی له بهر چاویه تی. ﴿خلقکم
 من ضعف...﴾ ههر ده لێ زه بونی و بێ هیژی ئه و ماده سهره تای یانه: که
 کیانی ئاده میزادی لێ پێک هاتوه، ئه و چیه و بێ هیژی یه نایه ته که
 ناماژه ی پێ ده کا مانای زۆرن و دیارده کانی له پێکهاته ی ئاده میزادا فره و
 هه مه جوړن!

بێ وه جی و زه عیفی جهسته ی له سهره تا که له خانه یه کی زۆر پچوک و وردا
 رهنگی داوه ته وه ئه ویش ئه و خانه پچکوله یه که زارۆله ی لێ پهیدا ده بێ،
 ئه جار له قوناغه جیا جیا کانی زارۆله دا ههر له خوینپاره یی و گۆشپاره یی و
 کۆرپه له یی و ئه جار له دایکبونی به ساوایی و پاشان گه وره بوونی و پێکه یشتنی.

ئه جار زه بوونی ئه و ماده ی: که سهره تا ئاده میزادی لێ دروستکراوه که
 گلیکی بێ نرخ و به هایه، خو ئه گهر ئه و پرته وه گیانی یه به زدانیه ی لێ
 نه که وتایه هه روا به بێ نرخ له شیوه مادی یه که ی دا یان شیوه حیوانیه که ی دا
 ده مایه وه، ئه مهش له چا و خیلقه ته ئاده میزادی یه که ی دا زۆر بێ وه ج و کهم نرخه.

ئه جار ورده ورده له قوناغی مندالی تیپر ده کا و هیژو توانای جهسته یی و
 نه فسی و عه قلی پهیدا ده کا، دهست و دوی خو ی ده ناسی و له چا و قوناغه کانی
 رابوردیه وه به خاوهن هیژو توانا حسیب ده کری.

ئه جار ده گاته پایزی ته مهنی و قوناغی پیری، سهر له نو ی زه بوونی و بێ
 وه جی له هه مو و لایه که وه روی تی ده که نه وه، خانه کانی جهسته ی ورده ورده

له‌نیشات ده‌که‌ون ئی‌سقانی پیره‌ک ده‌بن و هی‌زو توانای که‌م ده‌بی‌ته‌وه و له‌رزۆک و په‌ژمورده‌و زه‌بوون، وێ‌رای که‌مبوونی توانای نه‌فسی و عه‌ق‌لی!!

ئه‌مانه‌ هه‌موو قۆ‌نا‌غو ئه‌ قۆ‌اری ژیا‌نی ئاده‌میزادن و هه‌ر که‌سی بی‌ته‌ کۆ‌ری ژیا‌نه‌و قۆ‌نا‌غه‌کانی سه‌ره‌تای ژیا‌ن ده‌بینی، هه‌ر که‌سی‌کیش ته‌مه‌نی درێ‌ژ بی‌ به‌قۆ‌نا‌غه‌کانی کۆ‌تاییش‌دا تیده‌په‌ری، هه‌موو ئه‌م قۆ‌نا‌غانه‌ که‌ به‌سه‌ر ئاده‌میزادا دین گه‌واهی‌ده‌ری نه‌وه‌ن: که‌ خودایه‌کی نه‌خشه‌کیش و کار‌سازو به‌توانا ئه‌م بو‌ونه‌وه‌ره هه‌ل‌ده‌سو‌رپینی و ئه‌و قۆ‌نا‌غانه‌ به‌سه‌ر ئاده‌میزادا ده‌هینن. چونکه‌ گۆ‌ران و ته‌ده‌روج کاری سروشت و صودفه‌ نیه‌، هه‌موو قۆ‌نا‌غیک ده‌بی‌ خودای خاوه‌ن ده‌سه‌لات و زانا و دانا وه‌دی بی‌تی، جگه‌ له‌خودای بالا ده‌ست که‌سی تر نه‌وه‌ی پی‌ نا‌ک‌ری!!

چۆ‌نی‌ه‌تی قیامه‌ت به‌رامبه‌ری‌کردنی به‌چۆ‌نی‌ه‌تی دنیا

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ
كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ
لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ
وَلَكِنَّا كُنَّا كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

دواى ئەوھى پەرورەدگار بەلگەى يەكتاپەرستى و بەتوانايى خۆى لەبوارى دروستکردنى ئادەمیزادداو بەلگەى زىندوبونەوھو ھاتنى رۆژى قىامەت و ژيانى ئەو دونيايەى ھىنانەوھو، ئەجار لىرەدا چۆنيەتى قىامەت و بەرامبەر يکردنى بەچۆنيەتى دونياو ئەو وت و وىژو ھىساب و لىكۆلینەوانەى لەوىدا رو دەدەن باس دەکاو رايانەنوینى و دەيانکاتە دیمەنىكى سەرئىچ راکىشى پىر جىم و جۆلى رۆژى قىامەت، دیمەنەکە پىرە لەمونا قەشەو ھىوارو وت و وىژى نىوان ئەھلى ئيمان و تاوانباران.

دەفەرموى: ﴿ويوم تقوم الساعة يقسم المجرمون ما لبثوا غير ساعة﴾ ئەو رۆژەى قىامەت رادەبى و خودا ئادەمیزادان زىندو دەكاتەوھو لەگۆرەكانيان راستيان دەكاتەوھو، توشى ئەو ھەموو ناخۆشى و تەنگ و چەلەمانە دەبنەوھو لەساراي مەحشەردا رادەگيرين، ئا لەو رۆژەدا كافرو تاوانباران سویند دەخۆن: كە مانەوھيان لەدونىادا يان لەگۆرەكانياندا لەسەعاتىك زياتر نەبۆ، تەنيا ساتەوھختىك لەژيانى دونىادا بوون و بەو ماوھ كەمەش نەيانتوانىوھ بىر لەسەرەنجام و ئاكامى خۆيان بکەنەوھو ئيمان بىنن، مەبەستيان ئەوھىيە ماوھىيەكى وا مۆلەت نەدراون بتوانن بەخۆياندا بچنەوھو ھىدايەت وەرېگرن.

ئا بەو جۆرە ھەموو ئەو ماوھ دورو درىژەى ژيانى دونيايان لەلا كەم دەبىتەوھو سویند دەخۆن كە ماوھى ژيانى دونيايان تەنيا سەعاتىك بووھو بەس! ﴿كذلك يوفكسون﴾ ھەرەكوو چۆن لەديارىکردنى ماوھى ژيانى دونيايان بەھەلەچون و ناتوانن تەھدىدى ماوھ كە بکەن، لەدونياش داوايان دەکرد و بەو جۆرە لەھەق لايان دەدا بۆ لای بەتال و لەباوھرى راستەوھ دەچوونە سەر بىروباوھرى پوچ و درۆ. ئەوان لەوھدا درۆ دەكەن كە دەلین: تەنيا سەعاتىك

لەدونیادا ماوینەو، ئەوان لەدونیادا بەجوانی و رازاوەیی و کالاً و مەتاعی
 هەڵخەڵەتاون. ئەمە ئاماژەیە بەو: کە سوور بوونیان لەسەر کوفرو بێدینی
 ڕیگای بیرکردنەوە لەحەق و راستی لێ بەستون!!

﴿وقال الذين أوتوا العلم والأيمان: لقد لبثتم في كتاب الله إلى يوم
 البعث﴾ ئەوانەى زانیارییان بەکتێبى پەروردگار هەیه برۆیان بەخودا هەیه
 رەدى ئینکاریکارانى زیندوبوونەو دەدەنەو، رەدى ئەوانەى لەو رۆژەدا سویند
 دەخۆن: کە هەر تەنیا ساتە وەختێک لەژیانی دونیادا بون و هیچی تر،
 بەرپەرچیان دەدەنەو پێیان دەلێن: بۆچی سویندی بەدرۆ دەخۆن، بێگومان
 ئێو لەژیانی دونیاتاندا ماوێهەکی باش ماونەو، ئەجار لەژیانی بەرزەخدا تا
 رۆژی زیندوبوونەو تان بەگوێرەى ئەو زانیاریەى لەلەو حۆلە حەقدا بۆتان بریار
 دراوە ماونەو، لەو رۆژەو: کە دروستکراون تا رۆژی زیندوبوونەو تان یان لەو
 رۆژەو مردون تا رۆژی زیندوبوونەو تان ماوێهەکی دورو درێژ ماونەو، ﴿فهذا
 يوم البعث ولكنكم كنتم لا تعلمون﴾ ئەمڕۆش ئەو رۆژەیه: کە خودا وادەى
 پێدا بووین و لەم رۆژەى ترساندبووین، بەلام ئێو لەدونیادا ئەمانەتان نەدەزانی و
 باوەرتان پێ نەکردو هاتنى ئەم رۆژەتان بەلاو ئەفسانە بوو، لەهاتنى
 بێ ئاگابوون!

﴿فيومئذ لا ينفع الذين ظلموا معذرتهم ولا هم يستعتبون﴾ لەو رۆژەدا:
 کە رۆژی قیامەتە عوزر هێنانەو پاسا و دانەو سوود بەستەمکاران
 نابەخشێ، داواى تۆبەکردنیشیان لێ ناکرێ، ئەگەر تۆبەش بکەن تۆبەو
 پەشیمانیمان لێ وەرناگیرێ، چونکە کاتى تۆبەکردن و ئەنجامدانى کردەو
 دونیایەو بەسەرچوو، قیامەت داروڵجەزایە..

روئی قورئان له بواری رونکردنه وهی به لگه گه ئی له باره ی عه قیده وه و فه رمان

به پیغه مبه ر ﷺ: که خوگر بی له سه ر بانگه وازی

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا

لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ

لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَلِكَ

يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ

وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

داوی ئه وهی به لگه ی به کتا په رستی و هاتنی روژی قیامهت و راستگوئی
پیغه مبه ری به یان کرد، نه جار کو تایی سوره ته که به وه صفه کردنیکی قورئان
به کورتی ده هیئتی، نه وه رون ده کاته وه که قورئان نامه ی په ند لی وه رگرتن و
کانی حیکمه ته، که ته لۆکی بونه وه ره وه هه موو شتیکی پیویست بو ژبانی
دونیواو قیامهتی تیدا کوکراوه ته وه، مژده و ترساندن ته واوی تیدا یه بو
ئاده میزاد، عوزرو بیانوی بو کهس نه هیشتو ته وه، پیغه مبه ریش به دلسوژی
نه رکی سه رشانی خو ی نه بنجامدا وه هیه که مه تر خه مییه کی نه کرد وه، جا
نه گه ر کافرو موشریکه کان داوا ی شتیکی تر بکه ن جگه له قورئان و داوا ی
پیغه مبه ریکی تر بکه ن جگه له وه پیغه مبه ره ی قورئانی بو نیردرا وه، نه وه

په‌لپو بیانووی نه‌گوخواوه و هرگیز نه‌په‌لپو بیانوانه‌یان نایه‌ته‌دی و با هر
له‌ورگی خویان بدهن.

ده‌فرموی: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾ بیگومان
ئیمه له‌م قورئانه‌دا حق و راستیمان بۆ ئاده‌میزاد رون کردۆته‌وه، په‌ندو
مه‌ئله‌ی جؤراو جؤرمان له‌سەر تاكو ته‌نهایی خوداو هاتنی قیامه‌ت و راستی
پیغه‌مبه‌رو په‌یامه‌که‌یمان بۆ هیناونه‌وه. بۆ نه‌وه‌ی حق بناسن و شوینی بکه‌ون،
پیغه‌مبه‌ریش له‌لایه‌ن خۆیه‌وه که‌مه‌تر خه‌می نه‌کرد و بانگه‌وازی خۆی
به‌دلسۆزی گه‌یاندوه، جا نه‌گه‌ر نه‌و خه‌لکه‌ به‌و قورئانه‌ رازی نه‌بن و په‌لپی
پیغه‌مبه‌ریکی تر بگرن، نه‌وه‌ عه‌نادو ئینکه‌ به‌ریه‌و لییان قبوول نا‌کری،
چونکه‌ که‌سانیک جه‌ساره‌ت بکه‌ن قورئان ره‌ت بکه‌نه‌وه و پیغه‌مبه‌ر به‌درۆ
بخه‌نه‌وه، به‌لایانه‌وه گرنه‌گ نه‌ه‌ر له‌روی کوفرو عه‌نادوه به‌لگه‌ی ترو
پیغه‌مبه‌ری تر به‌درۆ بخه‌نه‌وه. بۆیه دوا به‌دوای نه‌وه ده‌فرموی: ﴿وَلَنْ جَنَّتْهُمْ
بِآيَةٍ لِّقَوْلِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مَبْطُلُوْنَ﴾ سویند به‌خودا نه‌گه‌ر تۆ هر
نیشانه‌و موعجیزه‌یه‌کی تریان بۆ بیئی، پیتشنیاره‌کانیان بیئیه‌دی و بیانوو‌یان
ببری، نه‌و کافرانه‌ پروانا‌که‌ن و ئیمان ناهینن، خۆت به‌ساحیرو موعجیزه‌که‌ت
به‌سیحرو جادو‌بازی له‌قه‌له‌م ده‌دن، به‌خۆت و شوینکه‌وتوانت ده‌لێسن: ئیه‌وه
جگه‌ له‌کۆمه‌لێکی به‌تالخواز به‌ولاه هیچی تر نین. وه‌کوو له‌نایه‌تییکی تردا
ناماژه‌ به‌م راستی‌یه‌ ده‌کا و ده‌فرموی: ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ
لَا يُؤْمِنُوْنَ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتٰى يَسُرَّوْا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ﴾ (یونس: ۹۶-۹۷)

هه‌لبه‌ته‌ له‌ناکامی ئه‌م عینادو سه‌ره‌رقی و لوتبه‌رزیه‌یان‌ه‌وه خودا دلایان
مۆر ده‌کا و وه‌نده‌ی تر گومرا ده‌بن. وه‌کوو ده‌فرموی: ﴿كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى
قُلُوْبِ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ﴾ ئا به‌و شیوه‌ په‌روه‌ردگار مۆر ده‌نی به‌سه‌ر دلی نه‌و

نەفام و سەررەقاندەدا کە فێری حەق و راستی نابن و لەئایەتەکانی قورئان حالێ
نابن و ناشیانەوێ فێر بن، چونکە ئامادەباشی فێربون و تیگەییشتیان نیە،
سورن لەسەر لاسایی کردنەوێ پێشینانیان و برۆایسان بەخەرافات و شتی
پرۆپۆج هەیه.

جا کە ئەمە حال و وەزعیانەو بەهێچ جۆرێ ئیمان ناھێنن و ھەر سوورن
لەسەر کوفرو ئیلحاد ﴿فاصلبر﴾ نەتۆ ئەی پێغەمبەر! لەسەر ئەزیزەت و
سەررەقی موشریکەکان بەصەبر و ئارام بە، بەردەوام بە لەسەر راگەیانندنی
پەیامەکت ﴿ان وعد الله حق﴾ بێگومان وادەو بەلێنی خودا حەقن و
دینەجێ و پاشگەزبونەو ھیان تێدا نیە، ئەو وادەو بەلێنانەو بەتۆی داو: کە
بەسەر دوژمنەکاندا سەرت دەخا و زەفەریان لێ دەبینی، دینە دی،
سەرەنجام و سەرفرازی کۆتایی بۆ خۆت و شوێنکەوتوانتە، کاریکەو چاوەڕوان بە
﴿ولا يستخفك الذين لا يوقنون﴾ باھەلۆیستی ناشیرین و قسەو نابەجێ ئەو
بێ برۆایانە تۆ والێ نەکا خۆت بەسووک بزانی و پەیامەکت بەلاوہ گرنگ
نەمیتێ، وریابە قسەو ئەوان کارت تێ نەکا و لەسەر پەیامی خۆت سووربە
گوێیان پێ مەدە، ئەوانە نەتەوہیەکی گومرآن، حیساب بۆ ھەلۆیست و قسەیان
مەکە. بێگومان ھەرچەندە خیطابەکە ناراستەو پێغەمبەر ﷺ کراوہ وەلێ
لەھەمان کاتدا مەبەست شوێنکەوتوانیەتی. فەرمانە بەبانگخوێزانی ئیسلام و
داعیانێ رێبازی خودا پەرستی: کە چار لەپێغەمبەر بکەن و سوربن لەسەر
پابەندبون بەپەیامی ئیسلام و گەیانندنی بەگەل و نەتەوہی تر، بەھەلۆیست و
قسەو نابەجێ نەفام و گومراییان تەنگەتا و نەبن، بەدلیکی دامەزراو و برۆا
بەخۆ و وەرەو بەرزەوہ بچنە مەیدان و کاری خۆیان ئەنجام بدەن.

لێرەدا سورەتی (الروم) تەواو بوو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورة لوقمان

سوره‌تی لوقمان (مه‌کک‌یهو سوو چوار نایه‌ته).

ئەم سوره‌ته ناوناوه (لوقمان) چونکه چیرۆک و به‌سه‌ره‌اتی لوقمانی
 هه‌کمی له‌خۆگرتوه، ئەو لوقمانی کاکله‌ی حکمه‌تی دۆزییه‌وه و
 یه‌کتاپه‌رست و خوداناس بوو، فه‌رمانی کرد به‌ئه‌خلاق‌ی به‌رزو ره‌وشتی جوان،
 جله‌وگیری له‌کاری ناشیرین کردو دژی مونکه‌رات بوو. باسه‌ گرنگه‌کانی ئەم
 سوره‌ته وه‌کوو هه‌موو سوره‌ته مه‌ککیه‌کانی تر باسی بنه‌مای عه‌قیده‌و بیرو
 باوه‌ر به‌خوداو یه‌کتاپه‌رستی و بپروا به‌پیتغه‌مبه‌رو داننان به‌هاتنی رۆژی
 قیامه‌ت و زیندوبوونه‌وه ده‌کا. هۆی نازلبوونیشی ئەوه بووه: که قوره‌یشیه‌کان
 داویان له‌پیتغه‌مبه‌ر کرد: که به‌سه‌ره‌اتی هه‌زه‌تی لوقمانیان
 بۆ بگێڕێته‌وه.

سه‌ره‌تا ئەوه رون ده‌کاته‌وه: که قورئان موعجیزه‌یه‌کی نه‌مری پیتغه‌مبه‌ره‌و
 هیدایه‌ته بۆ ئاده‌میزادو که‌ته‌لوکی بونه‌وه‌ره، هه‌لویتستی ئاده‌میزاد به‌رامبه‌ر
 قورئان دوو شیوه‌یه. بڕیکیان بپروای پێ ده‌که‌نو هه‌رچی تی‌یدایه به‌راستی
 ده‌زاننو سه‌ره‌نجام به‌مراز ده‌گه‌نو ده‌چنه‌ ناو به‌هه‌شتی رازاوه‌وه. بڕیکیشیان
 په‌یامه‌که‌ی رت ده‌که‌نه‌وه شوینی ناکه‌نو و پشت له‌ئایه‌ته‌کانی هه‌لده‌که‌نو
 رێگای راست ناگره‌ به‌رو سه‌ره‌نجام سزای دۆزه‌خ له‌خۆیان ده‌گرێ و ده‌بنه
 به‌دبه‌ختی دنیاو قیامه‌ت.

دوايى هەندى بەلگە لەسەر تاكو تەنھايى خوداو بەتوانايى و دەستپەنجىنى خودا لەدروستكردن و بەدیهیتانى بوونەوهردا رادەنوینى... ئەجار بەشوین ئەوهدا چیرۆكى حەزرەتى لوقمان و نامۆزگارىکردنى بۆ كۆرەكەى بەمەبەستى فيركردنى ئادەمیزاد و شارەزايى كردنيان بۆ رتيازی حەق و پەپرەوکردنى بیروباهەری پەسەند لەپیشەو و ازھیتان لەھاوەلدانان بۆ خوداو چاکەکردن لەگەڵ باوك و دايكدا و پرواکردن بەو: كە خودا ئاگادارو بەتوانايە بەسەر هەموو شتیكى گەورەو پچوكدا، هەر وا فەرمان بە ئەنجامدانى نوێژەكان و فەرمان بەچاكەو نەهى لەخراپەو سادەیی لەژیاندا و خۆپاراستن لەفیزەون و خۆبەزلزانی و رویشستنى ناپێك پێك و دەنگ بەرز كردنەو لەقسە كردن و ئەجار بەشوین ئەو لۆمەو سەرزەنشت ئاراستەى موشرىكەكان دەكا لەسەر سوربونيان لەسەر شیرك و لاسايى كردنەو هەيان بۆ باوك و باپیرانیان و سەپلەییان بەرامبەر نیعمەتەكانى خودا، تیگەیانندنیان: كە ئایینی ئیسلام تاكە رتيگای رزگاربوونە، هەبوونی دژایەتى لەنیوان هەلویتستى ئەو موشرىكانە، ئەوان دان دەنیتن بەوهدا: كە هەر خودا بەدیهیتەرە كەچى ھاوەلى بۆ دادەنیتن، لەكاتى تەنگانەدا خودا ناسنو لەفەرەحى و خوشىدا موشرىكو ھاوەلدانەرن.

ئەجار بەلگەیهكى تر لەسەر قودرەت و بەتوانايى خودا لەهەلسۆراندنى بوونەوهردا دەهینیتەو، شوو دەخاتە سەر پۆژو لەروژ كەم دەكاتەو و دەبجاتە سەر شوو مانگ و خۆرو ئەستێرەى رام كردون بەرێك و پێكى دین و دەچن. كۆتايى سورە تەكەش بەفەرمانكردن بەچاكەو ترسان لەسزای روژى قیامت دەهینى.

شته تاییه تمه ندییه کانی قورئان ■ دهوشتی نهوانه ی بر وایان پی ههیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ ۞ تَلِكْ ؕ اَیْتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ۞ ۲ ۞ هُدًى وَرَحْمَةً
لِّلْمُحْسِنِیْنَ ۞ ۳ ۞ الَّذِیْنَ یُقِیْمُوْنَ الصَّلَاةَ وَیُؤْتُوْنَ الزَّكَاةَ وَهُمْ
بِالْآخِرَةِ هُمْ یُوقِنُوْنَ ۞ ۴ ۞ اُولَئِكَ عَلٰی هُدًى مِّنْ رَبِّهِمْ ؕ اُولَئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۞ ۵ ۞

﴿الم﴾ ده بی نه م پیتانه به شیوه ی پچر پچر بخویندرینه وه (الف، لام، میم)
هینانی نه م جوړه پیتانه له سه ره تای هه ندی له سوړه ته کانی قورئان دا ناما ژیه
به سه ر ناسایی قورئان و ته حه ددا کردنی عه ره به کانه به تاییه تی و ناده میزاده
به گشتی، ده سه وه سانکردنیانه له و باره وه: که ناتوان وینه ی نه م قورئانه
بخه نه پرو، به لکوو ناتوان ته نانه ت وینه ی سوړه تی کیشی دا بینن. ته حه ددایان
ده کاو ده فه رموی: نه گهر پرواتان وایه نه م قورئانه که لامی خودا نیه
وموعجیزه نیه، ده ئیوه ئازابن له و پیتانه ی قورئانی لی پیکه اتوه
که لامیکی ئاوا بخه نه پرو! نه وه عه رزو نه وه گه ز.

﴿تلك آيات الكتاب الحكيم﴾ ئەو قورئانە سەرئاسایە پێك هاتووە لەو پێتانەى ئێو و شەیان لى پێك دێنن و نوطقیان پى دەكەن، ئەو پیت و وشەو رستانەى قورئانى لى پێك هاتووە هەمان ئەو پیت و وشەو رستانەن، كە ئێو ئاخاوتنى پى دەكەن، ئەمە ئایاتى قورئانىكى پى لەحیکمەت و هیدایەتە، قورئانىك: كە هیچ غەلو غەشو خوارى و خێجى تیدا نیە. ماناو حوكمەكانى راست و دروستن، دژایەتى و نەگوفجانیان پێكەو تیدا نیە. مەبەستى سەرەكى لەنازلكردنى ئەم قورئانە پیرۆزە رەهنومایى كردنى ئادەمیزادە وەكوو دەفەرموى: ﴿هدى ورحمة للمحسنين﴾ ئایاتى ئەم قورئانە (قورئان بەگشتى) هیدایەت و رەحمەتە بۆ ئادەمیزادە چاكەكارەكان شارەزاییان دەكا بۆ رێبازىك رێبوارانى گومرا نابن، هەر كەسى ئەو رێبازە بگىرئ سەرفرازو بەمرازگەبێشتو. رەحمەت و فەرە بۆ ئادەمیزاد چونكە ئەم هیدایەت و بیرو باوەرە دەخاتە ناو دلانەو، ئارامى و خوشى و هیمنى دەپێنێتە ناو دەرونەكانەو، موسوڵمانان بەهۆى شوێنكەوتن و هیدایەت وەرگرتنیان بەقورئان لەعەزاب و تۆلى خودا رزگاریان دەبێ، خێرو بەرەكەتیان بۆ دەستەبەر دەبێ، یەکیەتى و تەبابى لەنیوان دلەكاندا دادەمەزرێنێ. ئەمجار مانای (محسنین) شى دەكاتەو دەفەرموى: ﴿الذين يقيمون الصلاة﴾ ئەوانەى خاوەن ئیمان و پابەندى شەریعەتن نوێژەكانیان (بەفەرزو سوننەتەو) بەرێك و پێكى ئەنجام دەدەن ﴿ويؤتون الزكاة﴾ زەكاتى پێویست لەمالى خۆیان دەردەكەن و دەیدەن بەئاتاجان ﴿وههم بالآخرة يوقنون﴾ وێراى ئەو كردهوە باشانەیان یەقینی تەواویان هەیە بەهاتنى رۆژى قیامەت و پاداش و سزای عادلانەى خودا لەو رۆژەدا بۆ بەندهكانى.

ئه‌وان که نوێژو عیبادەت دە‌کەن، که زە‌کاتی مالی خۆیان دە‌رده‌کەن،
تە‌نها لە‌بەر خودا دە‌یکەن و بە‌هيوای پاداشی پەرورە‌گاران و بە‌تە‌مای پاداش و
سوپاسی ئادە‌میزادە‌کان نین.

﴿أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هَدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئه‌و موسولمانانه‌ی
ئه‌وه بیروباوه‌رو کار و کرده‌ویه‌انه، ئه‌وانه لە‌سەر رێبازی هیدایەت و ره‌هنوماين
له‌خوداوه، ئه‌وانه لە‌سەر تروپکی هیدایەت، به‌خته‌وه‌ری دونیا و قیامەت،
چونکه بە‌تە‌نجامدانی نوێژه‌کانیان به‌شیوه‌ی رێک و پێک په‌یوه‌ندی نیتوان خۆیان و
خودا به‌هێز دە‌کەن دلتیاییان به‌خودا بو‌ پەیدا دە‌بێ، شیرینایی ئیمان دە‌چێژن،
بە‌زە‌کاتدان و کۆمه‌کی کردیان به‌هه‌زاران به‌سەر به‌خیلی. مال‌خوشویستی
نه‌فسیاندا سه‌رده‌که‌ون. خوشه‌ویستی له‌نیتوان خۆیان و هه‌زاراندا پەیدا دە‌کەن،
یاسای ته‌کافولی کۆمه‌لایه‌تی. هه‌مناهه‌نگی له‌نیتوان ده‌وله‌مە‌ندو هه‌زاردا
په‌یره‌و ده‌کەن. کۆمه‌لگایه‌کی دوور له‌نا‌ژاوه‌ به‌خیلی و دژایه‌تی دروست
ده‌کەن، به‌مە‌ش به‌خته‌وه‌ری ژیا‌نی دونیا و قیامه‌تیا‌ن ده‌سته‌به‌ر ده‌کەن...

هه‌لویستی ئادە‌میزاد به‌رامبه‌ر قورئان

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ
لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا
كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشَّرَهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾
 خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾

دوای به‌یان‌کردنی نه‌وه: که قورئان نامه‌یه‌کی هیدایه‌ت و ره‌حه‌ته، پره له‌حیکمه‌ت و ره‌هنومایی. نه‌وانه‌ی شوینی ده‌که‌ون هیدایه‌ت ئامیز ده‌بن و به‌خته‌وه‌ریی دنیا و قیامه‌تیاں بو ده‌سته‌به‌ر ده‌بی، نه‌جار حال و وه‌زع‌ی نه‌وانه رون ده‌کاته‌وه که به‌قورئان هیدایه‌ت وه‌رناگرن و پشتی لی هه‌لده‌که‌ن و به‌شتی پروبووچه‌وه خه‌ریکن و هه‌ول ده‌ن که‌سانی دیکه‌ش پشت له‌قورئان هه‌لکه‌ن نه‌جار به‌شوین نه‌وه‌دا هه‌ره‌شه‌ی عه‌زابی دوزه‌خیاں لی ده‌کا، له‌هه‌مان کات‌دا واده‌ی پاداشی باش ده‌دا به‌موسولمانان؛ نه‌وانه‌ی خه‌ریکی خویندنی قورئان و کاری چاکه‌ن و پابه‌ندی فرمان و جله‌وگیره‌کانی شه‌ریعه‌تن.

﴿هو الحديث﴾ هه‌موو قسه‌و ناخاوتنیکه دل غافل بکا به‌بی سود کات بکوژی، به‌روبوومی خیری تیدانه‌بی ئاوه‌دان‌کردنه‌وه‌ی زه‌وی تیدا نه‌بی به‌خیرو عه‌داله‌ت، ده‌قه‌که وینه‌ کیشانی ره‌وشت و هه‌لس و که‌وتی کۆمه‌لێک ئاده‌میزادن: که له‌هه‌موو کات و شوینێک‌دا هه‌ن، له‌هه‌موو رۆژگارێک‌دا رۆلی خۆیان ده‌گیرن...

هه‌ندی ریوايه‌تیش ئاماژه به‌وه ده‌که‌ن: که ده‌قه‌که وینه‌ی روداوێکی تابه‌تی کیشاوه نمونه‌ی هه‌لویتستی کۆمه‌لێک ئاماژه پی ده‌کا: که له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا تیده‌کو‌شان خه‌لکی له‌قورئان هه‌لگیرنه‌وه‌و بی ئاگایان بکه‌ن.

موقاتيل دەلى: (النضر) كورى (الحارث) بازىرگانىك بوو ئالو وئىرى نىوان مەككەو ولاتى فارسى دەکرد، ئەو كىتئىبەنى دەكرىن: كە چىرۆك و بەسەرھاتى رۆستەم و ئەسفنديارو پالەوانانى فارسو شەرەكانىيانى تىدا بوو، باسى كىسراكانو بەسەرھاتىيانى تىدا بوو، جا شارەزايى لەم جوړە كىتئىبەندە پەيدا كړدبوو لەسەرە رىگای ئەوانەدا دادەنىشت: كە دەيانەويست بچن گوئى لەقورئان بگرنو فيرى بىن، دەچوہ ئەو كۆرو كۆيوونەوانە كە پىغەمبەر ﷺ تىدا قورئانى بو خەلكە كە دەخويندەوہو بانگەوازی دەکردن بو ئيمانەيتان.

هەر لەگەڵ پىغەمبەر ﷺ كۆرەكەى جى دەهيشت (النضر) بەزمانىكى رەوان ئەو سەرگوزەشتەو ئەفسانەى لەناو كىتئە فارسى يەكاندا فيريان بويوو بو خەلكەكەى دەخويندەوہو دەبىگوت: خەلكىنە! موخەمەد چىرۆك و بەسەرھاتى گەلى عادو ئەمودتان بو دەگىرپىتەوہو منىش حىكاياتى رۆستەم و ئەسفنديارو سەرگوزەشتەى كىسراكانتان بو دەگىرپەوہو، دەبوو خۆتان بلىن: هى كامان خۆشترو سەرنج راكىش ترن؟ ئەوانىش دەيانگوت هى تو، ئىتر وازيان لەبىستنى قورئان دەهيتا! لەم بارەوہ رىوايەت هەن بەپىويستمان نەزانى بيانەيتان.

﴿ومن الناس من يشترى لهُ الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم ويتخذها هزوا﴾ كۆمەلتيك لەئادەمىزاد هەن لەجياتى شتى بەسوود شتى زيانبەخش پەيدا دەكا، لەجياتى گوئىگرتن و پەيپەويكردن قورئانى پىرۆزو شىفابەخش و رەحەت بو ئادەمىزاد، دەچى فيرى ئەفسانەو چىرۆكە كۆن و قسەى تورەهات دەبى و كۆرو سىمىنار دەگرى و خەلكى پى گومرا دەكاو لەقورئانيان بى ناگا دەكا. هەليان دەنى بو ئەوہى واز لەگوئىگرتن بو قورئان بەيتن، يان دەستەو تاقمى گۆرانىبىئو دەهۆلكوت و زورنارەن و سازو سەمتوور

ليدەر ۱۱ كەمانچەژەن كۆ دەكاتەو، رەشبه لەك ھەلەدە سورپىنى داوت گەرم دەكا بەمەش خەلكى تووشى كارى ھەرام دەكاو دلۆ دەروون قەسوھتى گوناسھى جۆراو جۆريان تى دەچى و گومرا دەبن، ھىندە لەتاواندا نوغرو دەبن ھەست بەسامناكى كارەكەيان ناكەن و نازانن: چ تاوانىكى گەورە نەنجام دەدەن، نەگەر نەفام نەبونايەو بيانزانيايە تاوانەكەيان چەند گەورەيە ھەرگىز شتى وايان نەدەکرد.

نەوانە نەفام نەزانن، لەزانيارى ۱۲ ھەمەو نەو كار ۱۳ دزىو نەنجام نادەن، نيشەكەيان ھىكمەتى تىدا نيەو نيەت و مەبەستيان خراپە، بۆ خۆيان گومراپوون دەيانەوى بەو (لەھولجەدیشە) خەلكى تىرش گومرا بکەن، بۆ نەدەبو رەوشت نزمەن ئايىنى خودا دەكەنە گالتەچى خۆيان، گالتە بەبەرنامەى خودا دەكەن، ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ نەوانە سزاي ريسواكەريان بۆ ئامادەكراو لەتۆلەى بۆ نەدەبى و گالتەكردنيان بەئايىنى خودا عەزابدانەكەيان بۆ ريسوا كردنە نەك بۆ پاككردنەويان لەگوناھ.

(لام) ى (ليضل) نەگەر ھەرفى (مضارع) ەكە مەضموم بۆ (لام) ى تەعليل و بايسە، واتە: نەو كارە دەكا بۆ نەو ەى كەسانى دىكە گومرا بكا. نەگەر ھەرفى (مضارع) لە (يضل) دا بەمەفتووحى بخوينىنەو (لام) ەكە (لام) ى ئاكامو سەرەنجامە، بەعەرەبى (لام) ى عاقىبەتى پى دەگوترى. جا بەھەر جۆرىك رستەكە مانا بکەين گونجاو.

نەجار قورئان بەردەوام دەبۆ لەسەر وینەكيشانى نەو گومراپوون گومراکەرانەو دەفەرموى: ﴿وَإِذَا تَتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا﴾ نەو كەسەى (لەھولجەديث) دەكړى و كۆرپو سيمينارى گۆرانى و رەشبه لەك دەبەستى، خەرىكى گومراكردنى كەسانى دىكەيە، نەگەر ئاياتى

ئيمه ي به سهردا بخويندريتته وه، پشت هه لده كاو روى لى وهرده گيپي، به شيوه ي ته كه ببور كردن و خويه زلزانى، خوى لى كه پ ده كا، خوى وا لى ده كا: كه گويى له هيچ نيه، ده لى قورسا يى له گويچكه ي دايه وه وه قورسا يى به ناهيلى هيچ نايه تى قورئان ببيسى. نه گينا هه كه سيك گويى له قورئان بى چون ئاوا روى لى وهرده گيپي؟ چون هه لى وه كه وتى ئاوا ناشيرين به رامبه ر قورئان ده كا؟

﴿فبشره بعذاب اليم﴾ نه ي موحه مده! مژده به وه پشت هه لكردوانه بده به عه زايكى به نيش و ئازار. هه لبه ته به كارهيئانى موژده له جياتى ترساندن جوژه گالته پى كردنيكى تيدا يه و شياوى وه خويه زلزان و گالته بازارانه يه.

نه بحار قورئان له سهر داب و نه پيتى خوى، دوا به دوای به يانكردنى حال و وه زعى به دبەخت و تاوانباران، سه ره نجامى به خته وه رانش ديارى ده كا و ده فەرموى: ﴿ان الذين آمنوا وعملوا الصالحات هم جنات النعيم﴾ نه وانى ئيمانين به تاك و ته نها يى خودا هه يه، پتغه مبه رايه تى به راست ده زانن، پتيان وايه: كه رۆژى قيامه ت دى و ئاده ميزاد زيندو ده كريئنه وه و پرا ي هه بوونى ئيمانى ته واو و دامه زراويان، كرده وه ي باش و به سود نه نجام ده دن، پابه ندى فه رمان و جله و گيرييه كانى شه ريعة تن، نه وانى له به هه شتدا باغى پر نازو نيعمه تيان هه ن، به ئاره زوى خويان تياندا راده بوئرن، چى خوش بى بويان له خواردن و خواردنه وه، له پۆشاك و شويى حه سانه وه، له ئاميرى سوارى و گه لى شتى ترى خوشى هيئهر كه به خه ياليش نه يان ده بينى. بويان ده سته به ر ده بى، ﴿خالدين فيها﴾ بو هه تا هه تايى تيدا ده ميننه وه، لى دهرناچن و نايانه وى جى بليئن. ﴿وعد الله حقاً﴾ نه وه حازرو ئاماده كراوه شك و گومانى تيدا نيه، واده ي خودايه و پاشگه زبوننه وه ي تيدا نيه. چونكه خودا سه خى و خاوه ن فه ضلو كه ره مه، چى بوى ده يكا. ﴿وهو العزيز الحكيم﴾ خودا ي گه و ره و

بالآده‌ست و خاوه‌ن تواناو ده‌سه‌لآته، هه‌موو شتیک گه‌ردنکه‌چی شه‌وه، واده‌و
هه‌ره‌شه‌ی دینیتته‌ جی، داناو هه‌کیم و کارسازه‌ له‌هه‌موو کاریک‌ی‌دا،
له‌هه‌موو گفتاریکی‌دا..

تییینی:

ئیبنو مه‌سعودو ئیبنو عه‌بباس و هی تریش فهرموویانه‌ شه‌م نایه‌ته‌ واته‌:
نایه‌تی ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ... الْآيَةِ﴾ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر
حه‌رامی گوئگرتن له‌سازو سه‌متورو زوپناو گۆرانی وروژینه‌رو ماجین.

زانایان پییان وایه‌ شه‌م نایه‌ته‌ به‌کیکه‌ له‌و سی نایه‌ته‌ی به‌لگه‌ن له‌سه‌ر
شه‌وه: که‌ گۆرانی مه‌کروه‌و پتویسته‌ خۆپاریزی لی بکری، نایه‌تی دووه‌م
نایه‌تی (۶۱) ی سوره‌تی (النجم): که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ﴾ ئیبنو
عه‌بباس ده‌فه‌رموی: ﴿سَامِدُونَ﴾ به‌زاراوه‌ی (الحمیری) به‌مانا گۆرانی‌یه‌.
نایه‌تی سییه‌م نایه‌تی (۶۴) ی سوره‌تی (الأسراء): که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَاسْتَغْفِرْ
مَنْ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ﴾.

تیرمیزی و هی تریش فهرموده‌یه‌کیان له‌شه‌وه‌ ریوایه‌ت کردوه‌:
ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبهر ﷺ فهرموی: (صوتان ملعونان فاجران انه‌ی عنهما:
صوت مزمار ورنه‌ شیطان عند نغمة و مرج، ورنه‌ عند مصیبة لطم خدودو
شق حیوب)^(۱) دوو ده‌نگ نه‌فرینیان لی کراوه‌ قیزه‌ون و ناپه‌سه‌ندن:

(۱) تیرمیزی له‌ (المنائر) (۱۰۰۵) باب (۲۵) دا (ما جاء في الرخصة في البكاء على الميت) ریوایه‌تی کردوه‌. سه‌یری
ته‌فسیری قورطوسی ج ۷/۳۹۵۲/۴۰) بکه‌.

جله‌وگیریان لی ده‌که‌مو خۆتانی لی پپاریزن، ده‌نگی سازو سه‌متور جوزه‌له‌و زیره‌و چریکه‌ی شه‌یتانه له‌کاتی گۆرانی گوتن و خۆشی‌دا، زیره‌ی کاتی کۆست و به‌لا، به‌خۆکیشان و به‌خه‌دادپین.

شه‌رعزانان له‌باره‌ی گۆرانی‌یه‌وه چه‌ند رایه‌کیان هه‌یه:

۱- گۆرانی حه‌رام، ئه‌و گۆرانی‌یه‌یه نه‌فس بوروژینیی، ئاده‌میزاد هه‌لتی بۆ سه‌ر هه‌وا و ئاره‌زۆبازی و وایان لی بکا روبکه‌نه‌ مجون و پیا‌هه‌لدانی ئافره‌ت، ناوی ئافره‌ت و وه‌صفی مه‌حاسینی بکه‌ن، هه‌روا پیا‌هه‌لدانی مه‌ی و شه‌راب و رابواردن، چونکه‌ نه‌هه‌موو گۆرانی‌یه‌ له‌و جوړه به‌کۆپایی زانایان په‌سند نیه‌و کرئ وهرگرتنیشی له‌سه‌ر حه‌رامه.

۲- گۆرانی موباح و ره‌وا. ئه‌و گۆرانی‌یه‌یه: که ئه‌و دیارده ناپه‌سه‌ندانه‌ی خالی به‌که‌می تیدا نه‌بن. ئه‌م جوړه گۆرانی‌یه نه‌گه‌ر به‌که‌می بگوترئ و زی‌ده ره‌وی تیدا نه‌کرئ و له‌کاتی خۆشی و فه‌رحی و هه‌کوو مونا‌سه‌به‌ی ژغواستن و ژنه‌یتان، هه‌روه‌ها بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی و ره‌و خولقاندنی حه‌ماسه‌ت له‌سه‌ر نه‌نجامدانی کاری قورس و گران، و هه‌کوو ئه‌وه‌ی له‌کاتی هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌ق به‌ده‌وری مه‌دینه‌دا هه‌ندئ له‌هاوه‌لان گۆرانی حه‌ماسه‌ت خولقی‌نیان ده‌گوتن.

۳- ئه‌و داب و نه‌پیتیه‌ی: که هه‌ندئ رییازی (تصوف) دایان هی‌ناوه ده‌ست ده‌که‌ن به‌گۆرانی گوتن و لاواندنه‌وه‌ی شی‌خه‌کانیان و ئامی‌ری ژئ و که‌مانچه‌و سازو سه‌متور له‌گه‌ل پيدا هه‌لگوتنه‌که‌یان به‌کار دینن حه‌رامه‌و شه‌رع‌ره‌تی ده‌کاته‌وه. شم‌شالی شوان راجیایی تیدا‌یه‌و ده‌ف لی‌دان هه‌لا‌له.

۴- ته پل لیدان له کاتی جهنگ له گهل دوژمن دا حه لاله و چ خراپیه کی تیدا نیه، چونکه ته پل لیدان له و کاتانه دا وره ی جهنگاوه ران بهرز ده کاته وه و ترس ده خاته دلی دوژمنانه وه، ربوایه ت کراوه: که ئه و رۆژی پیغه مبه ر ﷺ ته شریفی چوو ده ناو مه دینه وه له پیشیه وه چهند ئافره تیک ته پل یان لی ده دا، ئه بو به کر ویستی مه نعیان بکا، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (دعهن یا ابا بکر حتی تعلم الیهود ان دیننا فسیح)^(۱) ئه ی ئه بو به کر وازیان لی بیته با ته پل بکو تن هه تا جوله که بزائن: که تایینه که مان کراوه یه .. ئه وه بوو ته پله که یان ده کوتا ده یانگوت:

نحن جوار من بني النجار یا حبذا محمد من جار

۵- له ئه بو حه نیفه و شافیه ی: ئه حمده ی کوپی حه نبه له وه ربوایه ت کراوه: که گۆرانی مه کروه ه.

طبه رانی ده فهرمووی: زانایانی شاران (علماء الامصار) کوکن له سه ر ئه وه: که گۆرانی مه کروه وه ده بی مه نع بکری.^(۲)

۶- ده ف لیدان له حه فله ی ژنه یان دا حه لاله، هه روه ها به کاره یانانی ئه و نامیرانه ی که ده بنه هۆی بلاو کردنه وه ی هه وائی شو کردن و ژنه یان، هه روه ها گۆرانی گو تن به شیوه یه کی جوان و به ته ده بانه.

(۱) أخرجه أحمد فی مسنده (۹/۲۴۹۰۹) ط دار الفکر نعم فهرموده خاتو عانیشه ربوایه تی کردوو بنه ماکه شی له صه حیعی موسلیم و بوخاری دا هیه.

(۲) تفسیری قورطویی (ج ۷/۴۳/۳۹۵۴) طبعه دار الفکر.

دروستکردنی ناسمانه‌کان و زهوی نیشانه‌ی تاک ■ تهنهایی خودان

خَلَقَ

السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرْوُنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوْسِي ۚ أَنْ تَمِيدَ
بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ۖ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَأْنَا فِيهَا
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا
خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١١﴾

دوا به‌دوای نه‌وه‌ی فەرمووی: ﴿وهو العزيز الحكيم﴾ که ناماژه‌یه
به‌حیکمت و قودره‌تی خودا. ئە‌جار به‌لگه له‌سه‌ر هه‌بوونی ئە‌و قودره‌ته
ره‌هایه و ئە‌و حیکمه‌ته به‌رفراوانه‌ی خودا ده‌یه‌نیه‌وه، پریک له‌و به‌لگانه له‌سه‌ر
ده‌سه‌لاتی بئ سنووری خودا و حیکمه‌ت و دانایی ره‌های نه‌وه‌یه: که توانیویه‌تی
نەم بوونه‌وه. به‌رفراوانه به‌دی بینئ، که‌س لافی دروستکردنی لی نادا: که‌س
نالئ جگه له‌خودا به‌دییه‌نه‌ریکی تری هه‌یه، هه‌موو که‌س دان به‌وه‌دا ده‌نی:
که هه‌ر خودا به‌دییه‌نه‌ریه‌تی، ده‌فەرمووی: ﴿خلق السموات بغیر عمد
ترونها﴾ ناسمانه‌کانی به‌دی هێناون به‌بئ کۆله‌که‌یه‌ک ئیوه بیبینن، یان به‌بئ
کۆله‌که، ئیوه ده‌بیینن: که بئ کۆله‌که‌یه. ناسمانیش هه‌رچه‌نده به‌پان و راخراو
دیته به‌رچاو به‌لام له‌راستی دا نه‌ویش وه‌کوو زه‌وی دائیرییه‌و مه‌یل‌ه‌و خره‌،

ئاماژە بە ئەوە: کە پەرەردگار لە نایه‌تیکی تردا دەربارە ی مانگ و خۆرو
 ئەستێرەکان دەفرموی: ﴿كُلْ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ (الانبیاء: ۳۳) وشە ی (فلك) یش
 بە مانا شتی دائیریە، بە شتیک دەگوترێ: (فلك) کە کەوانەیی بێ.

جا ئاسمانەکان بریتی بن لەو هەموو مانگ و خۆرو ئەستێرە سەدو
 مانە ی: کە لە بۆشایی دا دێن و دەچن و هەڵدەسوڕێن و هەر خودا ژمارە
 بەر فراوانیان دەزانێ یان بریتی بێ لەو سەر قاپە شینە ی بە چاو دەبینن و کەس
 نازانی چۆنیەتی چۆنە. ئاسمانەکان بریتی بن لەوانە یان لەمانە، بێگومان
 مەخلوقاتێکی زۆرو گەورە بێ سەر و بن لە فەضادا بە بێ کۆڵە کە وەستان،
 ئادەمیزاد بە شەو و بەرۆژ تا چاویان بێ بکا دەیان بینن، چەندێک بە ناو زەوی دا
 گەشت و گوزار بکەن و دوور بکەونەو لە پێش چاویان هون نابن. تەماشای کردنی
 ئەم ئاسمانە پان و پۆرە بە چاوی سەر و بە بێ ئەوە ی حەقیقەتی بەر فراوانی بزانی
 سەرگێژ دەکا و کیان وە لەرزە دێنێ، ئەجار لەو گەشتە خێرای یەو: کە بە ناو
 ئەو بوونەوەرە بەر فراوان و سەر سوڕ هێنەرە دا کردی، سیاقە کە سەرنج و دلی
 ئادەمیزاد کێش دەکاتەو بە سەر دایە زەمین و لانکە ی ژبانی جیهانی، کێشی
 دەکاتەو بە سەر ئەو زەوییە پچکۆلە ی ئادەمیزاد پێی وایە پان و پۆرو
 بەر فراوانە، بە لām لە راستی دا لە ناستی کەون دا گەردیلە یە کەو بەس! هەر چەندە
 ئادەمیزاد بە درێژایی تەمەنی ناتوانێ بەرۆشستنی ئاسایی ئەمسەرە و سەری
 بەرێ و قەراغ و بیجاغی بپشکنێ، دە یگێژێتەو بە سەر ئەم زەوییە بە سەر ئەو
 تی ی بفرکێ و بە چاوی وردبینی سەیری بکا و سود لە تێفکرین و تێپارمانە کە ی بینێ!

دەفرموی: ﴿وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِידَ بَكُم﴾ گێڕاویەتی
 لە زەوی دا کێوی بەرزو سەرکەش، بە ناخی زەوی دا رویشستونە خوارێ و زەویان
 قورس کردو و تەوازونێ لەنگەرە کە یان راگرتو و بە سەر ئەو لەرە لەر

به‌دانیشتوانی سه‌رخزی نه‌کاو ئاوی (محیطات) ده‌ریالوشه‌کان که زوربه‌ی زۆری
 زه‌وی ئاوه داینه‌پۆشی، زانایانی زه‌وی ناس ده‌لێن: (رواسی الجبال) بریتین
 له‌وکه‌ندو شیوو دۆل و تورکه‌تورکانه‌ی له‌دیوی ده‌ره‌وه‌ی زه‌وی‌دان و له‌ئاکامی
 ساردیی ناوه‌وه‌ی زه‌وی و به‌سه‌ هۆلبونی گازه‌کانی ناوی و که‌مبونه‌وه‌ی
 تیچونه‌وه‌ی قه‌باره‌ی په‌یدا ده‌بن، به‌مجۆره زه‌وی تیده‌چی و ئینکیماش ده‌کاو
 روبه‌ره‌که‌ی چرچ و لۆچ و که‌ندو به‌رز و نرمی تی ده‌که‌وی، ئه‌مه‌ش له‌ئاکامی
 ئه‌و ئینکیماش و ویکهاتنه‌وه‌ ناوخۆیی‌یه‌ی زه‌وی یه: که له‌کاتی سادربوونه‌وه‌ی و
 پچوکه‌بوونه‌وه‌ی قه‌باره‌که‌ی دا لی‌ره‌و له‌وی روده‌ده‌ن .. به‌هه‌رحال ئه‌م تیۆره
 راست بی یان راست نه‌بی، چ له‌مه‌وزوعه‌که ناگۆڕی، چونکه ئه‌وه قورئانی
 پی‌رۆز (که‌لامی نه‌زه‌لی یه‌زدان) ئه‌وه ده‌چه‌سپینتی: که هه‌بوونی ئه‌و کی‌ئو
 که‌ژانه بۆ راگرتنی له‌نگه‌ری زه‌وییه، بۆ ئه‌وه‌ی مه‌ی‌ه‌لان نه‌کاو له‌ره‌و جمو
 جۆلی نااسایی لی په‌یدا نه‌بی و دانیشتوانی سه‌رخزی فری نه‌دا! ویده‌چی
 تیۆرو بۆچونی ئه‌و زانایانه راست بی و په‌یدا بوونی کی‌ئو گرده‌کان به‌م شیوه بۆ
 راگرتنی هاوکی‌شه‌ی زه‌وی بی له‌کاتی ئینکیماش و به‌پاشه‌وه‌چوونی گازه‌کانی
 ناو زه‌وی و ویکهاتنه‌وه‌ی توکیله‌که‌ی لی‌ره‌و له‌وی، ئه‌و کاته به‌رزبوونه‌وه‌ی
 کی‌ئو لی‌ره‌و په‌یدا بوونی دۆلێک له‌وی بۆ راگرتنی له‌نگه‌ری زه‌وییه‌و مانای
 نایه‌ته‌که‌ ناشره‌و نایانه.

﴿وَبِثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ﴾ په‌روه‌ردگار له‌زه‌وی دا جۆره‌ها گیانه‌به‌ری
 به‌دییه‌توان و تییدا بلاو کردنه‌وه: که ئه‌وه‌نده زۆرو هه‌مه جۆرن هه‌ر خودا خۆی
 ژماره‌و جۆره‌کانیان ده‌زانئ!

به‌راستی ئه‌مه یه‌کی‌که له‌نه‌یتی‌یه‌کانی بوونه‌وه‌ری به‌رفراوان و گه‌وره،
 هه‌بوونی زینده‌وه‌ر له‌سه‌ر ئه‌م زه‌وییه، نه‌یتی‌یه‌که هه‌تا ئه‌م‌رۆ که‌س نه‌یتوانیوه
 ده‌رکی بکاو شتی بکاته‌وه. نه‌یتوانیوه ته‌فسیری گیان له‌سه‌ره‌تا ترین

شیوه‌ی داو له‌تاقه خه‌لیه‌کی ئاسایی پچوکدا بکاو شی بکاته‌وه، چ جایی نه‌گهر
 ئه‌م نه‌ییتی‌یه گه‌وره‌و جو‌راو جو‌ر بوو! وه‌لحال گیان هینده جو‌راو جو‌رو
 نه‌جناس و نه‌نواع و نه‌شکالی هه‌یه، هه‌ر خودا ده‌زانن چهنده‌و چۆنه، که‌چی
 ئاده‌میزاد به‌سه‌ری‌دا تیپه‌ر ده‌که‌ن و چاوی خۆیانی لئ ده‌قوچینن و سه‌رنجیان
 راناکیشتی و به‌لایانه‌وه شتیکی ئاسایی‌یه. له‌کاتی‌که‌دا که سه‌رنجی خۆیان ده‌ده‌نه
 شامی‌ریکی ده‌ستکردی ئاده‌میزاد و بۆ غوونه تو‌یژینه‌وه له‌نه‌ییتی کۆمپیوته‌ریک
 ده‌که‌ن سه‌ریان سو‌ر ده‌می‌نی و به‌لایانه‌وه عه‌جایه‌به. ده‌ی نه‌ییتی ئه‌و شامی‌ره
 ده‌ستکردانه‌ی ئاده‌میزاد له‌چا و نه‌ییتی خانه‌یه‌کی زیندوی ناو جه‌سته‌ی
 زینده‌وه‌ر هه‌ر به‌رامبه‌ری نا‌کرتن! نه‌ییتی خانه زینده‌وه‌که زۆر سه‌رسوپه‌ینه‌ر
 تره، جا که‌وابی ده‌بی ئه‌تۆ چی بلی‌ی به‌رامبه‌ر جه‌سته‌ی ئاده‌میزاد که
 به‌سه‌دان کارگه‌ی کیمیاوی تی‌دان و سه‌دان گه‌نجینه‌ی جو‌راو جو‌ری تی‌دان بۆ
 کاری هونه‌ری و دابه‌شکردن، به‌سه‌دان ئیزگه‌ی لاسلکی و ته‌له‌فونی تی‌دان بۆ
 ناردن و وه‌رگرتن. ئه‌و جه‌سته سه‌دان کاروتی‌که‌ولیکه‌ی (معقدی) و ئه‌نجام ده‌دا
 که هه‌ر خودا نه‌ییتی‌یه کانیان ده‌زانن.

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زوجِ كَرِيمٍ﴾ ئیمه
 له‌به‌رزایی‌یه‌وه (له‌هه‌وره‌وه) بارانمان باراندوه، به‌هۆی ئه‌و بارانه‌وه له‌زه‌وی‌دا
 جو‌ره‌ها رو‌ه‌کی جوان و نایابمان رواندوه، دیمه‌نیان جوانه‌و به‌سودن بۆ ژیا‌نی
 زینده‌وه‌ران. باراندنی باران له‌ئاسمانه‌وه یه‌کی‌که له‌دیارده سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانی
 بوونه‌وه‌رو ئیمه به‌بی لئ وردبوونه‌وه به سه‌ری‌دا تی‌ده‌په‌رین، ئه‌و ئاوه‌ی
 له‌جو‌گا و شه‌لال و کانی‌او بیرو چۆم و زی‌ه‌کان ده‌پروا و سه‌ره‌ری‌ده‌کا هه‌ل‌ده‌ستی
 له‌ئاوی باران په‌یدا ده‌بی، ده‌ریاکان به‌ئاوی ئه‌و بارانه‌ پر ده‌بن، ئه‌و بارانه
 له‌ئاسمانه‌وه به‌گو‌ی‌ره‌ی یاسایه‌کی وردو په‌یوه‌ست به‌یاسای ئاسمان و زه‌وی‌یه‌وه

ده‌بارئ، سروشتی زه‌وی و ئاسمان و ریژهی دووری و نزیک‌ی خوړو مانگو زه‌وی له‌یه‌کتریی پیکهاته‌ی قه‌باره‌و چۆنیه‌تیان رۆلی تاییه‌تیان هه‌یه له‌بارینی بارانه‌که. نه‌جار رسکان و روانی روه‌کو و سه‌ه‌و‌زیوونی دره‌خت له‌زه‌وی دوا‌ی بارینی بارانه‌که خۆی له‌خۆی دا نه‌ینی و شتیکی تری سه‌رسو‌په‌ینه‌ره. ته‌نانه‌ت توژی‌نه‌وه له‌دابه‌ش‌بوون و جو‌ری رهن‌گه‌کان له‌تاقه‌ گولیک‌دا له‌چله‌گیایه‌ک‌دا له‌دره‌ختیک‌دا دلی کراوه کی‌ش ده‌کا بۆ قولایی ژیان و قولایی بپ‌وا به‌و خودایه‌ی ئه‌م ژیا‌نه‌ی به‌دی‌ه‌یتا‌وه‌و ئه‌و زیندوویی‌یه‌ی خستۆته ناو جه‌سته‌وه.

خوینسهری هیژا! سه‌رنج به‌ده‌و تی‌ب‌ف‌ک‌ره ده‌قه قورئانییه‌که ئه‌وه ده‌چه‌سپینئ: که په‌روه‌رد‌گار روه‌کی وا به‌دی ه‌یتا‌وه‌و ده‌پ‌رو‌یت‌ئ. جوت‌ه، وات‌ه: هه‌موو روه‌کیک نی‌رو می‌ی تیدا‌یه. هه‌موو روه‌کیک خان‌ه‌ی نی‌رینه‌و خان‌ه‌ی می‌یین‌ه‌ی تیدان، جا ئه‌م نی‌ری و می‌یی‌یه‌ و ده‌بی له‌تاقه‌گولیک‌دا ده‌بن وا ده‌بی له‌دوو گولی لقی‌ک‌دا دینه‌ی دی، یان له‌دوو چله‌گیادا یان له‌دوو لقی داریک‌دا یان له‌دوو داری جو‌ره دره‌ختیک‌دا به‌رجه‌سته ده‌بن، هه‌لبه‌ته هه‌تا موتوربه‌و ته‌لقیح و تیکه‌لا‌بوونی تۆم له‌نی‌وان نی‌رو می‌یه‌کان‌دا نه‌یه‌ته‌دی به‌روبو‌وم دانه‌وی‌که په‌یدا نابئ، وه‌کوو چۆن له‌ناو گیانه‌به‌رانی‌ش‌دا به‌بی تیکه‌لا‌بوونی نی‌رو می‌ی چو‌چ‌ک و بی‌چ‌و وه‌دی نایه‌ن.

نه‌جار لۆمه‌ی موشریک و کافره‌کان ده‌کا‌و ده‌فرموی: ﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾ ئه‌وه‌ی باس‌کرا‌و ئاماژه‌ی بۆ کرا به‌شی‌کن له‌مه‌خلووقات‌ی خودا، ئه‌وه دروست‌کرا‌وی په‌روه‌رد‌گارن ئه‌و مه‌زن‌ده‌ی کردون و ه‌یتا‌ونیه و جو‌ود، ده ئی‌وه‌ش ئه‌ی کافرو بی‌پ‌روایان؛ نیشانم به‌دن خودا درۆزنه‌کانی ئی‌وه چ‌ییان دروست کردوه، ئه‌و بت و سه‌نه‌مانه‌ی ئی‌وه ده‌یان‌په‌رست‌و ده‌یان‌که‌نه ها‌وه‌لی خودا ده‌توانن چی به‌دی بی‌نن؟!

﴿بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ به لکوو ئهو کافرو موشریکانه ی سته م
له خو یان ده که نو له جیاتی خودا عیبادهت بو بتو صه نه م ده که ن له گو مرای ی
دانو له ریگای حق لایان داوه، گو مرای ی و ری لسی گو مبو ونه که یان ناشکرایه و
گه ییشتونه ئه وه پری سه لسی شیواوی و به دبه ختو چاره ره شی دونیاو قیامت خو یان.

چیرۆکی لوقمانی حکیم و نامۆزگاریکردنی بو کوره که ی

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا
يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ
لُقْمَانُ لِابْنِهِ ۖ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنَىٰ لَا تَشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ
لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ
وَهُنَا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ
إِلَى الْمَصِيرِ ﴿١٤﴾ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا
وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ ۚ إِلَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَبْنِيْ اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ
 خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يَآتِ
 بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴿١٦﴾ يَبْنِيْ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ
 بِالْمَعْرُوْفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاَصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ
 مِنْ عَزَمِ الْاُمُوْرِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ
 مَرْحًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍ ﴿١٨﴾ وَاَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ
 وَاَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ اِنْ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتُ لَصَوْتُ الْحَمِيْرِ ﴿١٩﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار فسادو داوه‌شاوی بیروباوه‌ری موشریکه‌کانی به‌یان
 کرد، نه‌وه‌ی راگه‌یاند: که موشریک سته‌مکارو گومپان، نه‌جار له‌چوار چی‌وه‌ی
 چی‌و‌کیکی کورت‌دا گومپایی و سته‌مکاریان جه‌خت ده‌کاته‌وه، نه‌وه
 راده‌گه‌یه‌نی: که حیکمه‌ت و عیلم نه‌گهر به‌راستی به‌کار به‌یندرین ری‌بازی
 حق‌و یه‌کتابه‌رستی ده‌د‌زنه‌وه، نه‌وه‌تا لوقمان بو‌خوی به‌حیکمه‌ت و عیلم
 یه‌کتابه‌رستی چه‌سپاندو نه‌خلاق‌ی جوان و ره‌وشتی به‌رزی په‌یره‌و کردن، به‌مه‌ش
 ناماژه ده‌کا بو‌ نه‌وه‌ی: که په‌یره‌وی کردنی پی‌غه‌مبهر ﷺ له‌و شتانه‌دا: که
 به‌عه‌قل ده‌رکیان نا‌کا پی‌ویسته له‌و شتانه‌ش‌دا: که به‌عه‌قل ری‌یان پی‌ ده‌با
 پی‌ویست تره. ده‌رباره‌ی که‌سایه‌تی حه‌زره‌تی لوقمان ری‌وبایه‌تی جو‌راو جو‌ر ه‌سن،

راى وا هه يه ده لى: پيغه مبه ر بووه، هه يه ده لى عه بديكى صالح و راستال بووه، پله ي پيغه مبه ري تى نه بوه زوري زانايانى ئيسلام ئهم رايه يان په سند كردوه، ئه مجار هه يه ده لى كۆيله يه كى حه به شى بووه، هه يه ده لى: (نوبى) بووه و خه لكى (أيلة) يه: كه ئيستا پى ده گوتري: (العقبه) هه نديك پييان وايه له نه وه ي تازهره هه زار سال ژياوه و هه زره تى داود پى گه ييشتووه. ^(١)

هه رچۆنيك بى، ئه وه تا قورئان ئه وه ده چه سپي تى: كه لوقمان به نده يه كى صالح و خودا په رست بووه، خودا حيكمه ت و دانايى پى به خشيوه. ده فه رموى: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ﴾ سويند به خودا ئيمه حيكمه ت و داناييمان به لوقمان به خشى، توفيقمان دا بو ئه وه ي كاره كانى به گويره ي زانيارى و حيكمه ت ئه نجام بدا. سوپاسى خودا بكا له سه ر نيعمه ت و به خشه كانى، خي رخوازيى بو ئاده ميزاد، هه موو ئه نداميكي جه سته ي له و شته دا به كاري تى: كه بوى دروستكراوه. ئه مه به لگه يه له سه ر ئه وه لوقمانى حه كيم خودا هيدا يه تى دا بو زانيارى راست و به سود به بى ئه وه پيغه مبه ريك ره هه نوماى بووبى.

﴿وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرْ لِنَفْسِهِ﴾ كه سيك سوپاسى خودا بكا له سه ر ئه و نيعمه تانه ي پى به خشيوه، پابه ندى فه رمان و نه هيه كانى بى، ئه ركى سه رشانى به پى توانا ئه نجام بدا، ئه وه سوودى سوپاسگوزاريه كى بو خويه تى، شوكر و سوپاسگوزاريه كى ره صيد و زه خيره يه بو خوى، سوپاسگوزار پى به هره مه ند ده بى، له عه زابى دۆزه خ رزگارى ده بى، وه كوو له نايه تيكي

(١) ته فسيري قورطوسي ج ٧/٣٩٥٦ (٤٤) طبعه دار الفكر.

تردا ده‌فرموی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحاً فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا﴾ (نصرت: ۴۶) یان ده‌فرموی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحاً فَلَانَفْسِهِ يَمْهَدُونَ﴾ (الروم: ۴۴).

خودا چ ئاتاجیه‌کی به‌سوپاسی به‌نده‌کانی نیه، ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِي حَمِيدٌ﴾ که‌سیک کوفرانی نیعمه‌ته‌کانی خودا بکا، هاوه‌لی بۆ دابنئ، سه‌رپیچی فرمانه‌کانی بکا، نه‌وه خراپه له‌گه‌لّ خودی خوئی ده‌کا و بۆخوئی زه‌ره‌رمه‌نده، چونکه بیگومان خودا چ پیویستییه‌کی به‌سوپاسی به‌نده‌کانی نیه، سوپاسکردن و طاعه‌تیان سود به‌خودا نابەخشئ، کوفرانی نیعمه‌ته‌کانی له‌لایه‌ن به‌نده‌کانیه‌وه سه‌رپیچیکردنی فرمان و نه‌هییه‌کانی زیان به‌خودا ناگه‌یه‌نئ، خودا به‌زمانی حال و به‌زمانی مه‌قال له‌سه‌ر زه‌وی و له‌ئاسمانه‌کان سوپاسکراوه، باهیچ ئاده‌میزادیکیش هه‌مدو شئای نه‌کا.

که‌وابوو نه‌حه‌قترین ئاده‌میزاد که‌سیکه به‌پیچه‌وانه‌ی حکمه‌ت هه‌لّس و که‌وت بکا، ره‌صیدی له‌و جوړه بۆخوئی په‌زمه‌نده نه‌کا!

ئه‌جار باسی به‌کتابه‌رستی له‌چارچیوه‌ی نامۆژگاریکردنی لوقمانی هه‌کیم بۆ کوره‌که‌ی دینیتته کایه‌وه ده‌فرموی: ﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ ئه‌ی پیغه‌مبه‌را! یادی نه‌وه بکه‌وه: که‌لوقمان نامۆژگاری کوره‌که‌ی کردو پیی گوت: ئه‌ی رۆله‌ی خۆشه‌ویستم! هاوه‌لّ بۆ خودا دامه‌نئ، نه‌که‌ی پیئت وابئ خودا شه‌ریکی هه‌یه! بیگومان هاوه‌لّ دانان بۆ خودا ستم و تاوانیکی گه‌وره‌یه، به‌لکو گه‌وره‌ترین، تاوانه چونکه په‌یوه‌ندی به‌بناغه‌ی بیرو باوه‌ره‌وه هه‌یه، یه‌کسانی خستنه له‌نیوان به‌دییه‌نه‌ر به‌دییه‌نراودا. به‌راستی ئه‌م نامۆژگاریکردنه‌ی هه‌زه‌تی لوقمان نامۆژگاریکردنی دلسۆزانه‌یه، هیچ تۆمه‌تیکی تیدا نیه، نامۆژگاریکردنی باوکی میهره‌بانه بۆ جگه‌رگۆشه‌ی خوئی. هه‌موو کاتیکیش باوک خیر و چاکه‌ی

دهوى بۆرۆلەي خۆي، دەي ئەو ەتا يەكەم ئامۆزگارى لوقمانى مېھرەبان بۆ
 جگەرگۆشەكەي خۇپاراستنە لىھەوا ەلدانان. دەي پېغەمبەرىش ەھمان
 حەقىقەتى دوبارە كر دۆتەو، ەھر ئەو ئامۆزگارىەي ئاراستەي نەتەو كەي كر،
 كەچى ئەوان گومانىيان لى پەيدا كر دو ترسى ئەو ەيان لى پەيدا بوو: كە
 مەبەستى پېغەمبەر ﷺ دەسەلات پەيدا كر دن بىو خۆسەپان دن بى بەسەريان
 دا! لەكاتىڭدا دەبوايە گومانىيان لى پەيدا نە كر دايە، چونكە ئەو ەتا لوقمانى
 حەكیم ەھمان ئامۆزگارى ئاراستەي جگەرگۆشەي خۆي دەكا. دەي خۆ
 ئاشكرايە ئامۆزگارى باوك بۆ كورپى خۆي ەيچ گومانىكى خراپى تىدا نيەو
 ەيچ تۆمەتىكى ئاخىتە سەر. كەوابو ئەو ئامۆزگارىەي پېغەمبەر ئاراستەي
 ئوممەتەكەي دەكا ەھمان ئەو حەقىقەتە مېژوويىو دىر زەمانەيە: كە
 لەسەرزوبانى ئەوانەي خاوەن زانىارى حىكەت بوون ئاراستەي كەسانى دىكە
 كراو، فەرمان بەيەكتاپەرستى حەقىقەتىكە لەكۆندا لەسەر زوبانى
 پېغەمبەرانو خاوەن حىكەتو زانىان ئاراستەي گەلو نەتەو ەكان كراو ەو
 لەھەموو چەر خو سەدەمىڭدا لەسەر زوبانى پېغەمبەران دووبارە كراو ەتەو ەو.
 پېغەمبەرى ئىسلامىش ەھمان حەقىقەتى جەخت كر دۆتەو ەو.

ئەجار لەژىر رۆشنایى ئامۆزگارى باوكو رۆلەي خۆي، پەيوەندى نىوان
 باوكو دايەكو رۆلەكانيان رادەنۆينىو بەشپاۋازىكى ناسكو سەرنج راكىش
 نمايشى دەكاو دەفەرموى: ﴿ووصينا الإنسان بوالديه حملته أمه وهناً على
 وهن وفصاله في عامين﴾ فەرمانان بەئادەمىزاد كر دو: لەسەرمان پىويست
 كر دو: كە گوپرايەلى فەرمانى باوكو دايكى بى، چاكەيان لەگەل بكاو مافى
 باوكايەتىو دايكايەتتيان بداتى، ئەركى سەشانى خۆي بەرامبەريان جى بەجى
 بكا. بەتايبەتى چاكە لەگەل دايكى دا بكا: كە بەزەھمەتو نارەحەتى بەپىستى

سك نو مانگو نو رۆزو زیاتر هه‌لی گرتوو، ئه‌جار به‌و هه‌موو ئیش و ئازاره به‌وه‌له‌دی هیناوه، پاشان شیر پێدان و له‌شیرپینه‌وه‌ی له‌ماوه‌ی دوو سال‌دا و به‌خیوکردنی به‌شه‌وو به‌رۆزو شه‌وئخونی به‌سه‌ریه‌وه تا پێی گه‌یاندوه و ده‌ست و دووی خۆی پێ ناسیوه. به‌راستی ئه‌و فیداکاریه‌ی دایک بۆ رۆله‌ی خۆی ده‌یکا هه‌ر به‌دایک ده‌کری و هه‌ر له‌خۆی دێ، ئه‌و هه‌موو ئه‌رك و ماندوبونه‌ی پێوه ده‌کێشێ و سات له‌دوای ساتیش پتر ئاماده‌باشی تێدایه بۆ ئه‌و فیداکاری و شه‌وئخونیه. به‌دلی پر سۆزی به‌ده‌ستی نهرمی به‌باوه‌شی گهرمی به‌وزه و توانای له‌بن نه‌هاتووی هه‌میشه خه‌ریکی به‌خیوکردن و پێگه‌یاندنیه‌تی، سات دوای ساتیش هه‌ست به‌به‌خته‌وه‌ری خۆی ده‌کا و ده‌زانێ ده‌ستکه‌وتی ده‌ست که‌وتوو، بۆیه له‌زۆر له‌فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ به‌تایبه‌تی جه‌خت له‌سه‌ر چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ دایکدا کراوه‌ته‌وه، له‌فه‌رمووده‌یه‌کی پێغه‌مبه‌ردا هاتوو هه‌ست جار فه‌رمانی کرد به‌چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ دایکدا، پاشان له‌جاری چواره‌دا فه‌رمانی به‌چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ باوکدا کرد.

زانای گه‌وره‌و به‌ناوبانگ (الحافظ أبو بکر البزار) له‌موسنه‌دی خۆی داو به‌ئیسنادی خۆی ریاویه‌تی کردوه له‌بوره‌یده‌وه له‌باوکییه‌وه، ده‌لی پیاویک له‌ته‌وافی که‌عبه‌دا دایکی له‌کۆل کردبوو طه‌وافی به‌یتی پێ ده‌کرد، پرسیاوی له‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: وتی: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا مافی دایکم داوه‌ته‌وه و ئه‌رکی سه‌رشانم به‌رامبه‌ری به‌جێ هیناوه؟! پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (لا ولا بزفرة واحدة).

بوخاری و هه‌ی تریش ریاویه‌تیان کردوه ده‌فه‌رموون: پیاویک پرسیاوی له‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد وتی: (من أبر: قال أمك، قال ثم من؟ قال أمك قال ثم من؟ قال أمك، قال ثم من؟ قال أبوك).

ئەجار عیله‌ت و بایسی فرمانه‌که دیاری ده‌کاو ده‌فرموی: فرمانان به‌ئاده‌میزاد کردوه و عه‌ده‌و په‌یمانان ئاراسته‌ کردوه به‌وه ﴿أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ﴾ که سوپاسی نیعمه‌ته‌کانی من بکه، که وجودم پی به‌خشیوی و ئەو هه‌موو نیعمه‌ته‌ جوړاو جوړانهم پی به‌خشیوی هه‌روه‌ها سوپاسی باوک و دایکت بکه چونکه هۆکاری رواله‌تین بو پەیدا بوونت، له‌دوای په‌روه‌ردگار ئەوان سه‌رچاوه‌ی چاکه‌کردن له‌گه‌ل تو! سه‌ره‌نجام بو لای ئیمه‌ ده‌گه‌رپیه‌وه، له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانت سزاو پاداشت ده‌ده‌مه‌وه، ئەمه‌ هه‌ره‌شه‌یه له‌وانه‌ی له‌گه‌ل باوک و دایکیان دا خراپه‌ ده‌که‌ن و ریزیان لی ناگرن، هه‌روا موژده‌یه بو ئەوانه‌ی پابه‌ندی فرمانی خودان و ریزی باوک و دایکیان ده‌گرن.

قورطویی ده‌فرموی: رای په‌سند نه‌وه‌یه: که ئەم نایه‌ته‌ی ئیره‌و نایه‌تی سوره‌تی (العنکبوت: ۸) ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَسَنًا﴾ ده‌باره‌ی سه‌عدی کوری نه‌بو وه‌ققاص و دایکی: که ناوی (حمنة) بوو، نازل بوون، ئەوه بوو که سه‌عد موسولمان بوو سویندی خوارد نان نه‌خوا تا سه‌عد په‌شیمان ده‌بیته‌وه. وتی: سویند بی نان و ئاو نه‌خۆم هه‌تا له‌ئایینی تازه‌ په‌شیمان ده‌بیته‌وه یان له‌برسان و تینوان ده‌مروم ئەو کاته خه‌لک لۆمه‌ت ده‌که‌ن و پی‌ت ده‌لین: بکوژی دایکی خۆی. شه‌وو روژێک ده‌می له‌هیچ نه‌دا، سه‌عد هاته‌ لای و وتی: دایه! نه‌گه‌ر سه‌د گیانت تیدابێ هه‌موویان یه‌ک به‌دوای یه‌ک‌دا ده‌رېچن من له‌ئایینی خۆم ژێوان نابمه‌وه! جا که‌یفی خۆته‌ ده‌خۆی ناخۆی به‌ویستی خۆت بکه! جا که (حمنة) نا‌ئومید بوو ئیتر ده‌ستی کرد به‌خواردن و خواردنه‌وه.^(۱)

(۱) تفسیری قورطوسی (ج ۷/۳۸۷۹) (۲۴۷) هه‌روه‌ها فی ظلال القرآن (ج ۶/۳۹۲).

بەلام ئاگادارى ئەۋەبە: لەھەمو شتتەدا گوپرايەلى باۋكو دايك مەبە بۆ
 نوونە ﴿وان جاهدك على أن تشرك بي مالميس لك به علم فلا تطعهما﴾
 نەگەر بەئىلحاحەۋە داۋايان لىج كەردى: كە ھاۋبەش بۆ من دابنىي شتتە: كە
 شياۋى خودايەتى نىيە تۆ بەخوداى بزانى، زۆر داۋايان لىج كەردى لىيان تابىلا
 كەردىيەۋە: كە بەنەقامى شوپن بىرو باۋەرى ئەۋان بىكەۋى، بەگوپيان مەكە،
 لىيان قبول مەكەۋ ئەۋ فەرمانەيان رەت بىكەرەۋە، چونكە گوپرايەلى بۆ
 مەخلوق نىيە لەشتتەدا كە سەپىچى فەرمانى خوداى تىدابىي. ۋەلى لەگەل
 ئەۋەشدا پەيۋەندىيان لەگەل مەپچىنە، دەنگيان لىي دامەپرە بەلگەۋ
 ﴿وصاحبهما في الدنيا معروفا﴾ بەچاكە لەژيانى دۇنيادا ھەلس و كەۋتيان
 لەگەل بىكە، ئەگەر پىۋىستيان بوو بەمال ۋ سامان كۆمەگيان پى بىكە،
 پۇشاك ۋ بۇتويان بۆ دابىن بىكە، لەكاتى نەخۇشىدا ھەۋل بەدە چارەسەريان بۆ
 برۆزەرەۋە، ئازارەكەيان لەسەر سوك بىكە، گەفت ۋ لفتت لەگەلئيان خۇش بىي،
 كارىك مەكە. دلىيان پرەنجى.. كە مردن، كفن ۋ دفىيان بىكەۋ بىاغەر گۆرەۋە،
 دوا مردنىش چاكە لەگەل دۆست ۋ خۇشەيستانيان بىكە.

﴿واتبع سبيل من أناب إلي﴾ ئاگات لەخۆت بىي لەۋارى ئايىندا
 مەبدەئىيە، رىيازى موسولمانانى راستال بگرەبەرۋ پەپرەۋى شەرىعت بىكە،
 شوپن كوفرو بىدىنى ئەۋان نەكەۋى! واتە: ھەرچەندە تۆ فەرمانت پىي كراۋە: كە
 چاكەيان لەگەل بىكەۋ دلىيان نەپرەنجىيى، ۋەلى لايەنى خودا لەبەر خاترى
 رەزامەندى ئەۋان بەرمەدە، ۋا مەكە بۆ رازىكەردنى ئەۋان خودا
 لەخۆت پرەنجىيى.

﴿ثم إلي مرجعكم فأنبئكم بما كنتم تعملون﴾ پاشان له قیامه‌تدا ئەتۆش و ئەوان بۆ لای من ده‌گه‌رێنه‌وه، پاداشی ئیمان و باوه‌ری تۆ سزای کوفرو هاوه‌لدانانی ئەوانیش ده‌ده‌ینه‌وه، هه‌والتان ده‌ده‌ینی به‌وه‌ی کردوتانه له‌خێرو له‌شه‌رو پاداش و سزای له‌سه‌ر وه‌رده‌گرته‌وه.

ئەجار په‌روه‌ردگار باقی مانده‌ی راسپارده‌کانی هه‌زه‌ت لوقمان راده‌گه‌یه‌نی، بۆ ئەوه‌ی ئاده‌میزاد په‌یره‌وی بکه‌نو بیکه‌نه مه‌نه‌ج و پرۆگرامی خۆیان. ده‌فه‌رموی:

۱- ﴿يا بني، إنما أن تك مثقال حبة من خردل فتكن في صخرة أو في السموات أو في الأرض يأت بها الله﴾ ئە‌ی کۆ‌ری خۆشه‌ویستم؛ باش بزانه‌و له‌گۆ‌یی بگره‌ چاکه‌و خراپه‌ ئە‌گه‌ر به‌ئە‌ندازه‌ی کێشی گه‌ردیله‌یه‌ک یان ده‌نکه‌ خه‌رده‌لیک بێ و له‌نه‌ینی تر شوێندا بێ، ده‌نکه‌ خه‌رده‌لیکی پچوک، بێ قه‌باره‌و کێش له‌ناو به‌ردیکی ره‌قدا بێ و له‌هیچ لایه‌که‌وه‌ ده‌رنه‌که‌وێ ده‌ستی نه‌گاتێ، یان له‌ناو ئاسمانه‌کاندا بێ، ئە‌و که‌ونه‌هانیله‌ی که‌ قه‌باره‌ی گه‌وره‌و زه‌به‌لاح تێیدا وه‌کوو خاڵیکی مه‌له‌وان یان گه‌ردیله‌یه‌کی به‌ره‌للا وه‌هان، ده‌نکه‌ خه‌رده‌لیک له‌ناو ئە‌و ئاسمانه‌دا بێ، یان له‌ناو گ‌ل و خۆلی زه‌ویدا له‌ناو ده‌ریاو ده‌ریالۆشه‌کاندا بێ خودا روژی قیامه‌ت ئاماده‌ی ده‌کاو ده‌یخاته ته‌رازوی حیساب و لێکۆڵینه‌وه‌و سزاو پاداشی له‌سه‌ره‌و له‌ژێر تیشکی زانیاری خودا ده‌رناچێ و ده‌یدۆزیته‌وه، له‌چنگ ده‌سه‌لات و قودره‌تی خودا قوتاری نابێ و ده‌هێندری.

﴿ان الله لطيف خبير﴾ بێ‌گومان په‌روه‌ردگار له‌طیفه‌، زانیاری‌یه‌که‌ی به‌جۆریکه‌ هێچ شتێک ناتوانێ رینگه‌ی ئیدراکی زانینی لێ بگرێ، چه‌ندێک ئە‌و شته‌ پچوک و که‌م نمود بێ، شاراوو نه‌ینی بێ، له‌ژێر تیشکی زانیاری خودادا

ئاشکراو غایانه، ئاگادار» به‌چۆنیه‌تی شته‌کان و خه‌بیره به‌هه‌موو شتیک، مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه زانیاری خودا به‌رفراوان و ره‌هایه، نه‌یینی و ئاشکرا، پچوک و گه‌وره لای ئه‌و چون یه‌کن. نمونه‌ی ئه‌م ئایه‌ته ئایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وَنُضِعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَلَا تَظْلِمُ نَفْسٌ شَيْئًا﴾ (الانبیاء: ۴۷) یان ده‌فه‌رموی: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة: ۷-۸).

۲- ﴿يَا بَنِي آدَمُ الصَّلَاةَ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ دوا‌ی ئه‌وه‌ی حه‌زه‌ت لوقمان له‌وه‌سی‌تنامه‌که‌دا جله‌و‌گیری کرد له‌کۆره‌که‌ی له‌هاوه‌ل‌دانان بۆ خودا و ترساندن‌ی به‌وه: که خودا زانایه به‌هه‌موو شتیک و ئاگای له‌هه‌موو شتیک هه‌یه‌و ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتیک‌دا ده‌شکی، فه‌رمانی پی ده‌کا به‌کرده‌وه‌ی چاک و طاعت و خودا‌په‌رستی: که په‌یه‌وستن به‌یه‌کتا‌په‌رستی به‌وه، ده‌فه‌رموی: (ئه‌ی کۆری خۆشه‌ویستم! روبه‌که‌ره خودا به‌د‌ل‌سۆزی و به‌رێک و پێکی نوێژه‌کانت ئه‌نجام بده مه‌رج و روکنه‌کانیان به‌ینه‌دی، چونکه نوێژ کۆله‌که‌ی ئایینه به‌ل‌گه‌ی ئیمانی ته‌واوو باوه‌ری پته‌وه، هۆکاره بۆ نزیک‌بوونه‌وه له‌خودا و ده‌سته‌به‌رکردنی ره‌زامه‌ندی، هه‌ر کاتێ نوێژ به‌رێک و پێکی ئه‌نجام درا ده‌بیته له‌مپه‌ر له‌به‌رده‌م کاری فه‌حشا و دزی‌ودا و ناهیتلی ئاده‌میزاد توخنیان بکه‌وی).

فه‌رمان به‌چاکه بکه‌و خۆشت پا‌به‌ندبه پی‌یه‌وه، بانگه‌وازی بکه بۆ ئه‌خلاقی جوان و ره‌وشتی به‌رزو کرداری باش و شاره‌ستانی‌هت و پی‌شکه‌وتن خۆینه‌واری و ئازادی و عه‌داله‌ت. جله‌و‌گیری بکه له‌تاوان و سه‌رپیچی کردن و هه‌موو کارێک: که ببیته هۆی قارو غه‌زه‌بی خودا و ئاده‌میزاد به‌ره‌و دۆزه‌خ کیش بکا.

به‌صبرو ئارامه له‌سه‌ر طاعه‌تکردن و به‌لاو موصیبه‌ت؛ چونکه شتیکی
 هه‌تییه که سێک فەرمان به‌چاکه‌و جلّه‌وگیری له‌خراپه‌ بکا تووشی ئەزیه‌ت و
 ناره‌حه‌تی ده‌بی، خه‌لکی ده‌نگی لی داده‌برن، دژی ده‌وه‌ستن، راوه‌دۆی ده‌نێن،
 ده‌یگرن ئازارو ئەشکه‌نجی ده‌دن، بۆیه‌ خودا داوای لی ده‌کا: که‌ صه‌برو ئارام
 بگری و پشو درێژ بی، چونکه‌ صه‌بر بناغه‌ی به‌رده‌وامبوونه‌ له‌سه‌ر طاعه‌ت و
 خوداپه‌رستی، هۆی ده‌سته‌به‌ر بوونی ره‌زامه‌ندی خودایه‌ وه‌کوو له‌نایه‌تیکی
 تر دا ده‌فه‌رموی: ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (البقرة: ۴۵) په‌یره‌وی ئەم
 نامۆزگاریانه‌ بکه‌و هه‌ول بده‌ له‌ژیانی عه‌مه‌لی خۆت دا ئەم فاکته‌رانه‌
 ده‌سته‌به‌ر بکه‌.

﴿إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ بێگومان ئەوه‌ی باسکرا، ئەوه‌ی وه‌سیتم بۆ
 کردی له‌فه‌رمان و جلّه‌وگیریه‌کانی په‌روه‌ردگار: که‌ به‌شیکیان خۆراگری و پشو
 درێژییه‌ له‌سه‌ر تووشبوونی ئەزیه‌ت و ناره‌حه‌تی له‌که‌سانی دیکه‌وه‌. له‌و
 هه‌لوێست و کاره‌ پێویستانه‌ن: که‌ خودا بپوینیه‌وه‌، به‌واجبی گێپاون،
 سودبه‌خشن بۆ ژانی دنیاو قیامه‌ت.

ئه‌جار داوی ئەوه‌ی فەرمانی پێ کرد به‌ئەنجامدان و پابه‌ندبوون به‌چه‌ند
 شتیکه‌و: جلّه‌وگیری لی ده‌کا له‌چه‌ند ره‌وشتیکی ناپه‌سه‌ند و ده‌فه‌رموی:

۱- ﴿وَلَا تَصْعَقْ خَلْدَكَ لِلنَّاسِ﴾ له‌کاتی ناخاوتن و قسه‌کردن دا رو
 له‌خه‌لکی وه‌رمه‌گێره‌، به‌ته‌که‌به‌ورو خۆبه‌زلزانی رو له‌قسه‌ له‌گه‌ڵ کراوو
 قسه‌که‌ر وه‌رمه‌گێره‌، واته‌: وا مه‌که‌ به‌نده‌کانی خودا به‌بی نرخ بزانی و خۆت
 پێ گه‌وره‌بی، له‌گه‌ڵ خه‌لک دا روگرژو مۆن مه‌به‌، به‌لکوو ساده‌و خاوه‌ن
 ته‌واضوع به‌، رو خۆش کراوه‌به‌، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌فه‌رمووده‌یه‌کی دا: که‌
 ئیمامی موسلیم له‌ (أبو ذر الغفاري) یه‌وه‌ ریوایه‌تی کردوه‌ ده‌فه‌رموی:

(لا تحقرن من المعروف شيئاً، ولو أن تلقى أخاك بوجهك إليه فبسط، وإياك واسبال الأزار، فإنها من الخيلة، والمخيلة لا يحبها الله) هیچ چاکه یه ک به بی نرخ مه زانه، ته نانه ت نه گهر به رویه کی کراوه وه رو له برای موسولمانت بکه ی، خۆپاریزه له وه ی له روی ته که ببوره وه پۆشاکت له زهوی بخشی، چونکه نه وه جۆریکه له ته که ببورو خۆیه زلزان ی، ته که ببوریش لای خودا دزیوه.

۲- ﴿ولا تمش في الأرض مرحاً إن الله لا يحب كل مختال فخور﴾ به سه ر زهوی دا به خۆبادان و فیزه وه مه رۆ، به شیوه ی ته که ببورو به خۆنازین هاتوچۆ مه که، چونکه نه وه جۆره رویشتن و هاتوچۆیه دزیوه وه په سندنیه، بیگومان خودا هه موو لارو له نه که ریتیکی ناخۆش ده وی، هه رکه سیکی به خۆی بنازی و شانازی بکا به سه ر که سانی دیکه دا خودا خۆشی ناوی و قارو غه زه بی لی ده گری. چونکه ئاده میزاد بۆخۆی هیچ نیه و هیچی له باردانیه نه گهر نافهرمانی خودا بکا، ده بی ئاده میزاد خۆی چی بی؟ تا شانازی به سه ر که سانی دیکه دا بکا، خۆ چه ندیک به هیزو توانابی ناتوانی زهوی شهق بکا، چه ندیک به رزو بلند بی ناگاته ناستی کتویک له کتوه کان وه کورو له ئایه تیکی تر دا ناماژه ی پی ده کاو ده فهرمو ی: ﴿ولا تمش في الأرض مرحاً، إنك لن تخرق الأرض ولن تبلغ الجبال طولا﴾ (الإسراء: ۳۷).

ئیمامی ئه حمه دو خاوه نانی شهش کتیبه مه شهوره کانی حه دیت له ئیبنو عومه ره وه ریوایه تیان کردوه: که پیغه مبه ر فهرمویه تی: ﴿من جر ذيلة خيلاء، لا ينظر الله اليه يوم القيامة﴾ که سیکی له به ر ته که ببورو خۆیه زلزان ی پۆشاکه که ی به سه ر زهوی دا راکیشی، خودا رۆژی قیامت به چاوی ره حمه ت سه یری ناکا.

ئیبنو ئه بی دونیاله ئه نه سه وه ریوایه ت ده کا ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمو ی: (طوبى للأتقياء الذين إذا حضروا لم يعرفوا، وإذا غابوا لم

يفتقدوا، أولئك مصابيح مجردون من كل فتنة غبراء مشتتة) خوشى بۆ
تەقواكارانى دەولەمەند ئەوانەى بەخۇيان ناناىزو تەكەببۇر ناكەن، ئەگەر
لەشۋىنىڭ ئامادەبۇون ناناىرىن، ئەگەر ديارنەبۇون بۇيان ناگەرپن. ئەوانە
چراى رۆشناينىو زىيانىان بۇخۇيانو كۆمەل نىە..

يەحيى كورپى جابىرى (الطائي) لەغوضەيفى كورپى (الحارث) رىوايەت
دەكا دەلى: لەلاى غەبدوللاى كورپى غەمرى كورپى (العاص) دانىشتەم، گويم
لى بوو دەيگوت: ئەو كاتەى مردو دەخرىتە گۆرەو، گۆرەكەى پىئى دەلى:
ئەى ئادەمىزاد! چى واى لەتۆ كرد منت لەبىر بچى! نەتدەزانى من خانووى
تەنھايىتم، نەتدەزانى من خانووى تاريكتەم، نەتدەزانى من خانووى حەقى تۆم!
ئەى ئادەمىزاد چى واى لەتۆ كرد بەفیزەو بەسەر مەندا خۆت بادەىو
خۆت راوەشىنى!!

۳- ﴿واقصد في مشيك﴾ بەرۋىشتىكى مام ناۋندى بەرىگادا بىرۆ، وا
مەرۆ: كە بەعاستەم بىجولتەو، وايش مەرۆ كە مەيلەو راكردن بى.

حەزەرەتى عومەر پىاۋىكى بىنى بەشىنەى دەجولائەو رۋىشتەكەى
تەمبەلەنە بوو، پىئى فەرمو ئايىنەكەمان لى مەمرىنە خودا بتكوژى،
جاريكى تر كابرايەكى بىنى سەرى خۆى داخستبوو خۆى كوشمەلە كردبوو،
حەزەرەتى عومەر تىپرا خورپى و پىئى فەرمو! سەرت بەرز بىكەرەو ئىمە
موسولمانىنو ئىسلام نەخۆش نىە.

۴- ﴿واغضض من صوتك إن أنكر الأصوات لصوت الحمير﴾
لەشۋىنىڭدا كە پىتۈست بەدەنگ بەرز كەرنەو نىە دەنگ بەرز مەكەرەو،
لەئاخاوتنو گەفتو گۆدا دەنگ نەوى بىكە، چونكە دەنگ بەرز كەرنەو نەپە

نەر كىردن ئامپىرى بىستنى خەلك ئەزىزەت دەدا، نىشانەى لەخۆبايى بونو
 بەخۇنازىنو بەسوكزانىنو گىرنگى نەدانە بەكەسانى دىكە، لەلاى ترەوہ ناخاوتن
 بەشىۋەيەكى ھىدىانەو مامناوہندى رىز دەدا بەقسەكەرو باشتر لەدلى بىسەردا
 جىگىر دەبى، قورئان عىلەتو بايىس بو فەرمانەكە دەھىننەتەو دەفەرموى:
 دەنگ بەرز كىردنەوہو نەرەنەر دەشوبەيتە زەرەى گويدىرىزو ناخۆشتىن دەنگىش
 زەرەى گويدىرە.

لەفەرمودەى پىغەمبەرىشدا ھاتووە كە زەرەى گويدىرىز ناخۆشەو زەوق
 لىى نەبانە. نەسائى لەكاتى تەفسىرى ئەم ئايەتەدا دەفەرموى: قوتەيبەى
 كورى سەعيد بوى گىراينەو، ئەویش دەلى: (الليث) لەجەغفەرى كورى
 رەببەو «لە (الأعرج)» «لەئەبو ھورەيسەرەو لەپىغەمبەرەو ﷺ دەفەرموى: (إذا
 سمعتم صياح الديكة فاسألوا الله من فضله، وإذا سمعتم نهيق الحمير فتعوذوا
 بالله من الشيطان فإنها رأيت شيطانا) ھەر كاتى گویتان لەدەنگى كەلەشىر بوو
 داواى رەحمەتو بەخشى خودا بكەن، ئەگەر گویتان لەزەرەىنى گويدىرىز بوو
 پەنابگرن بەخودا لەخراپەى شەيتان چونكە ئەو چاوى بەشەيتان كەوتووە.^(۱)

(۱). تەفسىرى نىبنوكەئىر (ج ۳/ ۱۴۴۸).

سه رزه نشت و لومه کردنی موشریکه کان له سه ر هاوه لدانیان بو خدا، هه رچه نده
به لگهی ته نهایی خودا نمایانه

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ
عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهَرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ
بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا
مَّا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَّلَوْ كَانَ
الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

له وه پیش په روه ردگار به لگهی تاک و ته نهایی خوی هینایه وه به وه: که
ناسمانه کانی دروستکردون به بی کۆله که و نه جار نه وهی راگه یاند: که لوقمانی
حه کیم به عقل پهی به و راستیی به رده و نه و حه قیقه تهی زانیوه. نه جار
ده گه رپته وه بو لومه کردنی موشریکه کان له سه ر نه وه: که سورن له سه ر کوفرو
بی دینی و هاوه لدانیان بو خدا، له کاتی که دا هه موو شتیکی بونه وه ر گه واهی نه وه
ده دن: که خودا تاک و ته نهایی وهی و ناسمانی بو سودی نهاده میزاد
په سه خه ر کرده.

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ نایا ئیه وهی
نهاده میزاد نازان؟ نه وه هه موو به لگانه نابینن: که نیشانهی تاک و ته نهایی

خودان؟ هه‌ست به‌و هه‌موو نیعمه‌ته جوړاو جوړانه ناکه‌ن: که خودا به‌سه‌ر ئیوه‌ی دا رشتووه هه‌موویان به‌زوبانی حال گه‌واهی له‌سه‌ر تاک و ته‌نهایی خودا دده‌ن؟

ئه‌وه نابینن: که خودا هه‌رچی له‌ئاسمانه‌کان دا هه‌یه له‌مانگو خۆرو ته‌ستیره بۆ ئیوه‌ی موسه‌خه‌ر کرده؟ وای رام کردون سودیان لی وهرده‌گرن، ئه‌وه‌تا به‌ئاسانی که‌لک له‌تیشکی خۆرو روناکایی مانگ وهرده‌گرن، ته‌ستیره ده‌که‌نه نیشانه‌ی ریگاو ساته‌کانی شه‌وو گوړانی وهرزه‌کان. سود له‌بارانی باریندراو له‌ئاسمانه‌وه وهرده‌گرن، که‌لک له‌هه‌واو باله‌فه‌ی ناو هه‌وا وهرده‌گرن. هه‌روه‌ها هه‌رچی له‌زه‌وی دا هه‌یه بۆ ئیوه‌ی موسه‌خه‌ر کرده تی‌یدا ئارام ده‌گرن و ژیان به‌سه‌ر ده‌بن، میوه‌و به‌رو بوومی دره‌خت و رووه‌کی ده‌خۆن، سود له‌ئاژه‌لو گیانه‌به‌رانی تری ده‌بینن، گه‌نج و جه‌واهیراتی ناوژگی زه‌وی و ناو ده‌ریاکان دهرده‌هینن و که‌لکیان لی وهرده‌گرن.

﴿وَأَسْبَغْ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ نیعمه‌تی ئاشکراو نه‌ینی خۆی به‌سه‌ر دا رشتون، گه‌لی سودو نیعمه‌تی تر: که ئیوه پییان نازانن و هه‌ستیان پی ناکه‌ن خودا بۆ ئیوه‌ی فه‌راهم هیناوه به‌یده‌ستی کرده بۆتان.

نیعمه‌تی: ئاشکرا: بریتییه له‌نیسلام. نیعمه‌تی نه‌ینی داپۆشینی تاوانه‌که خودا په‌رده‌یان به‌سه‌ر دا ده‌داو چاوپۆشیان لی ده‌کا. ئیبنو عه‌بباس ده‌رباره‌ی ئه‌م نایه‌ته پرسیاری له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وه‌لام دا فه‌رموی: (الظاهرة: الإسلام وما حسن من خلقك، والباطنة: ما ستر عليك من سيئ عملك).

هەندىك پىيان وايە نىعمەتى ظاهىر ئەوھىيە بەچاۋ دەبيندىرى لەمالو
مندالو رىزو شوخو شەنگى و تەۋفيق دان بۆ خوداپەرستى. نىعمەتى نەيتى
ئەو زانىيارى زانستەيە: كە ئادەمىزاد لەناخى خۆى دا ھەستى پى دەكا لەبىرو
باۋەرۈ ئيمان بەخوداۋ يەقىنى تەۋاو. يان عەقل و زىرەكى و غىرەت و ھەموو
ئەو رەۋشتانەي: كە دەبنە ھۆى بەختەۋەرى ئادەمىزاد. كەچى و تىراي ئەو
ھەموو بەلگەو نىشانانە لەسەر تاك و تەنھايى خوداۋ فەضل بەخشى زۆرى و
نىعمەتى ھەمە جۆرى بەسەر ئادەمىزاددا ھەموويان ئيمانى پى ناھىتن و
پەرستى بۆ ناكەن. بەلگەو ﴿ومن الناس من يجادل في الله بغير علم ولا
هدى ولا كتاب منير﴾ پىرېك ئادەمىزاد ھەن مۇجاھلەو دەمەدەمىيانە
دەربارەى تاك و تەنھايى خوداۋ صىفاتەكانى، وتى وتىيانە دەربارەى ناردنى
پىغەمبەران، ھەردەمە بىيانويك دەۋزىنەۋە، ھەر رۆژە پەلپېك دەگرن، ھىچ
بەلگەو زانىيارىيەكى وايان پى نى جىگەى بىروا بى، ۋەشىقە دىكۆمىتتىيان
بەدەستەۋە نى، نامەيەكى ئاسمانى و صەحىحيان نى پەشتى پى بىستەن و
حەقىقەتتەيان بۆ رون بىكاتەۋە. بەكورتى زانىيارى واضىح و ئاشكرائان نى، نە لە
لاى پىغەمبەرىك، نە لە كىتەبىكى واضىح و بىروا پىكراۋ. بەلگەو تاقە بەلگەيان
لاسايى كەرنەۋەى كۆپرانەيەۋ شۆيىنكەۋتنى رىبازى شەيتانە، سىروشتىيان
تىكچوۋە نامۆزگارى كاريان تى ناكە، ﴿واذا قيل لهم: اتبعوا ما أنزل الله،
قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه آباءنا﴾ نەگەر بەو كىشەكارو مۇجاھدەچىيانەى
دەربارەى زات و صىفاتى خودا دەمەدەمىيانە بگوتىرى: شۆيىن ئەو شەرىعەت و
سىروشە بىكەۋن: كە خودا ناردويەتى بۆ سەر پىغەمبەرى خۆى، پەشت
ھەلدەكەن و بەپىر بانگەۋازىيەكەۋە نايەن، ھىچ بەلگەشيان بەدەستەۋە نى جگە
لەلاسايى كەرنەۋەۋ شۆيىنكەۋتنى باۋك و باپىرائيان، بەئاشكرا دەلەتن: ئىمە بىروا

به‌و په‌یام و سروشه ناکه‌ین، به‌لکوو ئیمه شوین ئه‌و داب و نه‌ریته ده‌که‌وین که له‌باوک و باپیراننه‌وه بۆمان جی ماوه!! ئه‌م به‌لگه خوارو بی جییه‌یان به‌ده‌سته‌وه‌یه: که نیشانه‌ی نه‌فامی و که‌وه‌نییانه، ئیسلام ده‌یه‌وی له‌و لاسایی کردنه‌وه‌یه رزگاریان بکا، عه‌قل و هۆشیان مشت و مال و بکا و له‌کۆت و زنجیری لاسایی کردنه‌وه رزگاریان بکا، وریایی و جم و جۆل و روناکی بخاته ناو هه‌ست و شعوریانه‌وه، به‌لام ئه‌وان سورن له‌سه‌ر مانه‌وه‌ی خۆیان له‌ناو زنجیری نه‌فامی دا.

ئیسلام ئازادییه له‌ده‌روون دا، جم و جووله له‌شعوردا، چاوه‌روانی و به‌ته‌ما‌بوونی نورو روناکی‌یه، یاسایه‌کی تازه و تۆکمیه به‌ بۆ ژیان، بۆ ژیا‌نی ئازاد له‌زنجیری لاسایی کردنه‌وه که‌چی و یت‌رای ئه‌وه کۆمه‌لێک ئاده‌میزاد هه‌ن هیدایه‌تی ئه‌و ئایینه‌ پیرۆزه له‌خۆیان دوور ده‌خه‌نه‌وه، به‌نه‌زانی و بی هیدایه‌ت و بی پشتگیری نامه‌ی ئاسمانی موحاده‌له ده‌که‌ن، بۆیه گالته‌یان پی ده‌کا و له‌په‌ناوه ئاماژه ده‌کا بۆ سه‌ره‌نجامی هه‌ل‌ئۆیست و کرده‌وه‌یان و ده‌فه‌رموی: ﴿أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ ئایا ئه‌و نه‌فامانه به‌بی هه‌بوونی به‌لگه و نیشانه‌ی به‌هێژ شوین باوک و باپیرانیان ده‌که‌ون؟ ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر بیرو باوه‌ره‌که‌یان له‌سه‌ر ره‌هنومایی شه‌یتان و بیرو باوه‌ری هه‌وه‌سبازانه‌یان بنجی دا‌کو‌تابی و کیشیان بکا بۆ گیرۆده‌بو‌نیان به‌عه‌زابی دۆزه‌خ؟! له‌کاتی‌که‌دا خودا بانگه‌وازیان ده‌کا بۆ رییازی رزگاریی ئه‌و هه‌ل‌ئۆیسته‌یان به‌پیره‌وه‌چوونی بانگه‌وازی شه‌یتانه بۆ ئه‌وه‌ی له‌ئا‌کام دا بچنه ناو سزای دۆزه‌خه‌وه، ده‌ی جاکه حال و واقیع ئه‌وه‌یه، بۆچی ئه‌وان هه‌ر سورن له‌سه‌ر هه‌ل‌ئۆیست و باوه‌ری نادروستی خۆیان؟!

وینیه ئه‌م ئایه‌ته ئایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ (البقرة: ۱۷۰).

په سنی و پیروزی رییازی خوداپه رستان نه گبه‌تی ریگای کافره‌کان

❖ وَمَنْ يُسَلِّمْ

وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ
وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ

إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
﴿٢٣﴾ نُمِيعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

له‌وه‌پیش هه‌لویست و حالی کافره‌کانی به‌یان کرد، سه‌ره‌نجام و پاداشی
سه‌ره‌رقی گومراو لاسایی که‌ره‌وانی رون کرده‌وه، نه‌بجار دل‌دانه‌وهی پیغه‌مبه‌رو
هه‌ره‌شه‌ی توند له‌کافره‌کان ده‌کاو ناماژه به‌هه‌لویست و رییازی په‌سند ده‌کاو
ده‌فرموی: ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ، فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
الْوُثْقَى﴾ که‌سی خۆ به‌خودای خاوه‌ن ده‌سه‌لات و زاناو دانا بسپیژی، به‌دل‌سوژی
په‌رستشی بۆ بکا، به‌ته‌واوی ملکه‌چی فره‌مان و جله‌وگیریه‌کانی بی، به‌بی
چه‌ند و چون په‌پیره‌وی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بکا. وه‌لحال به‌ریک و پیکی کاره‌کانی نه‌نجام
بداو به‌وردی پابه‌ندی مه‌نه‌جی په‌روه‌ردگار بی، نه‌وه بی‌گومان ده‌ستی
به‌پته‌وترین هه‌بل و ئامیریک گرت‌وه: که ده‌یگه‌یه‌ن به‌ره‌زامه‌ندی خوداو
به‌خته‌وه‌ریی دنیا و قیامت، پاداشی کرده‌وهی باشی خۆی و هه‌رده‌گریته‌وه،
﴿وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُور﴾ هه‌ر بۆ لای خودایه سه‌ره‌نجامی کار و کرده‌وه‌کان،

له‌روژی قیامه‌ت‌دا پاداشی باش و په‌سند ده‌به‌خشیی به‌وانه‌ی له‌دونیادا پشتیان به‌خودا به‌ستوو و پابه‌ندی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بوون، هه‌روه‌کوو سزای خراپه‌کاران به‌ناگری دۆزه‌خ ده‌داته‌وه. ئەجار نامۆژگاری پیغه‌مبەر ﷺ ده‌کا به‌وه‌ی: که گرنگی نه‌دا به‌کوفری کافره‌کان، ده‌فرموی: ﴿ومن کفر فلا یحزنک کفره الینا مرجعهم﴾ نه‌ی پیغه‌مبەر! نه‌گەر که‌سی‌ک کافر ب‌گویی بۆ قورئان رانه‌گری و په‌یامه‌که‌ت رەت بکاته‌وه، ئەتۆ خەفەتی پی مەخۆ، بۆیان به‌په‌روش مەبه، تۆ راگه‌یانندی خۆت له‌سه‌ره‌و به‌س، سه‌ره‌نجام گه‌رانه‌وه‌یان بۆ لای ئیتمه‌یه‌و سزای عادلانیه‌یان ده‌ده‌ینه‌وه، هیچی نه‌وان له‌ئیمه‌ نه‌یتنی نیه، ناشکراو نه‌یتنی‌یان لای خودا وه‌کوو یه‌ک ناشکرایه ﴿ان الله علیهم بذات الصدور﴾ بیگومان خودا زاناو ناگاداره به‌سه‌ر نه‌و نه‌یتنی و په‌نامه‌کیانه‌ی ناو دل‌یان.

وشه‌ی (من) بۆ تاک و کۆ بۆ نیرو می به‌کار ده‌هیندری، بۆیه له‌وشه‌ی (کفره) دا راناوه‌که‌ی تاکه، له‌وشه‌ی (مرجعهم) دا کۆیه..

شه‌ئن و حالێ نه‌وان زۆر له‌و «که‌متره تۆ خەفەتیان بۆ بخۆی، بابه‌ویستی خۆیان شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی خۆیان بکه‌ون، ﴿غتهم قلیلاً﴾ لیان ده‌گه‌رئین با که‌می‌ک له‌ناو نازو نیعمه‌تی دونیادا رابووێرن و له‌ززه‌تی ژیانیه‌یان بجیژن، ﴿ثم‌ نظرمهم إلى عذاب غلیظ﴾ پاشان کیشیان ده‌که‌ین بۆ ناو عه‌زابی دۆزه‌خ، بۆ ناو سزای توندو سامناک، چه‌ندێک له‌دونیادا ته‌مه‌نیان درێژی به‌نیسه‌بت ژیانیه‌ی قیامه‌ته‌وه‌ کورت و که‌خایه‌نه.

تاك و نه نهايى خوداو بهر فراوانى زانيارى و دوسه لاتى به سهر هه موو شتيك ■

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قُلِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ
 مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَمٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ
 مَا نَفِدَتْ كَلِمَتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَا خَلَقَكُمْ
 وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةً إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾
 أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ
 وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ
 بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ
 مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
 الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ

فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوَّجٌ
كَالظُّلُمِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ
فَمِنْهُمْ مُّقْنَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ
﴿٣٢﴾ يَأْتِيهَا النَّاسُ آتِفُؤا رَبُّكُمْ وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ
عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ
حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ
الْفُرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ
وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

دەربارە ی نازلبوونی نایەتی ژمارە (۲۷) ئیبنو جەریر لە عیكرمه‌وه
ریوایەت دەکا دەلێ: ئەهلی کیتاب دەربارە ی (گیان) پرسیاریان لە پیڤه‌مبەر
ﷺ کرد، ئیتر پەرورەدگار نایەتی ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ
رَبِّي، وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (الاسراء: ۸۵) ی نازل کرد ئەجار جولە که‌کان
وتیان: ئە ی موحه‌مه‌د! ئەتۆ پیت وایه‌ ئیمه‌ که‌میک نه‌بی زانیاریان نه‌دراوه‌تی!

وه لحال ئىمه تهوراتمان بۆ نىردراوه تهوراتيش برىتييه له حىكمهت، كه سىيكيش
 حىكمه تى درابىتى شه وه خىرو فهرى زۆرى دراوه تى ﴿ومن يؤت الحكمة فقد
 أوتي خيراً كثيراً﴾ (البقرة: ۲۶۹) ئىتر بۆ وه لامى شه وان نايه تى ژماره (۲۷) ﴿ولو
 أن مافي الأرض من شجر أقلام... الآية﴾ نازل بوو!!

ئىبنو ئىسحاق و ئىبنو ئەبى حاتم له عطاى كورپى يەساره وه رىوايهت
 ده كەن ده لىن: نايه تى ﴿وما أوتيتم من العلم إلا قليلاً﴾ له مه ككه نازل بوو،
 جا كه پىغه مبه ر ﷺ ته شريفى كۆچى كرد بۆ مه دينه ماله كانى جولكه چوونه
 خزمه تى و وتيان: له تۆوه پىمان گەيشتووه: كه ه لى: ﴿وما أوتيتم من العلم
 إلا قليلاً﴾ مه به ﷺ ئىمه يه يان نه ته وه كهى خۆت مه به سته؟! پىغه مبه ر ﷺ
 فه رموى: هه موويانم مه به سته، وتيان: شه و تا تۆ ده لى ئىمه تهوراتمان
 دراوه تى و تهوراتيش هه موو شتىكى تىدا رون كراوه شه، پىغه مبه ر ﷺ
 فه رموى: مه علوماتى تى وه مه علوماتى ناو تهوراتيش به نىسبت زانىارى
 خودا وه زۆر كه مه، ئىتر پهروه ردگار نايه تى ﴿ولو مافي الأرض من شجر
 أقلام...﴾ نازل كرد.

شه بو ششه يخ: ئىبنو حەييانى نه لئه نصارى و ئىبنو جەرير له قه تاده و
 رىوايه تيان كردوه ده لى: موشرىكه كان وتيان: قورئان له وانىه كۆتايى پى بى و
 بىر ته وه ئىتر نايه تى ﴿ولو أن ما في الأرض... الآية﴾ نازل بوو. په يوه ندى
 شه كۆمه له بهى پىشه وه، له م رو وه يه، كه له وه پىش به لگه ي له سه ر تاك و
 ته نهاى خودا هىنايه و به دروست كردن و راگرتنى ناسمان به بى كۆله كه،
 به به خشىنى رزق و رۆزى و نىعمه تى ئاشكرا و نه ينى، ههروه ها موشرىكه كانىش
 دان به هه بوونى خودا ده نىن شه و تا: كه ده كه ونه ناو ناخۆشى يه وه، په نا
 به خودا ده بن هاوارى لى ده كەن، كه چى كه ده كه ونه خۆشى يه وه پاشگەز

ده بنه وه خودایان له بیر ده چیتته وه، نه مجار لیږده تاك و تنه نهایى خودا دوپات ده کاته وه، به وه که خاوه نى ئاسمانه کان و زهوییه، له نه به وه به دى هیئان، نه مجار به لگه له سهر ره هایى عیلم و ده سه لاتی خودا دینیتته وه: که هه ندی له دیارده و ئاشارى قودره تى ره های دروستکردنى ئاده میزاد و زیندوکرده وه یانه، گۆرانى شه وو رۆژو به شوین یه کداهاتن و چونیا نه، رامکردنى مانگ و خۆرو نه ستیره کانه: که به و شیوه ریک و پیکى یه له بۆشایى دا هه لده سورپین و کارى خۆیان نه نجام ده ده ن.

﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُم مِّنْ خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لِيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ سویند به خودا نهى موحه مه ده! نه گهر نه تو پرسیار له و موشریکانه بکه و بلیى کى ئاسمانه کان و زهوى له نه به وه به دیهینان و بى سى و دۆ یه کسه ده لىن: خودا به دیهینره یانه، نه مه شتىکى سروشتى یه و هه موو کاتى ئاده میزاد داواى فتوا له سرو شتى بکرى و به خۆى دا بچیتته وه، ناتوانى نه مه حه قیقه ته به شاریتته وه، ناتوانى ئینکارى نه مه راستیه بکا. نه وه تا ئاسمانه کان و زهوى هه ن و به بهرچاوه وه ن، مانگ و خۆرو نه ستیره و قه باره کانى له و بۆشایى به بهر فراوانه دا له هاتوچۆ مه له کردن دان، قه باره و جم و جۆل و دیارده کانیا ن مه زنده کرا وه، هه موو قه باره و جم و جۆل دورى و نزیکیا ن پیکه وه گونجا وه بۆ خۆیا ن گه واهى نه وه ده ده ن: که بى مه به ست و بیه وده دروست نه کرا ون، ده ی که س لافى نه وه ی لى نه دا وه و بلى من دروستم کردون، که سیش نالى هاوکارى خودام کردوه له به دیهینانیا ن دا، ناشگو نجى نه مه بونه وه ره به ریک و پیکى و پیکه وه گونجا ن و ته ناسوقه وه خۆى خۆى به دى هیئابى به بى خالق هاتبیتته دى، بیروکى نه وانه ی ده لىن: نه مه بوونه وه ره به سودفه پهیدا بووه بیرو باوه ریکه شیاوى موناقه شه نه و خۆ پتوه خهریک کردنى کات به فیرۆدانه، نه مه جگه له وه ی:

که سروشتی ئاده‌میزاد له‌ناخه‌وه ره‌تی ده‌کاته‌وه، بۆیه هەر کاتێ لێیان پیرسی کئی به‌دییه‌نهری ئاسمانه‌کان و زه‌ی‌یه؟ به‌ناچاری ده‌لێن خودا، چونکه شته‌که ناشکراو نمایانه، جگه لهم دان پێدانانه هیچ چاره‌ی تر نیسه، که چی له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا هاوه‌ڵ بۆ خودا داده‌نێن، له‌ته‌ک خودادا شتی تر ده‌پهرستن!! ئه‌وانه خۆیان خۆیان به‌درۆ ده‌خه‌نه‌وه، ده‌لێن به‌دییه‌نهری بونه‌وه‌ر خودایه که‌چی به‌کرده‌وه شتی تر ده‌پهرستن!!!

﴿قُل: الحمد لله، بل أكثرهم لا يعلمون﴾ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر! بلی سوپاس بۆ خودا: که بۆ خۆتان دان به‌خودایه‌تی خودادا ده‌نێن و به‌ناچاری بۆرتان خوارد، سوپاس بۆ خودا: که به‌لگه‌ی تاک و ته‌نهایی زاتی پاکی ناشکراو نمایان و که‌س ناتوانی ئینکاری بکا، وه‌لێ زوریه‌ی زۆری موشریکه‌کان ئه‌وه نازانن: که به‌لگه‌یان به‌ده‌سته‌وه نیه له‌موناقه‌شدا خۆیان بۆ ناگیرئ و بۆر ده‌خۆن.

ئه‌جار هەر به‌بۆنه‌ی داننانی فطره‌ت و سروشتیان به‌وه که هەر خودا به‌دییه‌نهری ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌یه، خاوه‌نیه‌تی حه‌قیقی و ره‌های بوونه‌وه‌ر بۆ خودا ده‌چه‌سپێتی و ده‌فه‌رموی: ﴿الله مافي السموات والأرض﴾ هه‌رچی له‌ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌دا هه‌یه به‌ملکایه‌تی و دروستکردن و به‌ندایه‌تی و هه‌لسوڕاندن و به‌رتوه‌بردن ه‌ی خودایه، که‌س رایه‌ی ناکه‌وێ لافێ خاوه‌نیه‌تی به‌دییه‌نانی بوونه‌وه‌ر لێ بدا، ﴿ان الله هو الغني الحميد﴾ خودا بێ ناتاچه له‌هه‌موو که‌س، پێویستی به‌هیچ شتێک نیه، هه‌موو که‌س موحتاجی ئه‌وه، هه‌موو به‌نده‌ی په‌روه‌ردگارن، خودا له‌سه‌ر هه‌موو شتێک سوپاسکراوه!

ئه‌جار چونکه رسته‌ی ﴿الله ما في السموات والأرض﴾ ئه‌وه‌ی لێ فه‌هم ده‌کری: که ملکێ خودا مه‌حصوو ئه‌ندازه‌ کراوه له‌چارچۆیه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌وی‌دا، ئه‌وه رۆن ده‌کاته: که قودره‌ت و زانیاری خودا ره‌ها و به‌رفراوان و

سهر و بنیان نیه و ده فرموی: ﴿ولو أن ما فی الأرض شجرًا أقلام والبحر عوده من
بعد سبعة أبحر ما نفذت کلمات الله﴾ دیمه نیتکه له زانیاری ئاده میزاد دارندراوه، بۆ
ئوهی مانای ویست و زانیاری و ده سه لاتی خودا له ذیهنی ئهوان تریک بکاته و وه
بتوانن تى بگهن.

ئاده میزاد زانیاری خویان ده نووسن و قسه کانی خویان تۆمار ده کهن و
فرمان و مه رسوومی خویان مۆر ده کهن، بۆ ئهم مه بهسته قه لهم و مه ره که ب
به کار دینن، ئاده میزاد تیک چه ند بنووسی و زۆر نووس بئ، سالی له چه ند
قه له میک و چه ند شوشه مه ره که بیك زیاتری پیویست نیه، ئه جار له م روانگه وه
نوو نهی ئه وه بۆ ئاده میزاد ده هیئتته وه؛ که نه گهر ههرچی دارو دره خت هه یه
له زهوی دا بیته پینوس و ههرچی ده ریا کانی ناو زهوی ههن بینه مه ره که ب و
حهوت ئه وه نه دهی تریش ده ریا بیته پالیا و بینه مه ره که ب و نووسهر دانیشن
ئو و شانیهان پی بنووسن: که باسی زانیاری خودا ده کهن ته عبیر له ویست و
مه شینه تی ره های ده کهن، گه وره یی و صیفاتی خودا بنووسن، قه له مه کان
ده شکین و به کۆتا دین و ئاوی ده ریا یا کان ده برپینه وه و هیشتا که لیماتی خودا
ته و او نابن و کۆتاییان نیه، چونکه قه لهم و مه ره که به که چه ند تیک زۆر بن
سنووردان، زانیاری خودا بئ سنووره و کۆتایی نیه، شتی سنووردار چه ند تیک
زۆر بئ کۆتایی دئ، بئ سنووره که وه کوو خۆی ده مینیتته وه و هپچی لی کم
ناییتته وه، که لیماتی خودا نابرپینه وه، چونکه زانیاری به که سی سنووری نیه،
چونکه ویست و ئیراده ی سنووری نیه و ره هایه و له بن نیه، دارو ده ریا ده برپینه وه
نوو سه رو له سه ر نوو سرا و ته و او ده بن هیشتا زانیاری خودا هپچی لی کم نه بۆته وه ﴿ان
الله قوي عزيز﴾ بیگومان خودا خاوهن ده سه لات و هیزو توانای له بن نه هاتوه، هپچی
لی عاسی نابئ، داناو هه کیمه له کار و کرده وهی دا له دروستکردن و به دیهینان دا، هپچ
شتیک له ژیر تیشکی زانیاری و حکمه تی خودا ده رناچی.

هینانی ژماره‌ی جهوت بۆ ژماره‌ی زۆر موبالەغەیه‌و بۆ حەصر نیه،
عەرەب هەر کاتێ بیانەوی ژمارەیه‌کی زۆر رابگەیه‌نن ژماره‌ی جهوت، حەفتا،
جهوتصەد... هتد به‌کار دێنن.

به‌کورتی:

نایه‌ته‌که هه‌واڵ له‌گه‌وره‌یی خوداو شکۆمه‌ندی و که‌لیماتی له‌بن
نه‌هاتووی و زانیاری ره‌هاو نه‌یئێ بێ پایانی ده‌دا، که له‌توانای که‌س دا نیه
چۆنیه‌تیه‌که‌ی بزانی، یان که‌لیماته‌کانی هه‌ژمار بکا، وه‌کوو پێغه‌مبه‌ر ﷺ
ده‌فه‌رموی: (سبحانک لا احصى ثناء علیک، انت کما اثنت علی نفسک)
مه‌علووماتی خودا نه‌مه‌سه‌ره‌و نه‌و سه‌ری نیه، سنوو رو په‌رژینیکی نیه، ره‌هاو
به‌رفراوان و شامیله..

جا که به‌یانی که‌مائی قودره‌ت و به‌رفراوانی زانیاری خودای کردو ئه‌وه‌ی
راگه‌یانده‌: که که‌لیماتی له‌هه‌ژمارنایه‌ن نه‌و به‌یان ده‌کا: که زانیاری خودا
هه‌موو مه‌خلووقاتێ له‌خۆ گرتووه، چۆن له‌سه‌ره‌تادا ئیوه‌ی دروست کردوه،
ئاواش زیندوتان ده‌کاته‌وه؛ ده‌فه‌رموی: ﴿ما خلقکم ولا بعثکم الا کنفس
واحدة﴾ هیچ کاریک لای خودا قورس نیه، دروستکردنی هه‌موو ئاده‌میزاد
زیندوکردنه‌وه‌یان له‌روژی قیامه‌تدا به‌نیسه‌بت قودره‌تی خوداوه وه‌کوو یه‌ک
ئاسانه، هه‌موو کاریک لای خودا (کن فیکون) هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یه‌ فه‌رمانی پێ
ده‌کا ببه‌و یه‌کسه‌ر ده‌بی وه‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿انما امره‌ اذا
اراد شیئاً ان یقول له کن فیکون﴾ (یس: ۸۲) ئه‌و ئیراده‌و ته‌کوینه‌ی به‌ته‌نها
روتیکردنی بۆ خه‌لق شت به‌دی دینی، زۆرو که‌می لایه‌کسانه! بۆ دروستکردنی
هه‌موو فه‌ردیک پێوه‌خه‌ریکبون و سه‌رفکردنی وزه‌ی ناوی، دوباره‌بوونه‌وه‌و

جوهدی دوجه ندانه ی پتویست نیه بۆ دروستکردنی شتی زۆر، ئیتر ئهو کاته
یه کسانه لای تاقه یه کێک دروست بکا یان ملیاران، مردوێک زیندو بکاته وه
یان ملیار ملیارات و زۆر تریش. ئه جار وێرایی ئهو قودره ته ره هایه زانیاری
به رفراوان و ناگاداری ته وای هیه ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ﴾ بێگومان خودا
ئاخاوتنی بهنده کانی ده بیستی، ناگاداری کرده وه کانیانه، چۆن ناگادارو زانییه
به سه ر کرده وه گوشتاری تاقه که سێکدا ئاواش ناگادارو زانییه به سه ر کارو
گوشتاری هه موو که سدا.

ئه جار دوا ی رونکردنه وه راگه یاندنی ئه وه: که هه رچی له ئاسمانه کان و
زه وی دا هیه ه ی خودایه وه به ویستی خۆی ته سه ورفی تیدا ده کا، هه ندی
نمونه ی ئه وه ته سه ورفه دینیتته وه، ده فهرموی: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي
النَّهَارِ، وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ ئایا تۆ نابینی نه ی بینهر: که خودای خاوه ن
قودره ت وانا له کاته کانی شه وه خاته سه ر کاتی رۆژو شه و کورت ده بی و
رۆژ، درێژ وه کوو له وه رزی به هارو هاوین دا ده بیسنی، هه روا به پیچه وانه وه
له کاتی رۆژ ده خاته سه ر شه و، شه و درێژ ده بن و رۆژ کورت، له و ده گرێته وه
ده یخاته سه ر ئه و به پیچه وانه شه وه.

بێگومان دیمه نی چوونه ناو یه کی شه و رۆژ، رۆژ درێژ بوون و شه و
کورت بوون، شه و درێژ بوون رۆژ کورت بوون گۆرانی ئه ندازه یان و به رامبه ر
به یه کبوونیان به گوێره ی گۆرانی وه رزه کانی سال دیمه نێکی سه رسوهره یته ره،
به لام زۆر دوا به بونه وه یان و ئولفه ت پتوه گرتنی ئاده میزاد پیتانه وه وای کرده
سه رنجی ئاده میزاد رانه کیشی و به لایانه وه عه جایه ب نه بی، ئه گینا گۆرانی
شه و رۆژو کورت بوون و درێژ بوونیان گه وهره ترین موعجیزه و گرنگترین رودا وه بکه:
به سه ر سروشت دا دۆ ده بوایه سه رنجی ئاده میزادی رابکیشایه و بیه چه ساندنایه!

﴿وسخر الشمس والقمر کل یجری إلى أجل مسمى﴾ خۆرو مانگی ژئیربار کردون، دروستی کردون بۆ سوود گه‌یاندن به ئێوه، هه‌ریه‌کی له‌خۆرو مانگ به‌ناسماندا دێنو ده‌چنو ئهرکی خۆیان نه‌نجام ده‌دن به‌و شیوه‌یه‌ی خودا بۆ دیاری کردون، له‌جه‌مسهر و مه‌داره‌ی خۆیاندا تا رۆژی قیامت بێ وچان له‌گه‌ردان، جگه‌ له‌خودا که‌سی تر توانای نه‌وه‌ی نه‌ ئه‌م قه‌باره زه‌به‌للاحانه به‌و شیوه رێک و پێکی به‌ بێ وچان هه‌لسورپێنی و په‌کیان نه‌که‌وی، هه‌ر خودا ئه‌و شتانه‌ی به‌دی هێناو و هه‌ر ئه‌ویش ده‌زانێ تاکه‌ی له‌گه‌ردا ده‌بن، وێپرای حه‌قیقه‌تی گۆرانی شه‌و و رۆژو ژئیربار کردنی خۆرو مانگ: که‌ دوو حه‌قیقه‌تی بوونه‌وه‌رن و دوو دیاره‌ی گرنگ له‌سروشته‌دا، حه‌قیقه‌تیکی تر هه‌یه له‌وان گرنگ‌تره ئه‌ویش نه‌وه‌یه: که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَن اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ په‌روه‌ردگار ناگاداره‌و ده‌زانێ چی ده‌که‌ن له‌خێرو له‌شه‌ر، هه‌ر ئه‌و به‌دییه‌نه‌رو زاناو ناگادارو هه‌لسورپێنه‌ره.

ئه‌جار به‌شوێن ئه‌و سێ حه‌قیقه‌ته‌ گرنگانه‌دا حه‌قیقه‌تیکی گه‌وره‌و گرنگ راده‌گه‌یه‌نێ، حه‌قیقه‌تیکی: که‌ هه‌موو حه‌قیقه‌تیکی پێیه‌وه په‌یوه‌نده‌و له‌سه‌ر ئه‌و دامه‌زراوه، بنه‌ماو سه‌رچاوه‌ی هه‌موو حه‌قیقه‌ته‌کانه، ده‌فه‌رموی: ﴿ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ، وَأَن مَّاءِدَعُونَ مِّنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ﴾ ئه‌و یاسا وردو گرنگو پته‌وه‌ی زه‌وی: که‌ ئێوه به‌شیکی که‌می لێ ده‌زانن، ئه‌و یاسا سه‌رسورپه‌ینه‌ره به‌رده‌وام و له‌کاردايه، به‌هۆی ئه‌وه‌وه: که‌ خودا حه‌ق و راسته، ئه‌و شتانه‌ی ئێوه له‌جیاتنی خودا ده‌یانپه‌رستن به‌تال و پوچن، هه‌یچیان له‌باردا نه‌یه و بێ بنه‌مان، هه‌موو شتیکی په‌یوه‌ندی به‌و حه‌قیقه‌ته‌ گه‌وره‌و رده‌ایه‌و هه‌یه، ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌ی هه‌موو حه‌قیقه‌تیکی په‌یوه‌سته به‌ئه‌وه‌وه، بوونه‌وه‌ر جیهانی هه‌ستی هه‌مووی ئه‌و به‌دی هێناوه‌و ئه‌و هه‌لیده‌سورپێنی و ئه‌و رایگرتووه، هه‌بوونی

خودا به حق، ئهم كه ونه ی راگیر كردوه و چاودیری ده كساو ناهیلئی لیك هه لوه شی!! هه موو شتیك جگه له خودا گۆرانی به سهردا دئی، زیادو كه می تیده كه وی، بئی هیزی به توانایی، گه شو و ناو پوچانه وه و هات و نه هاتی دیته ری، هه موو شتیك جگه له خودا، دوا ی نه بوون پهیدا بووه، دوا ی بوونیش نه بوونی به سهردا دئی. ته نها خودا هه ر بووه هه رده بی و گۆرانی به سهردا نایه و نه مان روی تی ناكا. ئه مه ش چونكه ﴿وان الله هو العلي الكبير﴾ بیگومان پهروه ردگار به رزو شكۆمه نده، هیچ كهس سه ری ناكه وی، به سه ر هه موو شتیك دا بالاده سته و هیچ كهس به سه ر ئه ودا بالاده ست نه، گه و ره و شكۆمه ندیكه له هه موو كهس گه ورت ره و هه موو شتیك گه ر دنكه چ و ژیریاری ئه وه.

ئه جار دوا به دوا ی به یان كردنی نیشانه ئاسمانییه كانی گه و اهیدهر له سه ر هه بوونی خودا و تاكو ته نهایی و ده سه لاتی به رفراوانی، دیته سه ر رانواندن ی نیشانه یه کی سه ر زه وی: كه دیمه نیکی مه ئلوفه و ئاده می زاد پی ی ئاشنان، ئه ویش دیمه نی كه شتی و گه میكانه له ده ریادا دین و ده چن و به فه ضلو گه و ره بی خودا نقووم نابن. ده فه رموی: ﴿ألم تر أن الفلك تجري في البحر بنعمة الله ليريكم من آياته﴾ ئه تو نازانی ئه ی موخاطب، ئه ی بی سه ر: كه خودا ده ریای موسه خه ر كردوه بو ئه وه ی كه شتییه كان پییدا ره و بكه ن، خودا به فه ضلو گه و ره بی هۆكاره كانی هاتوچۆی كه شتییه كانی ره خساندون، تاییه تمه ندی و یاسا و ریسایه کی داناوه بو ئاو و هه وا و زه وی و خودی كه شتییه كان، به گوێره ی ئه و یاسا و ریسایه كه شتییه كان لی ده خوړپن: ئه گه ر ئه و تاییه تمه ندی و هۆكارانه خه له یان تی بكه وی، كه ئافه ی ئاو یان كه ئافه ی كه شتییه كه، یان ریژه ی پال په ستۆی هه وا له سه ر روبه ری ده ریا گۆرانی به سهردا بی، یان شه پۆله كانی

دهریا یان ههوا هاریکار نه بن بۆ رویاندنی کهشتیه کان، یان ریژه ی گهرما یان سه رما بگاته ئاستیک سروشتی ئاوه که بگۆرئ و له حاله تی ئاسایی خوئی دا نه مینئ بیگومان کهشتی رانی ئه نجام نه ده درا.

خودا ئه م هۆکارانه ی ره خساندون بۆ کهشتیرانی و ده ریاوانی، بۆ ئه وه خودا بناسن و هه ندئ له نیشانه کانی قودره ت و ده سه لاتئ هه ست پئ بکه ن، بزانه هه ر خودا چاودیر و پارێزه ری که میکانه له ناو ده ریادا، له ناو شه پۆلی بی ئامان و ترسناکه دا، ﴿ان فی ذلک لآیات لکل صبار شکور﴾ بیگومان له و شتانه ی باسکران، له نیشانه ئاسمانیه کان و نیشانه کانی ناو ده ریاو غهیری ده ریا، به لگه و نیشانه ی جۆراو جۆر هه ن بۆ که سانیک صه بری زۆریان هه بی له کاتی به لاو ناخۆشی دا، خاوه ن شوکرو سوپاسگوزار بن له کاتی خۆشی و نازو نیعمه ت دا.

ئه مجار راپایی حالی موشریکه کان به یان ده کا: که هه رده مه وه هه لۆیستیکیان هه یه، له کاتی ته نگانه دا هانا بۆ خودا ده بن و له کاتی خۆشی دا خودایان له بیر ده چیته وه. ده فهرموی: ﴿واذا غشیهم موج کالظلل دعوا الله مخلصین له الدین﴾ هه ر کاتی له ناو ده ریادا به کهشتیه کانیانه وه بکه ونه ناو شه پۆلی سامناکی ده ریاوه، شه پۆلی به رزو گه وره ی وه ها که ده شو به یته کتوی گه وره و به رزو هه وره ی پروره شو تاریک! ئا له و کاته دا: که خه ته ری مه رگ لییان نزیک ده بیته وه، ده گه ریته وه «سه رسروشتی خۆیان و فیطره تیان وه ئاگادیتسه وه، له ناخی دلایانه وه له خودا ده پارێته وه» دلسوژانه به ندایه تی خۆیان راده گه یه نن، ته نیا هاوار له خودا ده که نو که س نا که ن به هاوه لئ، هانای بۆ ده بن، لی تی ده پارێته وه، ده لالینه وه، ﴿فلما نجاهم إلى البر فمنهم مقتصد﴾ که چی: که خودا ره حمی پئ کردن و له ناو ئه و شه پۆله سامناکانه دا پارێزگاری کردن

به سه لامه تى گه ياندنيه وشكاني، هه يانه له سهر ئيمان ده مي نيته وه و رونا كاته وه
 كوفرو ها وه لدانان بو خدا، هه چهنده ئيمانه كه ي وه كو و ئيماني كاتي
 تهنگانه كه ي به هيز نيه، هه نه وه نديه ناگه پرته وه بو سهر كوفرو رو ده كاته
 يه كتاپه رستي، هه شيانه سته مكارو په يمان هه لوه شينه وه يه، هه له گه ل كه وته
 خوشي و له تهنگانه رزگاري بوو خوداي له بير ده چيته وه سوورده بي له سهر كوفرو
 بيديني خوي، سپله و پينه زان و بي واده و په يانه. ئينكاري نايه ته كاني خودا
 ده كا! ﴿وما يجحد بآياتنا الا كل ختار كفور﴾ وه لجال ئينكاري نايه ته كه وني و
 قورئانيه كاني ئيمه ناكاهه بهرام بهر به نيعمه ته كاني ئيمه سپله نابي مه گهر
 هه مو نه وانه ي: كه زور سته مكارو دلره ق و سپله ن، زيده ره ويان كرده
 له كوفرو بيديني دا، نه گينا ده بوايه دواي بينيني نه وه هه مو نايه ته كه وني يانه،
 دواي به خشيني نه وه هه مو نيعمه تانه پييان: كه بريكيان رزگار كردنيانه له ناو
 خه تهرى شه پولي ده ريا يادا. له خودا په رستي و خودا ناسي ژيوان نه بو و نايه وه.

نه بچار هه به بونه ي ترسو بيمى ناو ده ريا وه، نه و ترسو بيمه ي چ
 نرخيكي بو هيزو تواناي ناده ميزاد نه هيشته وه، به خونا زين و هيزو تواناي
 خوياني له بير برده وه واي لي كردن، بويان مه علوم ببني: كه خودا دروزنه كان
 به تال و هيچيان پي ناكري، فيطره تيان و ناگايته وه و په رده و چلكي گومرايي
 له سهر لاچي و هانا بو خودا بهرن! بهم بونه وه به لايه كي گه و ره ترو تهنگ و
 چه له مه يه كي سامنا كريان وه بير دينيته وه، كه تهنگ و چه له مه ي ناو ده ريا و
 ترسي شه پولي بي نامان له چا ويرا به هيچ بزمي دري، نه و يش تهنگانه ي روژي
 قيامه ته، نه و روژه ي كه دايك و باوك و هه سهر رو له ي خويان ناپرژين و روژي
 نه فسي نه فسي يه. ده فهرموي: ﴿يا ايها الناس اتقوا ربكم، واخشو يوماً
 لا يجزي والد عن ولده ولا مولود هو جاز عن والده شيئاً﴾ نه ي

ئادەمىزادىنە! ھەموتان لەخوداى خۆتان بترسن، ئەو خوداىيەى ھەر ئەو خوداىيەو ھەر ئەو دروستى كردون و رزق و رۆژىي ئىوھى داوھو دەيدا، ئەم بونەوھەرى بۆ ئىوھ وا گونجاندوھ سودى لى وھربگرنو تىيدا بژىن. لەسزاو تۆلەى خوداى خۆتان بترسن، ترسى رۆژىكتان ھەبى تا خەيال بىر بكا ترسناك و پىر كارەساتە، ئەو رۆژەش رۆژى قىامەتە، ئەو رۆژەيە باوك وھسەر كورپى خۆى ناپرژى، ئەگەر لەفەرزى محالدا بىھوئى خۆى بەقورىانى بكا، عەزابى رۆلەكەى بخاتە سەرخۆى لىى قبوول ناكړى و پىشنيارەكەى رەت دەكرىتەوھ، ھەرودھا ھىچ كورپو كچىك ھىچ سودو قازانچو يارمەتيەكى بۆ باوك و داىكى نابى، ئەگەر بىھوئى خۆ بكا بەقورىانى باوك و داىكى و تاوانى ئەوان ھەلبگړى لىى قبوول ناكړى، چونكە كەس ناتوانى شەفاعەت بۆ كەس بكا، مەگەر خودا ئىزن بدا، خوداش جگە لەكردەوھى ياش ھىچ شتىكى تر قبوول ناك!

لەو رۆژەدا پەيوەندى خزمایەتى و دوستايەتى نامىنى، باوك و داىك لەرۆلەى خۆيان بى ناگان و ئەویش لىيان دابراوھ و ئەوانى لەبىر نىە، ھەموو كەس لەسارای مەحشەردا رادەگىرئ و ھىچ كەس يارمەتيدەرى نىەو ھىچ پشت و پەنايەك نىە، خەلك خۆبخاتە پەنايەوھ، ھەموو كەس گىك نامۆن و ھىچ پەيوەندىيەك نامىنى و كەس وھسەر كەسى ناپرژى، تەنگانەى ئەو رۆژە مندالى ساوا پىر دەكاو ھەموو كەسىك دەتاسىنى ئەو رۆژە ھەر دى و شك لەھاتنىدا نىە، چونكە ئەوھ وادەى خوداىيەو ﴿ان وعد الله حقيق﴾ بىنگومان وادەى خودا حەقەو پاشگەزبونەوھى تىدا نىە، قىامەت رادەبى و ھەموو كەس پاداش و سزای خۆى وەردەگرتەوھ، كەوابى خۆتان بۆ ئەو رۆژە نامادە بكەن. ﴿فلا تغرنكم الحياة الدنيا﴾ با جوانى و رازاوھىي ژيانى دونيا ئىوھ ھەلنەخەلەتتىنى و دل و دەرونتان پىيسەوھ پەيوەست بى و باوھشى پىدابكەن و

قيامتتان له بير بچيټه وه و خوى بۆ ئاماده نه كمن، ﴿ولا يغرنكم بالله الغرور﴾
 با شەيتان ئىيوه هەلنەخەلەيتىن و نەچيټە بن كلېشەتانه وه، بىم رەنگە هەلتان
 نى بۆ تاوانكردن و بە وه لەخشتەتان بەرى: كە خودا ليخوشبوو بە حيلم و رەحم و
 شەفەقەتە. تاوانتان لەپيش چا و جوان بكا و قيامەتتان لە بير بەريټه وه.

هەلبەتە هۆكارى لەخشتەبردن زۆرن، مال و سامان ئيش و كار، خزم و
 مال و منداڵ، زانيارى و پلە و پاى، لەشساغى و تەمسەندريژى ئەمانە هەموويان
 هۆكارى لەخشتەبردن، ئەگەر ئادەمىزاد ئاگادارى خوى نەبى و بەوريابى و دل
 بيدارى يە وه مامەلەيان لە گەل نەكا، شەيتان فرسەتى لى دىنى و لەخشتە
 دەبا و قيامەتى لەبەردەباتە وه.

ئەجار لەژىر تارمايى ئەو ترسو و بيمەى خستىه ناو دلى
 ئادەمىزادە كانە وه لە كۆتايى سوره تەكەدا باسى بەرفراوانى زانيارى پەروەردگار
 دەكا: كە هەموو شتىكى لەخۆ گرتو وه هىچ نيه لەبونە وه ردا ئىللا زانيارى
 خودا كۆنترلى كرده، دەفەرموى:

۱- ﴿ان الله عنده علم الساعة﴾ زانيارى كاتى رابوونى قيامەت هەر لای
 خودا يەو بەس، تەنيا پەروەردگار دەزانى كەى قيامەت رادەبى، تەنانەت
 فريشته كانى نزيك بارە گای ئەقەسو پيغەمبەرانىش لەم بارە وه چ زانيارىكيان
 نيه، كاتى هاتنى قيامەت نهينى يە كە جگە لەخودا كەسى تر نايزانى، بۆ
 ئەوهى بەر دەوام ئادەمىزاد ترسيان هەبى و چاوەروانى بن و هەول بەدن تيشووى
 بۆ بخەن و خويانى بۆ ئاماده بکەن!

۲- ﴿وینزل الغيث﴾ هەر خودا دهتوانی باران ببارینی و هوکاره کانی بره خسیتنی و نه ندازه که ی دیاری بکا، (زانینی کاتی باران به ته حدیدی و نه ندازه ی بارانه که و چۆنیه تی بارینه که هەر خودا دهتوانی و بهس).

لهوانه یه ئاده میزاد به هۆی زانیاری و ته جروبو ئامیری که شو ههواناسیه وه کاتی بارینی باران بزانی، به لام هه رگیزاو هه رگیز ناتوانن هوکاره کانی بارینی باران بره خسیتن، هه موو دونیا کو بیته وه ناتوانن هه وری باراناوی دروست بکهن و به ویستی خۆیان لهو شوینانه ی مه به ستیانه باران ببارین، دهقه کهش ئه وه دهگه یه نی و ده چه سپینی: که هەر خودا دهتوانی باران ببارینی، چونکه هەر خودا دهتوانی نه سبابه که ونیه کان بره خسیتنی بو بارینی باران!!

مانای ئه وه نیه هەر خودا دهتوانی که ی باران دهباری، نهوانه ی نایه ته که وا مانا ده که نهمزانی کاتی باران بارین تاییه ته به خودا وه هەر خودا دهتوانی که ی باران دهباری له راسته مانای دهقه قورئانییه که لایان داوه، هه رچه نده له هه موو شتی که دا زانیاری ته واو یه کانگیرو بی هه له هەر زانیاری خودایه و هەر زانیاری خودایه زیاده که می تیدا پهیدا نابی، به لام پتویست ناکا ئیمه له ظاهیری مانای دهقه که لایه دین.

۳- ﴿ويعلم ما في الأرحام﴾ هەر خودا دهتوانی ئه وه ی له مندال دانی ئافره ت دایه چیه؟ نیره یان مییه، یه که یان زیاتره، رهوشته کانی شیوه و روخساری چۆن و چۆن نین. هەر خودا به یه قینی و به ته واوی دهتوانی چی له مندال دانا هیه، هەر له سه ره تای پهیدا بوونی ئه و منداله له مندال دانا تا روژی هاتنه دونیای له هه موو کات و طه ور یکی دا! هەر خودا دهتوانی شیوه و روخسار و رهوشتی، تاییه ته ندی، ئاماده باشی چۆنه و چی یه و تا چ ئاستیکه، جا

ئەگەر ئىستا زانیاری پزیشکی و زیندەوهرزانی بەهۆی تەحلیلی کیمیائی و نامیزی پیشکەوتوووه گەیشتۆتە ئاستیک بتوانی لەقوناغی کاملبونی کۆرپەلەو تەواو بوونی دروستبوونی ئەندامەکانی جەستەیی لەدەورووبەری چوار مانگی دا جۆری کۆرپەلەکە دیاری بکا نیڕە یان مییە، ئەمە بەغەیب حسیب ناکرێ، بەلکوو ئەو زانینە بەهۆی تاقیکردنەو، هەموو کاتی راست دەرناچی، سەرباری ئەوەش زۆر حالات و رهوشتی تر هەن کە زانیاری ئادەمیزاد پەیی پێ ناباو لەبەرامبەری دا کۆلەوارە! کەوابوو هەر خودا بەتەواوی دەزانی چی لەمنداڵدانی میینەدا هەیه نیڕە، یان مییە، سوورە رهشە سپییه، زیرەکە کەودەنە، نازایە ترسنووکە...هتد.

﴿وما تدري نفس ماذا تكسب غدا﴾ هیچ کەسیک نازانی سبەینی چی دەکاو چی بەسەر دێ، نازانی ئەوێ بەیانی دەیکا خێرە شەرە باشە خراپە، نازانی بەیانی تووشی نەخۆشی دەبێ یان بەلەشساغی دەمیئیتەو...هتد.

﴿وما تدري نفس بأي أرض تموت﴾ هیچ ئادەمیزادیک نازانی لەکۆی دەمری، نازانی ئایا لەولاتی خۆی دەمری یان لەولاتیکی تر سەردەئیتەو.

بێگومان ئادەمیزاد لەبەرامبەر ئەم پەردە غەیبیانەدا دەسەووسان و کۆلەوارە، ئەگەر ورد بێتەو دەزانی: کە زانیارییهکە لەچاو زانیاری خودادا بەهیچ دەژمیئدری، روی نایە لافی عیلم و مەعرفەت لی بدا، دەزانی: کە لەبەرامبەر پەردە غەیبدا ئادەمیزاد چ زانیاریکیان نیو ئەو زانیارییهی پێی دەنازن و خۆیانی پێو بادەدەن، کەمیکی زۆر کەمە، لەهەمان کاتدا لەپشت پەردە غەیبەو زانیاری زۆر هەیه ئادەمیزاد هیچی لی نازان.

ریوایه تکراره ده‌لین: فریشته‌ی گیان‌کیشان به‌لای حه‌زره‌تی سوله‌یمان‌دا تیپه‌ری، له‌مه‌جلیسی سوله‌یمان‌دا سه‌یری کابرایه‌کی کردو زۆر دیکه‌تی لی دا، کابرا له‌حه‌زره‌تی سوله‌یمانی پرسى نه‌مه کییه؟! حه‌زره‌تی سوله‌یمان وتی نه‌مه فریشته‌ی گیان‌کیشانه، کابرا وتی: وا دیاره منسی گهره‌که، ئیتر کابرا کیچی که‌وته که‌وله‌وه وه‌راسانی لی هه‌لگیرا، داوای له‌حه‌زره‌تی سوله‌یمان کرد که فرمان به‌(با) بکا بیفرینن بۆ ولاتی هیندوستان، داخوای کابرا جی به‌جی گمراو گه‌یه‌نرایه ولاتی هیند. فریشته‌ی گیان‌کیشان به‌حه‌زره‌تی سوله‌یمانی وت: نه‌من سه‌رم له‌و کابرایه سورما‌بوو که لی‌ره بوو، چونکه من فرمانم پی کرابوو له‌ولاتی هیند گیانی بکیشم و نه‌و لای تو دانیشتبوو.

له‌فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ردا هاتوو ده‌فه‌رموی: (إذا أراد الله قبض عبد بأرض جعل له إليها حاجة) هه‌ر کاتی خودا ویستی گیانی ئاده‌میزادیک له‌شوینیک بکیشی، پیویستی نه‌و ئاده‌میزاده ده‌خاته نه‌و شوینه‌و بۆی ده‌جی.

ویتنه‌ی نه‌م نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها إلا هو، ويعلم ما في البر والبحر، وما تسقط من ورقة إلا يعلمها، ولا حبة في ظلمات الأرض ولا رطب ولا يابس إلا في كتاب مبين﴾ (الأنعام: ۵۹).

نیمامی بوخاری و موسلیم له‌ئینبو عومه‌ره‌وه: که ریوایه ده‌کا: ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: (مفتاح الغيب خمس لا يعلمهن إلا الله ﴿ان الله عنده علم الساعة، ويزل الغيث ويعلم ما في الأرحام، وما تدري نفس ماذا تكسب غداً وما تدري نفس بأي أرض تموت﴾ ان الله عليهم خبير ﴿^(۱)

(۱) رواه البخاري في تفسير (۶۲۲۷) باب (۱) ﴿وعنده مفاتيح الغيب...﴾.

نه بچار کۆتایی نایه‌ته‌که‌و سوره‌ته‌که‌ش به‌وه دینیی: که ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ
 اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ بی‌گومان خودا زاناو ناگاداره نه‌ک هر به‌م پینج شتانه
 به‌لکوو زانیارییه‌که‌ی هه‌موو شتیکی کۆنترۆل کردوه‌و ناشکراو نه‌یینی هه‌موو
 شتیک به‌ئه‌وپه‌ری زانینه‌وه ده‌زانئ و هیچ وردو درشتیکی لئ پنهان نیه.

به‌یارمه‌تی خودا لیڤه‌دا سوره‌تی (لوقمان) ته‌واو بوو...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورة السجدة

به‌ناوی خودای به‌خشنده و میهره‌بان

سوره‌تی (السجدة)

نهم سوره‌ته ناو‌نراوه سوره‌تی (السجدة) چونکه وه‌صفی موسولمانان ده‌کا به‌وه که سوجه بۆ خودا ده‌بن و همر کاتی نیاتی قورئان بیسن ته‌سبیح و ته‌قدیسی په‌روه‌ردگار ده‌کمن وه‌کمو له‌نایه‌تی ژماره (۱۵) دا تاماژه به‌وه ده‌کا و ده‌فهرموی: ﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾.

بوخاری له‌ئەبوه‌وره‌یره‌وه ریوایه‌تی کردوه ده‌لی: پیغه‌مبەر ﷺ له‌ نویژی به‌یانی هه‌موو روژیکی جومعه‌دا سوره‌تی ﴿ألم﴾، تنزیل الکتاب... ﴿السجدة﴾ و سوره‌تی ﴿هل اتی علی الإنسان حین من الدهر﴾ ده‌خویند. ^(۱)

ئەبو موحمەد (الدارمی) له‌موسنه‌ده‌که‌ی دا له‌جایی کوری عه‌بدوللاو ریوایه‌تی کردوه ده‌لی: هیچ شه‌ویک پیغه‌مبەر ﷺ نه‌ده‌نوست هه‌تا ﴿ألم﴾، تنزیل... ﴿تبارک الذي بيده الملك﴾ نه‌خویندایه. ^(۲)

(۱) أخرجه البخاري في الجمعة (۸۹۱) باب (۱۰) ما يقرأ في صلاة الفجر يوم الجمعة. هه‌مان هه‌دیشی له‌نبینو عه‌باسیشموه ریوایه‌ت کردوه.

(۲) أخرجه الدارمي في فضائل القرآن (۳۴۱۱) باب (۱۹) في فضل سورة تنزيل السجدة وتبارك.

ئەم سورەتەش مەككییەو غوونەییەکی ترە لەسورەتە مەككییەكان: كە
 گرنگی دەدا بەلایەنی عەقیدەو بیرو باوەرو جەخت دەكاتەووە لەسەر
 یەكتاپەرستی و زیندوبوونەووەو پێغەمبەراییەتی. جەمسەری باسی ئەم سورەتە
 بەلگە هیئانەووییە لەسەر رۆژی قیامت و زیندوبوونەووی ئادەمیزاد: كە
 موشریکەكانی^١ بڕوایان پێ نەدەکردو دەیانگوت: ئێمە دواي رزینو پۆلكانو
 بوونەووەمان بەخۆل چون زیندو دەكرێینەو؟! ئەم بەلگەیان بەدەستەو گرتبوو
 پێغەمبەریان بەدرۆ دەخستەو.

بۆیە سورەتە مەككییەكان تێكرا چارەسەری ئەم سێ بنەما سەرەکیانە
 بیرو باوەر دەكەن، هەر یەكەیان بەئوسلوب و شیوازیکی تایبەتی هەول دەدەن
 راستی ئەو حەقیقەتانە لەدەستێ ئادەمیزادا بڕوینن و بچەسپینن، خیطابی هەموو
 سورەتەكان ئاراستەیی دڵی ئادەمیزاد دەكرێ و بۆ قەلاچۆکردن و پاكکردنەووی
 دەروونیانە لەنەخۆشی كوفرو ئیلحاد، بەلگەو دەلیل دەهێننەو، لەرووبەری
 بوونەووە، لەپەیداوونی ئادەمیزاد خۆی و قۆناغەكانی ژيانی، لەبەسەرھاتو
 لەناوچوونی گەلەستەمكارو سەرپێچیکارەكانی رابردو، لەدیمەنە سامناكەكانی
 رۆژی قیامت، وێنەیی دڵو دەروونی پێ لەئیمان و دڵو دەروونی گوێرەووەبوو بۆ
 باوەر رادەنوێنێ و پاداش و سزای ئەوانیش و ئەمان دیاری دەكا، بەجۆرێك هەر
 دەلێی لەبەرچاوە، قورئانی پیرۆز هەموو ئەم غایشگا و دیمەنانە رادەنوێنێ و
 ئاراستەیی دڵی ئادەمیزادی دەكا بۆ ئەوێ هەلیان نێ بۆ بیرکردنەووە بەخۆدا
 چوونەووەو ئیمان هێنان، جارێك دەیانترسیێ و دەمێك تەماعیان بەرژەینێ
 چەلێك چاوەروانی و هیوایان تیدا دەخولقینێ، وەختێكیش هەر شەیان لێ
 دەكا و لەرزیان دەپێت، هەول دەدا بەتەماع بەرنان و ئیقناعکردن، لەناكامدا
 لێیان دەگەڕێ بۆ خۆیان بەبەرچا ورونی و لەسەر هیدایەو نوور بپاریا بدەن و
 رێگای گونجاو بگرنەبەر.

جه‌سیاندنی پیغه‌مبه‌رایه‌تی چه‌زوت موحه‌مه‌د ﷺ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿۱﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

﴿۲﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا

مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿۳﴾

﴿الم﴾ پیته‌کانی نهم وشه‌یه به‌پچرپچری بخوینه‌وه، واته: ده‌بی بهم شیوه بیخوینینه‌وه (الف، لام، میم) سوره‌ته‌که‌ی بهم پیتانه ده‌ستی پی کرده وه‌کوو باقی سوره‌ته مه‌کیه‌کانی تر؛ بو‌ته‌وه‌ی ناماژه بکا بو‌ئی‌عجازو سهرئاسایی قورئان و ته‌حه‌دا کردنی موشریکه‌کان: که ده‌یانگوت: موحه‌مه‌د نهم قورئانه‌ی له‌خوداوه بو‌نه‌هاتووه، هه‌رده‌مه بو‌ختانیکیان پی ده‌کرد، روژیک ده‌یانگوت: کوژله‌یه‌کی عه‌جه‌می فی‌ری ده‌کا، روژیک ده‌یانگوت: چیرۆکه‌ کۆنی پیشینه‌... هتد.

﴿تنزيل الكتاب لا ريب فيه من رب العالمين﴾ نهم قورئانه گه‌وره‌و پیروژه هیچ شک و گومان له‌وه‌دا نیه له‌خوداوه بو‌سه‌ر دلی موحه‌مه‌د نازل بو‌وه، نه‌سیحره‌و نه‌شیعره‌و نه‌سه‌ج‌و جه‌نجه‌لوتی کوله‌وه‌نانییه. به‌لکو که‌لامی خودای بو‌ونه‌وه‌ره، که‌لامی خودای ئاده‌میزادو جندۆکه‌یه به‌گشتی.

په روه ردگار بهم نايه ته رده دى نه وانه دايه وه: كه ده سانگوت هم قورئانه
چيرؤكه كؤنى پيشينانه بو موحه مده دى ده نووسنه وه و ئتوارو به يانى به سهرى دا
ده خوئينه وه و نه وىش دئ بو ئيمه دى ده خوئيني ته وه، وه كو له نايه تيكي تردا
په روه ردگار ئاماره به وه ده كاو ده فهرموى: ﴿وقالوا اساطير الاولين اكتبها،
فهي تملى عليه بكرة واصيلاً﴾ (الفرقان: ۵).

همه مو نايه ت و سوره تيكي هم قورئانه به ناشكرا هاوار ده كهن: كه
له خدواوه هاتوون و كه لامى ئاده ميزاد نين، هه تا زياتر دلى بو بكره ته وه و
هه ست و شعور مشت و مال بكرتن پتر كيانى ئاده ميزاد له بهرام به رى دا
ده كه ويته له رزه و موچوپكه د پيدا دين و هه ستى به پيره وه چون و وه رگرتن زياتر
به رجه سته ده بئ تئيدا. هه تا بارى روشنبيرى و زانيارى ئاده ميزاد زورترو
به فراوان تر بئ زياتر بو دى ده رده كه وئ: كه قورئان موعجيزه يه و له خدواوه
نيژدراوه و له تواناي ئاده ميزادا نيه كه لامى ناوا بخاته رو.

﴿أم يقولون افتراه﴾ به لكوو نه و موشريكانه راست ناكهن و درؤو بوختان
هه لده به ستن له وه دا: كه ده لئن: موحه مده بو خؤى هم قورئانه دى هه لبه ستوه
نه مجار خدا رهديان ده داته وه و ده فهرموى: ﴿بل هو الحق من ربك﴾ به لكوو
نه و قورئانه حق و چه سپاوه له لايهن خوداي خؤته وه به نيگا بو ت نيژدراوه،
﴿لتنذر قوماً ما آتاهم من نذير من قبلك﴾ بو نه وه دى گهل و نه ته وه يه ك: كه
قوره يشه بيان ترسيئن له عه زابى خوداو تو له دى سه ختى، نه گهر به رده وام بن
له سهر كوفرو بيدينى، نه و گهل و نه ته وه يه له پيش تو وه ترسيئنه ريان بو سهر
ره وانه نه كراوه، نه تو مان كرده به پيغه مبه ر بو نه وه دى ريگساي راستيان بو رون
بكه يه وه، به هوميدى نه وه دى به ترساندن و ئاموژگارى تو هيدايت ئاميژ بن و رو
له كوفرو شيرك وه رگيژن و موسولمان بن و به خته وه ربي دونياو قيامت بوخويان
ده سته به ر بكه ن.

به‌نگه له‌سهر تاک و ته‌نهایی خوداو به‌توانایی زاتی پاک

اللَّهُ

الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ
إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَلِكَ
عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾ الَّذِي أَحْسَنَ
كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ
نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ
مِنْ رُّوحِهِ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۚ قَلِيلًا
مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

ئەو غەرەبانەى حەزرەت موحەممەدىان بۆ سەر رەوانە كراوە لەو پەيش
پيغەمبەريان بۆ نەنێردراوە، مێژوو لەنيوان حەزرەتى ئىسماعيل (كە باپەرە
گەورەى غەرەبە) و نيوان حەزرەتى موحەممەد: كە دوا پيغەمبەرە، چ
پيغەمبەرىكى تۆمار نەكردووە نێردراوې بۆ سەر ئەو نەتەو غەرەبە.

ئەجار ئەو نەتەو غەرەبە خودا پيغەمبەرى بۆ ناردون، قورئانى بۆ ناردون
بۆ ئەو ەى روبكەنە خودا پەرسىتى واز لەبەتپەرسىتى بەيئن، شوئىن پەيامى
پيغەمبەر بکەون و ياسا و شەرىعەتى خودا بکەنە پەپرەو و پرۆگرامى خۆيان.

ئەجار لسيڤەدا دەست دەکا بەبەيانکردن و رون کردنەو ەى ئەو صيفەتانەى
شياوى خودايەتین و کەسيك ئەو صيفەتانەى تيدا نەبن بەکەلکى خودايەتى نايە.

دەفەرموى: ﴿اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ﴾
خودا بەدیهیئنەرى ەموو بوونەوەرە، ئاسمانەکان و زەوى و ئەو ەى تيبان دايە
لەنەبوو ە دروستى کردون لەماو ەى شەش کاتدا، ئاشکرايە مەبەست بەئەو
رۆژانە رۆژى ئاسايى ئيمە نيە، چونکە ئەم شەو و رۆژەى: کە ئيستا بەسەر
ئيمەدا دین و تپەر دەبن ئەندازە و پتو ەريکەن لە ەلخولانى زەوى بەدەورى
خوى داو لەبەرامبەر خوۆردا پەيدا دەبن، دەى ئەو کاتەى پەر وەر دگار بوونەو ەرى
بەدى ەيناو ە ئەم شەو و رۆژە ئاسايى ەى ئيستا نەبو ە. حەقيقەتى ئەو شەش
رۆژانەى خودا بوونەو ەرى تيدا بەدى ەيان لەئيمە ناديار ەو ەر خودا دەزانى چۆن!

حەسەنى بەصرى دەفەرموى: ئەگەر خودا بيوستايە لەچاوتروکاندنیکدا
بوونەو ەرى بەدى دەهینا، وەلى: کە وای نەکردو ەو بەشەش کات خولقاندونى
ويستوو ەتى بەندەکانى فيرى ئەو ەکا: کە بەکال ەو خۆين لەنەنجامدانى
کارەکانيان داو ەلەشەو بەپەلە نەبن!

﴿ثم استوی علی العرش﴾ په‌روه‌ردگار کۆنترۆلی عەرشی کردوه‌و، یان به‌و شیوه‌یه‌ی: که شیایوی خودایه‌تی خۆیه‌تی ئیستیوای له‌سه‌ر عەرش کردوه عەرش: گسه‌وره‌ترین مه‌خلووقی بوونه‌وه‌ره، به‌زه‌مان و به‌مه‌کان ناپیوړی و نه‌ندازه‌دار ناکړی.

وشه‌ی (ثم) له‌نایه‌ته‌که بۆ ته‌راخی و ته‌رتیب نیه، چونکه په‌روه‌ردگار حالات و وه‌زعی جیاجیای به‌سه‌ردا نایه، نابیی ئیستا له‌حالی‌که‌دا بئی و پاشان له‌وه‌زعیکی تر‌دا بئی. به‌لکوو (ثم) ته‌رتیبی مه‌عنه‌وی ده‌گه‌یه‌نی، (استعلا) ش پله‌یه‌که له‌ژوور پله‌ی خولقاندنه‌و به‌و جوړه ته‌عبیری لی ده‌دریته‌وه!

﴿مالکم من دونه من ولی ولا شفیع﴾ نه‌ی ئاده‌میزادینه! جگه له‌خودا کهس نیه پشتیوان و یارمه‌تیده‌رتان بئی ه‌ر نه‌و ده‌توانی نه‌فعتان پی بگه‌یه‌نی و زیانتان لی دوور بخاته‌وه، به‌بی ئیزن و ره‌زامه‌ندیی خودا کهس نیه بتوانی تکاو شه‌فاعه‌تتان بۆ بکا، به‌لکوو خودا خاوه‌نی ه‌موو شتی‌که به‌موطله‌قی، ه‌رچی به‌رژه‌وه‌ندی ئیوه‌ی تیدابیی فه‌راهمی هیناوه، خاوه‌ن توانای ره‌هایه، بالا‌ده‌سته به‌سه‌ر عەرش و ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ه‌رچی تیاندايه. ئیتر کی ه‌یه جگه له‌خودا یارمه‌تیده‌ربیی؟ کی ه‌یه به‌بی ئیزنی نه‌و بتوانی شه‌فاعه‌ت بکا؟

﴿أفلا تتذكرون؟﴾ نه‌وه بۆچی بیر ناکه‌نه‌وه‌و ئامۆژگاری وه‌رناگرن تا له‌ئاکاما برؤا به‌خودا بکه‌ن و بیننه یه‌کتاپه‌رست! بیرکردنه‌و له‌بوونه‌وه‌رو تی‌فکرین له‌مه‌خلووقاتی خودا دل و ده‌روون و لی ده‌کا دان به‌هه‌بوونی خودا دا بنی و هاوه‌لی بۆ بریارنه‌داو به‌ته‌نها روبکاته نه‌وو ه‌ر نه‌و په‌رستی!

﴿يُدبر الأمر من السماء إلى الأرض، ثم يعرج إليه في يوم كان مقداره ألف سنة مما تعدون﴾ ئيش و كارى بوننه وەر به دهست خۆيهتى، راگرتنى بوننه وەر به رپوه بردنى به عالهمى بالآو پايىنيه و به شتوه تۆكمه و رپك و پيځكه، تاييه ته به خوداوه هه ر ئه و هه ئيده سوړپيښى، هه موو كارو بارپيكي بوننه وەر كه له ئاسمانه كانو زهوى و ناويان دا هه يه، رۆژى قيامت ئاكامه كهى بۆ لای خوا بهرز ده پيتمه و، سهره نجامى هه موو شتيك بۆ لای ئه و هه ئه و برپارى به كالا كهره و ده باره يان ده رده كا.

ئه ندازهى ماوهى رۆژى قيامت هه زار سالى ته واوه له و رۆژو مانگانهى ئيمه له ژيانى دنيادا حيسابيان پي ده كه ين.

مه به ست به هه زار سال له نايه ته كه دا ماوهى دورو دريژه، له زمانى عه ره بى دا ئه و ژماره زۆرترين و دريژترين ژماره يه كى به كارها تووبوه.

له شوپيځكى تر دا په روه ردگار وه صفى ئه و رۆژهى كردوه به په نجا هه زار سال: ده فهرموى: ﴿في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة﴾ (المعارج: ٤) قورطوبى ده فهرموى: ئه مه ماناي وايه رۆژه كه هينده سامناك و تهنگانه يه له سهر كافره كان به ئه ندازهى په نجا هه زار سال ده بى.

ئيبنو عه بباس ده فهرموى: عه ره ب رۆژى تهنگانه به دريژى وه صف ده كاو رۆژى شادى به كورت و كه مخايه ن.

هه نديكى تر پييان وايه قيامت رۆژى واى تيداى به ئه ندازهى هه زار سال دريژه، هى وايشى تيداى به ئه ندازهى په نجا هه زار ساله.^(١)

(١). ته فسيري قورطوبى (ج ٧/٣٩٧٩) (٦٦-٦٧).

ته عبیره که: که ده فهرموی: ﴿يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ﴾
 دیمه نه که له ذیهنی ئاده میزاد نزیك ده کاته وه، نه گینا مه وداي ته دبیرو
 به پرتوه بردنی خودا له مه وداي ئاسمانه کانو زهوی به فرراوانتره، وه لی ههستی
 ئاده میزاد به سیه تی که له بهرام بهر ئه وه مه جاله فراوانه دا بوهستی و سه رنج
 بداته به شیک له دیاردهی به پرتوه چوونی ئاسمانه کانو زهوی.

﴿ذَلِكَ عَالَمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ هه ئسورپینه رو به پرتوه بهری
 ئه م هه موو شتانه ی ناو بوونه وه ر به ئاشکراو به نهی تی یه وه، هه رچی له بهر چاوه و
 له بهر چا و نیه، ئه وه ی به دل دا راده بووری و ئاده میزاد ته صه وری ده کا، یان
 به خه یالیش په ی پی نابا، له وانه ش نهی تی ترو به فرراوانتر له لای خودا عه یان و
 نمایانه و به وپه ری زانیاری و ئاگاداری یه وه کۆن ترۆلی کردون و کاتیک نه بوه
 نه یانزانی، بالاده ست و خاوه ن ده سه لاته، هه موو شتیک گه ردنکه چیه تی،
 به ویستی ئه وه ده گه ری، خاوه ن هیژو توانایه به توندی تۆله له کافرو هاوه لدانه ران
 ده ستی تی، سزای به ئیش و سامناکه بۆ ئه وانه ی په یامی پیغه مبه ره کانی ره ت
 ده که نه وه، به ره حم و خاوه ن به زه بی یه بۆ به نده راستاله موسو لمانه
 تۆبه کاره کانی ئه وانه ی ئیمانیا ن هیئا وه کس ده وه ی باشیش نه نجام ده دن،
 ره حمیا ن پی ده کا ریگای راست ده گرنه بهر بۆ به پرتوه بردنی کاری دونیا و
 به خته وه ری ژیا نی دونیا و قیامه تیا ن.

ئه بجا ر دوا ی به یان کردن و چه سپاندنی تاك و ته نهایی خودا و رانواندنی
 به لگه، جوړاو جوړ له بوونه وه ر به ئاسمانه کانو زه وییه وه. به لگه ی به هیژ له خودی
 ئاده میزاد دینی ته وه ده فهرموی: ﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ﴾ ئه وه
 به پرتوه بهر و هه ئسورپینه ره زانا و به توانایه ئه وه خودایه یه: که هه موو شتیک

به جوانی دروست کرده، له همر شتیک پروانی هر له ذهره تا مه جهره، ده بینئ بهریک و پیکی به دیهیتان، ده ست ره نگینیان پیو دیاره.

﴿وبدا خلق الإنسان من طین﴾ پهروهردگار سهره تا باوکی ئاده میزاد که ئاده مه له قور دروستی کرده، قوریش بریتییه له ئاوو گل، هر بویه شه ئاده میزاد له پیکهاتهو بهردهوام بوونی ژبانی دا پشت به ئاوو گل ده بهستی، چونکه (مهنی) له خوارده مهنی پهیدا ده بی، خوارده مهنیش یان له ئاژه لو په له وهره وهیه، یان له دانه ویلکو بهروبومی دره خته، هه موو نهوانهش به شیککی زوری سهرچاوه یان گل وئاوه.

﴿ثم جعل نسله من سلاله من ماء مهین﴾ پاشان خودا وای داناوه وای ره خساندوه: که ذرویتی ئاده میزاد به هوئی تیکه لبوونی ئاوی پیاو (مهنی) به ئاوی ئافرهت که هیلکوکی تیدایه و پیکهوه متور به ده بن و زاو زئ ده کن، بهم شیوه گمراي ئاده میزاد دریژه به ژبانی ده داو ژماره یان زور ده بی و به جیهان دا بلاو ده بنهوه ﴿ثم سواه﴾ پاش نهوه ی باب به گهره ی ئاده میزادی له گل دروست کردو جهسته ی ریک خست، نه ندامه کانی جهسته ی ریک خست ﴿ونفخ فيه من روحه﴾ گیانی به بهردها کردو ئهو گیانه ی تایبه ته به خودا خویه وه و جگه له خودا کهس حقیقه تی نازانی، ئیتر له ئاکامی ئهو گیان به بهردا کردنه دا، جم و جولی پیکهوت و نهش ونمای تیکهوت و هه ست و شعوری تیدا پهیدا بوو، دهر گای زانیاری لی کرایه وه، ئهو ئاده میزاده سهر سوپهینه ره ی لی کهوته وه. ﴿وجعل السمع والأبصار والأفئدة﴾ نهو تا خودا گوچک که ی پیداون بو بیستو چاوی پی به خشیون بو دیتن، عه قل و بیرو هوشی پیدان بو جیا کردنه وه ی چاک و خراب و حق و بهتال له یه کتری.

﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ و هـ لئِی تَبْهَتُوا نَادَهُمِزَاد سِیْلَهُو پِی نَهْزَان،
 له بهرامبهر شهو هه موو نیعمه تانه ی پیتان به خشر او به که می نه بی سوپاسی
 خودا ناکهن، نه ندامه کانی جهسته تان لهو شتانه دا به کار ناهینن که پیویسته
 تیان دا به کار بهیندرین.

چه سپاندنی هاتنی قیامت و زیندو بوونه وهو حال و وه زعی کافره کان لهو روزه دا

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي

خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ﴿۱۰﴾ قُلْ يَتُوبُ إِلَهُكُمْ

مَلِكُ الْمَوْتِ الَّذِي يُكَلِّمُكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿۱۱﴾

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

﴿۱۲﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًى وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ

مِنِّي لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱۳﴾

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ

وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۱۴﴾

وه‌کوو ئاشکراو غایانه بنه‌ما سه‌ره‌کیه‌کانی عه‌قیده سی شتن: ئیمان به‌خودا، ئیمان به‌پیغه‌مبه‌رایه‌تی، ئیمان به‌زیندوبونه‌وه. قورئانی پی‌روزی به‌زوری جه‌خت له‌سه‌ر ئهم سی بنه‌مایانه ده‌کاته‌وه، جا که له‌وه‌پیش باسی به‌کتاپه‌رستی کردو به‌لگه‌ی له‌سه‌ر تاک و ته‌نهایی خودا هینایه‌وه فه‌رموی: ﴿اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ﴾ ئاماژه‌ی بۆ پیغه‌مبه‌رایه‌تی جه‌زهره‌تی موحه‌مه‌د کردو فه‌رموی: ﴿لَتَنْذِرُ قَوْمًا مَّا تَاٰهُمْ مِنْ نَّذِيرٍ مِّنْ قَبْلِكَ﴾ ئه‌جار لی‌ره‌دا! باسی قیامت ده‌کاو به‌لگه له‌سه‌ر رابوونی دینیته‌وه.

ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَالُوا: اٰنَا ضَلٰكُنَا فِي الْاَرْضِ اَنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيْدٍ﴾ ئایه‌ته‌که دیدو بۆچونی موشریکه‌کان راده‌نوینی و لی‌یان‌ه‌وه ده‌گیریت‌ه‌وه ده‌فه‌رموی: موشریکه‌کان ده‌یانگوت: ئایا ئه‌گه‌ر ئیمه‌ مردین و جه‌سته‌مان رزی و بوینه‌وه به‌گل و خۆل تازه جاریکی تر زیندو ده‌بینه‌وه، ریی تیده‌چی و ده‌گونجی پاش ئه‌و رزین و پولکانه‌ سه‌ر له‌نوئ جاییکی دی ئیمه‌ زیندو ده‌کری‌ینه‌وه؟؟

بی‌گومان ئه‌وان زیندوبونه‌ویان به‌دوور ده‌زانی و ئهم به‌دوور زانینه‌شیان له‌وه‌وه سه‌ری هه‌لدا‌بو: که قیاسی قودره‌تی خودایان به‌ده‌سه‌لات و توانای خۆیان مه‌زنده ده‌کرد، وایانده‌زانی چونکه ئه‌و شته به‌خۆیان ناکرێ خوداش ناتوانی ئه‌نجامی بدا! بی ناگابوون له‌وه‌ی که ئه‌و خودایه‌ی ئه‌وان و بوونه‌وه‌ری له‌نه‌بو‌وه هینا‌وه‌ته وجود، ده‌توانی به‌بی ماندوبوون جاریکی تر پاش مردن و رزین و بوونه‌ویان به‌گل و خۆل سه‌رله‌نوئ زیندوویان بکاته‌وه. چونکه خودا هه‌ر کاریکی ویست بیکه هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یه پی‌ی ده‌فه‌رموی: بیه ئیتر ده‌بی.

﴿بل هم بقاء بهم كافرين﴾ واتە: ئە موشرىكانە ھەر بەوئەندەوہ نەوہستان: كە ئىنكارى قودەرتى خودا بكن لە بەجیھننى وىستەكانى و بەس، بەلكو ئەوانە ئىنكارى زىندوبوونەوہو گەرانەوہیان بو لای خودا بو حىساب و كىتاب و ەرگرتنەوہى پاداش و سزا دەكن!!

ئەوانە لەبەر نەفامى خوڤان بەدوورى دەزانن: كە دواى مردن و رزىنو تىكە لاوبوونى جەستەيان بەخاكى زەوى جارىكى تر زىندوبكرىنەوہ، دەى ئەوہ كەى بەنسىبەت قودەرتى خوداوە جىگای سەرسوپمانە! خو زىندوكردنەوہ زۆر لەدروستكردنى سەرەتاو لەنەبوەوہ ئاسانتەر، ھەر چەندە بو خودا ھەموو كارتىك چون يەكە. پەرورەدگار ئەوانى لەخاك دروست كردو، لەو خاكەى ئەوان بەلایانەوہ دوور ئەگەر جەستەى رزىويان تىكەلى بوو جارىكى تر زىندو بكرىنەوہ، دەبوايە ھەرگىز ئەوان ئەم سەرسوپمانە رويان تى نەكا، خو دروستكردنەوہو زىندوكردنەوہى رۆژى قىامت دەق دەشوبەيتە دروستكردن و گيان بەبەرداكردى جارى يەكەم، ئەمەش ھىچ غەرابە تىكى تىدا نىە. وەلى ئەوان برۆيان بەگەيشتنەوہ بەخودا نىە، ئەم كوفرو بى برۆايى يەيانە: كە واى لى كردون ئىنكارى ئەو حەقىقەتە بكن و برۆيان وابى كارتىك: كە جارىك نەجام درا جارىكى تر نەجام نادريتەوہ؟!

﴿قل يتوفاكم ملك الموت الذي وكل بكم﴾ ئەى پىغەمبەر! بەو موشرىكە نەفامانە بلى: فرىشتەى گيان كىشان بەفەرمانى خودا لەكاتى تەواوبوونى تەمەنى ديارىكراوتان گىانتان دەكىشى! ئەجار ئەم فرىشتە چۆنەو چۆن گيانەكان دەكىشى؟ لەراستى دا ئەوہ نەينى يەكە لەنەينى يەكانى خوداوە لەم سەرچاوە راستەوہ وەرى دەگرىنو بەچاوى خوڤمان ناشارەكەى دەبينىن، ئىتر برۆامان پىيەتى و لەوہزىاتر چى لى نالين.

﴿ثم إلى ربكم ترجعون﴾ پاشان ئیوه دواى مردن و دنیا و یرانبوون
زیندوده کرینه وه و بۆ لای خودا ده گهرینه وه. حساب و لیکنۆلینه وه تان له گهل
ده کا سزاو پاداشتان به گویره ی کرده وه کانتان ده داته وه.

ئه مه و یرای هه ره شه له بێ باوه ران به لگه هینانه وه یه له سه ره هاتنی
قیامه ت و به یانکردنی ئه وه حه قیقه ته یه: که که سیک بتوانی یه که به جار ئاده میزاد
له نه بووه وه دروست بکا ده توانی دواى مردن و رزینی جهسته یان سه ره له نوێ
دروستیان بکاته وه.

ئه به جار به بۆنه ی باسی ئه وه قیامه ته ی گومانیان له هاتنی دا هه یه، دیمه نیئک
له دیمه نه کانی قیامه ت نمایش ده کا و حال و وه زعی کافرو موشریکه کانی تییدا
را ده نوینی، دیمه نیئکه پیره له جم و جۆل و حیوار و ئاخاوتن، هه ره ده لی و واقیعه و
ئیستا له بهر چاوه ... ده فرموی: ﴿ولو ترى إذ المجرمون ناكسوا رؤوسهم
عند ربهم، ربنا ابصرنا وسمعنا فارجعنا لعمل صالحاً انا موقنون﴾ ئه گه ره تۆ
ببینی ئه ی پیغه مبه ره! له و کاته دا: که کافره کان له بهرده م خودای خۆیان دا
را ده وه ستیئدرین، سه ره ی خۆیان شۆر کرده، ملکچه و ریسوا بوو، له سه ره مان و
له عه ییه تان نازانن چ بکه نه و چ بلین، ئه گه ره تۆ حال و وه زعی ئه وان، ببینی
دیمه نیئکی سامناک و گه وره و سه رنج راکیش ده بینی، دان به تها وانی خۆیان دا
ده نیئو ده لیئ: خودایه زیندو بوونه وه و هه شرمان به چاوی خۆمان دیتن،
ته صدیق و پشتگیریکردنی تۆمان بۆ پیغه مبه رانت بیست، ئه وه ی: که شک و
گومانان لی هه بوو پیغه مبه رانان تییدا به درۆخته وه لیمان بوو به یه قین و
شک و گومانان ده رباره ی نه ما. داوات لی ده که مین بمانگیریه وه بۆ دنیا،
بانبه ره وه بۆ دنیا، ئیتر کرده وه ی چاک ئه نجام ده ده یین، بیرو باوه رپری راست و
حه ق په یره وه ده که مین و وا ده که مین تۆمان لی رازی بی، ئیمه ئیستا دلنایان

له تاء و ته نهايي زاتي پاكٽ، ده زانين: كه هر تۆ شياوى عبادت بۆ كردنى، كه سى تر شياوى خودايه تي نيه، دلنيا بووين كه واده ي تۆ به زيندوبوونه وه و حيساب و ليكولئنه وه راسته و خيلافى تيدا نيه. مراندن و زيندوبوونه وه ي گيانله به رانت به لاهه ئاسانه و هيچ شتيكت لى عاسى نابى!

به لام پهروه ردگار بۆ خۆي ده زانئ نه گهر له فهرزتك دا بيشيان گيرتته وه بۆ ژيانى دونيا، هه مان هه لوتست و بىرو باوه رى پيشوويان ده بئى، په يامى خودا ره تده كه نه وه و پيغه مبه ران به درۆ ده خه نه وه: وه كوو له شوئيئكى تردا ناماژه به وه ده كاو ده فهرموى: ﴿ولو ترى اذ وقفوا على النار فقالوا: ياليتنا نرد ولا نكذب بايات ربنا، وتكون من المؤمنين، بل بدا لهم ما كانوا يخفون من قبل، ولو ردوا لعادوا لما نهوا عنه، وانهم لكاذبون﴾ (الانعام: ٢٧-٢٨).

ئه بچار ليته دا پيش ئه وه ي وه لامى جه رگپو ريسوا كه ريان بدرتته وه. حه قيقه تيك ده چه سپيئى كه ئه حه قيقه ته هه موو كاتى رۆلئكى گرنكى هه يه له ژيانى ئاده ميزادان دا. ده فهرموى: ﴿ولو شئنا لآتينا كل نفس هداها﴾ ئه گهر بمانويستايه هه موو كه سيك توفيق به دين و هيدايت وه ربگرئ كرده وه ي چاك ئه نجام بدا، ده مانتوانى بيكه مين و چ ئه ركيك تيدا نه بوو، وه كوو له نايه تيكي تردا ده فهرموى: ﴿ولو شاء ربك لامن من في الارض كلهم جميعا﴾ (يونس: ٩٩). ئه گهر خوداى تۆ بيويستايه هه موو ئاده ميزادى ده خستنه سهر يهك ريگا، ئه وىش ريگاي هيدايت، وه كوو چۆن ريگاي ژيانى هه موو گيانله به رانى به سروشت كردۆته يهك ريگا و هه موويان به سروشت ده زانن چۆن پيداويستى ژيانى خويان ئه نجام بدن. ﴿ولكن حق القول منى لأملأن جهنم من الجنة والناس أجمعين﴾ به لام حيكمه تي خودا وا هاتوو وه داخوازي ئه وه بووه: كه ئه م مه خلوقاته: كه ئاده ميزاده بيداته ده ست ئيختيارى خۆي، بۆ خۆي به ويستى

خۆى رىڭاي ھىدايەت يان رىڭاي گومپايى بگريته بهر. ئەجار بەھۆى ئەو
 ھىكمەتە خودايى يەو ئەو بىرپارە ئەزەلىيە خودايى يەو: كە داويەتى: كە دەبى
 دۆزەخ پىر بىكا لەئادەمىزادو جندۆكە لەوانەى شياوى دۆزەخنو بەويستى خۆيان
 رىڭاي گومپايى دەگرن. ھەر كەسە بەگويەى ئامادەباشى بىو ئيمانھيتان يان
 مانەوە لەسەر كوفر، سزاو پاداشى دوواروژيان وەر بگرنەو.

ھەلبەتە خودا لەھەوە لەو و پيش دروستكردنيان زانيويەتى كۆمەلەك
 ئادەمىزادو جندۆكە بەويستى خۆيان رىڭاي دۆزەخ پەيپەو دەكەنو
 سەرەنجاميان چوونە ناو دۆزەخە. جا ئەو كۆمەلە ستەمكارە: كە بەسەر
 شۆرى و ريسوايى لاي پەروەردگار رادەنوئيدريئو دۆزەخيان بىو بىرپارە دراو، بىو
 زىدە لۆمە كردن پىيان دەگوتري: ﴿فَذُوقُوا عَذَابَ نَارٍ﴾ نەم
 عەزابە بەئيشە بچيژن بەھۆى ئەو وەو كە لەدونيادا ئەم رۆژەتان لەبىر چوبەو وە،
 يان لەبىر خۆتان بردبەو وە. خۆتان بىو ئامادە نەكرد، ھەرپەشەو تەھدىدى ئىمەتان
 پاشگوئى خست. زيندوبوونەو و ھاتنى ئەم رۆژەتان بەلاو درۆ بوو، بۆيە ﴿انما
 نسيناكم﴾ ئىمەيش لەبىر خۆمانتان دەبەينەو، پاشگوئىتان دەخەين، واتە:
 واتان مامەلە لەگەل دەكەين وەكوو ئەو لەبىرمان چوبەو، چونكە خودا
 ھىچى لى گوم نابى و ھىچ شتىكى لەبىر ناچيئەو.. ئەو دۆزەخەو تىيدا
 بىئىنەو، ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ﴾ كەتەم تەملىون ﴿بچيژن عەزابى ئاگر بىو
 ھەتا ھەتايە تىيدا دەمىنەو لەتۆلەى كوفرو بەدرۆ خستەو وەتان بىو
 پىغەمبەرانو كەردەو ھى خراپتان. لەئايەتتىكى تردا جوورى عەزابەكەيان دىيارى
 دەكاو دەفەرموى: ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَاقًا جَزَاءً
 وَفَاءً، أَنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا، وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا، وَكُلَّ شَيْءٍ
 أَحْصَيْنَاهُ، كِتَابًا فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾ (النبا: ۲۴-۳۰).

ئیتر سیاقه که پهرده به سهر ئهم دیمه نه دا ده داته وه و کوردی و ته نی
(قسه ی ته و او یان له مستی نراوه) ئهو که سه ی ئهم نایه تانه ده خوینی ته وه و
تیان ده فکری وا هه ست ده کا به واقعی ۱۱ له بهر چاو له و شوینه سامنا که دا ئهو
تا و انبارانه ی جی هیشتون.

دهوشتی موسولمانان له دونیاداو پاداشیان لای خودا له قیامت ۱۱

إِنَّمَا يُؤْمِنُ

بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ
عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

ده باره ی هوکاری نازل بوونی نایه تی ژماره (۱۶) بهزاز له بیلاله وه
ریوایه ت ده کا؛ ده لی: تیمه له مزگه وت دا داده نیشتن کۆمه لیکیش له ها وه لانی
پیغه مبه ر ﷺ له دوای مه غریب نوژیان ده کرد هه تا نوژی خه وتنان (عیشا)
ئیتر نایه تی ﴿تتجافی جنوبهم عن المضاجع... الآية﴾ نازل بوو.

ئیمام (الواحدي التيسابوري) له مالیکی کورپی دیناره وه ریوایه ت ده کا؛ ده لئی: پرسیارم له نه نه سی کورپی مالیک کرد دهر باره ی ئه م نایه ته ئاخو دهر باره ی کئی نازل بووه؟ له وه لام دا فهرمووی: کۆمه لیک له ها وه لانی پیغه مبه ر ﷺ له شیوانه وه نویژیان ده کردن تا دوا کاتی نویژی خه وتنان، نیتر پهروه ردگار دهر باره ی ئه وان ئه م نایه ته ی نازل کردوه، ئه م قسه یه له قه تاده وه وه عه کره مه شه وه ریوایه ت کراوه!

مه عاذی کورپی جه به ل ریوایه ت ده کا؛ ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ دهر باره ی نایه تی ﴿تَجَافَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ...﴾ فهرمووی: مه به ست به وه شه ونویژی به نده کانی خودایه له سه ره تای شه ودا.

حه سه نی به صری و موجهیدو مالیک و ئه وزاعی فهرموویانه: ئه م نایه ته دهر باره ی ئه و تیکۆشه رانه نازل بووه: که شه و راده بن بۆ نویژ کردن.

به لگه له سه ر راستی ئه م سه به ب نزوله ئه و فهرموده یه: که ئه هه دو تیرمیذی و نه سائی و ئیبنو ماجه هه ریه که بیان له سونه نه که ی دا ههروه ها ئیبنو جه ریر و ئیبنو مه رده وه یه ی له مه عاذی کورپی جه به له وه، ده لئی: رۆژیک له رۆژانی غه زای ته بۆکدا وایه که موت له پیغه مبه ر ﷺ نزیک که وتمه وه، له ته نیشتی وه ده رۆیشتم، عه رزیم کرد ئه ی ره وانه کراوی خودا، شتیکم پئی بلئی: بچمه به هه شته وه له ناگر دورم خاتمه وه؟ فهرمووی: به راستی پرسیار شتیکی گه ورت لئی کردم، هه رچه نده بۆ که سیک خودا یارمه تی بدا ئاسانه و ده توانی نه غامی بدا: (تعبد الله ولا تشرك به شیئا، وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة، وتصوم رمضان، وتحج البيت) به نده یه تی بۆ خودا بکه و ها وه لئی بۆ دامه نی، نویژه کانت به ریک و پیک شتی نه غام بده، زه کاتی مال و سامانت دهریکه، مانگی ره مه زان به رۆژوبه، حه جی مالی خودا بکه، پاشان فهرمووی: (الا أدلك على أبواب الخير؟

الصوم جنة، والصدقة تطفئ الخطيئة وصلاة الرجل في جوف الليل) نه‌ری
 شاره‌زای ده‌رگا‌کانی خیرو فه‌رت نه‌که‌م؟ رۆژو مه‌تاله‌و له‌نا‌گری دۆزه‌خ
 ده‌تپاریزی، خیرو خیرات تاوان ده‌کوژیتیتیه‌وه، نویژ کردن له‌ناو قه‌دی شه‌ودا.
 نه‌جار نایه‌تی ﴿تتجافى جنوبهم عن المضاجع﴾ یی خوینده‌وه تا گه‌یشته ﴿جزاء
 بما كانوا يعملون﴾. پاشان فه‌رموی: (الا اخبرك براس الامر وعموده وذروة
 سنامه) نه‌ری خه‌بهرت نه‌ده‌منی به‌جه‌مسهری کاره‌کانو تو‌یه‌لا‌کی هه‌موو
 شتیک؟ منیش وتم: به‌لئ: نه‌ی پی‌غه‌مبهر ﴿يَتِم بِلئ: فه‌رموی: (راس الامر
 الاسلام، وعموده الصلاة وذروة سنامه الجهاد﴾ سبیل الله ثم قال الا اخبر بملاك
 ذلك كله؟) سه‌ری شته‌که نیس‌لامه، بریره‌ی پشتی نویژه، قه‌لا‌قو‌چکه‌ی
 پشتیشی جه‌اد کردنه له‌ری‌گه‌ی خودادا، نه‌جار فه‌رموی: نایا جه‌مسهرو
 ته‌وه‌ری هه‌موو شته‌کانت پی نه‌لیم؟ وتم به‌لئ: نه‌ی پی‌غه‌مبهری خودا! نیتر
 پی‌غه‌مبهر ﴿سه‌ری زمانى خوى گرتو پاشان فه‌رموی: (كف عليك هنا)
 ناگات له‌نه‌مه بن وتم: نه‌ی پی‌غه‌مبهری خودا بۆ‌چی نی‌مه له‌سهر قسه‌ کردنی
 خو‌مان لسن پرسینه‌وه‌مان له‌سهره؟ پی‌غه‌مبهر ﴿فه‌رموی: (تلكك امك
 يامعاذ، وهل يكب الناس في النار على وجوههم الا حصائد اسنتهم) نه‌ی دایک‌ت
 رۆ‌له‌رۆ‌ت بۆ‌ بکا، بۆ‌ نازانی نه‌اده‌میزاد که به‌ره‌و‌ده‌م ده‌خو‌رتنه‌ دۆزه‌خ‌سه‌وه
 له‌نا‌کامی زمانیان شه‌و ده‌رده‌یان به‌سهر دئو تووشی شه‌و عه‌زابه‌ ده‌بن.

په‌یوه‌ندی شه‌م نایه‌تانه به‌نایه‌ته‌کانی پی‌شه‌وه له‌م ره‌وه‌یه: له‌وه‌پیش حالو
 وه‌زعى کافره‌کانی به‌یان کسرد، سه‌رشۆ‌ریو دیمه‌نی ریس‌واییان له‌ده‌شتی
 مه‌حشردا رانواندو نه‌وه‌ی را‌گه‌یاند که شه‌و کافرانه بۆ‌ هه‌تا هه‌تایه له‌دۆزه‌خ‌دا
 ده‌میتنه‌وه.

ئه‌جار لیڤه‌دا حال و وه‌زعی خاوه‌ن باوه‌ران له‌دونیاو قیامه‌ت‌دا دیاری ده‌کاو ده‌فرموی: ﴿اٰمَنَّا بِاٰیٰتِنَا الَّذِیْنَ ذٰکُرُوْهَا خَرَوْا سٰجِدًا وَّسَبِّحُوْا بِحَمْدِہٖ ۚ رَہْمٰہُمْ ۚ وَہُمْ لَا یَسْتَكْبِرُوْنَ﴾ نہ‌وه‌کوو ئیمان ده‌هینئ به‌نایاتی ئیمه، به‌قورئان و نیشانه که‌ونیه‌کان، به‌پیغه‌مبه‌ران و فریشته‌کان، ئیلا ئه‌وانه ئیمان ده‌هینئ: که‌هر کاتی به‌و نایه‌تانه نامۆزگاری بکریئ و قورئانیان بۆ بخویندریته‌وه‌و گوی راده‌گرن و دلی خوینی بۆ ده‌که‌نه‌وه، ئیتر به‌ره‌و رو ده‌که‌ونه سوژده‌و زه‌لیللی و گه‌ردنکه‌چی خوینی بۆ خودا راده‌گه‌یه‌نئ. له‌سوژده‌که‌یان‌دا خودا به‌پاک و به‌رز ده‌گرن له‌وه‌ی که‌خیزان و مندال و هاوه‌لی هه‌بئ، هه‌مدو سوپاسی خودا ده‌که‌ن له‌سهر نیعمه‌ته‌ جوړاو جوړه‌کانی، ته‌سبیح و ته‌حمید ده‌خه‌نه پال یه‌ک، واته: ده‌لئین: ﴿سَبِّحَانَ اللّٰہِ وَبِحَمْدِہٖ، سَبِّحَانَ رَبِّیْ اَۤلْاَعْلٰی﴾ چونکه ئه‌وان دلایان به‌ئیمان به‌خودا و به‌پیغه‌مبه‌رانی و به‌هاتنی رۆژی قیامه‌ت ئاوه‌دانه، ته‌که‌ببور ناکه‌ن له‌به‌ندایه‌تی‌کردن بۆ خودا و شوینکه‌وتنی شه‌ریعه‌ت و پابه‌ندبون به‌فرمان و نه‌هیه‌کانی. به‌پیچه‌وانه‌ی ئه‌و موشریکه‌ نه‌فامانه‌ی: که‌ پشت هه‌لده‌که‌ن له‌طاعه‌ت‌کردن بۆ خودا، ئه‌وانه خودا سزای به‌ئیشیان ده‌دا وه‌کسو له‌شوینتیکی تر‌دا ده‌فرموی: ﴿اِنَّ الَّذِیْنَ یَسْتَكْبِرُوْنَ عَنِ عِبَادَتِیْ سَیَدْخُلُوْنَ جَہَنَّمَ دَاخِرِیْنَ﴾ (غافر: ۶۰)

ئه‌و خاوه‌ن باوه‌رانه: که‌ به‌قورئان نامۆزگاری ده‌کریئ، نایاتی قورئانیان به‌سه‌ردا ده‌خویندریته‌وه‌هینده‌ کاریسان تی ده‌کاو پی‌ی (متأثر) ده‌بن خیرا ره‌په‌ورو ده‌که‌ونه سوژده، له‌بهر به‌ته‌عظیم گرتنی ئه‌و خودایه‌ی به‌نایه‌ته‌کانی نامۆزگاری ده‌کریئ، له‌بهر هه‌ستکردن به‌شکو‌مه‌ندی ئه‌و خودایه‌ی که‌هه‌ر به‌سوژده بۆ بردن و ناوچه‌وان خستنه‌ سه‌رزه‌وی پاساوی ده‌دریته‌وه، له‌بهرامبه‌ر جه‌لال و شکۆمه‌ندی‌دا جگه‌ له‌ناوچاوان تو‌زای کردن و سه‌رخستنه‌ سه‌ر خاک هه‌چ ریگاچاره‌یه‌کی تریان نیه.

ئەو ھەبە رەوشتی موسولمانان و خوداپەرستان، خوداپەرستی، تەقدیس و
 ھەمد کردنی، گەردنکەچی و خۆتەسلیم کردنی، بەو شیۆە فەرمانبەردار و دڵ پەر
 لەخۆف و رەجان! وێرای ئەو رەوشتانەیان ﴿تتجافى جنوبهم عن المضاجع يدعونهم
 خوفاً وطمعاً﴾ لا تەنیشتیان واتە: جەستەیان بەرز دەبێتەو لە جیگەى گەرم و
 نەرمی نووستیان، ھەرچەندە جیگاکەیان جاذیبیەت و ھێزی کێشندەى ھەبێ و
 ھەزیان لە ھەسانەو نووستن بێ، ئۆقرە ناگرن و ھەلدەستن بۆ شەو نوێژو
 خوداپەرستی، بۆ لالانەو سکاڵا کردن لەقاپی پەرورەدگاریان، قورسایى و
 خوشى خەو و راحت، ھەبوونی جیگەى گەرم و نەرم و ئارام چەندێک بە ھێزین
 ناتوانن لە ھەلسان بۆ شەو نوێژی مەنع بکەن، چونکە ئەو کارێکی تری ھەبەو
 دلی بۆ شتیکی تر لێ دەدا، ھەزو ھیوا یەکی تری تێدا بەرجەستە بوو،
 دەبەوێ لەخزمەت خودادا راوەستى، روپکاتە قاپی پەرورەدگاری و بەتەرس و
 ھیواو لێی پیاپێتەو، ترسی عەزاب و ھیواى رەھمەتى، ترسی قارو غەزەبى
 ھیواى رەزامەندی و لێخۆشبونی خودا، لەناخیا کێ پرکتیانە، بۆیە لەو کاتانەدا
 کە خەلک لە شیرین خەودان ئەوان رادەبن و جەستەیان لە جیگای گەرم و نەرم جیا
 دەبێتەو بۆ رویتکردن و راوەستان لەخزمەت پەرورەدگاریاندا، دلتیان لەو ھەبە:
 کە قازانج و زیانیان لەدو نیاو قیامەتدا بەرزى و نزمیان، خوشى و ناخۆشیان،
 پایە و مایەیان لە ھەردو جیھاندا بە دەست خودایەو بەس! لە ترسی عەزابى
 سەختی دلتیان دەلەرزى، بە ھیواى ناز و نەعمەتى خەریکن بال بگرن، ئەمجار
 وێرای ئەم ھەستە ناسک و دڵ پەرلە ھیسواو ترسەیان، سەربارى پارانەو و
 لالانەو ھیان، لەتەك نوێژو سوژدەو خودا پەرستیاندا، نەركى سەرشانى خۆیان
 بەرامبەر كۆمەڵ ئەنجام دەدەن بەم جۆرە ﴿وَمَا رزقناهم ينقمون﴾ لەو رزق و

روژییه‌ی پیمان داون ده‌به‌خشن، زه‌کاتی مالو سامانی خویمان ده‌رده‌کهن،
ئاده‌میزادانی تر فی‌ری زانینو زانیاری ده‌کهن، ریگای خیرو خوشی ژیان بو
خه‌لکی رون ده‌کهنه‌وه.

ئیمامی نه‌حمه‌دو ئه‌بو داود له‌ئینو مه‌سعوده‌وه له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ
ریوایه‌ت ده‌کا ده‌فه‌رموی: په‌روه‌ردگارمان له‌دوو که‌س عه‌جباتی دئ: پیاویک
له‌ناو نوین و شوین خه‌وتنی دا هه‌لستی، ژنو مائی خوئی واز لی بی‌نی بو شه‌و
نویژ به‌هیوای پاداشی من و له‌ترسی عه‌زابی من خه‌وو ده‌سته‌ملان واز لی
بی‌نی. پیاویکیش له‌ریگه‌ی خودادا غه‌زا بکا خوئی و تاقمه‌که‌ی بشکین و
هه‌لین. دوا‌یی به‌خوئی دا بجیته‌وه‌و بزانی هه‌لاتن چه‌ند تاوانه‌و گه‌رانه‌وه بو سه‌ر
دوژمن چه‌ند خیر و چاکه، ئیتر بگه‌رپته‌وه‌و بو سه‌ر دوژمن و شه‌ر بکا تا خوینی
ده‌رژئ له‌پینا و ره‌زامه‌ندی من دا و ترسان له‌سه‌ر پیچیکردنی فه‌رمانی من!!
په‌روه‌ردگار به‌فریشته‌کان ده‌فه‌رموی: سه‌یری به‌نده‌ی من بکه‌ن له‌به‌ر خاتری
من به‌هیوای پاداش و له‌ترسی سزای من گه‌رایه‌وه شه‌ری کرد تا خوینی رژا!

ئعه‌له‌بی (به‌مه‌رفوعی) فه‌رموده‌یه‌کی له‌ئه‌سمای کچی یه‌زیده‌وه ریوایه‌ت
کردوه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: کاتی‌ک: که‌ خودا له‌روژی قیامه‌ت دا
هه‌موو ئاده‌میزادان کو ده‌کاته‌وه، بانگه‌ریک دئ بانگ ده‌کا به‌ده‌نگیک
هه‌موو مه‌خلوقات ده‌بیسن و خه‌لکه‌که‌ ده‌زانن کئ شیاوی ریز لیگرتنه،
پاشان جاریکی تر بانگ هه‌لده‌داته‌وه‌و ده‌لی: با ئه‌وانه‌ی هه‌لساون بو شه‌و
نویژو جه‌سته‌یان له‌جینگای گه‌رم و نه‌رم جیا ده‌بوه‌وه، با ئیستا هه‌لسن و خویمان
جیا بکه‌نه‌وه، هه‌لده‌ستن و که‌من: ئه‌جار جاریکی تر بانگ هه‌لده‌داته‌وه‌و ده‌لی:

با نهوانه‌ی همدو شنای خودایان کردوه له‌خۆشی و ناخۆشی‌دا با جیاببنه‌وه‌و هه‌ستنه
سه‌رپێ، هه‌لده‌ستن و که‌من، نه‌مانه به‌ره‌و به‌هه‌شت به‌رپێ ده‌کرێن و نه‌جار باقی
ئاده‌میزادان حیساب و لی‌کۆلینه‌وه‌یان له‌گه‌ڵ ده‌کرێ.

نه‌جار په‌روه‌ردگار پاداشی نه‌و موسوڵمانانه به‌یان ده‌کا: که له‌وه‌پیش
وه‌صفی کردن، ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ هیچ که‌س له‌فریشته‌و پی‌غه‌مبه‌ران و ئاده‌میزادانی تریش
نازانێ چ پاداش و نازو نی‌عه‌مه‌تیکیان بۆ دانراوه، نه‌وه‌ی بۆ نه‌وان بریار دراوه
هی‌نده گه‌وره‌و نایاب و به‌رخه که‌س نه‌یدیوه‌و نازانێ چی‌ه‌و چۆنه، نه‌مه‌ش
پاداشی نه‌و کرده‌وه باشانه‌یانه: که له‌دو‌نیادا نه‌نجامیان داو‌ن به‌نه‌ی‌نی و بێ
ری‌بابازی، بۆیه خودا نه‌و نازو نی‌عه‌مه‌ته که‌س نه‌دیتوه‌ی بۆ بریار داو‌ن.
پاداشی‌کیان ده‌داته‌وه چاویان پێ‌ی فێنک بیت‌ه‌وه، پاداشی‌ک جگه له‌خودا که‌س
نازانێ چی‌ه‌و که‌س نه‌یدیوه! نی‌عه‌مه‌تی‌که خودا لای خۆی په‌نهانی کردوه تا نه‌و
روژه‌ی به‌خزمه‌ت په‌روه‌ردگاریان ده‌گه‌نه‌وه که‌س نای‌بینی، ئاله‌و روژه‌دا
پیش‌که‌شیان ده‌کرێ و پێ‌ی به‌هه‌مه‌ند ده‌بن!

نه‌ی خودایه! که خودایه‌کی خاوه‌ن فه‌ضلو که‌ره‌می چ‌ه‌ند خاوه‌ن
به‌خششی به‌سه‌ر به‌نده‌کان‌دا؛ چۆن به‌فه‌ضلو نی‌عه‌مه‌تی خۆت دایانده‌پۆشی،
ده‌بێ نه‌و به‌ندانه کێ بن و چی بن زاتی پاکت نه‌و پاداشه‌یان بۆ په‌زه‌مه‌نده
ده‌که‌ی؟

بو‌خاری و موس‌لیم و تیرمیزی له‌نه‌بو هورپه‌روه فه‌رموده‌یه‌کی قودسی
ری‌وایه‌ت ده‌که‌ن، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي
الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قُلُوبِ بَشَرٍ) خودا

فهرمویه تی پاداشیتکم بۆ بهنده صالحه کاتم ئاماده کردوه هیچ چاوتک نهی
بینیوه، هیچ گوئییهك نهی بیستوه، به خه یالیش به سهر دلی ئاده میزاددا
تینه پیریوه. نه بو هوره پیره (که راوی حه دیشه که یه) ده فهرموی: نه گهر حه زتان
لی یه نایه تی ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ بخویننه وه...

پاداشی موسوئمانان ۱۱ سزای بی دینه کان

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا
لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ
جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا
فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ
لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾
وَلَنَذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَن أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ
أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْقِمُونَ ﴿٢٢﴾

له بهردهم دیمه نی شپړیوی تاوانباره کان و دیمه نی موسو لمانه خودا پیداه
خاوه ن پاداشه کان، ته عقیبتی کی کورت ده رباره ی یاسای پاداش و سزای
داد په روه رانه ده یتنی و ده فرموی: ﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا؟
لایستون﴾ نایا که سیک بروای به خوداو به پیغه مبهری خودا بی، پابه ندی
فرمان و جله و گیریه کانی په روه ردگاری بی، به کسانه له گهل که سیک بی
بروایی و سهر پیچی فرمانی خودا بکاو پیغه مبهر به درو بخاته وه؟ بیگومان
به کسان نین و روژی قیامت حساب و لیکو لینه وه یان جودایه، پاداش و سزایان
وه کوو یه که نیه!

نمونه ی نهم نایه ته چهند نایه تی کی تره وه کوو نه وه: که ده فرموی:
﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ، أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ
الْفَائِزُونَ﴾ (الحشر: ۲۰) یان ده فرموی: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ، أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ (ص: ۲۸).

موسو لمانان و بی پروایان به کسان نین له هه ست و شعوردا،
له هه لس و کهوتدا، له بیرو باوه رو کرده وه و گوftarدا، نه دی چو ن له پاداش و سزادا
روژی قیامت به کسان ده بن؟ نه خیر به کسان نابن و ناگو نجی به کسان بن.

نه مجار په روه ردگار پاداش و سزای هه ردو و تاقم دیاری ده کاو ده فرموی:

۱- ﴿أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ نه وانه ی نیمانیان به خوداو به پیغه مبهری خوداو
به زیندوبوونه وه هه بوه، و یرای نیمانی راست و پته ویان، کرده وه ی باشیان نه نجام
داوه، نه وه بو نه وانه باخ و باخاتی جوان رازاوه ی به هه شت هه یه. قه صرو
باله خانه ی به رزو خو شیان تیدان، شوینی حه وانه وه ژیان تیدا به سهر بردن،

ئەمەش پاداش و ریز لێنانە بۆیان لەسەر کردەوێ جوان و هەلۆیستی
جوانگیرانەیان لەژیانی دنیادا، ئەو شوێنە خۆش و خانوبالەخانانەیان
بەملکیت دەدریت!

۲- ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾ بەلام ئەوانەى فاسق و کافر بون
بەخودا لەخودا یاخی بون، وێرای کوفرو بێدینیان کردەوێ ناشیرینیان
ئەنجام داون، ئەو شوێنى حەوانەوێان لەقیامەتدا ئاگرى دۆزەخەو تێدا
نیشتهجێ دەبن و بۆ هەتا هەتایە لەویدا دەمێننەو. ﴿كَلِمًا أَرَادُوا أَن
يَخْرُجُوا مِنْهَا أَعِيدُوا فِيهَا﴾ هەر کاتى ئازارى سەخت و بەئیش وایان لى بکا
پەلەى هاتنە دەرەو دەرچوون لەناو دۆزەخ بکەن، فری دەدرێنەو بۆ ناو ئاگر
هەولەکەیان بێهۆدە دەبێ، نمونەى ئەم نایەتە نایەتێکی ترە: کە دەفەرموی:
﴿كَلِمًا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ، أَعِيدُوا فِيهَا﴾ (الحج: ۱۲).

فەضیلی کوپی عیاض دەلی: بەخودا ئەوانە دەستیان کە لەبچە کراوە
قاچیان لەپێوەندایە، بلیسەى ئاگر بەرزیان دەکاتەو و فریشتە بەچە کوچی
ئاگرین دەیاغەنەو ناوی!

ئەجار بۆ زێدە تەعزێب و ئۆمەو هەرەشە ﴿وَقِيلَ لَهُمْ﴾ پێیان گوترا، واتە:
پێیان دەگوترێ: ﴿ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ بچێژن عەزایی
ئەو ئاگرەى لەدنیادا برواتان پێى نەبوو، دەتانگوت زیندو بوونەو نیەو
حیساب و لێکۆڵینەو درۆیەو پاداش و سزا نابن!

ئەوێهە ئاکام و سەرەنجامی موشریکەکان لەروژی قیامەتدا، لەگەڵ
ئەوێشدا وەنەبێ ئەوان تا روژی قیامەت وازیان لى بەهێندری بەلکوو
﴿وَلَنَذِقْنَهُمُ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ﴾ بێگومان پێش ئەو

عه‌زابه گه‌وره‌و سامناکه، عه‌زابی که‌م و نزیك: که عه‌زابی دونیایه پییان ده‌چیژین، توشی دهر‌دو به‌لاو قات و قری و کاره‌ساتیان ده‌که‌ین نه‌خوشی و کوشت‌و برینیان به‌سهر‌دا ده‌هینین، بومه‌له‌رزو لافاوو زریان و هه‌وره‌تریشقه‌یان لی ده‌ده‌ین، بۆ شه‌وی به‌خویان‌دا بچنه‌وه‌و له‌گومرایی خویان پاشگه‌ز بینه‌وه، تۆبه بکه‌ن و ئیمان به‌ین و شوین په‌یامی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام بکه‌ون!

بیگومان سیبهری ره‌حه‌تی خودا له‌پشت ئه‌م عه‌زابه نزیکه که‌مه‌وه‌یه، خودا بۆیه شه‌و عه‌زابه‌یان ده‌دا تا توشی عه‌زابی سه‌خت و دژواری دۆزه‌خ نه‌بن، هه‌رگیز خودا نایه‌وی به‌نده‌کانی به‌و ئاگره‌ بی ئامانه سزا بدا، نه‌گه‌ر بۆخویان به‌ویستی خویان خویان و لی نه‌که‌ن شیاوی بن، شه‌و تا هه‌ره‌شه‌یان لی ده‌کا به‌عه‌زابی دنیا بۆ شه‌وی بگه‌رینه‌وه‌و ئیمان به‌ین. هه‌ره‌شه‌یان لی ده‌کا و عه‌زابی دونیایان ده‌دا بۆ شه‌وی سروشتسان به‌ئاگا بیته‌وه‌و ئازاری عه‌زاب له‌گومرایی بیانگیریته‌وه.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار هو‌کاریکی گشتی باس ده‌کا که ده‌بیته‌ هۆی سزادانیان، ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَكَرَ آيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا، إِنَّا مِنَ الْجَافِرِينَ مُنْتَقِمُونَ﴾ کۆ له‌و که‌سه سته‌مکارتره‌ واته‌، که‌س له‌و که‌سه سته‌مکارتر نه‌، که خودا به‌ئایاتی قورئان و موعجیزه‌ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی هۆشیاری کردۆته‌وه، په‌ندو ئامۆژگاری بۆ ناردوه، ریگای حه‌ق و به‌تالی بۆ دیاری کردوه، که‌چی روی لی وهر‌گیراوه‌و ئینکاری کردوه، پاشگویتی خستوه‌و له‌بیرخۆی بردۆته‌وه، بیگومان ئیمه‌ توندترین سزا له‌تاوانباران ده‌سینین، تۆله له‌و کافره‌ تاوانبارانه ده‌سینینه‌وه‌و ناهیلین به‌سه‌ریان‌وه‌و بچی.

به‌یوه‌ندی نیوان به‌یامی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ره‌زرتی موسا

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا

مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَائِهِۦ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ
بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ
هُوَ بِفَصْلِ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

له‌وه‌پیش له‌سهره‌تای سوره‌ته‌که‌دا سی بنه‌ماسهره‌کییه‌که‌ی ئیسلامی
چه‌سپاندن که بریتی بوون: له‌(ته‌و‌حیدو زیندو بوونه‌وه‌و پیغه‌مبه‌رایه‌تی)
جاریکی تر گه‌رایه‌وه‌ بو‌سهر بنه‌مای سییهم که پیغه‌مبه‌رایه‌تی ره‌زرتی
موحه‌مه‌ده ﷺ نه‌جار تاماژه به‌پیغه‌مبه‌رایه‌تی ره‌زرتی موسا ده‌کا، هه‌ردوو
پیغه‌مبه‌رایه‌تی‌ه‌کان لیک ده‌به‌ستی و‌ته‌وه‌ راده‌گه‌یه‌نی که په‌روه‌ردگار نامه‌ی
تاسمانی ناردوه‌و کردویه‌تی به‌هوی هیدایه‌ت بو‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیل، وه‌کوو چو‌ن
قورئانی کردوه‌ به‌هیدایه‌ت بو‌نه‌ته‌وه‌ی موسولمان.

ئەمبار ئەو دەچەسپىتى: كە پىغەمبەرى ئىسلام پىغەمبەرى نەتەوھى ئىسرائىل لەبنەماي عەقىدەو ئايىندا يەك دەگرنەو، دەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مَرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ يىگومان تەوراتمان داو بەموسا، نەتۆش ئەى موخەمەد هېچ دوو دل مەبەلەو قورنەھى بۆت دەنیرىن، چۆن كىتابمان بۆ تۆرەوانە كىردو، ئاوايش كىتابمان بۆ موسا ناردو، ئەتۆ شتىكى تازەقەللاو نامۆنى لەناو پىغەمبەراندا، زۆر ئادەمىزادى تر پىش تۆ كىردومان بەپىغەمبەر كىتابو شەرىعتو زانىارىمان پى بەخشیون. وەكوو لەئايەتتىكى تردا ئامارە بەو دەكاو دەفەرموى: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾ (الاحقاف: ۹) پەيوەندى نىوان پىغەمبەرايەتى ئەتۆر موسا بەھىزە، ئەركى سەرشاتان يەكە، تەورات: كە نامەى ئاسمانىيەو بۆ موسامان ناردو. ھىدايەتو رىنموى بوو بۆ نەتەوھى ئىسرائىل، وەكوو چۆن تۆ قورئانت بۆ دىو ھىدايەتە بۆ نەتەوھەكت. قورئان داواي يەكتاپەرستى دەكاو تەوراتىش ھەمان پەيامى ھەبوو، وەكوو لەئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ، وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ■ تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا﴾ (الإسراء: ۲۰).

مەبەستى ئايەتەكە ھەلئانى يەھودە بۆ ئەوھى ئيمان بەپىغەمبەرى ئىسلام بەھىتن، ھەرۋەھا ھەلئانى موشرىكەكانو خەلكى تىرشى تىدايە بۆ ئيمانھىتان، چونكە لىك چۈنى پەيامەكانو ناوەرۆكىان ئاشكراو غايانەو كەوابو پىويستە چى زوۋە ئيمانى پى بىنن!

لەھەمان كاتدا دلئانەوھى پىغەمبەرى تىدايە، بۆ ئەوھى خەفەت نەخوا: كە قورەيشىيەكان بەدرۆى دەخەنەو پىشت لەپەيامەكەى ھەلئەكەن، چونكە ئەوھتا موسا ﷺ وىپراي ئەوھى: كە پەيامى ھىدايەتى بۆ گەلەكەى ھىنابو

جۆره ها په لپو بيانويان پى گرت؛ ده ميک وتيان: ﴿ارنا الله جهرة﴾ (النساء: ۱۵۳)
 چاخيک پيان گوت: ﴿اذهب انت وربك فقاتلا إنا ههنا قاعدون﴾ (الماينة: ۲۴)
 ههروه ها جۆره ها په لپو بيانوى تر...

﴿وجعلنا منهم أئمة يهدون بأمرنا لما صبروا، وكانوا بآياتنا يوقنون﴾
 ئيمه له نه ته وهى ئيسرائيل پيشه و او سه ركرده مان ره خساندن، به پشتيوانى و
 ئيزنى ئيمه بانگه وازى نه ته وه كه يان كرد بو ئيمان هيتان و كرده وهى باش و
 ره وشتى بهرز، نه مهش به هوى به رده و امبو نيان له سه ر خودا په رستى و
 پشتگيري كړدى پيغه مبه ره كانيان، صه برو ناراميان گرت له سه ر نه وه مو و
 نه زيه ت و نارپه حه تيه ي له دونيادا تووشيان بوو به ده ست فيرعه ون و
 داروده سته كه يوه. نه وانه برپاى ته و او يان به و نايات و نيشانانه هه بوو: كه
 به لگه ي تاك و ته نهايى ئيمه بوو.

نه مهش ره هنومايى موسو لمانان بوو له و كاته دا: كه له مه ككه بوون و
 كه مينه بوون، ره هنوماييان ده كا بو خوگري و پشو و دريژى له به رده م نه و
 نه زيه ت و نارپه حه تيه ي له موشرى كه كانه وه تووشيان ده هات. هانيان ده دا بو
 نه وهى نه و انيش وه كوو خودا په رسته هه لېژارده كانى نه ته وهى ئيسرائيل بىرو
 باوه رى خويان به خودا به هيتز بكن، تا له ناكام دا پيشه و او سه ركرده يان لى
 هه لېكه ون. له هه مان كات دا نامازده ي نه وه شى تيدايه: كه ريبازى
 پيشه و ايه تى و سه ر كړدايه تى به صه برو يه قين ده سته به ر ده بى.

﴿ان ربك هو يفصل بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون﴾
 بيتگومان خوداى تو نه ي موحه مه د! روژى قيامه ت حوكم و برپارى راست و
 دروست له نتيوان به نده كانى ده رده كا، كي شه و نيزا عيان يه كالا ده كاته وه،

حیساب و کیتابیان له گهل ده کما، پاداش و سزای هه موو که سیئک به گویره‌ی کرده و کانیان ده داته‌وه، پاداشی خودا پرستان به هه شتی جوان و رازاوه و سزای یاخی بوان ناگری دۆزه‌خه.

نایه‌ته که هه لئانی ئاده میزادی تیدایه بو په‌په‌وه کردنی بیرو باوه‌ری راست و کرده‌وی چاک، له هه مان کاتدا هه‌په‌شه‌یه له وانه‌ی رو له نایینی خودا وهرده‌گیرن و په‌یامی قورتان رت ده‌که‌نه‌وه!!

تا که ته‌نهایی خودا تواناو ده‌سه‌لاتی له‌سه‌ر زیندو کردنه‌وه

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ
يَمْشُونَ فِي مَسْكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ
﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ
بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعُمُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾
قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ
﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظَرُونَ ﴿٣٠﴾

ئەم کۆمەلە نایەتە تەنکید کردنەو هی چەسپاندنی تەو حیدو
 زیندوبوونەو هیە کە دوو بنەمان لەبنەما سەرەکییەکانی عەقیدەو
 جەختکردنەو هیە لەسەر تاک و تەنهایی پەرورەدگارە، بەلگە هیئانەو هیە لەسەر
 ئەو بنەما سەرەکییەو چەسپاندنی دەسلەلات و قودرەتی خودایە لەسەر هەموو
 شتێک، ئەجار دوبارەکردنەو هی باسی حەشرو زیندوبوونەو هیە، دەفەرموی: ﴿أَو
 لَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَآيَاتٍ أَفْلا يَسْمَعُونَ﴾ نایا بۆ ئەو موشریک و سەررەقە بەدرۆ خەرەوانە
 دەرەنەکەوتەو ناشکرا نەبوە ئێمە چەند گەل نەتەوەمان لەچاخە پیشینەکاندا
 لەناو بردون؟ نازانن ئێمە چەندان گەل و نەتەوەمان بەهۆی سەرپیچی فەرمانی
 خوداو رەتکردنەو هیان بۆ پەيامی پیغەمبەرائیان قەلاچۆ کردو؟ ئیستا ئەوانە
 تۆ بەدرۆ دەخەنەو و پەيامەکەت رەت دەکەنەو لەسەفەر هاتوچۆیاندا بەسەر
 شوینەوارو کەلاوەی ئەو نەتەو لەناوچوانەدا دین و دەپۆن، بەچاوی خۆیان
 دیمەنی شارو گوندی و یراتبووی گەلی عادو شەمودو قەومی لوط دەبینن.

لەناوچوونی نەتەو پیشینەکانی چاخەکانی رابوردو بەزمانی حال
 سوننەتی خودا دەربارەو موشریک و ئەوانە پەيامی پیغەمبەرائیان رەت
 کردۆتەو، شەرح دەکەنەو دەچەسپێنن: کە داب و نەپێتی خودا بەردەوامەو
 هیچ شتێک نەتوانی رایگری و گۆرانکاری تێدا بکا.

ئەم ئادەمیزادە لەپەیدا بوون و فەوتانی دا، لەبەهیزی و بی هیژی دا
 گەردنکەچی یاساو رێسایەکی ثابت و نەگۆرە، قورئانی پیروژ ئامارە بەو
 یاسایانە دەکا و بەردەوامی نەگۆری ئەو یاسایانە دەچەسپێنن، لەفەوتان و
 شوینەوارو کەلاوە کۆنی گەلە پیشینەکان، لەپاشاوەو دیاردەو کەس تێدا
 نەماویانەو غایشگای عیبرەت و پەند لێ وەرگرتن نمایش دەکا، بۆ ئەو هی

دلەکان بە ئاگا بێتەو، هەستەکان بوروژین و ترسی پەرورەدگاریان لە دەرووندا پەیدا ببن و بترسن لەو بەطشەت و هەلمەتە سامناکانەى خودا! کە ملهپرو سەرپرەقەکانی رابوردوی پێ لەناو بردو، پێیان رادەگەیەنێ و تێیان دەگەیەنێ کە ئەو یاسا و رێسای پەرورەدگارە لەبۆنەوێدا هەر گەل و نەتەوێک ئاوا بکا ئاواى لى دەکا، بەمەش هەستی ئادەمیزاد و پێوەرەکان بەرز دەکاتەو، ئەوێان بۆ دەچەسپینێ: کە هیچ گەل نەتەوێک لەم یاسا و رێسایانە بەدەر نیە.

بێگومان شوینەواری کەس تێدانەماو، ولاتی وێرانبووی گەل و نەتەو قەلاچۆکراوی غەزەب لیگیراو کاریگەریەکی قوولی هەیە لەسەر دڵ و هەستیان، لەسەر هەستی بینا، ناخی ئادەمیزاد دەهەژینێ و دڵ و لەرزە دینێ و تەزو بەجەستەدا دینێ و خوین دەوروژینێ، ئەو عەرەبە موشریکانەى سەرەتا ئەم خیطابەیان ئاراستە کراو لەسەفەر و کاروان و گەشت و گوزاریان بەسەر شوینەوارو کەلاو کۆنى کەس تێدا نەماوی گەلی عاد و ەموود و قەومی لوطدا بەیان و ئێوارە هاتوچۆیان دەکرد، ئیتر قورئانی پیرۆز ناپەرەزایی خۆی دەردەبەری بەرامبەر ئەو عەرەبان: کە دەیانبینی ئەو شوینەوارو پاشاوەی ئەو گەلە سەمکەر و ملهپرانە: کە سەرپێچی فەرمانی خودایان کردو، بەو دیمەنە سامناکانە پەند ئامیز نەبوون، ئەو شوینەوارو کەلاو کۆن و تێک روخاو و کەس تێدا نەماوانە رایەنچلەکاندن و ترسو خۆفی خودای خاوەن دەسلەلات و بەهێز ئێوانای لەدڵ و دەروندا نەرسکاندن!! دەبواوە ئەو دیمەنە سامناکانە کاری تێبکردنایە وایان لى بەهاتایە خۆیان لەو ئاکام و سەرەنجامە بپاراستایە!!

قورئانى پيرۆز له چه ند ئايه تىكد و ينه ي شارو گوندى ويرانبووى گهلى
 عادو شهمودو قهومي لوط ده كيشى: ده فهرموى: ﴿هل تحس منهم من أحد أو
 تسمع لهم ركزاً﴾ (مریم: ٩٨) يان ده فهرموى: ﴿كأن لم يغنوا فيها﴾ (هود: ٦٨) يان
 ده فهرموى: ﴿فتلك بيوتهم خاوية بما ظلموا﴾ (النمل: ٥٢) يان ده فهرموى:
 ﴿فكأين من قرية أهلكناها وهي ظالمة فهي خاوية على عروشها، وبئر
 معطلة وقصر مشيد﴾ (الحج: ٤٥).

﴿ان فى ذلك لآيات أفلا يسمعون﴾ بيگومان له قه لاچۆ کردنى ئەو گهلو
 نه ته وانه دا، له ويرانکردنى شارو گوندو خانووبه رهيان دا به هۆى سه رپيچيکردنو
 به درۆ خستنه وهى پيغه مبه ران و رزگارکردنى خاوه ن باوه رپان و شوينكه وتوانى
 پيغه مبه ران، به لگه و نيشانه هه ن له سه ر قودره ت و ده سه لاتى ئيمه، په ندو
 ئامۆژگارى هه ن بۆ كه سيك په ند ئاميتز ببى.

ده ي بۆچى په ندو ئامۆژگارى ئيمه ناييسن؟ بۆچى چيړۆكى ئەو گه له
 له ناوبراوانه ناييسن؟ بيستنيك سوودى لى وه ربگرن و په ند ئاميتز بن!

ئەجار دوا به دواى رانواندنى ده سه لاتى په ره رددگار له سه ر فه وتاندن و
 مراندن و ويرانکردن، باسى ده سه لاتى ده كا له سه ر زيندو كردنه وه، ده فهرموى:
 ﴿أو لم يروا انا نسوق الماء إلى الأرض الجرز فنخرج به زرعاً تأكل منه
 أنعامهم وأنفسهم، أفلا يبصرون؟﴾ ئايا ئەو عه ره به موشرىكانه وه هه موو
 نه وانه ي پروايان به زيندو بوونه وه نيه نايينن ئيمه چه ند به توانين له سه ر
 زيندو كردنه وه ي مردو، ئەوه تا: ئيمه ئاو كيئش ده كه ين له ئاسمانه وه يان له چۆم و
 جۆگاكانه وه بۆ سه ر زه وى وشك و برينگ و سوته مه رۆ، زه وى يه كه ئاو ده ده ين و
 زيندوى ده كه ينه وه بكشت و كالى سه وز له و زه ويه مردوه ده رد يئنين و ده يكه ينه
 له وه رگا، ئاژه له كانيان لى ده له وه رپن، دانه ويله و به رو بووم و ميوه جاتى لى

﴿فأعرض عنهم أجمعين﴾ ئه ي پيغه مبهرا! رويان لى وه رگيره
گوى به هه لويستى ناشيرين و به درؤ خستنه ويان مه ده، به رده وام به له سه ر
گه ياندى پهيامى خوت و چاوه پروانى ئه و يارمه تى سه ركه وتنه بكه: كه خودا
واده ي پى داوى، ينگومان خودا واده ي خوي ديني ته جي و به سه ر ناحه زانندا
سه رت ده خا!

ئه تو چاوه پروي يارمه تى خودابه، ئه وانيش چاوه پروانى سه ركه وتنن به سه ر
تودا، يان چاوه پروانى مردنت ده كهن وه كوو له نايه تيكي تردا ئامازه به وه ده كاو
ده فرموى: ﴿ام يقولون: شاعر نتريص به ريب المنون﴾ (الطور: ٣٠).

ئه تو چاوه پروان به با ئه وانيش چاوه پروان بن، له وه به ولاره ده بينى چييان
به سه ردئ، ينگومان ئه مه هه ره شه يه كي په نامه كييه و داوا ده كا پيغه مبه ر ﷺ
ده ستيان لى بشواو چاوه پروانى سه ره نجامى بريارى بو دراويان بى.

به يارمه تى خودا ليته دا سوره تى (السجدة) ته واه بوو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورة (الأحزاب)

به‌ناوی خودای به‌خشنده و میهره‌بان

سوره‌تی (الأحزاب)

ئەم سورەتە نائراوە سورەتی (الأحزاب) چونکە باسی شەپری خەندەق یان شەپری ئەحزابی تێدایە، ئەو تاقم و گروھە کافرانی لەدەووری شاری مەدینە کۆبونەوه بۆلێدانی موسوڵمانان لەمالی خۆیاندا، موشریکەکانی قورەیش و غەطفان بەهەمکاری دوورووەکان و جوله‌کەکانی بەنوقورە‌یظە پیلانیان دارشت و ریک کەوتن بۆ شەڕ لەگەڵ موسوڵمانەکان و قەڵاچۆکردنیان، ئەم سورەتە ناویکی تریشی لێ نراوە، پێی دەگوترێ (الفاضة) چونکە دوورووەکانی دەرخیست و فەضحی کردن، پەردە‌ی لەسەر لادان و نەخشە و پیلانەکانیانی خستە رو، هەروا ئەوەش روون دەکاتەوه: کە ئەو مونا‌فیقانه چەندیان پێغەمبەر ﷺ ئەزیەت دا، چەند پیلانیان لەدژ دارشتن، چەند کۆسپ و تەگەرەیان لەبەردەم بانگەوازییە کە‌ی دا دروستکردن؟!

پە‌یوەندی سورەتە کە بەسورەتی پێشە‌وه‌ی لێکچونی کۆتایی ئەو بەسەرەتای ئەمە‌وه‌یە. ئەوەتا سورەتی (السجدة) بە‌وه کۆتایی هاتوو: کە فەرمان بەپێغەمبەر دەکا: رو لە کافرەکان وەرگێڕۆ و چاوە‌روانی هاتنی عەزاب بێ بۆیان. سەرەتای ئەم سورەتە‌یشنی بە‌وه دەست پێ کردو: کە فەرمان بەپێغەمبەر دەکا، بەتەقوا و خودا‌پەرستی و بە‌گۆی نەکردنی موشریک و مونا‌فیقه‌کان و شوێنکەوتنی ئەو پە‌یام و سروشە‌ی لەخوداوه بۆی دێ و پشت بەستن بەخودا لەهەموو کار و بارێکی دا.

سوره ته كه مه ده نييه و (٧٣) ئايه ته، گرنگيه كي زور به لايه نى ته شريعى ده دا بۆ گهل و نه ته وهى موسولمان، به تاييه تى ريڭخستنى خيزانى پيغه مبه ر ﷺ، هه ندئ دابو نه پيى سهرده مى نه زانى پوچ ده كاته وه ياساى (التبني) به كور كردن و (ظيهار) عيده له سهر ئافره تى ته لاقدر او پيش ئه وهى له گهل ميژده كه ي بچيته په رده ي زاوايي يه وه. واجب بوونى حجاب له سهر خيزانه كانى پيغه مبه رو ئافره تانى موسولمانى تر. ئه مانه و گه لى شتى ترى كۆمه لايه تى رون كرده وه.

ئهم سوره ته هه ندئ ئادابى كۆمه لايه تى و ئه حكامى ته شريعى و هه والۆ سهرگورشته ي غه زاي ئه حزاب و به نو قوره يظمو مونا فقه كانى له خو گرتو وه. ئه و ئادابه كۆمه لايه تى سوره ته كه له خو ي گرتوون هه ره گرنگه كانيان دابو نه پيى بانگ كردن بۆ ناخواردن و ياساى حجاب و خو ده رنه خستنى ئافره تانه بۆ پياوى نامه حرم، ريزگرتن له پيغه مبه ره له مالى خو ي داو له ده ره وهى مالىش دا.

ئه و حوكمه شه رعيانه ي له خو ي گرتوون زوروزه به ندن، له وانه فه رمان به ته قواى خودا، به گوى نه كردنى كافرو دووروه كان، شوينكه وتننى نيگاو سروش، حوكمى ظيهار، پوچه لكردنه وهى ياساى (التبني) مندالى خه لك وه پال خودان، ياساى ميراتگرتن به سويندو په يمان، برياردانى خزمايه تى ره حم به هۆكارى ميراتگرتن، ديارى كردنى مه حاريم و ژماره ي خيزانه كانى پيغه مبه ر، سه لاواتدان له سهر پيغه مبه ر ﷺ به پيويستدانانى حجاب و پا ك كردنه وهى كۆمه ل له ديارده ي روتى ئافره ت و خوده رخستنى بۆ پياوى نامه حرم و به شيوه ي سهرده مى نه زانى. پيويست نه بوونى عيده بۆ ژنى ته لاقدر او ئه گه ر پيش

چوونه ناو په‌رده‌ی زاوایه‌تی بی. هه‌روه‌ها سه‌رپش‌ک‌کردنی خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌نیوان مانه‌وه له‌ژیر نیکاحی پیغه‌مبه‌ردا یان جیابوونه‌وه لسی. تاییه‌تمه‌ند‌کردنی خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌زیده‌پاداش نه‌گه‌ر گو‌پرایه‌لی فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ر بن، به‌دوچه‌ندان‌هی سزا نه‌گه‌ر سه‌رپیچی بکه‌ن، یاساغبوونی نه‌زیه‌تدانی خوداو پیغه‌مبه‌ری خوداو موسولمانان، گرنگی ته‌کلیف، سزادانی خراپه‌کارو پاداش‌دانه‌وه‌ی چاکه‌کار.

هه‌والی رودای سیره‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌مه‌ش لایه‌نیکه‌ سوره‌ته‌که‌ گرنگی پی‌داوه، زۆر به‌باشی غه‌زای (الأحزاب) یان بلین غه‌زایی خه‌نده‌قو غه‌زای به‌نوقوریطو پاشگه‌زبوونه‌وه‌ی جوله‌که‌کان له‌واده‌و په‌یانی خۆیان: که‌ له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا به‌ستبوویان رون ده‌کاته‌وه، په‌رده‌ له‌سه‌ر مونا‌فیکه‌کان هه‌لده‌داته‌وه‌و موسولمانان له‌پیلان و فیلان ناگادار ده‌کاته‌وه. یاد خستنه‌وه‌ی موسولمانانه به‌نیعمه‌ته‌کانی خودا به‌سه‌ریان‌دا له‌غه‌زای خه‌نده‌ق‌دا، شکاندنی سوپای دوژمن به‌شیوه‌یه‌کی موعجیزه‌نامیز، رون‌کردنه‌وه‌ی چیرۆکی زه‌یدی کو‌پی حاریشو زه‌ینه‌بی کچی جه‌حش. که‌بوو به‌خیزانی پیغه‌مبه‌ر.

نه‌مه‌ بوو نه‌و شتانه‌ی که‌ سوره‌ته‌که‌ له‌خۆی گرتوون، به‌شیوه‌یه‌کی کورت ناماژه‌مان پتی کرد، نیستاش دی‌ینه‌ سه‌ر شیک‌کردنه‌وه‌و ته‌فسیر کردنی سوره‌ته‌که‌.

فهرمان به ته قوای خوداو شوینکه و تنی سروش ۥ پشت بهستن به خودا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ
رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

نیمامی واحیدیسی ده فرموی: ئەم نایەتانه دەرپارەیی ئەبو سەفیان و
عیکریمی کوری ئەبو جەهل ۥ (أبو الأعور السلمي) ادوای شەهزی ئوحوود هاتن
بۆ مەدینه و بوونە میوانی عەبدوللای کوری ئوبەیی سەرۆکی مونا فیکە کان.
پێغەمبەر ﷺ ریگەیی پێی دابوون: کە ناخاوتنی لە گەڵ بکەن، نیتەر عەبدوللای
کوری سەعدی کوری ئەبو سەرح و طوعمەیی کوری ئوبەیریق لە گەڵیان دا چوونە
خزمەت پێغەمبەر ﷺ لەو کاتە دا عومەری کوری خەتتابی لابیو،
بە پێغەمبەر یان گوت: باسی خودا کانی ئێمە (اللات، العزی، مناة) مەکە، بۆی
شەفاعەت یان سودی هەیە بۆ کە سێک عیبادەت یان بۆ بکا، ئێمە هیش چیمان
بە سەر خۆت و خودا کە تەو هە نیه. پێغەمبەر ﷺ ئەم قسە یەیی زۆر پێی ناخۆش
بوو عومەری کوری خەتتاب وتی: ئەی پێغەمبەری خودا ریگەم بە دە با

بیان کوژم! پیغه مبهەر ﷺ فهرموی: نه خهیر ئەمانه له ئەمانی مندان و ئەمانم پێدان، عومەر وتی: دەبا لەمە دینە بڕۆنە دەری نەفرینی خودایان لێ بی.

ئێتر پیغه مبهەر ﷺ فهرمانی کرد: که لەمە دینە و دەهریان بنین، ئێتر پهروهردگار ئەم نایه تی نازل کرد. که ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ ئەی پیغه مبهەر! بهردهوام به لەسەر ته قوای خوداو له سزاو عیقابی بترسه، پابهندی فهرمان و جلەو گیریه کانی به، گوێ بۆ کافرو مونا فیه کانیان رامه گر، له هیچ شتێکدا راوێژیان پێ مه که ده زهریان لێ بکه، نه چی پێشنیاره کانیان قبول بکهی، نه چی له بهر خاتری ره زامهندی نهوان کوێو مه جلیسیان بۆ بگری و له گه ئیان کو بیسه وه موسو لمانه هه ژارو جل شپه کانی له خۆت دوور بجهیه وه، ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ بێگومان پهروهردگار زانییه به سه ره نجامی کاره کانی، دانییه له گو فتارو کرده وهی دا، هه ره خودا شیایو ئەوهیه پابهندی فهرمان و نه هییه کانی بجه، ئەو کافرو دوو پروانه دوژمن و ناحهزی تۆن، ئاواته خوازی فه وتان و له ناو چو ن.

رستهی ﴿وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ ته نکیده بۆ رستهی ﴿اتَّقِ اللَّهَ﴾ واته: ته قوای خودا بکه ته قوا کرد نیک: که نه هیلێ فهرمان بهردارو گه ردنکه چی کافرو دوو پرووه کانی بی.

ریوایهت کراوه: که پیغه مبهەر ﷺ ته شریفی چووه مه دینه کو مه لیک له جوله که کانی به دوو پرووی و بهر و الهت شوینی که وتبوون، پیغه مبهەر ﷺ نه رمو نیانی له گه ل ده نواندن ئەوانیش هه ندێ جار بۆ برێ کارو باری دونیایی ریتمو بییان ده کرد، ئێتر پهروهردگار پیغه مبهری له وه ئاگادار کرده وه: که گوێرایه لێ نه صیحه تی نه وانه نه بی.

ئه مجار فهرمانه که ی پیشه وه تهئکید ده کاته وه و هه فهرموی: ﴿واتبع
ما یوحی إلیک من ربک﴾ شوین نهو سروشو نیگایه بکه وه: که له خودا وه بۆت
ده نیژدری، به گویره ی قورئان هه لئسو کهوت بکه، ﴿إن الله کان بما تعملون
خبیراً﴾ چونکه بیگومان پهروه ردگار هیچی لئ گوم نابئی، به و په پری زانیاری و
ناگاداری په وه نهیئی و ئاشکرای هه موو شتیئ ده زانی، پاشان به گویره ی
کرده وه کانتان پاداش و سزاتان ده داته وه.

هه ره له خودا بترسه و هه ره شوین سروشی نهو بکه وه!

﴿وتوکل علی الله﴾ له هه موو کارو باریکتدا پشت به خودا بیهسته،
هه موو شتیئکت به خودا بسپیژه، ﴿وکفی بالله وکیلاً﴾ خودات به سه بۆ پشت
پئی بهستن، هه ره که سئ پشت به خودا بیهستی و بۆ لای خودا بگه ریته وه خودای
به سه، هه ره خودا سود ده به خشی و زیان دوور ده خاته وه.

ئه م سئ عونصوره: (ته قوای خودا، شوینکه وتنی نیگا، پشت بهستن
به خودا) و پیرای موخاله فه کردنی کافرو دوورووه کان، لهو عونصوره گرنگانه:
که پیویسته بانگخووانی ئیسلامی بیانکاته ره صیدو په زمه نده ی خۆی و
له سه ره نهو بنه مایانه په ره به بانگه وازی خۆی بدا.

هیچ کهس دوو دلی نین، حوکی ظیهارو به‌کور کردن

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي
 جَوْفِهِۦ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ
 وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ
 يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ
 هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ
 فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ
 بِهِ، وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

تیرمیزی له‌ئینو عه‌باسه‌وه ربوایه‌ت ده‌کاو فهرموده‌که‌شی به‌جوان
 داناوه. ده‌لئ: رَوِّزِيكَ پَیغَه‌مبەر ﷺ له‌نوێژدا خه‌یالێکی به‌دلدا هات و
 هه‌لوێسته‌یه‌کی کرد. ئه‌و دوور و وانه‌ی له‌خزمه‌تی دا نوێژیان ده‌کرد، وتیان:
 ده‌بی موحه‌مه‌د دوو دلی هه‌بن دلێکی له‌گه‌ڵ ئیوه‌دا بی و دلێکی له‌گه‌ڵ خۆی دا
 بی، ئیتر په‌روه‌ردگار نایه‌تی ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ﴾.

ئیبنو ئەبی حاتم لەسە عیدی کۆری جوبەیرەو لەموجا هیدو عیکریه وە
ریوایەتی کردووە دەلێن: پیاویک هەبوو پێان دەگوت: (ذا القلبین) هەندیک
دەلێن: ئەو پیاوێ ناوی (أبو معمر) بوو، هەندیک دەلێن: ئەو پیاوێ ناوی
جەمیلی کۆری ئەسەدی (الفهري) بوو.

لەو رۆژگاره دا ئەگەر ئافەرەت ژیهارێ لەگەڵ بکرایە، وەکوو دایک
حیسابی بۆ دەکرا، پیاوێکیان بە کۆری ئافەرەتە کە دادەنا.

ئیبنو جەریر لەحەسەنی بەصریەو هەمان ریوایەتی ئیبنو ئەبی حاتم
ریوایەت کردووە ئەم زیدەیهشی پتوێناو، کە دەگوت: (ئەمن نەفسیکم هەیه
فەرمانم پێ دەکا و نەفسیکم هەیه جەوگیریم لێ دەکا).

موجاهید دەفەرموی: ئەو نایەتە دەربارە ی پیاویک نازل بوو، لەهۆزی
بەنی فیهر بوو، دەگوت: لەناو کلۆراییی مندا دوو دل هەن، بەهەر دلێکم
لەموجەمەد زیاتر حالێ دەبم.

ئیبنو ئەبی حاتم لە (السدي) یەو ریوایەت دەکا دەلێ دەربارە ی پیاویکی
قورەیشی نازل بوو، لەهۆزی (بەنو جومەح) بوو، ناوی جەمیلی کۆری
مەعمەری (الفهري) بوو، پیاویکی قسەخۆش و زیرەك و خاوەن حافیظەیی
بەقووەت بوو، هەرچی بیستایە لەبەری دەکرد، قورەیشییەکان وتیان: دیارە
دوو دلێ هەن بۆیە ئەم هەموو شتە ی بۆ لەبەر دەکری!! بۆخۆشی دەگوت:
ئەمن دوو دلەم هەن، بەهەر دلێکم هێندە ی موحەمەدو زیاتریش حالێ دەبم، جا
کە شەری بەدر کراو موشریکەکان شکان ئەو رۆژە لەناویان دا (جمیل)یشیان تێدا
بوو، ئەبو یوسف چاوی پێکەوت نەعلێکی بە دەستەو بەسوو نەعلێکیشی
لەپیدا بوو، ئەبو یوسف پێی گوت: ئەمێ ئەبو مەعمەر حالو وەزعی

قورپه‌یشییه‌کان چۆنه؟ وتی: شکان. ئەجار پێی گوت ئەو تۆ بۆ نه‌علیکت له‌پێ‌دایه‌و ئەو توت به‌ده‌سته‌وه‌ گرتوه‌و؟ وتی: ده‌نا هه‌ستم پێ نه‌کرد وامزانی هه‌ردو نه‌عله‌که له‌قاچم دان. ئیتر ئەو رۆژه زانییان ئەگه‌ر دوو دلی هه‌بونیاه نه‌عله‌که‌ی ئاوا له‌بیر نه‌ده‌چوو له‌ده‌ستی‌دا.

ده‌رباره‌ی نایه‌تی ﴿وما جعل ادعياکم ابناءکم﴾ و نایه‌تی ﴿ادعوه‌م لا‌ابائهم﴾ ریوایه‌تکراوه: که ده‌رباره‌ی زه‌یدی کورپی حاریشه‌ نازل بووه، زه‌ید به‌مندالی لای پێغه‌مبه‌ر بوو، پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێش ئەوه‌ی نیگای بۆ بێ، ئازادی کردو کردی به‌کورپی خۆی، جا: که پێغه‌مبه‌ر زه‌ینه‌بی ماره‌ کره (که له‌وه‌پێش خێزانی زه‌ید بوو) مونا‌فیک و جوله‌که‌کان وتیان: موحه‌مه‌د ژنی کورپی خۆی ماره‌ کردوه، جل‌ه‌و‌گیری له‌که‌سانی دیکه‌ ده‌کا که ژنی کورپه‌کانیان ماره‌ بکه‌ن، ئیتر په‌روه‌ردگار ئەم نایه‌ته‌ی نازل کرد.

بوخاری و موس‌لیم و تیرمیزی و نه‌سائی له‌ئێبنو عومه‌ره‌وه‌ ریوایه‌ت ده‌که‌ن ده‌فه‌رموی: ئیمه‌ تا نایه‌تی ﴿ادعوه‌م لا‌ابائهم هم اقس‌ط عند الله...﴾ نازل‌بوو زه‌یدی کورپی حاریشه‌مان به‌زه‌یدی کورپی موحه‌مه‌د بانگ ده‌کرد، که نایه‌ته‌که‌ نازل بوو، پێغه‌مبه‌ر پێی فه‌رموو: ئەتۆ زه‌یدی کورپی حاریشه‌ی کورپی شه‌راجیلی.

په‌یوه‌ندی ئەم کۆمه‌له‌ نایه‌ته‌ به‌هی پێشه‌وه‌ ئەوه‌یه: له‌وه‌پێش په‌روه‌ردگار فه‌رمانی کرد به‌ته‌قوا و فه‌رمانبه‌رداری بۆ زاتی پاکی و ترسان له‌عه‌زابی سه‌ختی، هه‌روه‌ها نه‌هی لێ کرد که طاعه‌تی کافرو مونا‌فیکه‌کان بکا، ئەجار ئەو بیروبو‌چونه‌ی ره‌تکرده‌وه‌ که ئاده‌میزاد دوو دلی هه‌بن، یاساو دابو نه‌پێتی ظیهارو به‌کورکردنی پوچه‌ل کرده‌وه: بێگومان له‌دلی ئاده‌میزادا ترس له‌خوداو

ترس له غهیری خودا کۆنابیتتهوه، هیچ ئاده میزادیک دوو دلی له ناو سینگدا نیه ههتا به دلیکی طاعهتی خودا بکاو به دلیکی تاوان شه نجام بدا، ههروهها ناگونجی ئافره تیک ژنی کابرایهک بئو له ههمان کاتدا دایکیشی بئ. ههروهها نابئ ئاده میزادیک کورپی حهقیقی کابرایهک بئو له ههمان کاتیشدا کورپی جهعلیشی بئ...

دهفه رموی: ﴿ما جعل الله لرجل من قلبین فی جوفه﴾ که سایه تی ئاده میزادییهت و پیکهاتهی جهستهیی ههموو ئاده میزادیک وه کوو یهک وایه، پهروهردگار له هیچ ئاده میزادیکدا دوو دلی دروست نه کردون، به لکوو ههموو ئاده میزادیک یهک دلی ههیه، چونکه دل شوینی ئاراسته کردن و ئیراده و بریاردانه، ههموو ئاده میزادیک یهک دلی ههیه، دهبی یهک مهنهه ج و پرۆگرامیشی ههبی، دهبی تهصهوری کولیشی بۆ ژیان و وجود یهک بئ، دهبی شه و پتوه ره ی شته کانی پئ ده پتوئ یهک پتوه ربئ، ناگونجی و نابئ ئاده میزاد ئاداب و رهوشتی له سه ره چاوهیه که وه وه ربگری، یاسا و شه ریعه تی له سه ره چاوهیه کی تر وه ربگری، داب و نه رییتی کۆمه لایه تی و یاسای ئابوری له سه ره چاوهیه کی تره وه بهیئتی، وه سائیلی ته رفیهی و فه ن و ته صه ووراتی له سه ره چاوهیه کی تره وه هه لئنجی، نه گهر ئینسان ئیمانی به خودا و به پیغه مبه ر هه بوو، نه و ئیمانه له دلدا جیگیر بوو، ئیتر کوفرو نیفاق له و دلدا جیگی ناییتته وه، واته: ناگونجی و نابئ له دلیکدا دوو باوه ر دوو ئیتیجا هو ریبا ز دژ به یهک هه بن. خاوه نی عه قیده و باوه ر نه گهر عه قیده که ی حه ق و راست بوو، ناتوانی ده سته برداری داخوازی عه قیده که ی بئ، شتیک ناکا پیچه وانیه ی بیرو باوه ره که ی بئ، هه رچی ده یکا به گویره ی بیرو باوه ری شه نجامی ده دا، چونکه شه و یهک بیرو باوه ری هه یه، یهک مهنهه جی هه یه، یهک ریبا زو یهک شه ریعه تی

هه‌یه، یه‌ک قیبله‌ی هه‌یه، ده‌ی دئییک بۆی ناکرئ دوو خودا بپه‌رستی،
 فه‌رمانبه‌رداری دوو گه‌وره‌بی، دو ریگا بگریته به‌ر! دوو شه‌ریعت و قانون
 ته‌نفیذ بکا.

﴿وما جعل أزواجكم اللاتي تظاهرن منهن أمهاتكم﴾ نه‌و ژنانه‌تان: که
 ظیهاریان له‌گه‌ل ده‌کن، به‌و ظیهاره نابنه دایکتان، ظیهار نه‌وه‌یه می‌رد
 به‌ژنی خۆی بلئ: تۆ وه‌کوو پشتی دایکم لیتم حه‌رامی، به‌م قسه‌یه ژنه‌که حه‌رام
 نابئ، نه‌مه تاوانیکه نه‌نجامی ده‌ده‌ن و پتویسته تۆله‌ی نه‌و تاوانه‌یان
 لی بگریته‌وه.

له‌سه‌رده‌می نه‌فامی دا یاسای ظیهار وابو هه‌ر که‌سی نه‌و قسه‌یه‌ی
 به‌خیزانی خۆی بگوتایه بۆ هه‌تا هه‌تایه لی حه‌رام ده‌بوو. نایینی ئیسلام
 هات نه‌و حه‌رامبوونه‌ی تایبته کرد به‌ماوه‌یه‌کی کورته‌وه، هه‌ر نه‌وه‌نده لی
 حه‌رام ده‌بی تا که‌فاره‌ته‌که‌ی ده‌دا، واته: ته‌حریمی نه‌به‌دی کرد به‌ته‌حریمی
 مووه‌قته: نه‌گه‌ر که‌سیک به‌ژنه‌که‌ی بلئ: نه‌تۆ وه‌کوو دایکم وای، وه‌کوو پشتی
 دایکم لیتم حه‌رام بی، لی حه‌رام ده‌بی، به‌لام هه‌ر نه‌وه‌نده‌ی لی حه‌رام ده‌بی
 تا که‌فاره‌ته‌ده‌دا، که‌فاره‌ته‌که‌شی ئازاد کردنی کۆیله‌یه، نه‌گه‌ر کۆیله‌ نه‌بوو
 (وه‌کوو ئیستا) یان نه‌یتوانی په‌یدای بکا، ده‌بی دوو مانگ به‌روژو بی، نه‌گه‌ر
 نه‌یتوانی به‌روژو بی، ده‌بی خواره‌مه‌نی شه‌صت هه‌ژار بدا نه‌جار بۆی دروسته
 ژیانانی ژن و می‌ردی له‌گه‌ل دا نه‌نجام بدا.

﴿وما جعل أدياءكم أبناءكم﴾ نه‌و کورانه‌ی ئیوه به‌قسه ده‌یانکه‌ن
 به‌کوری خۆتان له‌راستی دا نه‌وانه کوری ئیوه نین، خودا نه‌یکردون به‌کوری ئیوه،
 ﴿ذلکم قولکم بأفواہکم﴾ نه‌م قسه‌یه: که ده‌لین: نه‌وانه کوری ئیمن

قسهیه که و له ده م ده رده چی و حه قیقه ت و واقیعی نیه. ئەوانه له واقیعه دا کوری
باوکی حه قیقی خۆیانن، به م جوړه نایه ته که (تبني) حه رام کرد واته:
به کور کردنی کوری خه لکی به کوری خۆت.

داب و نه پیتی عه ره ب له پیش ئیسلام داو دواي هاتنی ئیسلامیش تا
نازل بوونی ئەم نایه ته وه هابوو کابرا هه ر کاتئ بیویستایه کوری یه کیکي تری
ده کرده کوری خۆی، به م به کور کردنه ش ئەو منداله وه کوو کوری حه قیقی
حیسابی بو ده کرد، حوکی کوری حه قیقی ده درایه. پیغه مبه ریش ﷺ به م
یاسایه زهیدی کوری حاریشه ی دواي ئەوه ی ئازادی کرد به یاسای (تبني) کردیه
کوری خۆی. ته نانه ت: که بانگیان ده کرد ده یانگوت زهیدی کوری موحه مده.

زانایانی ته فسیر کوړایان هه یه: که ئەم نایه ته ده رباره ی زهیدی کوری
حاریشه نازل بووه، په روه ردگار به م نایه ته یاسای (تبني) به تال کرده وه، هه روا
به نایه تی ژماره (۴۰) یش ﴿ما کان محمد ابا احد من رجالکم...﴾.

به سه رهاتی زهید وه کوو له ئەنه سی کوری مالیک و غهیری ئەویش
ریوایه تکراره ئەوه یه ده ئین: زهید به مندالی له شام رفیندراوه له لایه ن کو مه له
سواریکي تیهامه یی یه وه، دوايی هیندراوه ته بازاره و فرۆشراوه، حه کیمی کوری
حیزامی کوری خووه یلید کړیویه تی، دوايی به دیاریی داویه تی به پوره
خه دیچه ی: که خیزانی پیغه مبه ر بووه، ئەویش به خشیویه تی به پیغه مبه ر ﷺ
ماوه ئیک لای پیغه مبه ر بووه، مامو باوکی هه والیان زانی و به سوړاغی یه وه
هاتن، ویستیان فیدییه ی بو بده ن و له کو یلایه تی رزگاری بکه ن، (ئه مه پیش
ئه وه بووه پیغه مبه ر ﷺ نیگای بو بی) جا پیغه مبه ر ﷺ به باوک و مامی
زهیدی فه رموو: خۆتان زهید سه ریشک بکه ن، ئەگه ر لای ئیوه ی هه لپژارد ئەوه

به‌بی فیدیه بیبه‌نه‌وه، که‌س‌ر‌پ‌ش‌کیان کرد، مانه‌وه‌ی به‌ک‌ؤیله‌یی لای پی‌غه‌م‌به‌ر هه‌ل‌ب‌ژارد له‌گه‌ل باوکی و مامی نه‌چوه‌وه، ئیتر پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ دوا‌ی ئه‌وه فرموی: (یامعشر قریش اشهدوا انه ابني يرثني وارثه) ئیتر باوکی و مامی ئه‌مه‌یان زۆر پی‌ خو‌ش بوو، گه‌رانه‌وه بو‌ و‌لا‌تی خو‌یان.^(۱)

﴿والله يقول الحق وهو يهدي السبيل﴾ خدا خو‌ی راستی و حق ده‌چه‌س‌پ‌یت‌ئ و عه‌د‌اله‌ت به‌رقه‌رار ده‌کا و حق ده‌فرموی، به‌نده‌کانی شاره‌زا ده‌کا بو‌ ر‌ی‌ب‌ازی راست و سه‌ح‌یح، که‌واب‌ئ ئی‌وه واز له‌قسه‌ی بی‌ بنا‌غه‌ی خو‌تان به‌ئ‌ن‌ن و په‌یره‌ی شه‌ریعه‌تی خودا ب‌که‌ن، ئه‌جار په‌روه‌رد‌گار ئه‌و حقه‌ی له‌وه‌پ‌یش ناما‌ژه‌ی پ‌یکرد شی ده‌کاته‌وه و ده‌فرموی: ﴿ادعوهم لا بائهم هو اقسط عند الله﴾ ئه‌و کورانه‌ی به‌قسه‌کرد‌وتانن به‌ک‌ور‌ی خو‌تان و به‌یاس‌ای (تب‌نی) پا‌ل خو‌تان دا‌ون، پا‌ل باوکی خو‌یان به‌دن، ئه‌و په‌سه‌نده‌و عه‌د‌اله‌ت‌کار‌یه لای خودا و گون‌جا و له‌گه‌ل واق‌یع و په‌یره‌و‌یک‌رد‌نی شه‌ریعه‌تی خودایه. ﴿فان لم تعلموا آباءهم فابخوانكم في الدين ومواليكم﴾ نه‌گه‌ر نه‌تان‌ده‌زانی باوکی حقه‌قی ئه‌وانه‌ ک‌ئ‌یه، ئه‌وه نه‌گه‌ر ئی‌مان‌یان ه‌ئ‌ناب‌ئ برای نای‌نیتان‌ن و نه‌گه‌ر ئازاد‌یش‌تان کردن مه‌ولا و یار‌مه‌ت‌یده‌رتان‌ن، به‌برا‌گیان یان هاوک‌ار و یار‌مه‌ت‌یده‌ر بان‌گیان ب‌که‌ن، ب‌ۆیه دوا به‌دوا‌ی نازل‌بو‌ونی ئه‌م نایه‌ته به‌(سا‌لم) ده‌گوت‌را مه‌ولا‌ی حو‌ذه‌یفه.

ئیمامی ئه‌حمه‌د و موس‌لیم و بو‌خاری له‌ئه‌به‌وه‌ره‌وه فرموده‌یه‌کیان ر‌ی‌وا‌یه‌ت کرد‌وه ده‌فرموی: (لیس من رجل ادعی لغير ابيه، وهو يعلمه الا کفر) هه‌ر

(۱) ته‌فس‌یری قورط‌وب‌ی (ج ۱/ ۴۰۰) (۸۹).

کەسیک بەناوی غەیری باوکی خۆیەو بەبانگ بکری بۆخۆشی دەیزانی وایەو رازی بوو یەکسەر پێی کافر دەبی.

هەر کەسێ بەدرۆ خۆی بکا بەکۆری کەسیک و بزانی کۆری یەکیکی تره، یان هەر پیاویک مندالی نەسەب نەناسراو یان نەسەب ناسراو بەخۆرای یان بەپارە لەخۆ بگری و بیکاتە مندالی خۆی ئەوا تاوانبارەو خودا پێی نارازییە، چونکە بەم کارە ییگانە دەکا بەمیراتگری و میراتگری خۆی لەمیرات بێ بەش دەکا یان لەمیراتەکە کەم دەکا، نامەحرەم دەخاتە ناو خیزانی خۆیەو و خەلۆهی حەرام ئەنجام دەدری.

﴿ولیس علیکم جناح فیما أخطأتم به، ولكن ما تعدمت قلوبکم﴾
تاوانتان لەسەر نیە ئەگەر بەهەلە هەندێ کەس پال غەیری باوکی حەقیقی خۆیان بدرین.

واتە: ئەگەر بەهەلە یەکیکتان پال یەکیک دا ئەو تاوانتان لەسەر نیە، بەلکوو تاوان ئەو یە، بەئەنقەست کچ یان کۆر پال غەیری باوکی حەقیقی خۆی بدەن، ئەو تاوانەو شیای تۆلەو سزان لەسەری!

ئێبنو جەریر و ئێبنو لونیذر لەقەتادەو ریاویەت دەکەن: فەرموویەتی: ئەگەر پیاویکت بەناوی غەیری باوکی خۆیەو بەبانگ کردو پێت وابوو ئەو باوکیەتی ئەو گوناھت ناگاتی چونکە بەئەنقەست ئەوەت نەکردو.

ئیمام ئەحمەد لەعومەری کۆری خەتتابەو ریاویەت دەکا، کە فەرموویەتی: پەرورەدگار حەزرەتی موحەممەدی بەحەق رهوانەکرد، نامە (قورئانی) لەگەڵ نارد، لەو قورئانەدا ئایەتی بەردەبارانکردنی تێدا یە، پێغەمبەر ﷺ بەپێی ئەو ئایەتە ئەوانە شیای بەردەبارانکردن بەردەبارانی کردن، ئێمەیش دوا ئەو ی

ئەو تەشریفی کۆچی دواپی کرد. پەپەرەوی حوکمی بەردەبارانان کرد. ئەجار
وتی: (قد کنا نقرأ: ﴿ولا ترغبوا عن آبائکم فانه کفر بکم ان ترغبوا عن
آبائکم﴾).

بێگومان ئەمەیه یاسای ئیسلام و ئەمەیه ئەو یاسایە گرنگی بەخێزان
دەدا، هەموو ئەندامێکی خێزان بەگوێرە پلەو پایەیی خۆی لەخێزاندا
بەرپرسیارە، هاوکیشەیی خۆی هەیه، خێزان دادەمەزرینی لەسەر بنەمایەکی
چەسپاوو گونجاو لەگەڵ واقع و سروشت، هەر بەو جۆرەش هەول دەدا لەو
خێزانانە کۆمەڵگا پیکەوتی. هەر یاساو نیظامیکیش رۆلی خێزان پاشگوێ
بچا، یاساو نیظامیکێ فاشیلە و ناتوانی بژی. حکومەتی روسیای شیوعی زۆری
هەول دا خێزان بروخینی و نەهیلی رۆلی خۆی لەکۆمەڵگادا بگێڕی: بەلام بۆی
بەسەر نەچوو چونکە بەرەنگاری سروشتی کردو تی شکاو نەیتوانی قەلاچۆی
یاسای خێزان بکا.

﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً﴾ پەرورەدگار هەمیشە ئیخۆشبوو بۆ ئەوانەیی
بەهەلە تاوان دەکەن یان بەئەنقەست دەیکاو دواپی تۆبە دەکا، خاوەن رەحم و
بەزەیی یەو عیقابیان نادا، هەندێک لەرەحم و بەزەیی پەرورەدگار بۆ بەندەکانی
ئەو یە بەتاوانی بەهەلە نایانگرت و قبوولی تۆبە لەتاوانی بەئەنقەست دەکا.

بله و پایهی پیغمبر و نه رکی سهرشانی یاسای میرا تگرتن به خرمایه تی

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ
وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُم
مَّعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾
وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾
لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا

له وپیش یاسای (تنبی) پوچهل کرده و، نه و هی را گه یاند: که موحه مد
ﷺ باو کی حه قیقی زهیدی کوپی حارشه نیه. نه جار لیژدها نه و راده گیه نی:
که موحه مد ﷺ باو کی گشتی به بو ثومته که یو خیزانه کانی به نیسبهت
پیاوانی ثومته که یه وه و کوو دایک وه هان له ودها پیویسته ریزیان لی بگیری و
چاکه یان له گهل بکری، دروست نیه پیاوانی موسولمان ماره یان بکه نه وه.

ده فەر موی: ﴿النبي أولى بالمؤمنين من أنفسهم﴾ بیگو مان پیغه مبهەر ﷺ به کۆمه لی موسولمانان له خۆیان به سۆزتره، رهحمو به زهیی زیاتره، چونکه ئه و بانگه وازیان ده کا بۆ رزگار یون له ئاگری دۆزهخ، به لام بۆخۆیان بانگه وازی خۆیان ده کهن بۆ هیاک. وه کوو پیغه مبهەر ﷺ له م باره وه ده فەر موی: (انا آخذ بحجزکم عن النار وانتم تقتحمون فیها تقحم الفراش)^(۱) واته: من ده ست له ده رپی کانتان توند ده که م بۆ ئه وهی نه که ونه ناو ئاگره که وه، که چی ئی وه خۆتانی تی فری ده دن.

ئه گهر یه کێک بترسی له وهی کا برایه کی تر له به رزییه که وه بکه ویته خوار بیهوی نه هیلی بکه ویته خوار ده ست بۆ شروال که ی ده یا بیگری. ئه مه نمونه یه بۆ دلسۆزی وه وه ولدانی پیغه مبهەر بۆ رزگار کردنی ئومه ته که ی. ئه و له خۆمان بۆ ئیمه دلسۆزتره، ئیمه له بهر نه زانی و بالاد ده ستی شه هوه ت و ئاره زۆ کا ئمان به سه رمان دا بۆ خۆمان خۆمان ده خهینه ناو ئاگره وه و پیغه مبهەر ﷺ ناهیلی و مه نعمان ده کات. ئه و وه کوو باوکی کی دلسۆز وایه بۆمان، نه فسمان فەرمانان پی ده کا به خراپه کاری و په یه و کردنی ریازی هیلا که ت، به لام پیغه مبهەر ﷺ جگه له فەرمان به خیر فەرمان به هیچی تر نا کا، هه رچی ده یلی: له نیگا و سرو شه وه یه.

جا ئه گهر زهید شانازی ده کا به وهی: که به کوری موحه مه د ﷺ بانگ بکری، چونکه ریزو قه دری دونیا و قیامه تی ده ست ده که وی، ئه وه با بزانی: که

(۱) رواه مسلم في الفضائل (۲۲۸۴) باب (۶) شفقتة علی أمته. دهقی فەرموده که به ته وای به م جزیه: (انما مثلي ومثل امي كمثل رجل استوقد نارا فجعلت الدواب والفراش يقعن فيه وانا آخذ بحجزكم وانتم تقتحمون فيه).

موسولمانان هه موویان شانازی ده کهن به وهی: که به گشتی به کوری موحه مه د بناسرین، نایه ته که ویرای هه لوه شاننده وهی یاسای (تبني) دلدانه وهی زهیدیشی تیدایه، نه وه رون ده کاته وه: که پیغه مبه ر ﷺ له باوکایه تی تایه تییه وه بو زهید، بوو به باوکی گشتی زهیدو هه موو موسولمانانی تر، وه کوو باوکی حه قیقی دلسوژه بویان و هیدایه تیان ده داو گرنگیان پی ده داو دلخوشه به به خته وه ری دونیاو قیامه تیان.

جا: که پیغه مبه ر ﷺ له نه فسی خویان بویان له پیشتر بی دیاره له هه موو کهس بویان له پیشتره و حوکم و بریاری پیش حوکم و بریاری هه موو کهسه، ده بی له خودی خوشیان خوشتریان بو، وه کوو له نایه تیکی تر دا ئامازه به وه ده کاو ده فه رموی: ﴿فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم، ثم لا يجدوا في انفسهم حرجاً مما قضيت ويسلموا تسليماً﴾ (النساء: ۶۵).

له سه حیخی بوخاری دا هاتوه ده فه رموی: (والذي نفسي بيده لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من نفسه وماله وولده والناس اجمعين) هه ر ئیمامی بوخاری فه رموده یه کی تری ریوایه ت کردوه، فه رموده که نه بو هوریه یه ریوایه تی کردوه، ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: (ما من مؤمن الا وانا أولى الناس به في الدنيا والآخرة) ده نه گه ر هه زتان لییه نایه تی ﴿النبي أولى بالمؤمنين من انفسهم﴾ بخویننه وه. نه جار فه رموی: هه ر موسولمانیک مردو مال و سامانی جی هیشت با بو میراتگره کانی بی، هه ر که سیك هه بن، که سیكیش به قه رزداری مرد، یان مال و مندالی سه لکه و پیچکه ی جی هیشت نه وه من سه ره رشتیارانم.

﴿وَأَزَاجَهُ أَمْهَاتِهِمْ﴾ خیزانه‌کانی پیغهمبر ﷺ وه‌کوو دایک وه‌هان بۆ موسولمانان له‌باره‌ی ریزو قه‌دره‌وه هه‌روه‌ها له‌باره‌ی ئه‌وه‌وه: که ماره‌کردنه‌وه‌یان بۆ موسولمانان هه‌رامه وه‌کوو چۆن هه‌رامه پیاو دایکی خۆی ماره بکا.

به‌لام له‌روی شتی تره‌وه وه‌کوو ئافه‌رتی تر وه‌هان، کچه‌کانیان به‌خوشک دانانرێن و دروسته بۆ موسولمانان ماره‌یان بکه‌ن، هه‌رامه خه‌لوه‌یان له‌گه‌ڵدا بکری، سه‌یرکردنیان هه‌رامه.

﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ﴾ خزمه‌کان چ خاوه‌ن به‌شی دیاریکراو (أصحاب الفروض) بن‌یان عه‌سه‌بات بن‌یان ذه‌ویلئه‌رحام بن، هه‌ندیکیان له‌هه‌ندیکیان شیاوترن له‌به‌ریاری کتییی خودادا: که (لوح المحفوظ)ه یان قورئانی پیروژه: که سود له‌یه‌کتری وه‌ریگرن به‌میراتگرتن یان به‌شتی تر، له‌باقی موسولمانانی تر به‌کوچکارو یارمه‌تیده‌ریانه‌وه.

وشه‌ی (من) له‌سته‌ی ﴿مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ﴾ دا یان (بیانیه‌یه) به‌ بۆ ﴿أُولُوا الْأَرْحَامِ﴾ واته: خزم له‌موسولمانان و کوچکاران هه‌ندیکیان بۆ هه‌ندیکیان له‌پیشترن له‌بیگانه: که میرات له‌یه‌کتر وه‌ریگرن.

یان (من) بۆ (ابتداء الغایه‌یه) ئه‌وه کاته مانای ئایه‌ته‌که به‌م جو‌ره‌ دکری. خزمه‌کان به‌مافی خزماتییان له‌پیشترن له‌موسولمانان به‌مافی ویلاسه‌تی ئایینی و له‌کوچکارانیش له‌پیشترن به‌مافی کوچکردن.^(۱)

(۱) تفسیری که‌شاف ج ۲/ ۵۳۱ تفسیری فتح‌القدیر ج ۴.

جا به‌پی‌ی مانای دووهم نایه‌ته‌که ده‌بیته ناسیخ و هه‌لوه‌شینره‌وه‌ی ئەم
 حوکم و یاسایانه‌ی له‌سه‌رتای ئیسلام په‌یره‌و ده‌کرا ده‌رباره‌ی میرات‌گرتن
 به‌هاوپه‌یانی و سویند خوۆری و به‌ستنی په‌یانی برایه‌تی له‌نیوان موسوڵمانان‌دا.
 که به‌گویره‌ی ئەم یاسایه‌ واته: یاسای (مؤاخاة) کۆچکار میراتی له‌ئه‌نصاری
 ده‌گرت به‌لام خزمه‌کانی لییان نه‌ده‌گرت. چونکه پیغه‌مبەر ﷺ که ته‌شریفی
 کۆچی کرد بو مه‌دینه‌و ته‌شکیلی ده‌وله‌تی ئیسلامی کرد چهند یاساو دابو
 نه‌پیتیکی کۆمه‌لایه‌تی دانا، یه‌کێک له‌و یاسایانه‌ یاسای (مؤاخاة) بوو، ئەوه
 بوو برایه‌تی خسته‌ نیوان ئەبو به‌کرو خاریجه‌ی کورپی زه‌یده‌وه، عومه‌رو
 کابرایه‌کی تری کردنه‌ برای یه‌کتری عوسمان و پیایوکی به‌نوزوره‌یقی کردنه‌ برا،
 زوبه‌یدی کرده‌ برای که‌عبی کورپی مالیکی ئەنصاری.^(۱)

ئوه‌ی: که پشتگیری ئەم مانایه‌ی دووهم ده‌کا ئەو فەرمووده‌یه: که هه‌ردو
 پیری فەرمووده (موسلیم و بوخاری) له‌ئینو عه‌بباسه‌وه ریوایه‌تیان کردوه
 ده‌فهرموی: (لا هجرة بعد الفتح ولكن جهاد ونية) واته: حوکمی هیجره‌ت ته‌واو
 بوو ئەو حوکمانه‌ی له‌ئاکامی هیجره‌ته‌وه په‌یدا ده‌بوون، له‌وانه‌ میرات‌گرتن
 له‌یه‌کتری له‌سه‌ر بنه‌مای هیجره‌ت هه‌لوه‌شایه‌وه.

﴿إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا﴾ مه‌گه‌ر بتانه‌وی له‌روانگه‌ی
 (وصية) و چاکه‌و ئیحسانه‌وه شتیێک بده‌ن به‌خۆشه‌ویسته‌کانتان، واته: کابرا
 ده‌توانی تا سییه‌کی مالی خوۆی به‌وه‌صیه‌ت بدا به‌و که‌سانه‌، یان ئەو جیهه‌ت و

(۱) ته‌فسیری قورطوبی ج ۷/ ۴۰۰۵ (۹۳) ته‌فسیری ئیبنو که‌ثیر ج ۳/ ۱۴۶۸ طبعه‌ دار الفکر.

لایانانه ی دهیه وی بیانداتی، ناشکراشه وه صیهت و قهرز جی به جی ده کرین
نه مجار میرات دابهش ده کری. واته: نه گهر وه صیتتان کرد بو غهیری میراتگر
ئه وه وه صیهت بوکراو پیش میراتگر ده که وی، نه گهر وه صیتتان نه کر. ئه وه
میراته که تان بو میراتگره کانه.

﴿كان ذلك في الكتاب مسطوراً﴾ ئه و حوکه، واته: ئه وه: که
ئولولنه رحام هه ندیکیان له پیشترن بو میراتگرتن، هه تا خزم هه بی بیگانه
میرات ناگری، هه تا خزمی نزیک هه بی خزمی دوور میرات نابا، یان که متر
ده با. ئه و حوکه بریار دراوه له کتییی له و حوله حفوظدا چه سپاوه و گۆرانی
به سهردا نه هاتوره و نایه، هه رچه نده پهروه ردگار بو ماوه یه که له بهر
حیکمه تیک: که خوی ده یزانی، حوکیکی جیا له ئه و حوکه ی راگه یانده بو،
ده شیزانی: که دوا ماوه یه که حوکه که ده باته وه سهر حوکه
نه صلی و نه زه لیه که!

نه مجار دوا ی ده ست نیشان کردنی پله و پایه ی پیغه مبه ر ﷺ له ناو
موسولمانان دا، نه مجار پهروه ردگار گرنگی نه رک ی سه رشان ی پیغه مبه ر ده رباره ی
راگه یانندن و مرده دان و ترساندن رون ده کاته وه، تیکۆشانی له پینا و بانگه وازی
بو ریبازی خودا و بلا و کردنه وه ی په یامی ئیسلامی!

ده فهرمو ی: ﴿واذا اخذنا من النبيين ميثاقهم ومنك ومن نوح وابراهيم
وموسى وعيسى ابن مريم واخذنا منهم ميثاقاً غليظاً﴾ ئه ی پیغه مبه ر ی
خۆشه و یست یادی ئه وه بکه ره وه و ئه وه بو گه له که ت بگیره وه: ئیمه په یمانان
له هه موو پیغه مبه ران به تاییه تی ئولولعه زمه کاتتان وه رگرت، په یمانی جه خت
له سهر کراومان له تۆو له نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا ی کور ی مه ریه م

وهرگرت، که په‌یامی خودا بگه‌یه‌نن به‌گهل و نه‌ته‌وه‌کانیان و که‌مته‌رخه‌می نه‌که‌ن، یارمه‌تی یه‌کترده‌ن، پشتگیری په‌یامی یه‌کتری بکه‌ن و ده‌کوو له‌نایه‌تیکی تردا ئاماژه به‌وه ده‌کاو ده‌فرموی: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ، ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ، قَالَ: أَأَقْرَرْتُمْ، وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ أَصْرِي؟ قَالُوا أَقْرَرْنَا، قَالَ فَاشْهَدُوا، وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ (آل عمران: ۸۱) به‌کورتی واده‌مان لئی وهرگرتن: که نیعلانی پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌زره‌تی موحه‌مه‌د بکه‌ن و نه‌وه‌ش رابگه‌یه‌نن: که دوا پیغه‌مبه‌ری ئیسلام هیچ پیغه‌مبه‌ری تر نایه‌ن.

جا به‌بۆنه‌ی ئه‌و حوکم و بریارو زانیاریه‌ی له‌له‌و حوله‌حفوظدا چه‌سپاوه‌ خودا ویستویه‌تی بییته یاسای نه‌گۆراو و به‌رده‌وام بۆ ئاده‌میزاد و په‌یره‌وی بکه‌ن، به‌م بۆنه‌وه ئاماژه‌ی کرد بۆ په‌یماننامه‌ی خودا له‌گهل پیغه‌مبه‌راندا به‌گشتی و پیغه‌مبه‌ری ئیسلام و ئولولعه‌زمه‌کان به‌تایبه‌تی لهم روه‌وه: که په‌یمانی لئی وهرگرتوون ئه‌و مه‌نه‌جه وهر‌بگرن و په‌یره‌وی بکه‌ن و به‌رده‌وام بن له‌سه‌ری و به‌خه‌لکی رابگه‌یه‌نن، بۆ ئه‌وه‌ی ئاده‌میزاده‌کان به‌رپرسیار بن له‌هیدایه‌ت و گومرایی خۆساندا، له‌ئیمان و کوفریاندا، بیانوویان برپێن و ئیقامه‌ی حوجه‌یان له‌سه‌ر بکه‌ن.

په‌روه‌ردگار له‌نایه‌ته‌که‌دا به‌تایبه‌تی ناوی پێنج پیغه‌مبه‌ره ئولولعه‌زمه‌کانی هێنان، هه‌رچه‌نده وشه‌ی (النبيين) ده‌یانگرتیه‌وه، ئه‌مه‌ش بۆ زێده رێزلێنان و گرنگی ئه‌رکی سه‌رشانیان (عه‌طفی خاصه بۆ سه‌ر عام) و بۆ زێده رێزلێنان له‌(معطوف).

نمونه‌ی ئەم نایه‌ته نایه‌تیکی تره: که ده‌فرموی: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ (الشوری: ۱۳).

عه‌هدو په‌یمانیکه په‌روه‌ردگار له‌پیغه‌مبه‌رانی وه‌رگرتووه، هر له‌حه‌زره‌تی نوحه‌وه تا دوا پیغه‌مبه‌رو سه‌رداری پیغه‌مبه‌ران حه‌زره‌تی (محمد المصطفی ﷺ).

یه‌ک په‌یمان و یه‌ن مه‌نه‌ج و یه‌ک نه‌مانه‌ته، یه‌ک له‌دوا یه‌ک وه‌ریان گرتووه.

ئه‌بجار په‌روه‌ردگار نه‌و راده‌گه‌یه‌نی: که پرس‌یار له‌پیغه‌مبه‌ران ده‌کا ده‌رباره‌ی گه‌یاندنی په‌یامه‌که‌یان و لا‌مدانه‌وه‌ی گه‌له‌کانیان، پرس‌یار له‌موسولمانه‌کانیش ده‌کری ده‌رباره‌ی چۆنیه‌تی به‌پیره‌وه چونیان بۆ بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌ره‌کانیان، هه‌روا پرس‌یار له‌به‌درۆخه‌ره‌وه‌کانیش ده‌کا چۆن په‌یامی پیغه‌مبه‌ره‌کانیان ره‌ت کردۆته‌وه. ده‌فرموی: ﴿لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صَدَقِهِمْ، وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (لام‌ی) (لیسأل) (لام‌ی عاقیبه‌ته، واته: خودا په‌یمانی له‌پیغه‌مبه‌ران وه‌رگرتووه تا له‌ئا‌کام‌دا سه‌ر بکیشی بۆ پرس‌یار له‌وه‌ی نه‌نجامیان داوه.

وه‌کوو له‌نایه‌تیکی ترده ده‌فرموی: ﴿وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الأعراف: ۶).

نه‌بو‌حه‌ییان ده‌فرموی: (لام‌ی) که (لام‌ی) ته‌علیل بایسه: واته: پیغه‌مبه‌رانمان ره‌وانه‌کردون، عه‌هدو په‌یمانمان لی وه‌رگرتوون ده‌رباره‌ی گه‌یاندنی په‌یامه‌که‌یان بۆ نه‌وه‌ی خودا مه‌خلووقات بکا به‌دوو تا‌قم، پرس‌یار له‌تا‌قم‌یکیان ده‌کا ده‌رباره‌ی راست‌گۆییان، نه‌وانیش وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه، که راست‌گۆبوون له‌گه‌ل خودادا له‌ئیمان و کرده‌وه‌یان‌دا، خوداش پاداشی باشیان ده‌داته‌وه، تا‌قم‌یکیشیان کافرو بی پروابن و نه‌و عه‌زابه‌ی خودا بۆی بریارداون

بیچیژن. بهم مانایه راستگو پرسیار لیکراوه کان موسولمانانن. وائشاوله وشه ی (صدقهم) پیغه مبه ران بن، ئه و کاته ماناکه بهم جوړه ده بی (بؤ ئه وه ی په روه ردگار پرسیار له پیغه مبه ره کان بکا، یان پرسیار یان لی بکا دهر باره ی پابه ندبوونیان به و عه هلو په یمانه ی لی وهر گرتوون. دهر باره ی راگه یان دنی په یامه که یان به گه له کان یان، جا نه گهر پیغه مبه ران پرسیار یان لی بکری ئه ی غه یری نه وان ده بی حال یان چو ن بی؟).

ده شگو نجی مه به ست به (الصادقین) پیرا گه یه ندراوه کان بن، نه وانه ی پیغه مبه ره کان په یامه که یان پیرا گه یان دون.

به گو یره ی هم ته تویل و مه زنده کړنه، ماناکه بهم جوړه ده بی: په یمانان له پیغه مبه ران وهر گرت دهر باره ی بانگه وازی کړدنی گه له کان یان بؤ لای ناینی خودا، نه مه ش بؤ ئه وه ی پرسیار له پیغه مبه ره کان بکه یین دهر باره ی نه نجام دانی نه رک ی سرشان یان و وه لامدانه وه یان له لایمن گه له کان یانه وه، بؤ ئه وه ی پاداشی باش بده ی نه وه به خاوه ن باوړه کان له سر ئیمان و راستگو بی یان و سزای کافرو سته مکاره کان بده یین نه وانه ی پیغه مبه ره کان یان به درو خستونه وه و شیاوی سزای سه ختی په روه ردگار بوون نه ویش ناگری دوزه خه وه.

غه زای نه حزب (خه نده ق) و غه زای به نو قوره یظه

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَآءَتْكُمْ
جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللّٰهُ

بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاءُوكُم مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ
 مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ
 وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا
 زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
 مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ
 مِّنْهُمْ يَتَأَهَّلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ
 مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا
 فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَأَلُوا الْفِتْنَةَ
 لَأَنَوَّهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهِدُوا
 اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤَلُّونَ الْأَدْبَرَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾
 قُلْ لَّنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا
 لَا تُنْعَمُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ اللَّهِ إِن

أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
 وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ * قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ
 لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً
 عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
 كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ
 بِالسِّنَةِ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ
 اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ
 لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُوا
 فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ
 مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
 حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾
 وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ

وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾
 مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن
 قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِيَجْزِيَ
 اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ
 أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ
 كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ
 وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِّنْ
 أَهْلِ الْكِتَابِ مِّنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ
 فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ
 وَدِيَرَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطْطُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

وه کوو له سیره ی ثبینو نیسحاق دا هاتوو، کومه لیک له جووله که، له وانه
 سه لامی کوپی نه بولمه قیقی (النضری) و (حي) کوپی نه خطیبی (النضری)

وکه نانه‌ی کوری نه بولحه قیقی (النضری) و هه‌وزه‌ی کوری قه‌یسی (الوائلی) و نه‌بو عه‌ماری (الوائلی) له‌گه‌ل چهن پیاوئیکی به‌نو نه‌ضیرو چهنه‌د که‌سیکی تری وائیلی یه‌کیان گرت و پیلانیان دارشت بۆ کۆکردنه‌وه‌ی پارت و گرو‌هه‌ جیاجیاکان دژی پیغه‌مبه‌رو هاوه‌لانی، رویشتن بۆ مه‌ککه‌و په‌یوه‌ندیان به‌قوره‌یشیه‌کانه‌وه‌ کردو بانگه‌وازیان کردن بۆ جه‌نگان دژی پیغه‌مبه‌رو هه‌لیان نان وتیان: ئیوه‌ وهرن بۆ شهر موحه‌مه‌دو هاوه‌لانی، ئیمه‌ش یارمه‌تیتان ده‌ده‌ین، وازیان لی ناهیتین تاله‌ییخیان ده‌ردینین و ریشه‌کیشیان ده‌که‌ین!

قوره‌یشیه‌کان وتیان: نه‌ی کۆمه‌لی جولکه‌ ئیوه‌ خاوه‌نی ته‌ورات و زانیارین ده‌زانن ئیمه‌ له‌گه‌ل موحه‌مه‌ددا له‌سهرچی کیشه‌مان هه‌یه‌، بۆمان رون بکه‌نه‌وه‌ ئایا ئایینی ئیمه‌ باشتره‌ یان ئایینی تازه‌بابه‌تی موحه‌مه‌د؟ جولکه‌کان وتیان: ئایینی ئیوه‌ له‌ئایینی نه‌و باشتره‌، حق له‌گه‌ل ئیوه‌دایه‌. ئایه‌تی ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا﴾ تا ده‌گاته‌ ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ؟ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَى بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾.

جا که‌ جولکه‌کان نه‌وه‌یان به‌قوره‌یشیه‌کان گوت زۆری پسێ خو‌ش‌حال بوون، زیاتر ئاماده‌باشییان تیدا په‌یدا بوو بۆ شهر له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌رو خو‌یان بۆ ئاماده‌و ته‌یار کرد.

نه‌جا نه‌و کۆمه‌له‌ جولکه‌یه‌ قوره‌یشیه‌کانیان جی هیشته‌ هاتنه‌ لای هۆزی غه‌طه‌فان بانگه‌وازی نه‌وانیشیان کرد بۆ شهر کردن له‌گه‌ل

موسولمانه‌کان‌دا، واده‌یان پیدان: که نه‌وانیش یارمه‌تییان ده‌ده‌ن و قوره‌یشییه‌کانیش ناماده‌ن، به‌م پییه هیژی شهر یه‌کیان گرت و بریاری کو‌تایییان دا.

قوره‌یشییه‌کان به‌سه‌رو‌کایه‌تی نه‌بو سه‌فیانی کوری حه‌رب و ه‌وژی غه‌طه‌فان به‌سه‌رو‌کایه‌تی عویه‌ینه‌ی کوری حیصن له‌خیلی فه‌زاره و حاریشی کوری عه‌وف له‌خیلی موپره و موسعیری کوری ره‌خیله له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی شوینی که‌وتن له‌خزم و که‌سو کاری. نه‌مانه هه‌موو به‌پئی که‌وتن بو‌سر مه‌دینه و قه‌لاچو‌کردنی موسولمانان له‌مالی خو‌یان‌دا. جا: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌م هه‌والانه‌ی پی گه‌یشت و به‌گه‌له کو‌مه‌کی کو‌مه‌لانی کوفرو ئیلحادی زانی له‌مه‌به‌ستیان گه‌یشت، بریاری دا خه‌نده‌ق به‌ده‌وری مه‌دینه‌دا لی‌بداو دیفاع بکه‌ن و له‌مه‌دینه ده‌رنه‌چن.

ده‌ست کرا به‌هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌ق، پیغه‌مبه‌ر ﷺ خو‌ی نیشی تیدا ده‌کردو موسولمانانیش به‌حه‌ماسه‌ته‌و ئیشیان تیدا ده‌کرد، کو‌مه‌لێک له‌دوو‌پرووه‌کان ته‌مه‌لێیان تیدا ده‌کردو زۆر کات خو‌یان له‌ئیش کردن ده‌دزیه‌وه و به‌بی نه‌وه‌ی به‌پیغه‌مبه‌ر بلێن و رو‌خصه‌تی لی وهر‌گرن ده‌چونه‌وه ناو مالو مندالیان.

به‌لام موسولمانه‌کان نه‌گه‌ر نیشیکی زۆر زه‌رورو پتویستیان ببوایه ئیزنیان له‌پیغه‌مبه‌ر وهر‌ده‌گرت و ده‌چون بو‌نه‌جامدانی، هه‌ر له‌گه‌ل ئیشه‌که‌یان ته‌واو ده‌بوو خیرا ده‌گه‌رانه‌وه بو‌سه‌رکاره‌که‌یان و هاوبه‌شی‌کردنی هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌ق. به‌مه‌به‌ستی به‌ده‌سته‌هێنانی ره‌زامه‌ندی خودا و پاداش ده‌سکه‌وتن..

په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی نه‌و موسولمانه د‌ل‌سو‌زانه نایه‌تی ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَإِذَا كَانُوا عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ

یستأذنوه. ان الذین یستأذنونک أولئک الذین یؤمنون بالله ورسوله، فإذا استأذنوک لبعض شأنهم فأذن لمن شئت منهم واستغفر لهم الله ان الله غفور رحیم ہی نازل کرد.

دەربارە ی ئەو دوو پڕوانەش: کە خۆیان دەدزیه‌وه لەهاوبەشی کردنی خەندەق دەفەرموی: ﴿لَا تَجْعَلُوا دَعَاءَ الرِّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدَعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا، قَدْ يَعْلَمُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لَئِذَا، فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾.

پێغه‌مبەر ﷺ لە گەڵ هاو‌ه‌لانی دا لە‌هاو‌ه‌ی شەش رۆژی تە‌هاو‌دا لە‌هە‌لکە‌ندنی خەندەق بوونە‌وه، هەر لە‌م ماو‌ه‌یە‌دا دیواری ماله‌کانی روبە‌ری دوژمن قایم کران، ماله‌کانی دیوی دەرە‌وه‌ی خەندەق چۆ‌ل کران و ئافرە‌ت و مندا‌ل و پە‌ککە‌وتە‌کان خرا‌نه‌ ناو قە‌لا و خانو‌ه‌ مە‌حکە‌م کراو‌ه‌کان، بە‌ردی گە‌وره‌یان لە‌سەر قە‌راخی خەندەقە‌کە‌ لە‌بە‌ری خۆیانە‌وه‌ دامە‌زراندن بۆ ئە‌وه‌ی بیا‌نکە‌نه‌ سە‌نگە‌ری تیر‌هاو‌یشتن. وە‌ختی موسو‌لمانە‌کان لە‌م کار‌قایمی‌یه‌ بوونە‌وه‌ قورە‌یشییە‌کان بە‌سو‌پایە‌کی زۆ‌ره‌وه‌ هاتن، خەندەقیان بینی سە‌ریان سو‌رما، چونکە‌ لە‌وه‌‌پێش ئە‌م جو‌ره‌ نە‌خشە‌و پیلانە‌ لە‌ناو عە‌ره‌بدا باو نە‌بوو، ئە‌وان بە‌تە‌ما‌بوون وە‌کو‌و جا‌ره‌کانی دیکە‌ لە‌رێ‌گادا روبە‌روی موسو‌لمانە‌کان بینە‌وه‌ بە‌لام وا لوتیان بوو‌ه‌به‌ لە‌م‌پەرێ‌کی قایم و پتە‌وه‌وه‌، ئیتر برستیان لی برا. رێ‌گای پێش‌ره‌وییان لی براو‌ه‌. بە‌نا‌چاری لە‌شو‌یتی کۆ‌بو‌نه‌وه‌ی لافاو‌ه‌کان (مجمع‌الأسیال) دا لە‌لای رۆ‌مه‌وه‌ لە‌شکر‌یه‌زیان کردو هە‌لیان‌دا.

غە‌ط‌م‌غان و تیرە‌کانی نە‌جد لە‌لای ئو‌حو‌دە‌وه‌ هە‌لیان‌دا، پێغه‌مبەر‌و موسو‌لمانە‌کانیش ژمارە‌یان سی هە‌زار کە‌س بوون لە‌لای خۆ‌ره‌ه‌لاتە‌وه‌

لهشکریه زیان کردو هه لیان داو پشتیان کرده که ژی (سلع) که به سهر مه دینه دا ده پروانی، ئالای کۆچکاران درایه ده ست سه عدی کوری حاریسه، ئالای یاریده ده ران درایه ده ست سه عدی کوری عوباده و خه نده ق که وه تبه وه نیوان موسولمان و کافره کانه وه، دریتی خه نده ق پینج هه زار ذیراع بوو، قولایی جهوت تا ده ذیراع بوو پانیه که شی له نو ذیراع زیاتر بوو.

ماوه یه که هه ردوو سوپا له مبه ره وه یه ری خه نده ق به رامبه ره به یه که مانه وه، بی شه وه ی سوپای کافره کان بتوانن چ زیانی که به مه دینه بگه یه نن، ئیتر له شکری قوره یشیه کان له ناو خۆیان دا مقومقۆیان تیکه وت، ره شیبینی و نا ئومیدی سواری سه رو دلیان بوو، له لایه که وه خه نده ق له به رده میان وه ناویرن لی شه وه وه په رن، له وه به ره وه موسولمانان سه نگه ریان لی گرتوون ده ستیان له سهر به له پیتکه ی تیروکه وانه. له لای تره وه زستانیکی ساردو سه رمایه کی زۆرو ره شه بایه کی به هیز چی بکه ن؟ خو موسولمانه کان وان له ناو مالی خۆیان داو ساردو سه رما له بن چنگیان نادا، چه ندیکیش نه مان بپننه وه ریگای په رینه وه یان نه!

(غطفان) یش له دلی خۆیان دا بیر ده که نه وه ورد ده بنه وه سه رکه وتنیان بو ده سه به ره نابی. له سه ریکی تره وه. نه گه ره نه مان گه رانه وه بو شوین و مه لبه ندی خۆیان. ده بی جول که کانی خه بیبه ره وه (بنو النضیر) چی بکه ن؟ قوری کوئ به سه رخۆیان دا بکه ن؟ خو تازه هه لیکی تری ناوایان بو هه لئاکه ویته وه وه له شکری به وه جۆره یان بو کۆنا کریته وه!! کئی نالی دوا یی موسولمانه کان به سه ریان دا ناده و له مالی خۆیان دا له ناویان نابهن؟

بۆیه ویستیان په یوهندی به (بنو قریظه) وه بکه‌ن و ایان لی بکه‌ن په یانی
 خویان له گهل پیغه مبه‌ر هه‌لوه‌شیننه وه و بینه لایه‌نگیرو یارمه‌تیده‌ری له‌شکری
 قورپه‌یشییه‌کان. به‌مه‌ش پشتیوانی بو موسولمانانه‌کان نامیتنی و ریگای
 له‌شکره‌کەشیان ده‌کریتسه‌وه بو چوونه ناو شار، بو ئەم مه‌به‌سته (خوده‌یه‌ی)
 کورپی ته‌خته‌بیان ناردو په‌یوهندی پتوه کردن و له‌گهلایان دوا، لیان نه‌گه‌را تا
 وای لی کردن په‌یمانمه‌که‌ی خویان (که له‌گهل پیغه مبه‌ر مؤریان کردبوو)
 هینایان له‌تو په‌تیا ناردو خوده‌یه‌یه په‌یانی دانئ: که ته‌گه‌ر ئەم سوپایه
 نه‌یتوانی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست بیتنی و موسولمانانه‌کان له‌ناوبه‌ری و گه‌رانه‌وه، ئەو
 بجیتسه ناویانه‌وه و هاوبه‌شیان بی له‌هه‌موو خوشی و ناخوشییه‌کیان دا.

کاتی ئەم هه‌واله به‌پیغه مبه‌ر ﷺ گه‌یشت خیرا ناردی به‌شوین سه‌عدی
 مه‌عازدا (سه‌رۆکی ئەوس) و سه‌عدی کورپی عوباده (سه‌رۆکی خه‌زرج) و
 عه‌بدو‌ل‌لای کورپی ره‌واح و خه‌وواتی کورپی جوبه‌یردا تابچن بزائن ئەم ده‌نگ و
 باسه‌ چیه؟ فه‌رموی: ته‌گه‌ر راست بوو: که هاتنه‌وه ناشکرای مه‌که‌ن با
 موسولمانان وره‌یان نه‌روخی! کاتی ئەم پیاوانه‌ چوونه لایان سه‌یریان کرد
 خراپ‌ترین شیوه‌وه ده‌م و زمانیان هه‌یه، چه‌ندیکی هه‌ولیان له‌گهل دان
 له‌هه‌لویتستی خیانه‌تکاری خویان په‌شیمان نه‌بوونه‌وه، به‌م جوړه‌ جوله‌که‌ی بی
 قه‌ه‌لول و قه‌رارو په‌یمان‌شکتن که‌وتنه‌ په‌لاماردان و هی‌رش بردنه‌ سه‌ر
 موسولمانانه‌کان، وتیان: پیغه مبه‌ری چی و په‌یانی چی؟ ئیمه‌ هه‌رگیز له‌گهل
 پیغه مبه‌ردا په‌یمان نیه!

موسولمانانه‌کان به‌م هه‌لویتسته‌ی جوله‌که‌کان ترسیان لی نیشته‌و ته‌نگه‌تاو
 بوون، له‌وه ده‌ترسان به‌نوقوره‌یظه ده‌رگای شار بکه‌نه‌وه و ئەو سوپا زۆره‌ برژیتسه
 ناو شاره‌وه و له‌مال و حالی خویان دا قه‌لاچویان بکه‌ن!

له‌م لاشه‌وه سوپای دوژمن به‌گه‌رانه‌وه‌ی حوده‌بیه خۆش‌حال بوون و که‌وتنه
 خۆ ناماده‌کردن بۆ جه‌نگ و هێرش بردن ته‌نانه‌ت له‌سێ لاوه هێرشیش ده‌ست
 پیکرا و ترسو بیه‌م که‌وته ناو موسولمانه‌کانه‌وه و ئیستا نا ئیستا شاره‌که
 کۆنترۆڵ ده‌کری. دوورپوه‌کانیش که‌وتنه خۆ‌دزینه‌وه و پروپالانتیه‌کردن و چاو و
 راو و هاش و هوش و تانه‌دان. به‌لاقرتیوه ده‌یانگوت: موحه‌ممه‌د واده‌ی پیدایین
 گه‌نجینه‌ی کیسرا و قه‌یصرمان بکه‌ویته ژێر ده‌ست، که‌چی ئیستا و ناتوانین
 به‌راشکاوی و بێ ترس بچینه سه‌رپیشاویش، به‌لام پیغه‌مبه‌رو زۆر له‌هاوه‌لانی
 به‌بروای پته‌وه‌وه له‌وبه‌ر خه‌نده‌قه‌وه دیفاعیان کردو نه‌یانهیشت که‌س
 له‌په‌لامارده‌ران نه‌وبه‌ر بکه‌ون، به‌رگری درێژه‌ی کیشا بیست رۆژ به‌سه‌ر
 په‌لامارۆ هێرشی دوژمن دا تیپه‌ری، هه‌ندێ له‌پاله‌وانانی دوژمن هه‌ولیان دا
 به‌ئه‌سپه‌کانیان بازبده‌ن و بکه‌ونه ئه‌وبه‌ره‌وه، عه‌مری کوری وددی (العامری) و
 عه‌که‌مه‌ی کوری نه‌بو جه‌هل و ضیاری کوری خه‌ططاب ئه‌سپه‌کانیان هه‌لینگ
 دان و بازیان دایه ئه‌وبه‌ره‌ه، ئیتر عه‌لی کوری نه‌بو طالب به‌ره‌نگاری عه‌مر
 بوه‌وه، که‌وتنه شه‌ر یه‌کتر هێنان و بردن، له‌ناکاما عه‌لی کوری نه‌بو طالب
 توانی عه‌مر بکوژی، له‌گه‌ل، عه‌مر کوژرا عه‌که‌مه‌و ضیاریش هه‌لاتن،
 په‌لاماردان به‌رده‌وام بوو، ته‌نانه‌ت رۆژیکیان کافه‌کان شه‌به‌یخونیان کرده سه‌ر
 موسولمانه‌کان و زۆر به‌توندی په‌لاماریان دا، پیغه‌مبه‌رو هاوه‌لانی به‌رگریسه‌کی
 نه‌به‌ردانه‌یان کرد، نه‌و رۆژه تا ئیواره شه‌ر به‌رده‌وام بسوو نه‌پیغه‌مبه‌رو
 نه‌هاوه‌لانی نه‌یان توانی نویژی نیوه‌رۆو عه‌صر شیوان و خه‌وتنان بکه‌ن!

نابلقه درێژه‌ی کیشاو کافه‌کان چه‌ندێک هێرشه‌کانیان توند کرد هیچیان
 ده‌ستکه‌وت نه‌بوو، به‌لام رۆژ به‌رۆژ موسولمانه‌کان ترسیان لێ غالب ده‌بوو،
 ناله‌م کاته ناسک و ته‌نگ چه‌له‌مه‌یه‌دا نوعه‌می کوری مه‌سه‌وودی غه‌طه‌فانی

هاته خزمهت پیغه‌مبه‌رو وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا من موسولمان بووم
هۆزه‌که‌م نه‌یانزانیوه، سه‌رم له‌ریتایه‌و چ فه‌رمانیتکم پی ده‌که‌ی تا ئه‌نجامی
بده‌م. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: تو یه‌کی‌تیت له‌ئیمه‌و لی‌ره‌دا هی‌چت پی نا‌کری.
شه‌ریش فرت و فیل‌ی هه‌یه، موسولمان‌بوونه‌که‌ت ده‌رمه‌خه‌و برۆ بۆ ناو
کا‌فره‌کان پی‌سلان و فرت و فیل‌ی خو‌ت ب‌خه‌کار و چۆنت بۆ ده‌کری هه‌ول
بده‌ بیا‌خه‌له‌تینه.

نوعه‌یم خیرا رۆشت بۆ ناو جوله‌که‌ی به‌نوقوره‌یظه، ئه‌وانیش به‌پیری‌هه
هاتن و ریزیان لی گرت، که‌وته قسه‌و گو‌فت و گو له‌گه‌لیان، نامۆزگاری کردن:
که‌ هاو‌کاری قوره‌یشی‌یه‌کان نه‌که‌ن، هه‌تا له‌وه د‌ل‌یا ده‌بن: که‌ قوره‌یش و
غه‌طه‌فان دوا‌یی ج‌ییان نا‌ه‌یل‌ن و به‌گور‌گان خوار د‌وو‌یان نا‌ده‌ن، پی‌ی وت‌ن:
مه‌چنه ناو جه‌نگه‌وه هه‌تا حه‌فتا پی‌اوی خان‌ه‌دانتان نه‌ده‌نی به‌بارمه‌،
هه‌مو‌یان قسه‌و ته‌گ‌یره‌که‌ی نوعه‌ییان په‌سند کرد!

ئه‌جار هاته ناو قوره‌یشی‌یه‌کان و وت و ویژی له‌گه‌ل پی‌اوما‌قولانیان کردو
پی‌یانی گو‌ت: قسه‌یه‌کتان پی ده‌ل‌یم و نه‌ی‌نی بی لاتان لای که‌س مه‌یدر‌ک‌یت‌ن،
وتیان: ب‌فه‌رمو و ئیمه به‌د‌ل‌سۆزی خو‌مانت ده‌زانین. ئه‌جار نوعه‌یم وتی: وه‌کو
من بزائم به‌نوقوره‌یظه په‌شی‌مان بونه‌وه و ترسی ئه‌وه‌یان هه‌یه: که‌ ئی‌وه گه‌رانه‌وه
موحه‌مه‌د به‌سه‌ریان‌دا بدا، ئی‌ستا ژیر به‌ژیری له‌گه‌ل موسولمانه‌کان‌دا ر‌یک
که‌وتوون که‌ کو‌مه‌ل‌یک له‌پی‌اوما‌قولانی ئی‌وه‌یان به‌فیل بۆ ده‌س‌گیر ب‌که‌ن و
ته‌سلیمیان ب‌که‌ن، موحه‌مه‌دیش ر‌یگا بدا جوله‌که‌کانی به‌نونه‌ضیر ب‌گه‌رینه‌وه
سه‌ر ج‌یگای خو‌یان، ناگاتان له‌خۆتان بی جوله‌که نه‌تا‌خه‌له‌تین، پاشان چو‌وه
ناو سو‌پای غه‌طه‌فانی‌یه‌کان و د‌لی ئه‌وانیشی لی پر کردن. پاش ماوه‌یه‌ک ئه‌بو

سه فیان له شه ویکی شه مه دا ناردییه لای جوله که کانی به نوقوره یظه و داوای لی کردن دهس به کاربنو دهس بکهن به جهنگان دژی موسولمانه کان، له وه لام دا وتیان ئیمه پیمان وه نایه له شه مه دا بجهنگین، له لایه کی تره وه ده مانه وی پیتان رابگه یه نین: که ئیمه ناتوانین شهر دژی موحه مه د بهرپا بکهین هتا ئیوه هفتا پیای نه شراف و خانه دانتان نه نیرنه لمان وه کوو بارمته. چونکه نه گهر ئیوه کشانه وه ئیمه لیته دا به ته نیا چی بکهین؟ که ئهم هه واله به قوره یشییه کان گه یشته وه، ئیتر قوره یشییه کان و غه طغان وتیان: ئهوا قسه که ی نوعه یم راست ده رچوو، ئیتر وه لامیان نارد وه. بۆ به نوقوره یظه: که ئاماده نین مندا لئیکیان به بارمته بدهن. که ئهم هه واله به به نوقوره یظه گه یشته وه وتیان: وا ده رکه وت قسه که ی نوعه یم راست وه ده یانه وی ده ستی بوه شیئن، جا نه گهر سه رکه وتن ئه وه. باشه، نه گهر سه رکه وتیان بۆ ده سته بهر نه بوو بگه پرنه وه بۆ مه لبه ندی خویان.

به لئ پیلانه که ی نوعه یم سه ری گرت و پشیوی و ته فره قه که وته ناو له شکری دوژمنه وه و باوهرو بتمانیهان به یه کتر نه ما.

له لایه کی تره وه به فه رمانی خودای مه زن شه و دایکرده بارانبارین و هه لکردنی زریان و گهرده لول و ره شه بایه کی سارد و توفان و گیزه لۆکه یه کی ترسناک. چادری به سه ر پیوه نه هیشت و ناگره کانی هه موو کوژاندن وه. دایکرده باران و هه وره بریسکه و چه خماخیه کی وه ها خه ریک بوو هه موویان زراویان بتوقی. ئیتر ترسو له رز که وته دلی دوژمنه وه و ده ترسان موسولمانه کان ئهم که شو هه و سه خت و دژواره به هه ل بزاین و له خه نده ق بپه رنه وه و هه لکو تنه سه ریان و شه پرزه یان بکهن، له ترسان چاویان

ره‌شکه‌و بی‌شکه‌ی ده‌کرد. طول‌ه‌ی‌ی‌ه‌ی‌ کور‌ی‌ خو‌ه‌ی‌لید نه‌راندی و هاواری لی
 هه‌لسا: کور‌ینه‌ و‌ا‌ مو‌حه‌مه‌د‌ هات‌ بو‌تان، خو‌تان‌ رزگار‌ بکه‌ن! نه‌بو‌ سه‌فی‌ان
 بانگی‌ راه‌یشت‌ وتی: کور‌ه‌ نه‌که‌ن‌ هه‌ل‌بین‌ هه‌ی‌امان‌ ده‌چی‌! خو‌ذه‌یفه‌ ده‌لی:
 که‌می‌ک‌ له‌شه‌و‌ رو‌یشت‌بو‌و‌ پی‌غه‌مبه‌ر‌ ﷺ روی‌ تی‌کردین‌ و‌ فه‌رمووی: کئی‌ ده‌توانی‌
 بچی‌ بو‌ ناو‌ دو‌ژمن‌ و‌ بزانی‌ ده‌نگ‌و‌ باسیان‌ چیه‌و‌ چۆنه‌، له‌به‌ر‌ ترس‌ و‌ سه‌رما
 که‌س‌ هه‌ل‌نه‌ستا، نه‌جار‌ پی‌غه‌مبه‌ر‌ ﷺ بانگی‌ کرد‌م‌ و‌ چو‌ومه‌ خزمه‌تی:
 فه‌رمووی‌ بچۆ‌ بزانه‌ چی‌ نه‌که‌ن‌ و‌ وه‌زعیان‌ چۆنه‌؟ به‌لام‌ هی‌چ‌ نه‌که‌یت‌ تا
 ده‌گه‌ر‌ئ‌یت‌ه‌وه‌ لام، منیش‌ له‌هه‌موو‌ هاوه‌لان‌ زیاتر‌ ترسم‌ هه‌بوو‌ سه‌رمام‌ بوو
 وه‌لی‌ پی‌غه‌مبه‌ر‌ دو‌عای‌ بو‌ کرد‌م‌ هه‌چیانم‌ نه‌مان‌ و‌ رو‌یشت‌م‌ خو‌م‌ کرد‌ به‌ناو
 له‌شکری‌ دو‌ژمن‌دا‌ تروسکایی‌ ناگر‌یکم‌ بینسی، خو‌مم‌ لی‌ نزیک‌ کرده‌وه‌ دیت‌م
 پیاو‌یک‌ ره‌شی‌ زله‌ ده‌ستی‌ پیاده‌دا‌ دوایی‌ نه‌ژنۆ‌و‌ قول‌ و‌ قاچی‌ خو‌ی‌ پی‌ گه‌رم
 ده‌کاته‌وه‌، ره‌شه‌باو‌ گه‌رده‌لول‌ و‌ زیران‌ و‌ باران‌ و‌ سه‌رما‌ کار‌یکی‌ پی‌ کردن‌ باس
 ناگر‌ئ‌، چادریان‌ به‌پتوه‌ نه‌ماوه‌، ناگر‌یان‌ کو‌ژاونه‌وه‌ دی‌زه‌و‌ مه‌نجه‌لیان‌ به‌سه‌ر
 ناگره‌وه‌ نه‌ماوه‌، له‌م‌ کاتانه‌دا: که‌ من‌ ئەم‌ دیمه‌نانهم‌ دیت‌ له‌پر‌یکا‌ گویم‌ لی‌ بوو
 نه‌بو‌ سه‌فی‌ان‌ قیراندی‌ و‌ وتی: ئە‌ی‌ جه‌ماوه‌ری‌ قور‌ه‌یش! به‌خوا‌ ناتوانین‌ چی‌ تر
 خو‌مان‌ رابگر‌ین، ته‌واو‌ شیر‌ژه‌بووین‌ چی‌ حوشترو‌ و‌ لا‌خمان‌ هه‌یه‌ هه‌مووی‌ تی‌دا
 چوو، به‌نوقور‌ه‌یظه‌ درۆیان‌ له‌گه‌ل‌ کردین، داواتان‌ لی‌ ده‌که‌م‌ هه‌رچی‌ زوو‌ه‌ خیرا
 باربکه‌ن‌ و‌ باخۆمان‌ رزگار‌ بکه‌ین، ئەم‌ قسانه‌ی‌ کردن‌ و‌ خو‌ی‌ هه‌ل‌دایه‌ سه‌ر
 و‌ لا‌خه‌که‌ی‌ پی‌ پتوه‌ناو‌ قور‌ه‌یشیه‌کان‌ دایان‌ به‌یه‌کا‌و‌ هه‌ی‌ له‌وه‌ی‌ زوو‌ خو‌ی
 رزگار‌ بکا، ئیتر‌ تیره‌کانی‌ تریش‌ که‌ نه‌مه‌یان‌ دی‌ هه‌ر‌ خیرا‌ ده‌ستیان‌ به‌هه‌لاتن
 کرد‌ که‌س‌ نه‌مایه‌وه‌!

حوزه‌یفه ده‌لی: که هاتمه‌وه ئهم هه‌والهم به‌پیغه‌مبه‌ردا فه‌رمووی: (لا إله إلا الله وحده، صدق وعده ونصر عبده، وأعز جنده، وهزم الأحزاب وحده، ولا شيء بعده) که روژ بو‌ه‌وه‌و دنیا روناك بوو روانییان کەس لەسوپای دوژمن نه‌ماوه، ئیتر هیمنی و ئارامی گه‌رایه‌وه بو‌ناو دلی موسولمانه‌کان.

بەم جو‌ره جه‌نگی نیوان کافره‌کان و موسولمانان ته‌واو بوو. جه‌وت له‌هاوه‌لان شه‌هید بوون و چوار کەس لە کافره‌کان کوژرا بوون.

ئەجار دواي ئهم به‌ركۆل و تيشك خستنه سەر چۆنیه‌تی رودای غه‌زای خه‌ندهق، دئینه سەر رافه‌کردنی نایه‌ته‌کان، سه‌ره‌تا قورئان دیمه‌نی غه‌زا که راده‌نویتی و ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ ئەي ئەو که‌سانه‌ی ئیمان‌تان هیناوه به‌خودا و بپرواتان به‌په‌یامی پیغه‌مبه‌ری خودا کرده به‌شو‌کرو سوپاس‌گوزاریه‌وه یادی نیعمه‌تی خودا بکه‌نه‌وه به‌سه‌رتانه‌وه: کاتیک په‌لاماردان و دوژمن ده‌وره‌ی دان و که‌وتنه‌ ئابلوقه‌ی بی ره‌جمانه‌ی دوژمه‌کانتانه‌وه، قورپه‌یش و غه‌ط‌مغان و جوله‌که‌کان یه‌کیان گرت‌بوو له‌شکرکیشیان کرد‌بوو بو‌سه‌رتان، بو‌قه‌لاچۆکردن و ریشه‌کیشکردنتان، بو‌سو‌کایه‌تی پیکردن و شکاندن شکرۆمه‌ندیتان، ئیمه‌یش ره‌شه‌بایه‌کی سارد و به‌هیزمان له‌سه‌ر هه‌لکردن، فریشته‌مان ناردنه سه‌رو ئیوه نه‌تان‌بینین، ترسو له‌رزیان خستنه دل و ده‌روونه‌وه وره‌یان روخا، ئاگری ژیر مه‌نجه‌ل و ناو ناگردانیان کوژایه‌وه ه‌خیه‌وت و ره‌شمالیان له‌بینخ هه‌لکه‌ندرا، دیزه‌و مه‌نجه‌لیان سه‌ره‌و‌غون بوونه‌وه، نه‌وه‌نده‌یان تین بو‌هات و شپ‌زه بوون سه‌روکی هه‌موو خیل و هۆزیک هاواری ده‌کرده هۆزه‌که‌ی خۆی و ده‌یگوت: ئەي هۆزی فلان! کو‌رپنه‌ خۆتان رزگار بکه‌ن، کو‌رپه‌ چی زووه سه‌ری خۆتان ده‌ربکه‌ن، طوله‌یمه‌ی

كوڤى خووه يلىد، ده يگوت: موحه مد سىحرى لى كر دوين، كوڤينه خوتان
 ده رىاز بكن، نه بو سه فيان ده ينه راندو ده يگوت: نهى هوڤى قوپه يش! سويندم
 وابى ئيره به كه لكى تيدامانه وه نه ماوه، نه سپ و حوشترمان هه مووى فهوتا،
 به نو قوره يظه خيانه تيان له گه ل كر دين، له وانه وه هه والى ناخوشمان پى
 گه يشتووه، نه م ره شه باو زريان و گه رده لووله ش به ته واوى شپه رزه ي كر دوين،
 مه فجه لمان به سهر ئاگره وه ناوه سى. ناگرمان ناهايسى ختوه تمان به پيتوه
 ناوه ستى، كوڤينه هه لىن و بارى بكن و من رويشتم، ئىتر روشت بو لاي
 حوشتره كه ي و سوارى بوو هه لات!!

﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ بيگومان په روه رداگر ناگادارى هه موو
 كاروكرده وه به كتان بوو، ناگادارى هه لكه ندنى خه نده قو روبه رو بوونه وهى به لاو
 كاره سات و تهنگ و چه لمه و ترسو له رزتان بوو، ناگاداي خوتاماده كردن و
 سهنگه رنشينيتان بوو، پراو پر پاداشتان ده داته وه!

نه مجار ديمه نى ئابلوقه و په لاماردانى دوژمن بو سهر موسولمانه كان
 ده كيشى و ده فهرموى: ﴿إِذَا جَاءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ﴾ نهى
 موسولمانينه يادى نه و كاته بكنه و كه دوژمن هيرشى بو هينان له لاي
 سه روتانه و له خوره هه لات وه، له خوارتانه و له خورناواوه، خيل و هوژه كاني
 قوپه يش و نه حباشه كانيان به نو كه نانه و توها ميبه كان و به نو قوره يظه هيرشيان
 بو هينان و له ئابلوقه يان دان.

﴿وَإِذَا زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا﴾
 كاتيك چاوتان له ته ماشاكردى عاده تى وه ستا، چاوتان به رايى نه دا سه يرى
 دوژمن بكا، هينده زوړو بى شومار بوو نه تانده ويرا سه يرى سوپاي دوژمن

بکه‌ن. له‌ترسان دله‌کان گه‌یشتبوه بینه‌قاقاتان، جوړه‌ها گوماتان دهرباره‌ی
خودا له‌لا په‌یدا بویوو؛ هه‌تانبوو ئیمانی دامه‌زراو بوو به‌هیچ شتیک
له‌هه‌لوئستی خو‌ی دانه‌ده‌به‌زی، بتمانسه‌ی به‌یارمه‌تی خودا هه‌بوو، چاوه‌روانی
هاتنی کۆمه‌گی په‌روه‌ردگار بوو، هه‌شتانبوو دو‌روو دلنه‌خۆش بوو، گومانی وا
بوو: که موحه‌مه‌دو هاوه‌لانی قه‌لاچۆده‌کرینو کافره‌کان سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست
دینن و شاری مه‌دینه کۆنترۆل ده‌که‌ن.

حه‌سه‌نی به‌صری ده‌فه‌رموی: مونا‌فیکه‌کان پی‌یان وابوو موسو‌لما‌نه‌کان
له‌بیخ ده‌رده‌هیندرین، موسو‌لما‌نه‌کانیش پی‌یان وابوو سه‌رکه‌وتن بو‌خۆیان ده‌بی.
﴿هنا لك ابتلى المؤمنون﴾ ناله‌و کات و شو‌ینه‌دا موسو‌لما‌نه‌کان
به‌تاقیکرانه‌وه، له‌بو‌ته‌دران، موسو‌لما‌نی ساغ و مونا‌فیک لی‌ک هه‌له‌هاو‌یران
﴿وزلزلوا زلزالاً شديداً﴾ به‌باشی راتله‌قیندران، هه‌ژیندران، که‌وتنه‌ ناو
ته‌نگ و چه‌له‌مه‌و سه‌خه‌تیه‌وه، ترسو هه‌ره‌شه‌ی دو‌ژمن به‌ته‌واوی له‌که‌وو
بی‌ژنگی دان، هه‌یانبوو خو‌گر بوو، نه‌وانه موسو‌لما‌نی راستال بوون، هه‌یانبوو
قه‌له‌ق و دله‌خورپیی پیکه‌وت و لی‌وه‌له‌ره‌و نه‌ژنۆله‌رزینی پی‌وه‌ دیار بوو، نه‌وانه
دوو‌روه‌کان بوون.

هه‌لبه‌ته‌ تاقیکردنه‌وه‌ی خودا بو‌ نه‌وه‌ نیه‌ شتیک لانا‌دیاری‌یی بی‌هوی بۆ
ده‌ربکه‌وی، به‌لکوو له‌به‌ر حیکمه‌تی‌کی تره‌، بو‌ نه‌وه‌یه: نه‌و نه‌ی‌نی‌یه‌ بو‌
پی‌غه‌مبه‌ران، فریشته‌و که‌سانی دیکه‌ ده‌ربکه‌وی. بو‌ نه‌وه‌یه‌ نه‌و حاله‌ته‌
نادیاره‌ی خودا پی‌ی ده‌زانئو له‌خه‌لکی دی شاراوه‌یه‌ بو‌یان ده‌رخا!

نه‌جار دوا‌ی رانا‌ندن‌ی دیمه‌نی غه‌زایه‌که‌و چۆنیه‌تی مه‌وقیفی روداوه‌که‌.
هه‌لوئستی مونا‌فیک و پشتگیری‌کاران به‌یان ده‌کا. ده‌فه‌رموی: ﴿واذ يقول

المنافقون والذين في قلوبهم مرض، ما وعدنا الله ورسوله إلا غروراً ﴿يأدى
 ثم كاته بكنهه: كه مونافيقه كان؛ ئەوانەى بەروالەت ئيمانان هینابوو بەلام
 بەدل هەر كافریبون هەروەها ئەوانەى كه تازه موسولمان و بیرو باوەریان لاواز
 بوو بەهۆى تازه ئاشنابوونیان بەئىسلام، ئەمانە وتیان: ئەو وادەو بەلێنەى
 خودا و پیغەمبەرى خودا پێیان داین هەڵخەڵەتاندن بوو، چ حەقیقەتێكى نیە
 نابێ، سەرکەوتنى چى!!

بیژەرى ئەم قسانە کۆمەلێك جولەكەو دووروو بوون نزیکەى حەفتا پیاو
 بوون، لەوانە (مُعْتَب)ى كورپى قوشەییرو طوعمەى كورپى ئوبەیریق. موعەتەب
 کاتى لەشكرى ئەحزابى بینى وتى: هەیهەى موحەمەد وادەى ئەوەمان پى دەدا
 ولاتى فارسو رۆم داگیر بکەین، کەچى ئیستا وا ئیمە بەراشکاری و بى ترس
 ناتوانین سەرئایك بکەین! بەراستى ئەمە وادەى بى بناغەو هەڵخەڵەتاندنى
 ئاشکرایە. تازه موسولمانبوەکانیش چونکە ئیمانەکیان لاواز بسوو، ترسو
 خۆفێكى زۆر دەورى دابوون، ئەوانیش لاسای مونافیقو جولەکەکانیان
 دەکردەو هەلسو کەوتى ئەوانیان پەیرەو دەکرد.

﴿واذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لامقام لكم فارجعوا﴾ یادى ئەو
 بکنهه، ئەو هەلۆیستو بارودۆخە بجنهه بەرچاوى خۆتان: كه کۆمەلێك
 لەدوورپوهكان: (ئەوسى كورپى قەبىظى و هەواخواهانی) یان (عەبدوللای كورپى
 ئوبەى و هاوێلانێ) وتیان: ئەى دانیشتوانى مەدینە! هیچ هۆیهك نیە بۆ
 مانههەتان لەگەڵ موحەمەدو لەشكرەكەى دا، بەم شیوهیه بەباشى نازانین
 لەگەڵى دا بنو خۆتان مالتوێران بکەن، بۆچى خۆتان بەقەر دەدەن، بەراستى ئەم

شهره هی ئیوه نیه و به خۆرای خۆتانی تیوه ده ده ن، کوپه مالتویرانیسه
 بگه پینه وه بۆ ناو خاوو خیزانی خۆتان بۆ ئه وه ی له کوشتن و گرتن رزگارتان ببی!
 هه ر له م روانگه وه مونا فیه کان ناتومیدی و ترسو له رز سواری دلو
 ده روونیان بوو، ﴿و یستأذن فریق منهم النبی یقولون ان بیوتنا عورة و ما هی
 بعورة ان یریدون الا فرارا﴾ کۆمه لکیان برپاری گه رانه وه یان دا بۆ ناو مالو
 مندالی خۆیان، داوای روخصه تیان له پیغه مبه ر کرد بۆ ئه وه ی بگه پینه وه بۆ
 مالتی خۆیان و گۆره پانی شهر جی بیلن، وتیان: خانوه کاغمان قایم و پته ونین،
 ده رگا و په نجه ره کانیا ن هیچیا ن لی ناگه پینه وه، مالو مندالمان له خه ته ردایه و
 ترسی ئه وه مان هه یه دوژمن و دز خۆیا نی پیا بکه ن، مالمان تالان بکه ن، ژنو
 مندالمان برپینن، هه ر هیچکه نه بی بیانترسیئن. په روه دگا ر به درۆیا ن
 ده خاته و» ده فهرموی: ﴿و ما هی بعورة﴾ ئه وانه درۆ ده که ن خانو و ماله کانیا ن
 شپو هه ئوه شاونین، به لکو و قایم و پته ون، دیوار و ده رگا و دو و ده ریا ن توکمه و
 قاین. به لکو و ئه وه ده که نه بیا نو و بۆ هه لاتن و خۆدزینه و» له مه یدانی شه رو
 روبه رو بو و نه وه ی سوپای کافرا ن.

ئه عجا ر په روه ردگا ر لاوازی ئیما نیا ن به یا ن ده کا و ده فهرموی: ﴿ولو دخلت
 علیهم من اقطارها ثم سئلوا الفتنة لآتوها، و ما تلبثو بها الا یسیرا﴾ ته گه ر
 دوژمن له هه مو لایه که وه و له هه ر چوار لای مه دینه وه په لاما ریا ن بدا، دوا ی
 پاشگه زبو و نه وه له نایینیا ن لی بکری و پیا ن بگو ترئ: شه ر له گه ل موسو لمانا ن
 بکه ن، خیرا بی سی و دو و فهرمان به ردار ده بو و ن و یه که سه ر پالیا ن ده دا یه سوپای
 کو فرو هیچ منجه منجیکیان نه ده کرد و ساته وه ختیك رانه ده وه ستان له به پیره وه
 چو و نی بانگه وا زی له شکری کو فر، هه ر ئه وه نده دا ویا ن لی بکرایه خیرا
 ناماده باشی خۆیا ن نیشا ن ده دا.

يان دواى كافر بوونه و هيان ماويه كى كه م نه بى له مه دينه دا نه ده مانه وه
خيرآ به هيلاك ده چوون!

ئه مه نيشانهى بىرو باوه پرى له رزوكيانه، ئه وان ه ئيمانىان له دل دا
نه چه سپاوه بىرو باوه په كه يان سه رزاره كى و رواله تيبه. كه و ابى هيچ جيگاي
سه رسورمان نيه، كه به كه مترين ترسو بانگه وازيبه كى هاكه زابى پاشگه ز
بينه وه، ئه مه دابو نه پريت و ره وشتى ترسنوكانه، هر له گه ل تينيكيان بو
هات خيرآ ريگاي هه لاتن ده گر نه بهر ده قاچينن.

نايه ته كه ئاماره ده كا بو خيلى به نو حاريشه، ئه وان بوون هاتنه لاي
پيغه مبهرو داواى ئه وه يان كرد ريگه يان پى بدرى بگه رپينه وه، برو بىانووى
نامه عقوول و بى بناخه يان هينانه وه.

﴿ولقد كانوا عاهدوا الله من قبل لا يولون الأديار﴾ بىگومان ئه و بروا
لاوازو مونا فيقانه (خيلى به نو حاريشه) له وه پيش په يمانىان دا به خوداو
به پيغه مبهرى خودا له روژى ئو خودا: كه ئىتر بىراى بىراى جاريكى تر
له جه ننگدا پشت هه لئه كه نو له كاتى ته ننگانه و روبه رو بوونه وهى دوژمن دا
هه لئه يه نو مه يدانى جه ننگ به جى نه هيلن. پاشان تۆيه يان كردو به لئىنيان دا
به خودا: كه جاريكى تر ئه و كار ه ناشيرينه نه كه نو نه گه رپينه وه بو ئه و ره وشته
ناشيرينه! ﴿وكان عهد الله مسؤلاً﴾ بىگومان عه دو په يمانى خودا لى
پرسينه وهى هه يه وه هه روا به ئاسانى بۆيان به سهر ناچى، به لكوو روژى قيامه ت
خودا پرسىاريان لى ده كاو سزاو تۆله ي په يمانشكيتنى و پاشگه زبون هه يان لى
ده ستينى!!

ئەجار پەرورەدگار بێھودەیی ھەڵاتنەکیان دیاری دەکاو دەفەرموی: ﴿قُلْ: لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ، وَإِذَا لَا تَمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ئەمە پێغەمبەر! ھەوالت بەدەرە ئەو دوورپووانەو پێیان بلی: ھەڵاتن دەردی ئێوە دەرمان ناکا، تەمەنتان درێژ ناکا، هیچ سودێکتان پێ ناگەیەنێ و مردن و کوشتنتان لێ دوور ناخاتەو، چونکە ئەوێ لەزانیاری خودادا بپرسا دراوہ گۆپانی بەسەردا نایە، بەلکوو لەوانەیە ھەڵاتن مردنتان لێ نزیک بکاتەو، خۆ ئەگەر بەروالت ھەڵاتن بۆ ماوہیەک مردنی لێ دوور خستەو، (وہ کوو بۆخۆیان دەلێن: لەمردن رزگاریان بوو) ئەوہ بابزانن لەزەت بینیان لەو ژیانە کورتەمە دو ھەڵاتنەکیان لەزەتێکی کورت و کەتایەنەو بەھیچ حیساب دەکری. چونکە ژيانى دنیا چەندێک درێژ بێ لەناست ژيانى قیامتدا بەکەم دەژمێردری وەکوو لەناوەتێکی تردا دەفەرموی: ﴿قُلْ: مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى﴾ (النساء: ۷۷).

ئەجار پەرورەدگار جەخت لەسەر قودرەت و دەسەلاتی خۆی دەکاتەو دەفەرموی: ﴿قُلْ: مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ أَنْ أُرَادَ بِكُمْ سُوءٌ أَوْ أُرَادَ بِكُمْ رَحْمَةٌ﴾ ئەمە پێغەمبەر! پێیان بلی: کێ ئێوە لەعەزابی خودا دەپاریزی؟ واتە: کەس ناتوانی بپێتە لەمپەر لەبەردەم وێست و ئیرادەى خودادا دەربارەى ئێوە، چى بۆ بپرسا دابن ھەر دەبێ پێتەجی، ئەگەر خودا زیانیکی بۆ بپرسا دابن کەس ناتوانی رەتی بکاتەو، ئەگەر بپرسا نێعمەتێکتان بەسەردا بپرسی ھەمەدیسان کەس نیە بتوانی بپێتە، لەمپەر و نەھێلێ ئەو وێستەى خودا پێتەجی.

﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ ئەو دوورپوو بەدەختانە، خۆیان و ھەوا خواھانیان کەسیان دەس ناکەوێ جگە لەخودا یارمەتیدەر و

پشتگیریان بی، تهنانت به‌بی ئیزن و ره‌زامه‌ندی خودا کهس ناتوانی
شه‌فاعه‌تیشیان بو بکا.

﴿قد يعلم الله المعوقين منكم والقائلين لاخوانهم هلم إلینا﴾ هرچه‌نده
به‌گویره‌ی یاسای نه‌حوو به‌لاغه و شه‌ی (قد) له‌سه‌ر فی‌علی (مضارع) بو
ته‌قليله. به‌لام لی‌رده‌ا بو ته‌حقیق و چه‌سپاننده، واته: به‌ته‌ئکید په‌روه‌ردگار
زاناو ناگاداره به‌ه‌موو نه‌وانه‌ی ه‌ه‌ول دده‌ن و تیده‌کوشین بو دل سارد
کردنه‌وه‌ی موسولمانان له‌ناماده‌بوونی جه‌نگ و ژیسوان کردنه‌وه‌یان له‌به‌شدار
کردن، ناگاداری نه‌وانه‌یه: که به‌ناسیاو و براده‌رو خزم و کهس و کاری خو‌یان
له‌مه‌دینه‌یی‌یه‌کان ده‌لین: وهرن ئی‌وه‌ش وه‌کوو ئیمه‌ پالی لی بدنه‌وه‌و بو‌خوتان
له‌ژیر سی‌به‌رو له‌ناو مالو حالی خوتان‌دا له‌ززه‌ت وهر‌بگرن. وهرن خوتان له‌ئیمه
نزیك بکه‌نه‌وه‌و هه‌لو‌یستی ئیمه وهر‌بگرن. نه‌و بی‌ژه‌رانه‌ی که رسته‌ی
﴿والقائلين لاخوانهم﴾ ناماژه‌ی پی ده‌کا، ویده‌چی دو‌ورووه‌کان بو‌وبن
به‌موسولمانه‌کانیان گوتبی: وهرن پال له‌ئیمه‌ بدنه‌ن موحه‌مه‌دو هاوه‌لانی
تاقمیکی که‌من و له‌ناو ده‌چن، چی زووه ده‌ستیان لی به‌رده‌ن.

ده‌شگونجی بی‌ژه‌ره‌کان جوله‌که‌کانی به‌نوقوره‌یظه بو‌وبن به‌برا دو‌ورووه‌کانی
خو‌یان گوتبی وهرن پال له‌ئیمه‌ بدنه‌ن ده‌ست له‌موحه‌مه‌د به‌ریده‌ن، چونکه
موحه‌مه‌دو هاوه‌لانی ده‌فه‌وتین و به‌که‌لکی نه‌وه نایه‌ن ئی‌وه پشتیان پی
به‌ه‌ستن، نه‌گهر نه‌بو سه‌فیان به‌سه‌رتان‌دا زال بیی ئیتر که‌ستان لی ناهیل‌یت‌ه‌وه‌و
قاره‌برت‌ان ده‌کا!

﴿ولا یأتون البأس إلا قلیلاً﴾ نه‌و دو‌ورووانه ناماده‌ی جه‌نگ نابن مه‌گهر
ماوه‌یه‌کی که‌م، نه‌ویش له‌به‌ر ناچار‌یی و بو زیان دو‌ور خسته‌نه‌وه له‌خو‌یان و

له ترسى مردن، نه وانه لای خودا ناشکراو غایانن، له ژیر تیشکی زانیاری خودا هیچ شتیکیان بۆ ناشیردریتتهوه. فرتو فیل و بیانوویان بوچ و بی بناغه ن!

﴿أشحة علیکم﴾ رژدو به خیلن به خویان به مال و حالیان، له کاتی شهرو جهنگدا هیچ یارمه تیکیان لی چاوه نواری ناکری، خویان ماندو ناکهن، یارمه تی جهسته بی و مالی و معنه ویان لی هه لئاوه ری، ههروه ها له کاتی دابه شکردنی فه یئو غه نیمه تدا، چاو چنۆک و بهرچاو تهنگن. هه شتیك سودی موسولمانانی تییدا بی نهوان نه نجامی نادهن، ﴿فإذا جاء الخوف رأيتهم ينظرون إليك تدور أعينهم كالذي يغشى من الموت﴾ نه گهر ترس پهیدا بوو به هوئی دهست پیکردنی شهرو جهنگه وه. ده بیانی چاویان لی هه لده گهریتتهوه، چاویان به ملۆق ده وهستی و ده لی له کاتی سه ره مه رگدان، دله ته په یان پی ده که وئ و خه ریکه زهنده قیان بچی!

که چی ﴿فإذا ذهب الخوف سلقوكم بألسنة حداد﴾ هه که ترسو خوف ره ویه وه و که و تنه وه بارود وخی ئارامی و ئاسایی یه وه زمانیان دریتژ ده که و شیر خوره و پاله وانی وه کوو خویان دهست ناکه وئ!! دهست ده که ن به خۆ هه لکیشان و فشه کردنی هه مه پرسه! خویان هه لده نیته وه، ره وشتی ئازایی و پاله وانیه تی پال خویان ده دهن.

﴿أشحة علی الخیر﴾ له سه ره خیر رژدو چروکن، تۆز قالیك خیریان به ناوچاوانه وه نه. نهوان ترسنوکی و درۆزی و بیخیرییان تییدا کۆبۆته وه، له کاتی شهردا ترسنۆک و هیچ له بارانه بوو، له کاتی دابه شکردنی دهستکه و ت غه نیمه تدا فشه که رو زمان دریتژ و نوزه دریتژ و داواکار، چه ندیکیان بلریتتی داوای زیاتر ده که ن وهه لپه ی هی تریان ه، هۆکاری هه مو ئه وه ره وشته

ناشیرینانه یان ئەو هیە ﴿أُولَئِكَ لَمْ يَأْمَنُوا﴾ ئەوانە روناکی ئیمان لە دڵی نەداون، ناو دڵ و دەروونیان بە نووری ئیمان روشن نەبۆتەو، برۆیان بە خودای تەنھا نیه، برۆیان بە پیغەمبەر نیه، لە ناخەو موسوڵمان نەبوون هەرچەندە بەرواڵەت لافى ئیماندارى لى دەدەن، ﴿فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ﴾ خودا کردەو کانیانی پوچ کردەو، ئەو کردەو نەبە دڵانەى لە گەڵ موسوڵماناندا ئەنجامى دەدەن خودا پوچى کردەو هەچ بایەخیان نیه بۆیان ﴿وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ پوچە لکەردەوێ کردەو کانیان لای خودا سەهل و ئاسانە، چۆنى بوێ بە گوێرەى حیکمەت و دانایی خوێ ئەنجامى دەدا.

﴿يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا﴾ ئەوانە لەبەر ترس و پەشوکاوی خۆیان - هەرچەندە ئەحزاب شکان و هەلەتاون و تازە ناگەرێنەو، - پێیان وایە قورەیش و غەطفەغان و بەنو قورەیظە هەر خەریکی ئابلو قەدانى مەدینەن و هەلەهاتوون، تەنانت ئەگەر بۆ ماوێه کیش پاشەکشەیان کردبێ سەرلەنوێ دەگەرێنەو بۆ سەر حالى پێشوویان و ئابلو قەیان دەدەنەو.

﴿وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابَ يُوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ﴾ ئەگر لە فەرزێکدا حیزەکان بێنەو بۆ شەر کردن لە گەڵ ئێوەدا، ئاواتەخوازی ئەو دەبن کە لەناو مەدینەدا نەبن و لەریزی جەنگاوەراندا نەبن. بەلکوو پێیان خۆشە لەدەرەوێ مەدینەدا بن و لەناو گوندو دەوار نشینەکاندا بن و لەوێوە پرسیار لە ئێوە بکەن و هەوالتی ئێوە بزانن، ئاواتەخوازی ئەو نەبن لەناو عەرەبە دەشتەکییەکاندا بۆ نایەو دوور بەدوور هەوالتی ئێوەیان پێ بگەیشتایە، بەتیشکانیشتان کە یفخۆش بوونایە. دوور بەدووریش ئاگاداری شەر نەبوونایە.

﴿وَلَوْ كَانُوا فِیْكُمْ مَاقَاتِلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾ خو ته گهر نهو دوورپروانه
له گۆره پانی جه نگیشدا له گه لتاندا بوونایه ههتا سهر خویان نه ده گرتو
به رده وام نه ده بوون له گه لتاندا به لککو ماوه یه کی که مو شهریکی که میان
ده کرد، چونکه ترسو دله لهرزه برستی لی ده برینو په نایان ده برده به رخو
دزینه وه هه لاتن.

نه بچار سهرنجی ناده میزادان راده کیشتی بو نه وهی پیغه مبه ر ﷺ بکه نه
نمونه و رابه ری خویان و چاو له نهو بکه ن ده فهرموئ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ
اللّٰهِ اُسُوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ، وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا﴾ نه مه
هه واله له شیوهی فهرماندا، په روه ردگار فهرمان به موسولمانان ده کا: که چاو
له پیغه مبه ر بکه ن و نهو بکه نه پیشه و او رابه ری خویان له روژی نه حزابو
روژانی تردا له کاتی ته نگو چه له مه و کاتی ئاسایی دا، له کردارو گوftarو
هه ئسو که وتدا، له خۆراگری و وره به رزی و تیگۆشاندا، له چاوه پروانی یارمه تی
خوداو سهرکه وتنی حق به سهر ناحه ق دا، ده فهرموئ: نهی موسولمانینه
بیگومان بو ئیوه هیه رابه رایه تی و قوده یه کی صالح و نمونه یی: که شیای
نه وه یه شوینی بکه ون و بیکه نه مامۆستای خۆتان، نهو یش پیغه مبه ری
خودایه ده چاو له نهو بکه ن و تیقتیدا به نهو بکه ن، بیکه نه رابه ری خۆتان،
بیگومان پیغه مبه ر نمونه یی هه ره به رزی نازایه تی و خۆراگریه، ره مزی
پیاهه تی و مرؤفایه تی به بو که سیك به ته ما پاداشی خودا بی و روژی قیامه تی
له بیر بی و له حیساب و لیگۆلینه وهی نهو روژه سه خته بترسی. شه و روژ
خهریکی یادو په رستشی خودا بن. دهی نه گهر ئیوهی موسولمان به ته ما
پاداشی خودان و ترسی روژی قیامه تان هیه و هه میشه یادی خوداتان له دل
دایه، شوین پیغه مبه ر بکه ون و چاو له نهو بکه ن له هه موو کردارو
گوftar یکتاندا. له خوژی و ناخوژی دا، له کاتی شهرو له کاتی ناشتی دا!

ئه‌جار دواى راناندنى مه‌وقیفى دوورووه‌كان هه‌لۆیستی موسولمانه‌كان
باس ده‌كا، خۆگرى و وره‌به‌رزىيان له‌كاتى روبه‌روبوونه‌وىيان له‌گه‌ڵ دوژمندا
را ده‌نوینى و ده‌فهرموى: ﴿وَلَا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا: هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ
وَرَسُولُهُ﴾ كاتىك موسولمانه راسته‌قینه‌كان، ئه‌وانه‌ى له‌كردارو گوفتارىياندا
دڵسۆزو حه‌ققانى بوون، كاتىك سوپای ئه‌حزابىيان بىنى نابلوقه‌ى مه‌دینه‌يان
دابوو، به‌وره‌به‌رزىیه‌وه‌ وتیان: ئه‌مه‌ ئه‌و تاقىكردنه‌وه‌و له‌بۆته‌دانه‌یه: كه‌ خودا
پێغه‌مبه‌رى خودا هه‌واڵیان پێ دابووین. به‌ره‌نگارى دوژمن ده‌بینه‌وه‌و سه‌ره‌نجام
سه‌ركه‌وتن بۆ ئێمه‌یه.

ئێبنو عه‌بباس ده‌فهرموى: پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌هاوه‌لانى فهرموى: (ان
الأحزاب سائرون اليكم تسعاً أو عشر) ئه‌حزاب گه‌له‌كۆمه‌كیيان كردوه‌و دینه
سه‌رتان دواى نۆ شه‌وى تریان ده‌شه‌وى تر، هه‌روه‌ها فهرموى: (سيتشد الأمر
باجتماع الأحزاب عليكم والعاقبة لكم عليهم) ته‌نگو چه‌له‌مه‌تان زیاد ده‌كاو
ده‌كه‌ونه‌ ته‌نگانه‌یه‌كى گه‌وره‌وه‌ به‌و گه‌له‌كۆمه‌كییه‌ى ئه‌حزاب بۆ سه‌رتان، به‌لام
سه‌ره‌نجام سه‌ركه‌وتن و پێرۆزى بۆ ئێوه‌یه.

بۆیه: كه‌ ئه‌و هێرش گه‌له‌كۆمه‌كییه‌يان بىنى وتیان: ئه‌مه‌ ئیختیبارى
ئێمه‌یه‌و خودا به‌تاقیمان ده‌كاتوه‌، سه‌ركه‌وتن بۆ ئێمه‌ ده‌بێ. ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ﴾ خودا پێغه‌مبه‌رى خودا هه‌واڵى راست ده‌فهرمون و واده‌و به‌لێنیا
پاشگه‌ز بوونه‌وه‌ى تێدا نه‌و سه‌كه‌وتن هه‌ر بۆ ئێمه‌ ده‌بێ. ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا
إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ بىننى ئه‌و له‌شكره‌ زۆرو هه‌مه‌ جووره‌، ئه‌و گه‌له‌كۆمه‌كى و
نابلوقه‌دان و په‌لاماردانه‌ى دوژمن بۆيان بىرو باوه‌رى پته‌وتر كردن و ئیمانیا
زیاد بوو، زیاتر پشتیان به‌خودا به‌ست و خۆیان ته‌سلیمی قه‌زاو قه‌ده‌رى خودا
كردو زیاتر ملكه‌چى فه‌رمانى خودا و فه‌رمانى پێغه‌مبه‌رى خودا بوون، لێیان
یه‌قین بوو: كه‌ سه‌ركه‌وتن به‌ده‌ست خودایه‌و ئه‌مان هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یان له‌سه‌ره

هۆکاره مادییه کان دهسته بهر بکه و ناماده باشی ته وایان هه بی و به فیعلی بیهنگ و هیژو توانای خۆیان بجه نه کارو خهرجی بکه ن ئیتر پیروزی سهره نجام به دهست خودایه. به مهرجی ئه مان که مهترخه می نه که ن له دایینکردنی پیدایستی روبه روبوونه وه خودا زالیان ده کا.

هه لبه ته شتیکی چه سپاوه: که جیهاد کردن و تیکۆشان له پیناو ئاییندا ته کلیفیکی یهزدانی یه و جی به جی کردنی فرهزی کیفایه و جاری واش هه یه ده بیته فرهزی عهین، پابه ند نه بوون به م فرمانه خودایی یه و په کخستنی و خه لک لی سارد کردنه وه ی تاوانیکی گه وره یه، جیهاد هه موو کاتی به گویره ی بارودۆخ ئهرکیکی سهره کی و پیروزی سهرشانی موسو لمانانه و ده بی خۆیانی بۆ ناماده بکه و ئه نجامی بدهن. و تپرای هه ول و تیکۆشانی خۆیان و چاوه پروانی یارمه تی و کۆمه کی پهروه ردگار بن. به لām ته نها پشت به ستن به خودا و چاوه پروانی هاتنی یارمه تی خودا به بی هه ول و تیکۆشانی موسو لمانان، واته: موسو لمانان خۆیان پالی لی بده نه وه و به ته ما ئه وه بن خودا دوژمنیان بۆ له ناو به ری و پیروزی و سهرکه وتنیان بۆ دهسته بهر بکا ئه وه تی نه گه ییشته نه له نایه ته کانی قورئان و پاشگۆی خستنی فرهمانی پهروه ردگاره، خو هه لخه له تاندن و خه یال و ئاواتی شه یسانی یه. له قورئاندا چه ند جار هه ره شه کردن له م جوړه تیگه ییشته نه هه لāنه دووباره بۆ ته وه وه کوو ده فره موئ: ﴿ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما ياتكم مثل الذين خلوا من قبلكم، مستهم البأساء والضراء وزلزلوا حتى يقول الرسول والذين آمنوا معه متى نصر الله؛ الا ان نصر الله قريب﴾ (البقرة: ۲۱۴) یان ده فره موئ: ﴿احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا: آمنا وهم لا يفتنون؟﴾ (العنکبوت: ۲).

نایه ته که به لگه یه کی ئاشکرا و رونه له سهر ئه وه ده بی موسو لمانان بتمان ه ی ته وایان به واده و به لینی خودا و پیغه مبه ره هه بی. هه ر کاتی

یارمەتیدانی خودا نەھات یان دواکەوت ئەو بە بزانی: خەلەلیک لەخودی موسولمانەکان خۆیاندا ھەیە، بۆ خۆیان وەکوو پێویست نەھێشت سەرشاری خۆیان جێ بەجێ نەکردووە.

جەماوەری زانیان ئەم ئایەتەیان کردووە بەبەلگە لەسەر ئەو: کە ئیمان زیادووە کەم دەکا.

ئەجار وەصف و ئەنای ئەو موسولمانانە بەیان دەکا: کە پابەندی وادەو بەلێنی خۆیان بون و بەدڵسۆزی و ئیخلاصەو لەپێناو ئایینی خودادا تێکۆشان و تێدەکوشتن، تا دوا ھەناسەو دوا تێکۆشی خۆیان لەپێغەمبەر جیا نەبوونەو، دەفەرموی: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ واتە: کۆمەڵێک موسولمانی راستالۆ دڵسۆز ھەن لەگەڵ پەیمان و وادەو خۆیاندا راستگۆ بوون، پەیمانی خۆیان لەگەڵ خودا و پێغەمبەری خودا بەراستی بردە سەر و دڵسۆزانە تێکۆشان، ئەو وادەو پەیمانەو دابووین: کە لەکاتی تەنگانەو روبەر و روبوونەوێ دوژمندا خۆراگرو بەئارام بن بەباشی پابەندی بوون.

جا ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَجْبَهُ﴾ ھەیانبوو تەمەنی کۆتایی ھات و لەپێناو ئاییندا خۆی بەخت کرد... وەکوو ئەو ھاوێلانەو لەغەزای بەدرو ئوچوددا گیانی پاکی خۆیان کردە قوربانی، ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ﴾ ھەیشیانە چاوەڕوانی شەھید بوونە لەمەیداندا دەجەنگی و خۆی فیدایی کردووە بەتەما پیرۆزی سەرکەوتن یان شەھید بوونە. تۆزقالتیک لەوادەو بەلێنی خۆیان پاشگەزەبوونەو و نابنەو. بەپێچەوانەو دووڕوو کەنەو: کە وادەیان دا: خۆ راگیرن و لەبەرەمبەر دوژمندا ھەلنەیەن، کەچی ھەر: کە تین ھات خێرا لەقسەو وادەو خۆیان پەشیمان بوونەو و پشتیان ھەلکرد.

ئیمامی بوخاری له‌نه‌نه‌سی کورپی مالیکه‌وه ریوایه‌ت ده‌کا: ده‌فه‌رموی: ئه‌م نایه‌ته ده‌رباره‌ی ئه‌نه‌سی کورپی (النضر) نازل بسووه، خودای لی رازی بی. ئیمامی ئه‌حمده و موسلیم و ترمیذی و نه‌سائی له ئه‌نه‌سه‌وه ریوایه‌ت ده‌کن: ده‌فه‌رموی: (ئنه‌سه‌سی کورپی النضر) بۆی نه‌کراتاماده‌ی جه‌نگی به‌در بی، زۆری پی ناخۆش بوو، وتی: یه‌که‌م جه‌نگ: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناماده‌ی بوو من لی دواکه‌وتم، شه‌رت بی نه‌گه‌ر نه‌مرم جه‌نگیکی تر بیته پیشه‌وه ده‌بی له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا بمو شان به‌شانی ئه‌و بمو لی دوا نه‌که‌وم ده‌بی نیشانیشی بده‌م چۆن خۆم فیدایی ده‌که‌م!! ئه‌نه‌س ده‌لی: ترسام له‌وه که زیاتر بلی: ده‌فه‌رموی: رۆژی غه‌زای ئوحود مامم له‌ته‌ک پیغه‌مبه‌ردا ﷺ ناماده‌ی غه‌زابوو، تووشی سه‌عدی کورپی مه‌عاز بوو ئه‌نه‌س پی ئی فه‌رموو: ئه‌ی ئه‌بو عه‌مر بۆ کوئ ده‌چی؟ ئای له‌بۆنی به‌هه‌شت که خۆشه، وه‌للاهی من بۆنی به‌هه‌شم له‌لای ئوحوده‌وه بۆ دئ؟ ئیتر له‌دژی دوژمن جه‌نگا تا شه‌هید بوو، دواپی سه‌یریان کرد هه‌شتاو ئه‌وه‌نده برینی پیوه بوون، ئیتر نایه‌تی ﴿مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالَ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ نازل بوو.

زومه‌خشه‌ری ده‌فه‌رموی: کۆمه‌لێک له‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر له‌سه‌ر خۆیان نه‌زر کرد: که نه‌گه‌ر جارێکی تر له‌ته‌ک پیغه‌مبه‌ردا ﷺ روبه‌روی دوژمن بوونه‌وه خۆیان راده‌گرن و به‌وره‌یه‌کی به‌رزوه دژی دوژمن ده‌جه‌نگین تا شه‌هید ده‌بن، ئه‌م کۆمه‌له‌ هاوه‌له عوسمانی کورپی عه‌فان و طه‌له‌ی کورپی عوبه‌یدلّاو سه‌عیدی کورپی زه‌یدو عه‌مری کورپی نوفه‌یل و حه‌مزو موصعه‌بی کورپی عومه‌یرو هی تریش بوون.

ئه‌جار به‌شوین ئه‌وه‌دا هۆکارو حیکمه‌تی به‌تاقیکردنه‌وه‌که به‌یان ده‌کاوه ده‌فه‌رموی: ﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصَدَقَتِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ

یتوب علیهم ﴿واته: خودا به‌نده‌کانی به‌تاقی ده‌کاتهو﴾ به‌ترسو و برسیه‌تی و به‌روبه‌روبوونه‌وه له‌گه‌ل دوژمن‌دا ﴿بۆ ئه‌وه‌ی چاک و خراپ لیک جیا ببنه‌وه، ده‌ربکه‌وی کۆ ئازاو نه‌به‌رده، کۆ ترسنۆک و خوێرییه، به‌واقیعی چۆنیه‌تی و حه‌قیقه‌تی هه‌موو که‌س ئاشکرا ببی، ئه‌جار خودا پاداشی باش بداته‌وه به‌وانه‌ی راستگۆن له‌واده‌و په‌یمانیا‌ندا، خاوه‌نی سه‌بر و وه‌ی به‌رزن له‌به‌رامبه‌ر دوژمن‌دا، فیداکار﴾ پێشمه‌رگه‌ن له‌پێناو ئایینی خودادا، هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی تۆله له‌دوو‌رو په‌یمان‌شکی‌نان بستی‌نیه‌وه ئه‌گه‌ر مه‌یلی لێ بوو، یان تۆبه‌یان لێ وه‌ربگرێ ئه‌گه‌ر تۆبه‌ی راستالانه‌و راستیان کرد. واته: هه‌موو کاریک به‌ده‌ست خودا خۆیه‌تی، هه‌ر کاریک ده‌کا و هه‌ر بریارێک ده‌رده‌کا، بێ حیکمه‌ت نیه، بێ‌هه‌وده‌و به‌هه‌وانته‌ نیه، هه‌مووی به‌گوێره‌ی حیکمه‌ت و نه‌خشه‌و پلانی ئه‌زه‌لی په‌روه‌ردگاره‌و بۆ مه‌به‌ستیکی پی‌رو‌زو به‌رزه، سه‌ره‌نجامی‌شی بۆ ئه‌و ناکامیه: که خودا ده‌یه‌وی.

﴿ان الله کان غفوراً رحیماً﴾ بێ‌گومان خودا لێ‌خۆش‌بوو به‌ره‌حم و به‌زه‌یی‌یه، ره‌حه‌مت و لێ‌خۆش‌بوونی خودا زۆر له‌قارو غه‌زه‌بی نزیک‌تر و زۆر‌تره، خاوه‌نی لێ‌خۆش‌بوونه بۆ به‌نده‌کانی، تا‌وانه‌کانیان داده‌پۆشی و ره‌حمی پێ کردون به‌وه: که تۆفیقی دا‌ون بۆ تۆبه‌کردن و ئیمان‌هێ‌نان، له‌سه‌ر تا‌وانی پێش موس‌ولمان بون و تۆبه‌کردن سزایان نادا، نموونه‌ی ئه‌م ئایه‌ته چه‌ند ئایه‌تیکی تره: که ده‌فه‌رموی: ﴿ولنبلونکم حتی نعلم المجاهدين منکم والصابرین، ونبلیواخبارکم﴾ (عمد: ۳۱) یان ده‌فه‌رموی: ﴿ماکان الله لیذر المؤمنین علی ماانتهم علیه حتی یمیز الخبیث من الطیب﴾ (ال عمران: ۱۷۹).

ئه‌جار کۆتایی روداو که نمایش ده‌کا به‌کۆتایی یه‌ک: که ته‌صدیق و بروای موسولمانان به‌خودای خۆیان زیاد ده‌کا و ده‌یچه‌سپینن، گومرایی مونا فیه‌کان ده‌رده‌خا و گه‌واهی بیرو بۆچونی هه‌له‌یان، ده‌فه‌رموی: ﴿ورد الله الذین کفروا بغیظهم لم ینالوا خیراً﴾ په‌روه‌ردگار به‌قودره‌تی خۆی ئه‌حزابی له‌ده‌وری مه‌دینه به‌سه‌ر پاشوانیان دا گیرانه‌وه، بئ ئه‌وه‌ی هیچ ئامانج‌یکیان ده‌ست بکه‌وی، به‌رق و کینه‌ی خۆیان وه‌ گه‌رانه‌وه، نه‌یان توانی هه‌ده‌فیک بیکن، هیچ سه‌رکه‌وتنیک به‌ده‌ست بیتن، هیچ خیر و بیریکیان ده‌ست نه‌که‌وت له‌غه‌نیمه‌ت و به‌دیل گرتن و ده‌ست وه‌شاندن، خودا ره‌شه‌بای توندو ساردو سه‌رماو گه‌رده‌لولو زریان له‌سه‌ر هه‌لکردن، سه‌ریان لئ تیک چوو و ره‌یان روخا، کۆمه‌لپان په‌رته‌وازه‌بون و به‌سه‌ری شکاوو پاشه‌لی دراوه‌وه‌ قاچان‌دیان هه‌ی له‌وه‌ی سه‌ری خۆی ده‌رکا، هیچ زه‌فه‌ریکیان به‌موسولمانان نه‌برد، هیچیان ده‌ست نه‌که‌وت، هیچ ئاواتیکیان نه‌هاته‌دی، ﴿وکفی الله المؤمنین القتال﴾ په‌روه‌ردگار بارودۆخیکی وای ره‌خساند پتویست به‌وه‌ نه‌کا موسولمانان ده‌سته‌ویه‌خه‌ی داگیرکهر و په‌لامارده‌ران بینه‌وه، به‌لکوو به‌قودره‌تی خۆی ره‌شه‌باو زریان و تۆفانی لئ وه‌کار خستن، فریشته‌ی نارنده‌ سه‌ریان و به‌و ده‌رده‌ی بردن: که بردنی. په‌روه‌ردگار بۆ خۆی به‌شه‌ر که هه‌لساو خۆی له‌جیاتی موسولمانان به‌ره‌نگاری سوپای کوفر بووه‌وه، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌کوو بوخاری ریوایه‌تی کردوه‌ ده‌فه‌رموی: (لا اله الا الله وحده، صدق وعده، ونصر عبده، واعز جنده، وهزم الاحزاب وحده، فلا شيء بعده) له‌سه‌حیه‌ین دا هاتوه‌ له‌عه‌بدوللای کوری ئه‌بو ته‌وفاوه‌ ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ دو‌عای له‌سوپای ئه‌حزاب ده‌کرد ده‌یفه‌رموو: (اللهم منزل الكتاب، سریع الحساب، اهزم الاحزاب، اللهم اهزمهم وزلزلهم).

به‌لئی بهو شیوه شهری ئه‌حزاب ده‌ستی پیکردو بهو جوړه روداوه‌کانی هاتنه دیو به‌ئاکام گه‌یشت، له‌همه‌موو حاله‌کان دا جله‌وی روداوه‌کان به‌ده‌ست خدا خوځیه‌وه بهو چۆنی ویست ئاوا به‌ئاکامی گه‌یاند.

ئیبنو نيسحاق ده‌لئی: که ئه‌حزابه‌کان پاشه‌وپاش کشانه‌وه له‌روژی خه‌نده‌قدا، پیغه‌مبهر ﷺ به‌رمووی: (لن تغزوکم قریش بعد عامکم هذا ولکنکم تغزونهم) له‌ئیستا به‌ولاوله نیتر قورپه‌یش نایه‌نه سه‌رتان و جاریکی تر ناتوانن نابلقه‌تان بده‌ن، به‌لکوو ئیوه ده‌چنه سه‌ریان و هه‌روایش ده‌رچوو له‌وه‌به‌ولاوله قورپه‌یشیه‌کان هیرشیان نه‌کرده‌وه سه‌ر موسولمانان به‌لکوو هه‌ر موسولمانان، هیرشیان ده‌کرده سه‌ر ئه‌وان، هه‌تا شاری مه‌ککه رزگار کراو موسولمانان به‌ته‌واوی پیرۆزیان به‌ده‌ست هیئا.

﴿وكان الله قوياً عزيزاً﴾ په‌روه‌ردگار خاوه‌ن هیزو ده‌سه‌لاته پتویست به‌وه ناکا شه‌ریان له‌گه‌ل بکا، به‌لکوو هه‌ر که ویستی ده‌توانی بیانفه‌وتینی، ژێرده‌سته‌یان بکا، به‌بن نه‌وه‌ی هیچ مه‌به‌ستیکیان بیته‌ دیو به‌هیچ نامافه‌یتک بگم ده‌توانی خه‌ساره‌تمه‌ندو ریسوای دونیاو قیامه‌تیا بکا.

کار هه‌ر به‌وه‌نده نه‌وه‌ستا، قورپه‌یشیه‌کان و غه‌طه‌غان تی بشکین و به‌ناتومیدی بگه‌رپنه‌وه، به‌لکوو زه‌بری به‌هیزی پیغه‌مبهر موسولمانان به‌ر هۆزی به‌نو قورپه‌یظمش که‌وت، چونکه سویندخۆرو هاوپه‌یمانی قورپه‌یشیه‌کان بوون، ده‌فه‌رموی: ﴿وانزل الذين ظاهروهم من اهل الكتاب من صياصيههم﴾ په‌روه‌ردگار جوله‌که‌ی به‌نو قورپه‌یظمشی له‌قه‌لا و شورا‌کانی خۆیان داگرت، ته‌وانه‌ی یارمه‌تی ئه‌حزابه‌کانیان دابوو، له‌کاتێکدا ئه‌حزابه‌کان نابلقه‌ی مه‌دینه‌یان دابوو په‌یمانی خۆیان هه‌لوه‌شاندبوه‌وه. نه‌و په‌یمانه‌ی له‌گه‌ل

پیغه مبهردا به ستبویان لی پاشگه زیوونه وه، بیگومان جوله که کانی مه دینه
 ماوهیه کی کهم نه بی له گه ل موسولمانان دا هودنه یان نه بوو، نه وه بوو پیغه مبهردا
 ﷺ: که ته شریفی کوچی کرد بو مه دینه په یانیکی له گه ل دا مۆر کردن،
 به گویره ی نه وه په یان نه ده ده بوو جوله که کان فرت و فیل له موسولمانان بکه ن،
 نه ده بوو جاسووسی یان به سه ره وه بکه ن، یار مه تی دوژمنی پیغه مبهردا
 موسولمانان بده ن، هر بو خوشیان ده ستریزی نه که نه سهریان!

«لی نه وه نده ی نه برد جوله که هستیان کر» به خه ته ری نیسلام له سه ر
 مه کانه ت و بهر ژه وه ندیان وه کوو جوله کهو خاوه نی ته ورات. بیگومان له وه پیش
 جوله که کان له ناو دانیشتوانی مه دینه دا ریزو نرخیکی تاییه تی یان هه بوو،
 به خاوه نی کتیبی ناسمانی ناسرابوون، بو گه لی شت پرس و رایان پی ده کرا،
 هه روه ها هه ستیان به خه ته ری بانگه وازی نیسلامی و ریکخسته نه کانی
 کو مه لگای موسولمان کرد، هه ستیان کرد نه وه ته نظیم و نیدار» تازه یه ی ده ولای
 نیسلامی به سه ر و کایه تی پیغه مبهردا ﷺ دژی بهر ژه وه ندی جوله که یه تی نه وانه.
 نه وان له وه پیش دوژمنایه تی نیوان هۆزی نه وس و هۆزی خه زره جیان قوزتبه وه
 بو بهر ژه وه ندی خو یان سودیان لی ده بینی و خو یان لی کرد بوونه براگه وره و
 ریش سپی، که پیغه مبهردا ﷺ چوه مه دینه و نه وس و خه زره جی ناشت
 کرد نه وه و کردنی به یه ک گه ل و له کو مه لگای نیسلامی دا له ژیر سه ر کردایه تی
 پیغه مبهردا بوونه خاوه نی یه ک بیرو باوه رو یه ک ریبازو یه ک مه به ست، نیتر
 جوله که کان ئاوی قوراویان ده ست نه که وت ماسی تیدا بگسرن و هه لی (فرق
 تسد) یان له کیس چوو. مالی هه ره گه وره و زانای هه به نه اوبانگیان عه بدوللای
 کوری سه لام بوو، نه ویش به خۆی و خاوه خیزانیه وه موسولمان بوون، به مه ش
 زه بریکی گورچک بریان لیدرا!

پیش نه ویش موسولمانبوونی خوی رابگه یه نی ترسا له وهی جوله که کان
 پروپانگه ندهی بۆ هه لبه ستو و ناوو ناتۆرهی ناشیرینی دوا بجهن، بۆیه داوای
 له پیغه مبه ر ﷺ کرد که کۆبوونه وه له گه ل ریش سپی و پیاو ماقولانی
 جوله که دا بکا ده رباره ی عه بدوللا پرسیاریان ئاراسته بکا، پیش نه وهی بزانه
 موسولمان بووه، ده رباره ی نه و رای خویان ده ربهرن، کاتی پیغه مبه ر ﷺ له م
 باره وه دواندنی وتیان: عه بدوللای کورپی سه لام گه وره و پیاو چاک و زانامانه،
 کورپی پیاوی هه ره گه وره و زانامانه، باو کیشی گه وره و تاکه زانامان بووه، چ
 جایی خوی. ئیتر عه بدوللا که له په نا پاساریکه وه خوی هشاردا بوو، هاته ناو
 کورپه که یانه وه و ئیعلانی ئیسلامه تی خوی کردو داوای لی کردن موسولمان بن،
 ئیتر نه جار گێره که یان گۆرپی و زۆر قسه ی ناشیرینیان ده رباره گوتهن، هه زره ها
 به ناو خێله کانی جوله که دا گه ران و ترساندیانه له وهی چاو له عه بدوللا بکه نه و
 شوینی بکه نه و، ئیتر به ته وا و گه ستیان به خه ته ری ئیسلام له سه ر کیانی ئایینی و
 سیاسی خویان کرد، بریاریان دا دژی پیغه مبه ر ﷺ چیان بۆ بکری بیکه نه،
 هه موو ری یازی که بگره به ر بۆ دژایه تی موسولمانان. ئیتر له و رۆژه وه جه نگ
 له نیوان موسولمان و جوله که دا په یدا بوو هه تا نه مپۆش به رده وامه و تا دونیا
 دنیایه به رده وام ده بی.

له سه ره تا دا شه ره که شه ری دیعایه و جه نگی سارد بوو، شه ری پروپانگه نده
 دژی پیغه مبه رو هاوه لانی به رپابوو هه رچی فرت و فیلکی بۆیان کراو تییدا
 کاراما بوون به کاریان هینا و خویان تییدا تا قی کرده وه، گومانیان ده خسته سه ر
 پیغه مبه رایه تی هه زره تی موحه مه د شوبه وه گومانیان ئاراسته ی بیروباوه ری
 تازه ده کرد، فیتنه یی و دووبه ره کییان ده خسته نیوان موسولمانانه وه، هه ولیان
 ده دا دوژمنایه تی کۆنی نیوان هۆزی نه وس و هۆزی خه زره ج زیندوبکه نه وه،
 دژایه تی بجه نه نیوان کۆچکاران و یاریده ده رانه وه، جاسووسییان به سه ر

موسولمانانه ده کرد بۆ بهرزه وهندی دوزمنانی ئیسلام، کۆمه لیکیان دوو پروو له ناو کۆمه لێ موسولمانان دا دروست کردبوو، ئەو مونا فیکانه بهروا لهت موسولمان و به دڵ کافر بوون، جوله که کان ئەم مونا فیکانه یان به کار دهیئان بۆ نیتنه بهرپا کردن له ناو کۆمه لێ موسولمانان دا. تا له سه ره نجام دا په رده یان له سه ر روی ره شی خۆیان لابردو په یانی خۆیان شکاندو پالیان دایه لای دوزمن و به ته مابوون له پشت ههرا خه نجه ری خیانه تی خۆیان ئاراسته ی دهوله تی تازه دامه زراوی موسولمانان بکه ن.

جا: که په روه ردگار به فه ضل و گه وه بی خۆی سه ره که وتن و پیروزی به پیغه مبه ر موسولمانان به خشی ئەهزایش به و جوړ تیشکان و به نا ئومیدی گه رانه وه هیه ده ستکه وتیکیان نه بوو، موسولمانان که وتنه وه حاله تی ناسایی یه وه گه رانه وه بۆ ناو مال و مندالی خۆیان و پیغه مبه ر ﷺ چوو. مالی ئومومسه له مه بۆ خوشتن و لابردنی چلک و ته پ و تۆزی چه ند روژی سه خله تی و ته نگانه ی رابردو، هه زره تی جویرائیل هاته لای و وتی: ئەه ی پیغه مبه ری خودا ئایا چه کت داناوه؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: به ئی. هه زره تی جویرائیل فه رمووی: به لام فریشه چه کیان دانه ناوه، ئەه وه من نیستا له راودونانی کافره کان دیمه وه، ئەه جار فه رمووی: په روه ردگار فه رمانت پی ده کا: که هه ر نیستا بی چه ندو چون په لاماری هۆزی به نوقوره یظه بده ی و له ناویان به ری، به نوقوره یظه چوند میلێک له مه دینه وه دوور بوون، ئەه کاته ی هه زره ت جویرائیل فه رمانی په روه ردگاری بۆ پیغه مبه ر ﷺ هینا نیسه رۆ بوو، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ یه کسه ر راست بوه وه فه رمانی به موسولمانان کرد به راجین بۆ سه ر به نوقوره یظه، وه کوو له سه حیحی بوخاری و سه حیحی موسلیم دا هاتوه پیغه مبه ر ﷺ به موسولمانانی فه رموو: (لایصلین أحد منکم العصر إلا

فی بنی قریظه) تا نه گهینه ناو به نوقوره یظه کهس نویتژ نه کا، بهم شیوه
 موسولمانان به پهله به رهو به نوقوره یظه کهوتنه ری، له ریگا وهختی نویتژ هات
 هندیکیان له ریگا نویتژیان کرد، وتیان: پیغه مبهرا که نهو فرمانه ی پی
 کردین مه بهستی نهو بهو به خیرایی بکهوینه ری، هندیکی تریان وتیان:
 نه خهیرا تا نه چینه ناو به نوقوره یظه نویتژ ناکهین. چونکه پیغه مبهرا ﷺ وهها
 فرمانی پی کردین، نیتژ بهو جوړه موسولمانه کان به رهو هوزی به نوقوره یظه
 راجمینو پیغه مبهرا ﷺ عه بدوللای کوری مه کتوومی کرده جینشیننی خوی و
 شوینیان کهوت، نالای له شکره کهشی دایه دهست علی کوری نهو طالب،
 نیتژ پیغه مبهرا ﷺ نابلقه ی دانو نابلقه دانه که (۲۵) رۆژی خیاندو له هه موو
 رۆیکه وه تینیان بۆ هات، دواپی له سر حوکی سه عدی کوری مه عاذ: که
 هاوپه یانیاں بوو له سر ده می نه فامی دا. فوایان به ده سه وه دا.

جا: که سه عد هات بۆ ناو موسولمانه کان، پیغه مبهرا ﷺ بۆ زیده ریز
 پیدان و شکۆمندی فرمانی به موسولمانه کان کرد: که له بهری هه لسن، پیی
 فرموون: (قوموا الی سیدکم) بۆ نهو هی حوکم و بریاره کانی کاریگه تر بن، جا
 که سه عد دانیش پیغه مبهرا ﷺ به سه عدی فرموو نامه زه ی بۆ جوله که کان
 کرد، فرمووی: نهوانه ی له سر حوکی تۆ له قه لاکانیاں هاتوونه ده ری، چونت
 به لاهه باشه بریاریاں بۆ ده ربکه ن، سه عد فرمووی: حوکی من تییاں دایه
 ره وایه؟ چ حوکیک بدهم له سه ریاں جی به جی ده کری؟ پیغه مبهرا ﷺ
 فرمووی: به لئ: وتی: به سه ره که سیلکا بریار ده رکهم جی به جی ده کری؟
 نامه زه ی بۆ نهو لایه کرد: که پیغه مبهری لی بوو له بهر ریزو نیحتیرام روی
 له پیغه مبهرا ﷺ لادابوو. پیغه مبهرا ﷺ فرمووی: به لئ چ حوکیک ده ربکه ی
 جی به جی ده کری، نه مجار سه عد فرمووی: نه من حوکی نهو ده دهم

شهر کمره کانیان بکوژرین مال و مندالیان بکرینه تالانی داگیر بکرین. پیغه مبر ﷺ فەر مووی: بیگومان به حوکمی خودای ژوور ههوت ئاسمانه کان حوکمت کرد، یان به گویره ی حوکمی خوداو حوکمی پیغه مبری خودا حوکمت کرد.

نه جار پیغه مبر ﷺ فەرمانی کرد چالی دریش هه لکه نن، خه نده کیان بو هه لکه نندن و به پهل به ستراوی هینایان و له ملیان دان ژماره یان ههوت سه د ههشت سه د کهس بوون، هه نیرینه کیشیان موسی لی نه هاتبوو له گه ئا فره ته کانیان دا کرانه کوپله و مال و سامانیان کرا به غه نیمه ت..

﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ﴾ پهروه ردگار ترسو و بیمیکی زوری خسته دل و دهرونیانه وه، چونکه پالیان دابوه موشریکه کان به مه بهستی جهنگان دژی پیغه مبر و هاوه لانی و ترساندن کومه لگای ئیسلامی به نیاز بوونیان بو کوشتنی موسولمانان. بویه روداوه کان به پیچه وانیه نیازی نه وان هاتنه دی و ﴿فَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ نهو جوله کانه خوین ته سلیم کرد بو کوشتن و ﴿وَأُخْرَىٰ سَرَّوْنَ فَرِيقًا﴾ مندال و نافرته یان به کوپله بوون. نهو کومه له ی کوژران شهر کمره کانیان بوون، نهوانه ییش کران به کوپله نافرته و منداله کانیان بوون ﴿وَأُخْرَىٰ سَرَّوْنَ فَرِيقًا﴾ پهروه ردگار زهوی و زارو نه رزو ئاوی نهوانی به ئیوه به خشی. خانوو باله خانه و مال و سامانیان کهوته دهست ئیوه، ههروه ها پهروه ردگار به میرات ده دا به ئیوه چهند ولات و ناوچه ی تر که ئیوه تا ئیستا قاچتان نه خستوته سهر، نهویش زهوی زاری نهو ولاتانه یه له داهاتوودا کوئرتو ئیان ده کهن دوا ی زهوی زاری به نو قوره یظه، وه کوو ولاتی خه بیسه رو مه ککو ولاتی فارس و روم ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ پهروه ردگار خاوهن تواناو ده سه لاتی ره هایه به سهر هه موو شتیکدا، زاتی پاکی چوئن توانی

زهوی و زاری به‌نوقوره‌یظه‌ی خسته ژیر ده‌ستی ئیوه‌وه، ده‌توانی زهوی و زاری شوینی تریشان بخاته ژیر ده‌ست و به‌سهر گهل و نه‌ته‌وه‌ی تردا سهرتان بخا.

تییینی:

نایه‌ته‌کان زۆر حوکم و یاسایان لمن وهرده‌گیرین. له‌و حوکم و نادابانه:

۱- پتیسته سهرۆک راویژ له‌گهل هاوه‌لانی و پیاو ماقولانی ولاته‌که‌ی دا بکا، به‌تاییه‌تی له‌کاروباری گرنگی و ه‌کوو شه‌ردا. ئه‌وه‌تا پیغه‌مبهر ﷺ که هه‌والی هاتنی ئه‌حزابی بیست بو سهر مه‌دینه راویژی به‌هاوه‌لانی کردو سه‌لمانی فارسی ته‌گیری خه‌نده‌ک لی‌دانسی بو کرد، پیغه‌مبهریش په‌سندی کردو ئه‌نجام درا.

۲- خۆپاریزی و به‌رگریکردن و به‌رامبه‌ریکردنی دوژمن پتیسته و ده‌بی موسولمانان ئه‌وپه‌ری توانای خۆیان بخه‌نه گهر بو پاراستنی خویسن و مال و ناموس و ولاتیان.

۳- فیل کردن و پیلان نانه‌وه له‌شه‌ردا کاریکی ره‌وايه.

۴- ئیجتیهاد کردن و لی‌کۆلینه‌وه دروسته و (هه‌ندی جار واجبه) ئه‌وه‌بوو پیغه‌مبهر ﷺ که چوو بو سهر به‌نوقوره‌یظه به‌موسولمانانه‌کانی فهرموو (لا یصلین ڤدکم العصر الا فی بنی قریظه) له‌ریگا نویژی عه‌صریان لی دره‌نگ بوو، هه‌ندی له‌هاوه‌لانی له‌ریگا نویژه‌که‌یان کرد و تیان: با نویژه‌که‌مان نه‌چی، و تیشیان پیغه‌مبهر ﷺ که ئه‌و فهرمانه‌ی پی کردین مه‌به‌ستی ئه‌وه بوو زوو به‌پهر فهرمانه‌که‌یه‌وه بچین و ته‌خیر نه‌بین. هه‌ندی‌کی‌شیان و تیان: نویژی عه‌صر نا‌که‌ین مه‌گهر له‌و شوینه‌ فهرمانی پی

کردین، تهنانه‌ت نه‌گهر کاته‌که‌شی به‌سهر بچی تا نه‌چینه ئه‌و شوینه
نویژی عه‌صر ناکه‌ین، ده‌ی پیغه‌مبهر ﷺ سه‌رزه‌نشتی هیج کامی له‌و دوو
کۆمه‌له‌ی نه‌کردو نویژ کردنی هه‌ردولای ته‌قریر کرد.

۴- ترسانو هه‌لاتن قه‌زاو قه‌ده‌ر ناگیژپته‌وه، هه‌ر که‌سی ئه‌جه‌لی هات ده‌بی
بمیری.

۵- جاسووسی کردن به‌سهر دوژمنه‌وه کاریکی دروسته‌و شه‌رعیه‌.

ئه‌وه‌تا پیغه‌مبهر ﷺ فرمانی به (حذیفه‌ی کوری (الیمان) کرد: که
بچی هه‌والی ئه‌حزابی بو بهینیتته‌وه، پی‌ی فرموو: (انطلق حتی تدخل في
القوم فتسمع كلامهم، وتأتين بخبرهم، اللهم احفظه من بين يديه ومن خلفه
وعن يمينه وعن شماله حتى تروا لي، انطلق ولا تحدث شيئا حتى تأتيني).

دوعاو پارانه‌وه له‌خودا کاریکی پیویسته‌و چه‌کیکی کاریگه‌ر له‌هه‌موو
بارو دۆخی‌کدا بو هه‌ر کاریک بی.

سه ریشکوردنی خیزانه کانی پیغه مبهر ﷺ له نیوان دونیاو قیامهت ■

يَتَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدارَ
الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾
يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَعَفْ
لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

دهرباره ی سه بهب نزولی هم نایه تانه نیمام نه حمده و موسلیم و نه سائی
له جابیره وه ریوایهت ده کهن ده لی: نه بو به کر هات بو مالی پیغه مبهر ﷺ
داوای چوونه ژوره وهی کرد ریگای پی نه درا، داوای عومر هات داوای چوونه
ژوره وهی کرد ریگای پی نه درا، پاشان ریگا درا ههردوکیان چوونه ژوره وه،
سه یریان کرد وا پیغه مبهر ■ دانیشتوو وه خیزانه کانی ده وریان داوه،
پیغه مبهر ﷺ بیده نگه و قسه ناکا، حه زره تی عومر وتی: ده بی قسه له گهل
پیغه مبهر بکه مو بیهنمه پیکه نین، نه مجار عومر وتی: نه ی پیغه مبهری خودا!
نه گهر کچی زهید (مه بهستی خیزانی خویه تی) داوای نه فه قه م لی بکا

به‌چه‌قوه له‌ملی ده‌دهم، پی‌غه‌مبەر ﷺ پیکه‌نینی هات به‌جۆریک ددانه‌کانی
 پیشه‌وه‌ی ده‌رکه‌وتن. ئە‌جار پی‌غه‌مبەر ﷺ فەرمووی: ئە‌وه‌تا خێزانە‌کانم داوای
 بژێوم لێ ده‌که‌ن، حە‌زرەتی ئە‌بو به‌کر هە‌ستا په‌لاماری عایشه‌ بدا، عومەر
 هە‌ستا له‌حە‌فصه‌ بدا، وتیان: ئە‌وه‌ داوای شتی‌ک له‌پی‌غه‌مبەر ده‌که‌ن: که‌ نیه‌تی
 بۆتان دابین بکا؟ نیتر خودا ئە‌م سەرپشک کردنه‌ی نازل کرد، ئە‌جار پی‌غه‌مبەر
 ﷺ له‌عایشه‌وه‌ ده‌ستی پێ کردو پێی فەرموو: ئە‌من شتی‌کت پێ ده‌لێم: پێم
 خۆشه‌ په‌له‌ی تێدا نه‌که‌ی تا پرس به‌دایک و باوکت ده‌که‌ی و رای ئە‌وانیش
 وەرده‌گری! عایشه‌ فەرمووی: چیه‌ بفەرموو: نیتر پی‌غه‌مبەر ﷺ نایه‌تی
 ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ...﴾ هێ به‌سەردا خوێنده‌وه. عایشه‌ وتی: ده‌ریاره‌ی
 مانه‌وه‌م له‌لای تو پرس به‌دایک و باوکم بکه‌م؟ ئە‌وه‌ شتی‌ک نیه‌ جێگای پرس و را
 بی، به‌لکوو من خودا پی‌غه‌مبەری خودا هە‌لده‌بژێرم، ئە‌وه‌ شتی‌ک نیه‌ من
 تێدا دوو دل بێ، به‌لام داوام ئە‌وه‌یه‌ ئە‌م هە‌لبژاردنه‌ی من بۆ خێزانە‌کانی تە‌رت
 نه‌گیریه‌وه، پی‌غه‌مبەر ﷺ فەرمووی: (إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْنِي مَعْنَا وَلَا مَتَعْنَا وَلَكِنْ
 بَعَثَنِي مَعْلَمًا مِّسْرًا، لَا تَسْأَلْنِي أَمْرًا مِنْهُنَّ عَمَّا اخْتَارْت إِلَّا أَخْبَرْتُهَا) بێ‌گومان
 په‌روه‌ردگار منی ره‌وانه‌ نه‌کردوه به‌توندو تیژو خۆسه‌پێنەر، به‌لکوو منی ره‌وانه
 کردوه به‌مامۆستا و ئاسانکار، هەر ئافره‌تی‌ک له‌و خێزانانه‌م پرسیارم لێ بکا تو
 چیت هە‌لبژاردوه، بێ سێ و دوو پێی ده‌لێم!

په‌یوه‌ندی ئە‌م نایه‌تانه‌ به‌هێ پیشه‌وه‌ له‌م روه‌وه‌یه‌: که‌ له‌پێشه‌وه‌ وه‌کوو
 زانیمان په‌روه‌ردگار پی‌غه‌مبەری به‌سەر ئە‌حزابه‌کاندا زال کرد، له‌شکری
 ئە‌حزاب په‌رت و بلاو بوو، خودا یارمه‌تی دا توانی به‌نوقوره‌یظه‌ به‌و شیوه‌
 قه‌لاجۆ بکا، نیتر خێزانە‌کانی وایان زانی زی‌رو زی‌وو گه‌نج و خە‌زینه‌ی ئە‌و
 جوله‌کانه‌ که‌وتۆته‌ ژێر ده‌ستی، بۆیه‌ هه‌موویان هاتن ده‌وریان داو وتیان: ئە‌ی

پیغمبهری خود! کچه کانی کیسراو قه یصهر له زیرو زبودان، سه رتاپایان
خشلو جه واهیراته، خاوه نی کاره کهرو خزمه تچین، ئیمه ش نه وه بهرگو
پوشاکمانه، نه وه خواردن و خوراکمانه، نه وه جیگا و خانو باله خانه مانه: که
چاوت لی یه ده یزانی، بهم جوړه قسانه و هم داوایانه دلی پیغمبهریان
نازارد او داوایان لی کرد روفاهیه ت بجاته ژبانی خیزانه کانیه وه، وه کور و نه
پاشاو خیزانی مه لیک مامه له یان له گه ل بکا و حیسایان سو بکا، ئیتر
په رور دگار فهرمانی به پیغمبهر ﷺ کرد: که نه و نایه تانه یان به سه ردا
بخوینیتسه وه و سه رپشکیان بکا له نیوان هه لباردن ژبانی روفاهیه ت نامیزی
دونیایی یان به خته وه ری قیامت.

خیزانه کانی پیغمبهر ﷺ له و کاته دا (نو) ئافره ت بوون پینجیان
قوریه شی بوون: (عائیشه، حفصه، ئومو حه یبیه، سه وده، ئومو سه له مه)
چواریشیان قوریه شی نه بوون، (مه یوونه ی کچی نه لاریشی هیلالی، زهینه بی
کچی جه حشی نه سه دی، جویرییه ی کچی نه لاریشی المصطلقیه، صه فییه ی کچی
حویه بی نه خطبیه خه یبهری).

جا: که پیغمبهر ﷺ سه رپشکی کردن هه موویان به یه ک ده نگ و تیکرا
مانه وه لای پیغمبهریان هه لبارد.

بینگومان پیغمبهر ﷺ سو خو و خیزانه کانی ژبانی قه ناعه ت نامیزو
کوله مه رگی هه لبارد بوو، نه ک له بهر نه وه نه یتوانیب ژبانی خو ش دابین بکا،
به ته نکید نه گمر بیویستایه ژبانی پاشایانه ی سو ده سته بهر ده بوو، ته شریفی
ژبانی دریتزه ی کیشا هه تا فه تمی زور له ولات و ناوچه کانی ده ور بهری کرا،
ده سته که وتی جه نگ زور سو، خه زینه ی به یتولمال زیرو زیوی زوری تیدا
کۆبه وه، زور که سی وا ده وله مه ند بوون: که له وه پیش هیچیان نه بوو، له گه ل

ئەو دەدا: كە پىغەمبەر دەيتوانى ژيانى پاشايانە رابويىرى، وارى كەوتوو
بەمانگ لەمالى دا ئاگر نەكراوەتەو، لەهەمان كاتدا خىرو صەدەقەى زۆر
كردو، ديارى يادگارى زۆرى داو بەخەلك، نەيهيشتوو پارو پوول لەمالى
ئەودا شو بەروژ بكاتەو، ئەمەش هەمووى بەويست و ئىختيارى خۆى و بۆ
ئەوى پيشانى بدا: كە ژيانى دونيا بەلای ئەووە گرنگ نىو ئەوى گرنگە
بەلای ئەووە قىامت و رەزامەندى خودايە.

هەلبەتە پىغەمبەر ﷺ لەلایەن عەقيدەو شەرىعەتەو موکەلف نەبوە:
كە بەم جۆرە ژيانە قنيات بکا، خواردنى خوش و پۆشاكى باش و شت و مەكى
باشى لى ياساغ نەبوە، بۆ خوشى لەخۆى ياساغ نەكردون، ئەگەر بۆى
رىكەوتبى خواردنى خوشى خاوردو و پۆشاكى باشيشى پۆشيو، بەلام هەلپەى
بۆ و دەستەيتنانى ئەم جۆرە لەزەتە دونيايىيە نەكردو، گرنكى پى نەداون و
خۆى پىو هەلەوگىر نەكردون، لەهەمان كاتدا داواى لەشوێنكەوتوانى
نەكردو: كە ئەو جۆرە ژيانە پەيرەو بكەن، مەگەر كەسێك بۆ خۆى بەويستى
خۆى ژيانى ئاوا هەلبۆيى و خۆى لەو بەبەرتر بزائى ببيتە كۆيلەى لەزەت و
خوشى جيهانى و ملکەچى هەواو هەوس ببى.

وەلى ئافرەتەكانى پىغەمبەر ﷺ ئافرەت بوون و ئادەمىزاد بوون، هەست و
نستيان ئادەمىزادى بوو، وىراى رىزو گەورەيى و نزىكيان لەپىغەمبەر و
سەرچاوەى پىغەمبەرايەتى، حەزو ئارەزۆى سروشتى ئادەمىزادى و ئافرەتییان
لەلەزەتە دونيايىيە لەدل و دەروونياندا دانەمرکابو زیندو بوو، جا كە بينيان
هەرزانى روى لەمەدينە كەردو، دەستكەوتى جەنگ رژيندرايە بەيتولمالەو،
دەربارەى بژىوى كۆلەمەرگى خۆيان لەگەڵ پىغەمبەردا دوان و داواى گەشە
پيدانى بارى ژيانى ئابورى خۆيان كرد، بەلام پيشنيارەكەيان لەلایەن
پىغەمبەرەو پەسەند نەكراو رەتكرایەو، بەلكو پيشنيارەكەيانى لەسەر دل

زۆر گران بوو پئی ناره حهت بوو، چونکه پیغه مبهەر ﷺ بوخۆی به ویستی خۆی
 ههزی لهو ژيانه زهره بوو، نهیده ویست خو ههله وگهیری له زهته کانی ژيانی
 دونیا بکاو نهیده ویست تۆز قالیکیش مهیلی بۆلا بکا. دهیه ویست ژيانی خۆی و
 ئهوهی په یوه ندییان به ئهوه وه ههیه لهو ژيانه کوله مهرگییه لانه دهن،
 نهیده ویست تارمایی دونیا ویستی و ژيانی نهرم و نۆل له سههر خۆی و خیزانی دیار
 بی، نهک له بهر ئهوه ههلا له یان ههرا مه، ههرا م و ههلا ل رون کراوه ته وه
 ئاشکران، به لکوو له روی ئازادی و خو رزگار کردن له کویت و زنجیری
 داخواییه کانی دونیا و ژيانی ناز بهر و دهیهی ..، پیغه مبهەر ﷺ ئه وهنده
 به داواکاری خیزانه کانی دلته نگ بوو، هینده ی له سههر شانی گران بوو، ماوه یه ک
 له مال دهر نه چوو له هاوه لانی که نارگیر بوو، خو دهر نه که وتنی پیغه مبهرو
 نه هاتنی بۆ ناو هاوه لانی تهوپه ری کاره سات و ناخۆشی بوو، بۆیه هاوه لانی
 هه رچه ندی کردیان کروان دیان خو یان بۆ رانه گیراو ویستیان بچنه خزمه تی بۆ
 ماله وه و ریگایان پئی نه درا، دوا یی ریگادرا هه زه ته ی ئه بو به کرو هه زه ته ی
 عومه ر (ره زای خویان لی بی) چونه ژوره وه وه کوو له وه پێش له ریوایه ته که دا
 به دورو درێژی باس مان کرد.

جا: که ئه م دوو ئایه ته نازل بوون و خیزانه کانی پیغه مبهەر ﷺ سه ره پشک
 کران له نیوان ئه وه دا بهو ژيانه زهره رازی بنو له گه ل پیغه مبهردا بینه وه، یان
 ژيانی ناز بهر و دهیه ی دونیا هه ل بژیرنو له پیغه مبهەر جودا بینه وه، هه موو
 خیزانه کانی تیگرا وتیان: نه به خوا ئیتر ئیمه شتی که داوا له پیغه مبهەر ناکه یین:
 که نه یی. خودا و پیغه مبهری خودا هه لده بژیرنو ژيانی ناز بهر و دهیه ی
 جیهان مان ناوی. ئه وان به کوللی و بی چه ندو چون لایه نی خودا و پیغه مبهری
 خودا و به خته وه ری قیامه تیان هه ل بژارد، ریوایه ت کراوه: که پیغه مبهەر ﷺ به م
 هه لویسته ی خیزانه کانی زۆر که یف خو ش بوو.

ئیتستا پاش ئهم بهرکۆله: که پیوستی به‌لیدوانی زیاتر هه‌به‌و
رونکردنه‌وه‌ی زیاتر هه‌لده‌گری، دێینه سه‌ر رافه‌کردنی نایه‌ته‌کان:

ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ: إِنْ كُنَّ تَرَدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
وَزَيَّنَّهَا لِقَائِ الْإِيمَانِ أَسْرَحْنَ سَرَاجًا جَمِيلًا﴾ نه‌ی پیغه‌مبه‌ر
به‌خیزانه‌كانت بلی: ئیوه خۆتان سه‌ریشك بن بۆ خۆتان یه‌كێ له‌م دوو رێگایه
هه‌لبژێرن: نه‌گه‌ر هه‌زتان له‌ژیانی دونیاو خوش رابواردنه، نه‌وه لیتم جیا
بینه‌وه ته‌لاق‌تان ده‌ده‌م و هه‌ریه‌كه‌تان مۆتعه‌م دیاری خۆتان ده‌ده‌م، بێ عا‌جز
بون و زیان پی‌گه‌یاندن ته‌لاق‌تان ده‌ده‌م، یان به‌م ژیا‌نه زه‌ره‌ی من قنیات بکه‌نو
له‌گه‌ل من دا هه‌ل بکه‌ن.

﴿وَإِنْ كُنَّ تَرَدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْأَخْرَةَ﴾ نه‌گه‌ر ره‌زامه‌ندی خوداو
پیغه‌مبه‌ری خوداو ژیا‌نی به‌خته‌وه‌ری قیامه‌ت‌تان گه‌ره‌که، نه‌وه ﴿فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ
لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ بی‌گومان خودا بۆ ئافه‌ته‌ی پاشه‌کانی ئیوه
پاداشی باشی ئاماده‌ کردوه: که به‌هه‌شتی رازوه‌یه، هه‌موو ئیازو نیعمه‌تی
دونیا له‌تاستی دا هه‌چ نه‌وودی نه‌ه.

جا که پیغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌ریشکی کردن له‌به‌ینی دونیاو قیامه‌ت دا
هه‌موویان به‌خته‌وه‌ری قیامه‌تیان هه‌لبژارد، پیغه‌مبه‌ر ﷺ زۆری پێی خوش
بوو، سوپاسی کردن و خودا ریزی لێ گرتن، به‌وه: که ده‌فه‌رموی: ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ
النِّسَاءُ مِنْ بَعْدِ، وَلَا أَنْ تَبْدَلَ بِهِنَ مِنْ أَزْوَاجٍ﴾ (الاحزاب: ۵۲) یان ده‌فه‌رموی:
﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا أَنْ تُنْكَحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِ
أَبْدًا﴾ (الاحزاب: ۵۳).

پیغه مبر ﷺ (۱۲) ژنی هیناوه، تهنیا عایشه ی به کچی ماره کردوه،
ژنه کانی تری هه موویان بیوه ژن بوون: زوریه ی زوریان: که ماره ی کردون بو
دلدا نه وه که لین پرکردنه و بووه بویان و بهر ژوه ندیه کی نایینی تیدا هه بوه.
نهو خیزانه بهر یزانه ش نه مانه بوون:

۱- خه دیجه ی کچی خووه یلید یه کهم هاوسه ری پیغه مبر بووه له مه که پیش
نه وه ی نیگا بو پیغه مبر پی بووه ته هاوسه ری و دوا ی پیغه مبر ایه تیش
حه وت سال له گه لی دا ژیاوه، تا خه دیجه خیزانی بوو ئافره تی تری ماره
نه کردوه، خه دیجه یه کهم ئافره ت بووه ئیمانی به پیغه مبر هیناوه،
منداله کانی پیغه مبر جگه له ئیبراهیم هه موویان له خاتو خه دیجه بوون
له ته مه نی (۵۴) سالی دا کۆچی دوا یی کردوه.

۲- سه وده ی کچی زه معه، له مه که کردی به هاوسه ری خوی و له مه دینه
کۆچی دوا یی کرد.

۳- عایشه ی کچی نه بو به کری صدیق له مه دینه ماره ی کردو بوو
به هاوسه ری، نهو کاته عایشه ته مه نی نو سال بووه، که پیغه مبر ﷺ
کۆچی دوا یی کرد ته مه نی هه ژده سال بووه.

۴- حه فسه ی کچی عومه ری کوری خه ططاب، پیغه مبر ﷺ ماره ی کردو
دوا یی ته لاقی دا، حه زره تی جویرانیل پی فهرموو خودا فهرمانت پی
ده کا: که ریجه ی بکه یه وه، چونکه زور روژو ده گری و شه ونو یژیش زور
ده کا، نیتر پیغه مبر ریجه ی کردوه.

۵- ئوموسه له مه، ناوی هیند بووه، کچی نه بو ئومه یه ی مه حزومی بووه.

۶- ئومو حەبیبه: ره‌مله‌ی کچی ئەبو سوفیان، سائی حەوتەمی کۆچی ماره‌ی کردوه.

۷- زەینه‌بی کچی جەحش، خیزانی زید بوو تەلاقی دا، به‌فرمانی خودا پیغه‌مبەر ماره‌ی کرد بۆ پوچه‌لکردنه‌وه‌ی یاسای (التبني)، له‌سه‌ره‌تادا ناوی (برة) بوو پیغه‌مبەر ناوی گۆڕی به‌زەینه‌ب.

۸- زەینه‌بی کچی خوزه‌یمه‌ی کۆری ئەلحاریث، پیغه‌مبەر ﷺ ماره‌ی کرد دوا‌ی هەشت مانگ کۆچی دوا‌یی کرد.

۹- صفیه‌ی کچی حویه‌ی کۆری ئەخطیبی هارونی، پیغه‌مبەر ﷺ ئازادی کردو ماره‌ی کرد، له‌سه‌بایای خەیبەر بوو.

۱۰- ریحانه‌ی کچی زەید، می‌رده‌که‌ی له‌غه‌زادا کوژرا بوو، سائی شه‌شه‌می کۆچی پیغه‌مبەر ﷺ ماره‌ی کرد، بۆ پر کردنه‌وه‌ی که‌لێنی بی می‌ردی، بۆی و ریزگرتن له‌می‌رده‌ کوژراوه‌که‌ی و مندا‌له‌کانی.

۱۱- جووه‌یرییه‌ی کچی ئەلحاریث، له‌سه‌بایای خێلی (المطلق) بوو، ناوی (برة) بوو، پیغه‌مبەر ناوی نا (جویریة) سائی شه‌شه‌می کۆچی ماره‌ی کرد.

۱۲- مه‌یوونه‌ی کچی ئەلحاریث هیلالی دوا ئافره‌ته: که‌ پیغه‌مبەر ﷺ ماره‌ی کردوه.

ئەمانه‌ ئەو ئافره‌تانه‌ بوون: که‌ پیغه‌مبەر گواستنیه‌وه‌و بووته‌ هاوسه‌ریان.

ژنی تری هەبوون ماره‌ی کردون به‌لام نه‌چۆته‌ لایان، له‌وانه‌: (الکلابیة) ناوی فاطمه‌ یان عه‌مه‌ره‌ بووه‌، ئەسمائی کچی (النعمان)ی کۆری (الجَوْن) قوته‌یله‌ی کچی قه‌یس، ئەمانه‌ش ژماره‌یان (۱۰) بوون.

هه ندی کیش هه بوون خوازیبنی کردون و ماره ی نه کردون و نه یگواستونه وه
یان خویان به پیغه مبهه به خشیه نه مانهش ژماره یان (۹) نو نافرته بوون.

﴿یا نساء النبی من یأت منکن بفاحشة مبینة یضاعف لها العذاب
ضعفین، وکان ذلک علی الله یسیراً﴾ دوا ی نه وه ی: که پیغه مبهه ﷺ
خیزانه کانی سه ریشک کردن و نه وانیش خوداو پیغه مبهه ی خوداو به خته وه ی
ژیانی قیامه تیان هه لبارد، نه مجار په روه ردگار ناموزگارییان ده کوا
له سه ریچی کردن ده یانترسیتی و ده فهرمو ی: نه ی هاوسه رانی پیغه مبهه نه ی
دایکانی موسولمانان! هه یه کی له ئیوه تاوانیکی گه وه نه نجام بدا،
له میرده که ی ناشیزه بی، نه زیه تی بدا، بی رهوشتی بکا نه وه دوچه ندانه توله ی
لی ده سه ندریته وه، چونکه ئیوه پله و پایه تان به رزه و خیزانی پیغه مبهه رن و
له خانه واده ی پیغه مبهه رایه تی دان، له بهر نه وه سه ریچی کردنی ئیوه له هی
ژنانی تر تاوانتره و عه زابیشتان دوو چه ندانه ده بی. سزادانیشتان به دوو قات
لای خودا ناسانه و بو خودا چ نه رکیکی تیدا نیه.

به یارمه تی خودای گه ووه میهره بان روژی (۲۰۱/۳/۸) سییهم روژی چه ژنی قوربان

پیرۆز له پاکنووسی نه م جزمه بوومه وه واته: جزمی (۲۱) خودایه توفیقم بده ی بو

ته واه کردنی جزمه کانی تریش...

علا محمود احمد

